

Yüksek Lisans Tezi Sınav Sonuç Formu

DUYGU ÇUKUR tarafından Prof.Dr-Ing. ŞENEL ERGİN yönetiminde hazırlanan
“Türkiye’de Bir Öteki Olarak Çocuk Ve Kent Planlamada Temsil Sorunsalı”
başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans
tezi olarak kabul edilmiştir.

S. Ergin

Prof.Dr-Ing.Şenel ERGİN
Yönetici

Emel Göksu
Prof. Dr. Emel Göksu
Jüri Üyesi

M. İbrahim Kırzıoğlu
Prof. Dr. M. İbrahim KIRZIOĞLU
Jüri Üyesi

Helvacı

Prof.Dr. Cahit HELVACI

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŐEKKÜR

Çalıőmam süresince bana tezim ve bu kapsamda yaptığım çalıőmalarımnda her türlü desteği gösteren danıőman hocam sayın Prof. Dr-Ing. Şenel ERĐİN'e, eğitim hayatımda bana maddi ve manevi her türlü destekte bulunan sevgili aileme teőekkür ederim.

Çalıőmalarım süresince benden manevi desteklerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Tuğrul KIRMIZI, Mercan EFE ve M.Burcu SILAYDIN'a da teőekkürü bir borç bilirim.

Duygu ÇUKUR

ÖZET

Modernizm, toplumsal ilişkileri ve fiziksel mekânı erişkin, sağlıklı, zengin, çalışan ve erkek bireylere yönelik biçimlendirirken; aynı olanakları diğer bireylere sunmamaktadır. Fiziki planlama ise mekânı modernizmin öngördüğü biçimde kurgulayan en etkin uygulama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fiziki yapılanma süreci, çevresinde kendi gereksinimlerine uygun mekânları bulamadığı için toplumda temsil edilmeyen ve öteki olarak adlandırılan grupların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tez kapsamında, bu gruplar içinde anılan çocukların temsil edilme durumları irdelenerek neden öteki tanımlaması içinde yer aldığı ortaya konulmuştur.

Çocukların Türkiye’de temsil edilme durumları mekân dışı alan ve mekânsal alan olmak üzere iki kısımda ele alınmıştır. Bu bağlamda, yasa ve yönetmeliklerde, örgütsel yapıda, yayın alanında, sanal ortamda çocuğa yönelik yetersizlikler ve bilinç eksikliğinin olduğu saptanmıştır. Toplumdaki bu bilinç eksikliğinin fiziksel mekâna da aktarıldığı görülmüştür. Buna ek olarak, konutların, eğitim ve sağlık yapılarının, sosyo-kültürel yapıların ve çocukların oyununa yönelik açık alanların nitelik ve nicelik açısından yeterli olmadığı görülmüştür.

Tez kapsamında mekânsal alanda temsil durumunun irdelenmesine yönelik bir alan çalışması yapılmış ve belirlenen temsil araçları açısından irdelenmiştir. Anılan yetersizlikler bu alan çalışmasında da ortaya çıkmıştır.

Bu irdemeler sonucunda Türkiye’de çocukların fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerine uygun mekânlara sahip olmadığı görülmüştür. Bu eksikliklerle büyüyen çocuklardan oluşan geleceğin toplumunun da sorunlu olacağı ortadadır. Bu nedenle çocukluğun bir yaş kategorisi olarak algılanması ve gelişim dönemlerine uygun olanakların oluşturulması konusunda öncelikle sivil toplum örgütleri yoluyla

toplumsal bir bilincin oluşturulması gerekmektedir. Oluşan bu bilinçle, siyasi baskı halinde söz söyleme gücünün doğmasına neden olacak ve böylelikle çocukla ilgili konular siyasi parti programlarına dahil edilecektir. Seçim sonrası iktidara gelen parti gerekli yasal mevzuatı oluşturarak bu konuların planlama yoluyla fiili duruma geçmesini sağlayacaktır. Ancak bu durumda çocuk toplumda temsil edilmiş ve **öteki** tanımlaması içinden çıkmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Temsil, Ötekiler



ABSTRACT

While modernism shapes up social relations and physical space according to the needs of the healthy, wealthy, successful, and male, we can hardly say that same sort of opportunities is aimed to be given to all subjects of the community in general. Thus, physical planning appears to be a mere tool of modernism that shapes the outlines of the spatial organisation according to the modernist principles. That mentioned process of physical structuring seems to be the reason of the emergence of social groups which is sometimes labeled as **the others**. In our thesis the general condition of **children** which has been neglected as a social class and which has been commonly considered belonging to those “excluded” groups are being widely discussed.

The above mentioned discussion is taken into consideration in two parts discussing spatial and non-spatial aspects of our area of research. In that context, certain insufficiencies were observed in legislative structure, in socio-economic organisation, in media etc. Inevitably, those sorts of misconcepts due to the lack of sufficient common sense in public structure strongly effects the physical aspects of the spatial organisation. Finally, we can easily observe the lack of required levels of service elements for children both from the qualitative and quantitative points of views.

The case study was carried out aiming to bring light unto the aspect of representative tools in that sense from the view point of a city planner trying to understand the characteristics of the spatial organisation.

As a matter of fact, our research represents a sad tale, showing the non-existence of the spatial facilities required for the social, physical and intellectual needs of

children. Needless to say, the projection of the existing situation towards future may and will generate tomorrow's social structure which obviously will be full of problems. Thus, the effective attention of the civil social organisations are urgently needed. Legislative measures should be taken into consideration at the governmental level to give the opportunity and right to representation of **children** as a social class in the general structure of our society.

Key Words: Children, Representation, The Others



İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İçindekiler.....	VII
Şekil Listesi.....	XI
Tablo Listesi.....	XII
Grafik Listesi.....	XVI

Bölüm Bir GİRİŞ

1. Giriş.....	1
1.1. Kavramlar.....	4
1.1.1. Öteki Kavramı.....	4
1.1.2. Temsil Kavramı.....	18
1.2. Türkiye’de Çocuğa İlişkin Sayısal Veriler.....	20
1.3. Materyal ve Yöntem.....	25

Bölüm İki

ÇOCUĞUN TEMSİL ALANLARI VE İRDELENMESİ

2. Çocuğun Temsil Alanları ve İrdelenmesi.....	26
2.1. Mekan Dışı Alanda Temsil.....	26

2.1.1. Yasa ve İlgili Mevzuatta Temsil.....	26
2.1.1.1. Çocuk Haklarının Önemi.....	27
2.1.1.2. Ulusal Hukukta Çocuk.....	28
2.1.1.3. Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri.....	38
2.1.1.4. Değerlendirme.....	42
2.1.2. Örgütsel Yapıda Temsil.....	43
2.1.2.1. Resmi Örgütlenme ve Devletin Çocuğa Yönelik Politikaları.....	43
2.1.2.1.1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yapısı.....	44
a. SHÇEK Bünyesinde Türkiye’deki Kuruluşlara Ait Sayısal Veriler...46	
b. SHÇEK’nın 2001 Yılı Çocuklara Yönelik Projeleri.....	52
2.1.2.2. Sivil Örgütlenme.....	52
2.1.2.3. Değerlendirme.....	58
2.1.3. Sanal Ortamda Temsil.....	59
2.1.3.1. Televizyon ve Çocuk.....	59
2.1.3.1.1. Televizyon ve Çocuk Programları.....	59
2.1.3.1.2. TRT’nin Tarihsel Gelişimi İçinde Çocuk Programlarının Yeri.....	66
2.1.3.1.3. Özel Televizyon Yayıncılığı ve Çocuk Programları.....	68
2.1.3.1.4. Televizyonun Çocuğa Yönelik Olumsuz Etkileri.....	70
2.1.3.1.5. RTÜK.....	73
2.1.3.2. İnternet ve Çocuk.....	76
2.1.3.3. Değerlendirme.....	79
2.1.4. Yayın Alanında Temsil.....	80
2.1.5. Oyun Araçlarında Temsil.....	88
2.1.5.1. Oyun Malzemeleri.....	89
2.1.5.2. Türkiye’de Oyuncak Sanayi.....	91
2.1.5.3. Değerlendirme.....	92

2.2. Mekansal Alanda Temsil.....	93
2.2.1. Çocuk ve Mekân.....	93
2.2.2. Kamusal İlişkilerin Yansıdığı Özel Mekanlarda Temsil.....	97
2.2.3. Kamusal Mekanlarda Temsil.....	98
2.2.3.1. Kamusal Yapılar.....	98
2.2.3.1.1. Eğitim Yapıları.....	98
a. Okul Öncesi Eğitim.....	100
b. İlköğretim.....	105
c. Özel Eğitim ve Bakım Yapıları.....	106
2.2.3.1.2. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Yapılar.....	108
2.2.3.1.3. Sağlık Yapıları.....	109
2.2.3.1.4. Kültür Yapıları.....	109
a. Çocuk Kütüphaneleri.....	110
b. Çocuk Tiyatroları.....	114
c. Sanat Evleri.....	116
d. Çocuk Müzeleri.....	116
2.2.3.1.5. Eğlence Yapıları.....	116
a. Oyun Merkezleri.....	116
b. Spor Tesisleri.....	117
2.2.3.2. Açık Alanlar.....	118
2.2.3.2.1.Çocuk Oyun Alanları.....	118
2.2.3.2.2.Sokaklar.....	126
2.2.4. Değerlendirme.....	128

Bölüm Üç
MEKANDA TEMSİLİN İRDELENMESİNDE İZMİR İLİ KONAK İLÇESİ
ÖRNEĞİ

3. Mekanda Temsilin İrdelenmesinde İzmir İli Konak İlçesi Örneği.....	130
3.1. Eğitim Kurumları.....	135
3.2. Çocuk Oyun Alanları.....	147
3.3. Çocuk Kütüphaneleri.....	149
3.4. Yüzme Havuzları.....	151
3.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Kurumlar.....	156

Bölüm 4
DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

4. Değerlendirme ve Öneriler.....	158
Kaynakça.....	164
Ekler.....	179

ŞEKİL LİSTESİ

	sayfa
Şekil 1.1. Grup Önyargısının Yaratılma Nedenleri.....	4
Şekil 1.2. Evrensel Gelişme Kuramlarının Özellikleri ve İçerdiği Tehlikeler.....	6
Şekil 1.3. Kültürel Kimlik Oluşumundaki Süreçler.....	7
Şekil 1.4. İnsanların Seçme Özgürlüklerine Göre Farklaşması.....	8
Şekil 1.5. Kültür ve Kimliklerin Yeniden Üretilmesinde İki Model.....	13
Şekil 1.6. Mekansal Planlamanın Öznelliklerarasılığa Dayanmasının Önemi.....	17
Şekil 2.1. Anayasa Kanun ve Sözleşmelerdeki Çocuk Hakları.....	29
Şekil 2.2. Çocuğun Sosyal ve Fiziksel Çevresi.....	119
Şekil 2.3. Çocuğa Ayrılan Oyun Olanakları İle İlgili Sistem Modeli.....	122

TABLO LİSTESİ

	sayfa
Tablo 1.1. Gözden Düşmüş Gruplar İçin Olumlu Yaklaşım Matrisi.....	12
Tablo 2.1. Çocukla İlgili Olarak Kentsel, Sosyal ve Teknik Altyapı ve Nüfusa Göre m ² / Kişi Oranı.....	35
Tablo 2.2. Çocukla İlgili Olarak Eğitim Tesisleri ve Asgari Alan Büyüklikleri (m ²).....	36
Tablo 2.3. Çocukla İlgili Olarak Sosyal ve Kültürel Tesisler ile Bunların Asgari Alan Büyüklikleri (m ²).....	36
Tablo 2.4. 1946 Yılı İtibariyle Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkez ve Şubelerinin Yardım Müesseseleri ve Adetleri.....	47
Tablo 2.5. 2002 Yılı İtibariyle Türkiye'deki SHÇEK Bünyesindeki Kuruluşlar ve Adetleri.....	47
Tablo 2.6. Türkiye'deki Çocuk Yuvaları ve Hizmet Verdiği Yaş Grupları.....	48
Tablo 2.7. Türkiye'deki Yetiştirme Yurtlarının Yer Aldığı İller ve Adetleri.....	49
Tablo 2.8. Türkiye'deki Kreş ve Gündüz Bakımevlerinin Yer Aldığı İller ve Adetleri.....	49
Tablo 2.9. Türkiye'deki Çocuk ve Gençlik Merkezinin Yer Aldığı İller ve Adetleri.....	50
Tablo 2.10. Kuruluş Yıllarına Göre Türkiye'deki Aile Araştırma Merkezlerinin Bulunduğu İller ve Adetleri.....	50
Tablo 2.11. Kuruluş Yıllarına Göre Türkiye'deki Toplum Merkezlerinin Bulunduğu İller ve Adetleri.....	51
Tablo 2.12. SHÇEK'nin Engelli Çocuklara Yönelik Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin İllere Göre Dağılımı ve Adetleri.....	51

Tablo 2.13. Türkiye’de Sosyal Hizmetler Kuruluşları Yararına Kurulan Derneklerden Çocukla İlgili Olanları ve Bunların İllere Göre Dağılımı (2002).....	53
Tablo 2.14. 1996 Yılı İtibariyle Üç Farklı Yayın Dönemi İçinde TV Programları Arasında Çocuk Programlarının Yayın Oranı (%).....	61
Tablo 2.15. 1999 Yılı İçinde AGB’nin 12 Televizyon Kanalında Yaptığı Ölçümlere Göre Toplam Yayınların Konu Başlıklarına ve Adetlerine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 2.16. Yayın Kuruluşları Hakkında ALO RTÜK 178’e Gelen Şikayetlerin Konularına Göre Dağılımı.....	75
Tablo 2.17. 1979 Dünya Çocuk Yılında Türkiye’de Yayınlanan Çocuk Kitaplarının Türleri ve Adetine Göre Dağılımı.....	82
Tablo 2.18. 2000 Yılı İtibariyle Çocuk Yayınları Bulunan Yayınevlerinin Çocuklara Yönelik Kitap Türleri ve Adetleri.....	83
Tablo 2.19. Dini Kitap Üzerine Uzmanlaşmış Yayınevleri İle Diğer Yayınevlerinin Çocuk Kitap Türlerine Göre Kitap Dağılımının Karşılaştırmalı Oranı.....	84
Tablo 2.20. Kültür Bakanlığı Ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı’nın 1999 Yılı ve Öncesi Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri.....	84
Tablo 2.21. Kültür Bakanlığı Ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı’nın 2000 Yılı Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri.....	85
Tablo 2.22. Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı’nın 2001 Yılı Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri.....	85
Tablo 2.23. Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı’nın 2002 Yılı Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri.....	85
Tablo 2.24. 1979 Dünya Çocuk Yılı ve 2000 Yılı Verilerine Göre Türkiye’de Yayınlanan Çocuk Kitabı Adedi ve Çocuk Başına Düşen Kitap Oranı.....	86
Tablo 2.25. 1979 Dünya Çocuk Yılı ve 2000 Yılı Verilerine Göre Türkiye’de Yayınlanan Çocuk Kitaplarının Türleri ve Tür Adetleri.....	87
Tablo 2.26. Çocuk Başına Yıllık Oyuncak Harcaması.....	91
Tablo 2.27. Milli Gelirin Oyuncak Oranı.....	91

Tablo 2.28. Türkiye’de 2001-2002 Öğretim Yılında Eğitim Kademelerine Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı.....	99
Tablo 2.29. Türkiye’de 2001-2002 Öğretim Yılında Yerleşim Yerlerine Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı	100
Tablo 2.30. 2001-2002 Öğretim Yılı Türkiye Geneli Okul Öncesi Eğitimde Okul, Çocuk ve Öğretmen Sayıları.....	102
Tablo 2.31. Çocuklar İçin Oyun Alanları-Önerilen Minimum Standartlar.....	120
Tablo 3.1. İzmir Metropolitan İlçeler İtibariyle 15 Yaş Altı Nüfusu (2000-2001)...	130
Tablo 3.2. Konak İlçesinde 0-14 Arası Yaş Gruplarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı (2001).....	132
Tablo 3.3. Konak İlçesi Bölgeler İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Çocuk Nüfusu (2001).....	133
Tablo 3.4. Konak İlçesi Resmi+Özel Anaokullarının Cinsiyetlere Göre Sayısal Dağılımı (2002-2003).....	135
Tablo 3.5. İzmir İli Konak İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Olmayan Kurum ve Kuruluşlarda Eğitim Gören Okul Öncesi Çocuk Sayısı ve Kurumların Bölgelere Göre Dağılımı.....	135
Tablo 3.6. Konak İlçesi Okulları Bünyesindeki Anasınıflarının Dağılımı (2002-2003).....	138
Tablo 3.7. İzmir İli Konak İlçesindeki Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Öğrenci Sayısı (2002-2003).....	138
Tablo 3.8. Konak İlçesi Resmi,+Özel İlköğretim Okullarındaki 6-14 Yaş Arası Öğrenci Sayılarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı (2000-2001).....	139
Tablo 3.9. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel Anaokullarında Okul Arsa Alanı Dağılımı (m2).....	142
Tablo 3.10. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Okul Arsa Alanı Dağılımı (m2).....	143
Tablo 3.11. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel Anaokullarında Öğrenci Başına Düşen Bahçe Alanı (m2).....	144
Tablo 3.12. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Öğrenci Başına Düşen Bahçe Alanı (m2).....	144

Tablo 3.13. İzmir İli Konak İlçesinde Yer Alan Resmi İlköğretim Okullarının Bahçe Alanları ve Öğrenci Başına Düşen Ortalama Bahçe Alanlarının Bölgelere göre dağılımı.....	145
Tablo 3.14. İzmir İli Konak İlçesi Resmi İlköğretim Okullarının Kat Adetlerine Göre Dağılımı.....	146
Tablo 3.15. İzmir İli Konak İlçesi Özel Eğitim Kurumu Öğrenci Sayısı ve Bina Bilgileri (2002-2003).....	146
Tablo 3.16. Konak İlçesi 1/1000 Uygulama İmar Planında Yer Alan Çocuk Oyun Alanlarının (ÇOA) Bölgelere Göre Dağılımı.....	147
Tablo 3.17. Konak İlçesinde Bölgeler İtibariyle Çocuk Oyun Alanı Bulunan Parkların Bölgelere Göre Dağılımı.....	148
Tablo 3.18. Yıllar İtibariyle İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümü İstatistikleri.....	149
Tablo 3.19. Yıllar İtibariyle Karşıyaka Çocuk Kütüphanesi İstatistikleri.....	149
Tablo 3.20. İzmir Gezici Kütüphane Bilgileri (2001).....	150
Tablo 3.21. İzmir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne Bağlı Spor Klüplerine Kayıtlı Olan Sporcu Adaylarının Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı...152	152
Tablo 3.22. 2002 Yılında Ege Üniversitesi Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıtlı Olan 5-16 Yaş Arası Nüfusun Cinsiyetlere göre Dağılımı.....	153
Tablo 3.23. 2002 Yılında Ege Üniversitesi Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıt Yaptıran 75. Yıl İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	153
Tablo 3.24. 2002 Yılında Ege Üniversitesi Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıt Yaptıran Özel İzmir İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	154
Tablo 3.25. 2002 Yılında Ege Üniversitesi Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıt Yaptıran Özel Ege İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	154
Tablo 3.26. İzmir İli Metropolitan İlçeler Bütününde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne Bağlı Çocuklarla İlgili Kuruluşların Kapasiteleri, Bina Bilgileri (2003).....	156

GRAFİK LİSTESİ

	sayfa
Grafik 2.1. Türkiye'deki Çocuk Yuvalarının Hizmet Verdiği Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	48
Grafik 2.2. 1999 Yılı İçinde AGB'nin 12 Televizyon Kanalında Yaptığı Ölçümlere Göre Toplam Yayınların Konu Başlıklarına ve Adetlerine Göre Dağılımı.....	62
Grafik 2.3. 1999 Yılı İçinde AGB'nin 12 Televizyon Kanalında Yaptığı Ölçümlere Göre Ölçümlere Göre Yayınlanan Program Türlerinin 5-14 Yaş Çocuk Grubu Tarafından İzlenme Oranları Dağılımı (%).....	63
Grafik 2.4. 5-14 Yaş Grubu Çocukların İzledikleri Programlar İçinde Program Türlerinin Birbirleri İle Oranı (%).....	64
Grafik 2.5. 1992-2002 Yılları Arası Anaokullarındaki Sayısal Gelişme.....	103
Grafik 2.6. 1992-2002 Yılları Arası Anasınıflarındaki Sayısal Gelişme.....	103
Grafik 2.7. 1992-2002 Yılları Arası Okul Öncesi Eğitimde Eğitim Gören Çocuk Sayısındaki Gelişme.....	104
Grafik 2.8. 1992-2002 Yılları Arası Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı.....	104
Grafik 2.9. 2001 Yılında Türkiye'deki Kütüphanelerde 0-16 Yaş Grubu Erkek Okuyucu Profili.....	112
Grafik 2.10. 2001 Yılında Türkiye'deki Kütüphanelerde 0-16 Yaş Grubu Kız Okuyucu Profili.....	113
Grafik 2.11. Türkiye'de Yer Alan Kütüphanelerdeki 2001 Yılı Okuyucu Yüzdeleri (Çocuk-Yetişkin, Erkek-Kadın).....	113
Grafik 3.1. İzmir Metropolitan İlçeler İtibariyle 15 Yaş Altı Nüfusu (2001).....	131
Grafik 3.2. Konak İlçesi 0-14 Yaş Grubunun Bölgelere Göre Dağılımı.....	134
Grafik 3.3. Konak İlçesi 1-4 Yaş Grubu Nüfusunun Bölgelere Göre Dağılımı İle İlçede Kreş ve Anaokulu Bulunan Bölgelerin Dağılımı İlişkisi.....	137

Grafik 3.4. Konak İlçesi Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Bölgelere Göre Dağılımı.....	139
Grafik 3.5. Konak İlçesi Resmi İlköğretim Okullarının Bölgelere Göre Dağılımı (%).....	140
Grafik 3.6. Konak İlçesi Özel İlköğretim Okullarının Bölgelere Göre Dağılımı (%).....	140
Grafik 3.7. Konak İlçesinde Bilgisayar Laboratuvarı Bulunan Resmi İlköğretim Okullarının Bölgelere Göre Dağılımı	141
Grafik 3.8. İzmir Metropolitan İlçeler Bütününde Yer Alan Çocuk Kütüphanelerdeki Kitap Konularının Dağılımı (2001).....	150



BÖLÜM BİR

GİRİŞ

1. Giriş

Modern kültür kimliğini korumak için, bir yandan kendisi gibi olmayanlarla mücadele ederken; öte yandan kendi benzerini üretme yolunda çaba harcamaktadır. Bu nedenle egemen söylem tarafından kurgulanmış bir yaşam söz konusu olmaktadır. Bu doğrultuda, fiziksel mekânı da modern yaşamın öngördüğü biçimde kurgulayan planlama, erk'in belirlediği söylem alanlarının bir aracı niteliğine bürünmektedir. Böylece planlama insana yönelik olmaktan çıkıp erk'e yönelik olmaya başlamakta, bu durum planlama dışı tutulan grupların yani **ötekilerin** oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Modernite söylemine paralel olarak planlama, düzen adına insanlar arası farklılıkları dolayısıyla mekânsal çeşitliliği dışlamaktadır. Mekân sadece erk'e hitap etmekte ve erk mekânı özgür bir biçimde istediği yer ve zamanda kullanabilmektedir. Erk dışındaki diğer özne grupları kendisini o mekâna ait hissetmediğinden, mekânı kullanmamakta ve dolayısıyla kentsel iletişim oluşmadığından kendini o mekâna yabancı hissetmeye başlamaktadır. Böylece, kentsel mekâna ve yaşama katılmamaları, diğer özne gruplarının kimliklerinin toplumda temsil edilmemiş yani varlıklarının kabul edilmemiş olmasına neden olmaktadır.

Planlamanın her yaş grubuna karşı sorumluluğunun olması ve bunlara yönelik mekânları oluşturması gerekirken yalnızca erişkin insana hizmet ettiği görülmektedir. Yaş grupları içinde de özellikle 0-12 yaş sürecinin fizyolojik, psişik ve sosyal gereksinimler açısından doğru yaşanmasının, etkilerini bütün dönemlere yansıttığı düşünülürse bu döneme verilmesi gereken önemin boyutları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bedensel ve zihinsel durumları göz önüne alındığında bu yaş grubu

gereksinimlerini kendi talep edebilecek yetiye henüz sahip değildir. Ülkemizde çocukların nasıl bireyler olarak yetişmeleri gerektiği, çocuklara yönelik hazırlanan her türlü program ve çalışmanın amaçları kısmında vurgulanmaktadır. Ancak, çocukların topluma yararlı bireyler olarak bilimin rehberliğinde olan, ekonomik bakımdan üretken, dürüst, barışçıl, vatanını seven ve benzeri türdeki istenilen nitelikleri kazanmaları, onların gereksinimlerine uygun yaşam ve mekân ortamlarının sağlanıp sağlanmadığıyla ilişkilidir. İnsan kişiliğinin büyük bölümü yaşamın ilk yıllarında oluşmakta, dolayısıyla geleceğin toplumunun niteliği bu yıllarda ortaya çıkmaktadır. Yaş kategorileri içinde çocukluk çağının bahsedilen önemi açısından Türkiye'deki farkındalığın ve bu farkındalığa dayanarak oluşturulmuş fiili durumun saptanmasının; çocuğun öteki olarak nitelendirilme nedeninin ve bunlara bağlı olarak Türkiye'nin gelecekteki kimliğinin ortaya konması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bunlarla bağlantılı olarak tez kapsamında:

İlk bölümde öteki ve temsil kavramları irdelenmekte, kavramlarla bağlantılı olarak Türkiye'de çocuğa ilişkin sayısal verilere yer verilmekte ve bölüm sonunda tezde yararlanılan kaynaklar ve tezin yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde çocuğun temsil alanları ele alınarak; mekân dışı alanda temsil ve mekânsal alanda temsil olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. Fiziki planlamanın uğraş alanı, topluma dönük üretilmiş bilgileri mekânda ifadelendirmektir. Dolayısıyla mekân dışında üretilen bilgi mekâna yansımakta, mekânda somutlaşmaktadır. Zaten bu bilgilerin toplumda işler kılınması için mekâna inmesi gerekmektedir. Bu anlamda tez bütününde çocuklara ilişkin üretilmiş bilgilerin ne oranda ve hangi araçlarla mekâna indiğinin belirlenebilmesi için mekân dışı alanda temsilin irdelenmesi de önem arz etmektedir.

Mekân dışı alandaki temsilde öncelikle yasa ve ilgili mevzuatta temsil incelenmektedir. Çünkü insanlar arası ilişkilerin meşru kılınmasında üst yapı kurumu olarak hukuk dolayısıyla yasalar karşımıza çıkmaktadır. Hukukun yanı sıra örgütsel yapıdaki işlerlik de önemli olduğundan ikinci olarak örgütsel yapıda temsil incelenmektedir. Dördüncü kuvvet olarak basın gücü yadsınamaz olduğundan,

üçüncü başlıkta sanal ortamdaki temsil ele alınmaktadır. Diğer başlıkta mekân dışı alanda temsil araçlarından biri olarak yayın alanında temsil incelenmiştir. Yayın alanının basın alanından ayrılmasının nedeni; edebi alanda daha kalıcı bir temsil durumunun olmasından kaynaklanmaktadır. Daha sonra ayrıntılı irdeleneceği gibi oyun, özellikle okul öncesi çocuğun eğitiminde önemli bir role sahiptir. Bu nedenle mekân dışı temsil, oyun malzemeleri bakımından da ele alınmaktadır. Bütün bunların yanında mekân dışı alanda temsilin irdelenmesinde çocuk giyiminde temsilden de bahsedilmektedir. Ancak diğerleri kadar merkezde durmadığı için bu alan üzerinde fazla durulmamıştır.

Mekânsal alanda temsilde öncelikle, kamusal yaşamdaki ilişkilerin özel mekâna da yansımalarından dolayı artık yarı kamusal mekân olarak nitelendirilen konut ele alınmaktadır. Bununla ilgili olarak konutta çocuklara ayrılan mekânlar irdelenmektedir.

Mekânsal alandaki temsil çerçevesinde kamusal mekândaki temsil alanları olarak kamusal yapılar ve açık alanlar incelenmektedir. Kamusal yapılar olarak çocuklara yönelik eğitim, sağlık, kültür ve eğlence yapıları; açık alanlar olarak da çocuk oyun alanları ve sokaklar irdelenmektedir.

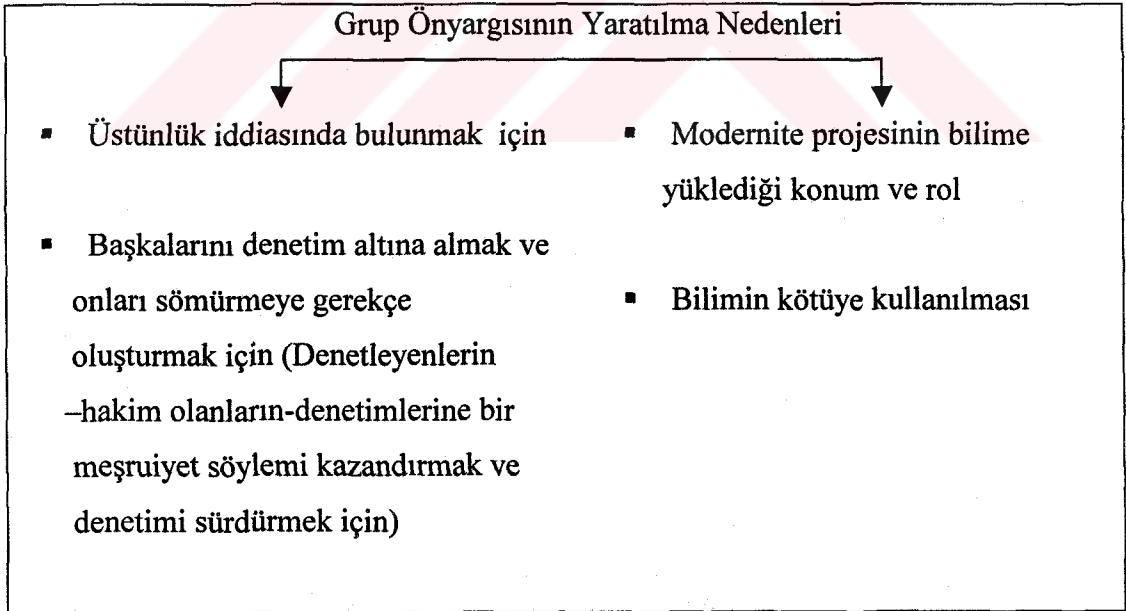
Tezin üçüncü bölümü, kamusal mekânda temsil açısından İzmir İli Konak İlçesi'nde yapılan bir alan araştırmasını içermektedir. Bu kapsamda, ilçedeki eğitim yapıları, çocuk oyun alanları, çocuk kütüphaneleri, yüzme havuzları ve korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurumlar incelenmektedir.

Son bölümde, tezin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır ve adı geçen her bir başlığa yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1.1. Kavramlar

1.1.1. Öteki Kavramı

Öteki kavramı sözlükteki anlamı ile “sözü edilen ya da benzer iki nesnenin önem yahut konum bakımından uzakta olanı” (1) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre merkezin dışında olan **öteki** olmaktadır. Öteki kavramı ucu açık olan bir kavramdır. Yani neye göre **öteki**? sorusu bu noktada önem arz etmektedir. Siyaha göre beyaz ötekidir, beyaza göre siyah ötekidir. Duruşa, bakışa göre değişen bir kavram olmaktan ziyade daha çok sözlükteki anlamına paralel olarak; “daha az önemli olan, değersiz olan, kendi kendine yetmeyen, tüm olumsuzlamalarla ifadelendirilen ‘öteki’, bir tahakküm, güç ilişkisinin ifadesidir”(2). Tekeli (1995)’nin de belirttiği gibi, **biz** ve onun karşısında **ötekinin** yaratılması toplumsal bir süreçtir. Bir grubun üyelerinin bir başka grup ve üyeleri hakkındaki ortak önyargıları olan ve genellikle olumsuzluk yüklü olan grup önyargıları ile **öteki** oluşmuştur.



Şekil 1.1. Grup Önyargısının Yaratılma Nedenleri (Tekeli, 1995 kaynağı referans alınarak oluşturulmuştur.)

Öteki kavramı, modernizm ile birlikte gündeme gelmiş bir kavramdır. “Bauman’a göre modernliğin oluşumu ötekiliği tanımlama, düzeni yasalaştırma ve muğlaklığı ortadan kaldırma istenciyle nitelenen yeni bir rejimin tekeli dayatımı olarak görülmesi gerekir” (Wagner, 1996, s.76). Modernitede soyut sistemler, **beni**, **ötekiden** yararlanarak tanımlamaktadır. Bu da **ben** ile **öteki** arasında sınırların çekilmesinden kaynaklanmaktadır. Modernizmde “sınırlar ötekinin inşa edilmesi ve böylece uzaklaştırılmasıyla, yani ötekinin insanlığın aynı zaman-uzamından kovulmasıyla [çekilmiştir. Bunun yanında,] (...) akıl ve akıl dışı arasında yapılan ayırım tüm modern sınır çekme girişimlerinin kökünde” (Wagner, 1996, ss.69,72) yatmaktadır.

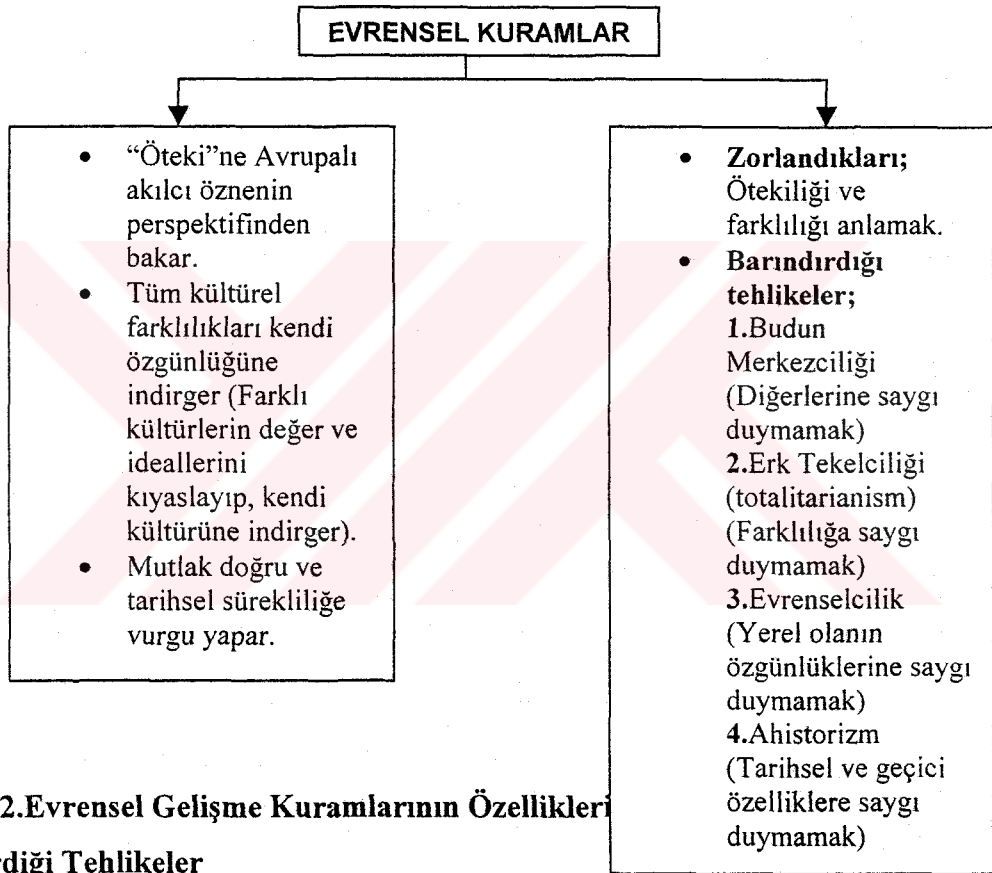
Modernite projesinin önemli bir boyutu, kapitalistleşme ve sanayileşme ile ekonomi alanında yaşanan dönüşümdür. Kapitalizm, üretim tarzının iki temel sınıfı arasındaki çelişkiyi zorunlu kılmıştır ve kapitalist sistem için cinsiyetçilik, ırkçılık, sömürgecilik pratikte önemli rol oynamıştır. Bu anlamda aslında kapitalist güçleri elinde bulunduranlar **ötekinin** kim olacağını belirlemektedir. Zaten “kimlik, çok-kültürlülük, ‘ötekilik’ ve ‘farklılık’ politikası gibi konuları maddi koşullardan ve politik projelerden soyutlayarak tartışmak zordur” (Harvey, 2001, s.173). Sanayi devrimiyle birlikte de üretim ve tüketim ilişkilerinde yaşanan değişim ile toplumsal yapı yeniden organize olmuştur. **Öteki** kavramını ortaya çıkaran bu toplumun kültürel özelliklerini bilmek, kavramın çıkışını anlamak için yararlı olacaktır. Modern kültür,

- Sınırları sabit ve güvenlik vadeden bir yapıya sahip olması,
- Muğlaklığı ve heterojenliği yadsıyarak farklılıkları dışlayan veya nötrleşiren bir yapıya sahip olması,
- Kişiselleştirilen sosyal ve politik olgular ile özel yaşama göre ilginçliğini kaybeden kamusal yaşamın varlığı. İçe kapanarak özel alana yönelim (içe yönelim) ve böylece toplumsal yaşama katılıp farklı olabilmeyi göze alamama,
- Toplumsal, politik veya bireysel dayanışmanın, yakınlık ve kültürel olarak birbirine benzeme esasına dayandırılması özelliklerini içermektedir.

Bu sistemde bireyler de kendilerini kendileri olarak değil, toplumsal rolleri ve etkinlik alanlarına göre tanımlar olmuşlardır. Böylece yeni olana uyumlanma çabası

içinde bireysel kimlikler kolektif kimliklerle ikame edilerek başkalaşma ve yabancılaşma ortaya çıkmıştır. Modernite kendi söylemi içinde yabancılaşmayı kabul etmekte fakat tanımlarken bir problem karşısındaymış gibi davranmaktadır.

Aydınlanmadan (dolayısıyla moderniteden) etkilenen kuramlar ise, “amaçların aynı olduğunu ve tarihin akışı içinde araçların da aynılaşacağını vurgulayan evrensel gelişme kuramları” (Larrain, 1995, s.17) dır. **Öteki** bağlamında evrensel kuramların bakış açısı, içerdiği tehlikeler Şekil 2’de belirtilmiştir.



Şekil 1.2.Evrensel Gelişme Kuramlarının Özellikleri ve İçerdiği Tehlikeler

(Larrain, 1995 referans alınarak oluşturulmuştur.)

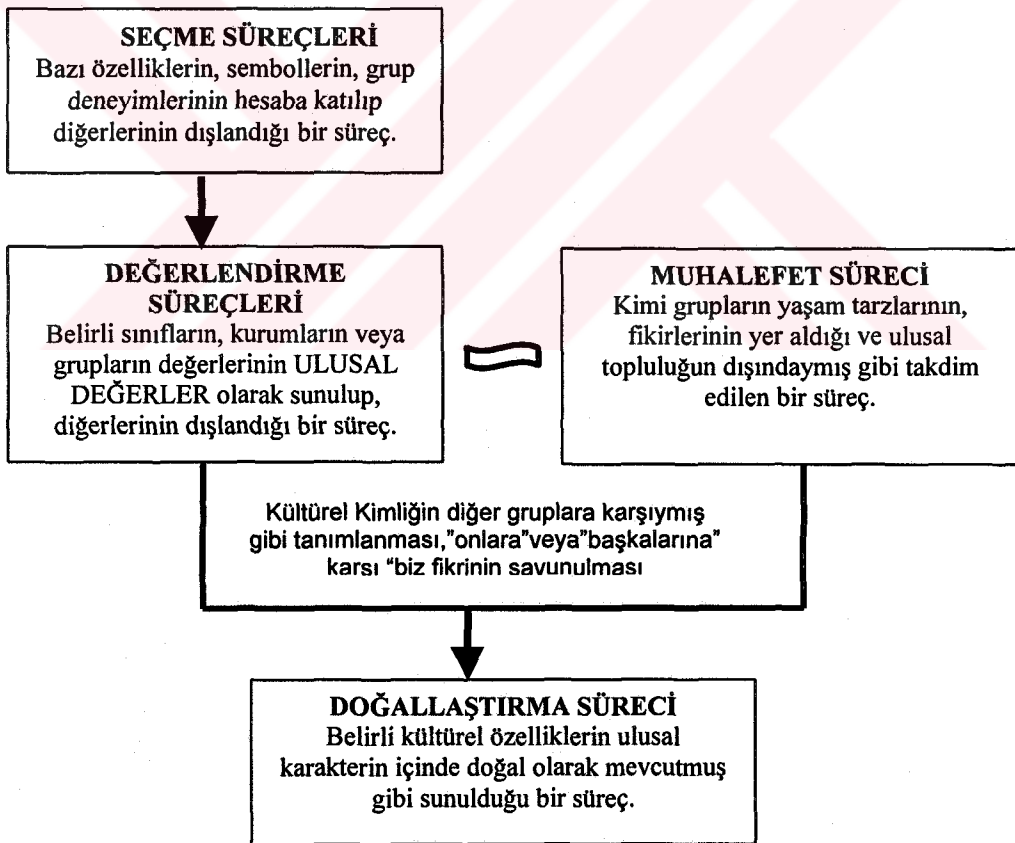
Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı gibi modernizmin amacı homojen bir toplum yaratmaktır. Küreselleşme de modernizmin amacına hizmet etmektedir. Larrain’ın belirttiği gibi; “küreselleşme sürecinin geçmişte olduğu gibi şimdi de, öncü toplumların kültürel yaklaşımlarının diğerlerinin ulaşması gereken amaçlar haline

getirildiği ve etrafında homojenleştirme biçimleri oluşturulan tahakküm ve iktidar süreçleri olduğunu anlamak çok önemlidir”(Larrain, 1995, s.216).

Kültürel kimliklerin biçimlenmesi 'öteki'nin ifadesini dikkate almaktadır; kendi kendini kültürel olarak tanımlama işi her zaman ötekilerin değerlerinden, özelliklerinden ve yaşam tarzlarından ayırt edici olmayı içerir. (...)Kültürler arasında ne zaman çelişkili ve eşitsiz bir karşı karşıya geliyorsa, işgal, sömürgecilik veya iletişimin gelişkin biçimleriyle de olsa, kültürel kimlik konusu ortaya çıkar (Larrain, 1995, s.197).

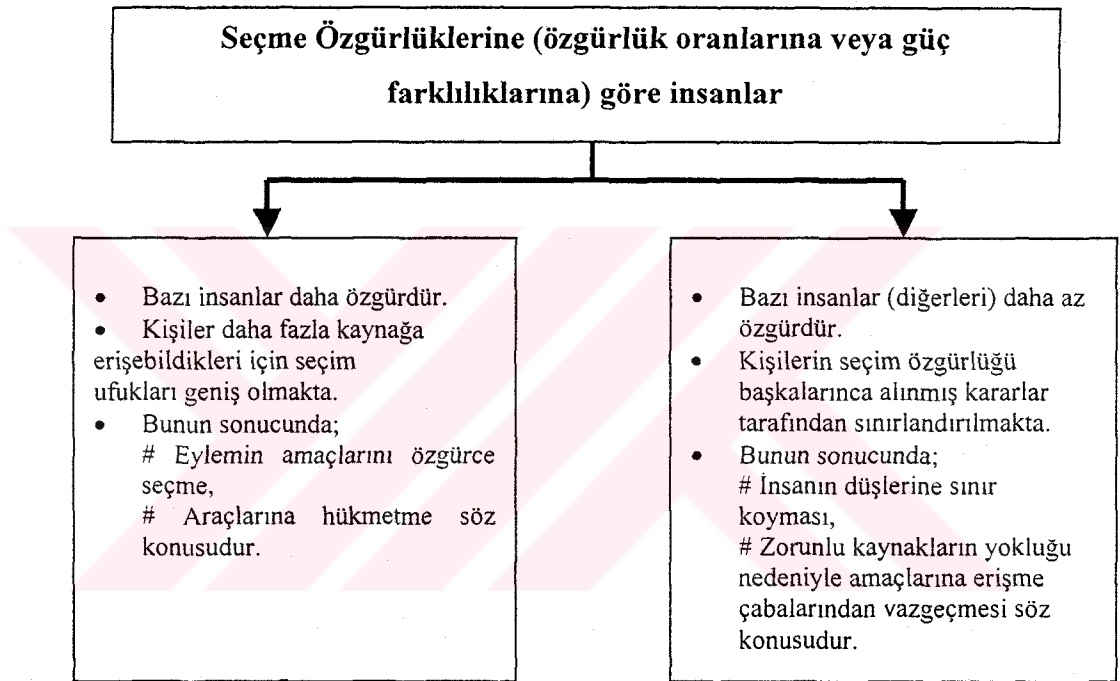
Bununla bağlantılı olarak aşağıdaki şekil, bir kültürel kimliğin oluşma sürecinde çeşitliliği gizlemesi halinde kolayca ideolojik hale gelebileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

KÜLTÜREL KİMLİK OLUŞUMUNDAKİ SÜREÇLER



Şekil 1.3. Kültürel Kimlik Oluşumundaki Süreçler (Larrain, 1995 referans alınarak oluşturulmuştur.)

Egemen kimlik, üstünlükten kaynaklanan dışlama ile daha aşağı grupları baskı altında tutmaktadır. Dolayısıyla egemen olanlar çoğulluğu ve heterojenliği kabul etmemektedir. Toplum, farklı kültür ve yaşam tarzlarından oluşan karmaşık bir yapıya sahiptir. Küreselleşme ile birlikte de öncü toplumlar, kültürel yaklaşım ve değerlerini hedeflenen amaçlar haline getirerek çevresinde tektipleştirme biçimleri oluşturmaktadır. Bütün bunlarla ilgili olarak da insanların sahip oldukları güçlere göre özgürlükleri farklılaşmaktadır.



Şekil 1.4. İnsanların Seçme Özgürlüklerine Göre Farklılaşması (Bauman, 1998 referans alınarak oluşturulmuştur.)

Yukarıdaki şekilde de bahsedildiği gibi insanların, güce sahip olma farklılıklarından kaynaklanan farklı özgürlük oranları vardır. Bu ise sosyal eşitsizliğin temelini oluşturmaktadır. Bauman(1998)'ın belirttiği gibi, sahip olmak farklılaştırma ve dışlama demektir. Bütün sahip olma biçimlerinin özünde, **ötekilerin haklarının benim haklarımı veya benim haklarımın ötekilerinin haklarını sınırladığı** ilkesi yer almaktadır. Böylece toplumda **öteki** olanlar,

...toplumsal olarak seçilip ayırtılır, -mekânda ayırtılır, -onlara hak ettikleri nitelikte yerler inşa edilir, -dilde, toplumda ve mekânda değişik kategoriler ve sınırlar kurulur, o sınırlarda denetim kurulur, -sınırlandırılmış olanlar toplumsal, ekonomik ve mekânsal olarak dışlanır, -onların değersizlikleri, -istenmezlikleri, -tehlikeleri ileri sürülür, - -onlar tecrit edilir, - -varoldukları inkâr edilir,...-ve,...yok edilir (Arslan&Al., 1996, s.155).

Öteki kavramı, kimlik kavramıyla bağlantılı bir yapı içermektedir. Connolly(1995)'e göre, her kimlik bir dizi farklılıkla bağlantılı olarak ve bu farklılıklardan bazılarının da kötü, anormal veya akıldışı, özetle **öteki** olarak tanımlanması üzerine kurulmaktadır. Öteki sadece varlığıyla bile kimliğin kesinliğini, doğruluğunu, normallliğini, akılcılığını şüpheli kılmaktadır. Bu yüzden de öteki, tarih boyunca hep **doğru** kimliği benimsemeye davet edilmiş, olmuyorsa üzerinde baskı kurulup susturulmuş, fethedilmiş, o da olmuyorsa yok edilmiştir. Böylece, **kültürel emperyalizm*** ortaya çıkmıştır. Bu aynı, bir yapının kendi varlığını geliştirmek için yabancı varlıkları kendine dönüştürerek onları kendine benzer kılması yani bir zamanlar farklı olan şeylerin kendisi gibi olması anlamına gelen asimilasyon ile ifade edilebilir.

Toplumsal ve mekansal süreçlere, kodlar ve simgeler yoluyla izler bırakılır, yazılar yazılır, bir başka deyişle yerleşik ve baskın bir kimlik oluşturulur, Süreç içinde bu kimlik kurumsallaşır ve toplumun-mekanın ruhu yine bu kimlik özdeşliğinde aynen yeniden üretilir, imgelemleri belirlenir, yönlendirilir. Yaşam, düşünme ve algı süreçleri yeniden tariflenir. Kimlikle özdeş temsil şemaları ve hiyerarşisi oluşturulur (Göksu&Göksu&Altınçekiç, 1995).

Fakat pozitivism, varlığının devamlılığını korumak ve sürdürmek amacıyla **yeniyi** üretmeyi göze alamamaktadır. Sistem de kendini aynen-yeniden-üretirken kimliğini, arıza unsuru olarak tarif ettiği **öteki** üzerinden kurmaktadır.

Kentin kurulu gecekondularını, 'kenti sağlıklılaştırma' adına yenileme sürecine konu ederek, 'öteki'ni 'biz'e benzetmenin, yani 'merkez'in bu yolla 'hegemonya'

* Egemen kültürün kendi deneyimini ve toplumsal yaşamı yorumlama biçimini baskı altında tutulan gruba empoze etmesi, baskı altında tutulan grubun kendi deneyimi ve toplumsal yaşamı yorumlama biçiminin baskın kültürle ilişkili çok az ifade bulabilmesi.

alanını büyütmenin ardındaki mantık da bu [olmaktadır.] Mekânın (...).[nesnelliği sağlanmakta] ya da 'öteki' (...) görünür dünyadan (yerinden) (...) [çıkartılmaktadır]. Böylece, kent mekânında bir tür fantazmagori (aldatıcı görüntü) yaratarak, 'öteki'nin içeride varlığından (ontolojik tehdidinden) salim olmaya çalışmak[ta] ya da en azından öyle zannetmek[tedir] (Göksu, 1996, s.114,115).

Ötekileştirme ve bundan kaynaklanan sonuçlar görüldüğü gibi, mekana da yansımaktadır. Günümüzde kentsel yaşam, "bize benzeyenlerin arasında ve kendimizi 'evde' hissettiğimiz mekanlarda (...) düzen ve güven arayarak" (Diken,1997,s.72) sürmektedir. Bu anlamda Diken(1997)'in belirttiği gibi, ev dışı yaşam, yabancılarla ilişkiler, sokağın dehşeti insanları korkutmaktadır. Artık insanların ev mekanında rahat edebileceklerine, içe döndükçe kendilerini tanıyabileceklerine, birbirlerine benzeyebildikleri oranda sosyal ilişkiler kurabileceklerine ve sevgili, cemaat ve benzeri olarak birbirlerine tutunabileceklerine inandıkları görülmektedir. Bütün bunlarla ilişkili olarak Sennett'e göre kamusal yaşamın zayıflamasındaki etkenler şöyle sıralanabilir;

- Düzen ve güven arayışı,
- Öteki olarak görülenleri dışlayan kimlikler ve cemaatleşme /kavimleşme süreçleri
- Özel yaşama kaçış. (Değer sistemlerinin dışsal hayattan çok içselliğe yönelmesi.)

Dikkat edilecek olursa bahsedilenler hep modern kültürün özelliklerini yansıtmaktadır. Sennett'e göre modern kamusal yaşam ve kent; hız, kaçış ve pasiflik olmak üzere birbiriyle ilişkili üç ilkeyle düzenlenmektedir. Hız ile kapitalist sistem içinde bağımlılık hissetmeden özgürce dolaşabilen bireyler; kaçış ile, farklılıklardan, farklılıkların yer aldığı ve farklılıklarla temas kurulabilecek kamusal yaşamdan içeriye yani özel yaşama kaçış; pasiflik ile, kamusal mekanların sadece geçiş işlevi görmesi, bu mekanların karşılıklı etkileşim ile bireyler tarafından kullanılmaması kastedilmektedir. Kamusal hayat, yabancılarla duygusal bağlar kurmaya yaramakta ve toplumsallaşmayı sağlamaktadır. Ancak, günümüzde kamusal alanlar yaşanan mekanlar olmaktan çıkıp, gelip geçilen yerlere dönüşmüş durumdadır.

Olumsuzluk Yüklü “Öteki” Kavramına Yeni Bir Bakış

Öteki kavramının dışlanma üzerine kurulu olumsuzluk yüklü anlamını ortadan kaldırmak ve topluma yeni bir bakış kazandırmak amacıyla çeşitli kavramlar ve öneriler mevcuttur. Bu bağlamda öncelikle **öteki** kavramının ele alınış biçimindeki eksiklikler ve buna yönelik önerilere yer verilecek; bütünleştirme, empati, çoğulculuk ve katılım kavramları üzerinde durulacak ve sonunda kamusal yaşam ile bağlantı kurulacaktır.

Bir toplumda farklılıkların, çeşitliliğin olması kaçınılmazdır aksi takdirde kimlikten ve toplumsal gruptan söz etmek mümkün değildir. Önemli olan, olumsuzluk yüklü ve toplumda dışlanan grupları temsil eden bir **öteki** anlayışının yok olması ve **ötekileri bizler** gibi özneler olarak kavramaktır. Bu anlamda öteki kavramı, üstünlük iddialarından arındırılmış yalnızca farklılıklara indirgenen bir kavram olduğu sürece içerdiği olumsuzluğu yok edebilecektir. Bauman(1998)’e göre, **biz** ve **onlar** arasında çekilmiş sınırların sözde aşılma üzerine yeniden düşünmek, farklı hayat tarzlarının iç mantığına ve anlamına inen bir kavrayış ile mümkün olabilecektir. Bu yeni anlayış, öncelikle sınırların doğal olarak önceden çizilmiş niteliğinden kuşku duyulmasını sağlayacak ve **biz** ile **onlar** arasındaki iletişimin öncekinden daha kolay olmasını sağlayabilecektir. Öteki kavramı bağlamında “eksik olan, insan ilişkilerinin etik niteliğidir(...) İnsani ilişkiler öteki kişinin refahı ve iyiliği için duyulan bir sorumluluk temelinde yürütüldüğü oranda ahlâkidir(...) Sorumluluk bencillikten tümüyle arınmış ve koşulsuz olduğu müddetçe ahlâkidir” (Bauman, 1998, s.81). ‘Gerekli olan şey, Öteki’lerin varlığını ve farklılığını daha yakından hissederek, ama aynı zamanda onlarla daha dolaysız ve daha güçlü bir dille konuşabilmek; ‘Biz’ ve ‘Onlar’ yerine, Öteki’lerle ortak paydalar arayarak yeni ‘Biz’ler kurgulayabilmek’tir (Diken,1997,s.78). Sgoutas(1996)’ın da belirttiği gibi, bir toplumun **diğerlerinin** sorunlarını ele alış biçimi, onun her alanda ve herkese yönelik sosyal adalet konusundaki duyarlılık ve kararlılığını yansıtmaktadır.

Toplum-kuramsal olarak getirilen farklı bakış açısı, ahlak ve hukuk kuramında farklılıklara karşı daha duyarlı bir evrenselcilik anlamına gelmektedir. Herkese

eş-saygı, soydaşlara değil, ötekine, yani farklı oluşu nedeniyle diğerine gösterilme koşulunu temel alır. Ötekine karşı, bizlerden biri olarak dayanışma göstermek de, tözsel olan her şeye direnen ve gözenekli sınırlarını sürekli daha da öteye taşıyan bir topluluğa ait esnek 'Biz'i kapsar. Bu ahlaksal topluluk, ayrımcılığın ve haksızlığın kaldırılmasıyla birlikte marjinalleri, karşılıklı saygı temelinde benimseme üzerine kurulmuştur. Yapısal olarak ortaya çıkan bu topluluk, kendi türünü zorla kabul ettirerek tektip üyeler oluşturan bir kolektif değildir. Benimsemek, kendi içine kapatmak ve ötekine karşı kapanmak değildir. 'Ötekini benimsemek', toplumsal sınırların herkese –hatta ve özellikle de, birbirine yabancı olan ve birbirine karşı yabancı kalmak isteyenlere- açık olması demektir (Habermas, 1999, s.9).

Toplumsal dışlamaya karşı oluşturulan kentsel sosyal politikalar ise amaçlarını **bütünleştirme** kavramı üzerinden tanımlamaktadır. “Toplumun değer verilmeyen gruplarının kentte kendilerine mekan ve saygı kazanabilmeleri için, (...) asimilasyon, hakların tanınması ve direniş [olmak üzere önlere bir dizi strateji bulunmaktadır]. Bu stratejilerin karmaşıklığı, bütünleştirmeden daha duyarlı kavramlar” gerektirmektedir (Potter, 1996, s.488). Çünkü bütünleştirme kavramı, özellikle azınlıklar tarafından kültürel kimliklerinin baskın etnik gruplarca tehdit edilmesi olarak anlaşılmaktadır. Bu anlamda mekansal bütünleşme ile de azınlıkların mekansal yoğunlaşmalarının dağıtılması anlaşılmakta ve buna uygun politikalar üretilerek plan yapılmaktadır. Bu nedenle Potter, bütünleştirme yerine bir matrisle eşit yaşam tedbirleri sınıflaması ortaya koymuştur.

Tablo 1.1.Gözden Düşmüş Gruplar İçin Olumlu Yaklaşım Matrisi (Potter, 1996. s.495)

Örgüt	Baskın Grup (ayrıcalıklı)	Azınlık Grubu (değer verilmeyen)
Müdahale	Ayrımcılığa karşıt	Hareket özgürlüğü
Maddi Koşullar	Damgalamayı kaldırma	Hak idda etmek

Öteki kavramının yeni ele alınışı ile ilişkili olarak ortaya çıkan bir diğer kavram **empati** kavramıdır.

Emsal duygusu normal olarak eş duygumu yani kendimizi öteki kişilerin yerine koyma, şeyleri onların gözünden görme kabiliyetini ve istekliliğini içerir. Emsal duygusu, duygudaşlık, yani öteki kişinin neşesiyle neşelenme ve tasasıyla tasalanma kapasitesi de gerektirir. Bu türden emsal duygusu zihinsel ve ahlaki yakınlığın en kesin göstergesidir, aslında bizatihi anlamıdır (Bauman, 1998, s.50).

Kültürel kimliklerin üretilmesinde de yeni model önerileri yer almaktadır. Aşağıdaki şekil iki farklı modeli karşılaştırmalı olarak vermektedir. Empati kavramını temel alan 2. model, **etkileşimli yaklaşım** başlığı altında sunulmaktadır.

Kültür ve Kimliklerin Yeniden Üretilmesinde 2 model

I. Model İZOLASYONİST YAKLASIM	II. Model ETKİLESİMLİ YAKLASIM
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geçmişin kültürel kalıplarının bozulmadan üretilmesi (geçmiş kültürün özüne dönmek) ▪ Kimlik krizinin, kişilerin tarihsel kültürel köklerinden kopması ve tarihin yozlaşmasıyla ortaya çıktığı savunulmaktadır. Modele göre; ▪ Birbirinden kopuk kültürler hiçbir etkileşim içinde olmadan yan yana yaşamaktadır. ▪ Model kendini korumak için diğer grupları dışlayıcı bir biçimde "öteki"leştirilmektedir. ▪ Toplumdaki değişik gruplar arasında empatik anlayışı geliştirmemektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Toplumun değişmesine uyum sağlamak için kültürel farklılıkların ve kimliklerin sürekli olarak yeniden değişerek üretilmesi ▪ Kimlik krizinin, insanların gelecek projeleri içinde kendilerine yer bulamayışları sonucu ortaya çıktığı savunulmaktadır. Modele göre; ▪ Toplumun yaşam deneyini zenginleştirip, yaratıcı potansiyelini geliştirmektedir. ▪ Farklılığı üretmektedir. Farklılıkları dışlama gereçesi olarak görmemekte, toplumsal yaşamın normal bir olgusu olarak görmektedir. ▪ Empatik anlayışı ve toplumun bütünlüğünün korunmasını üretmektedir.

Şekil 1.5. Kültür ve Kimliklerin Yeniden Üretilmesinde 2 Model

(Tekeli, 1996 referans alınarak oluşturulmuştur.)

Dışlanma temeline dayanan **öteki** kavramının oluşmasının önlenmesinde, **çoğulculuk** kavramından da söz edilmektedir. Çoğulculuk, siyasal ve kültürel olmak üzere iki boyuta sahiptir. Üzerinde durulmaya değer olan kültürel çoğulculuktur ki bu çoğulculuk anlayışının hakim olduğu bir toplumda Tekeli (1996.)'ya dayanarak, şu özelliklerden söz edilebilir;

- Başta kimlik sorunu üzerinden yola çıkılmaktadır.
- Kültürlerin kendilerini yeniden üretmesi söz konusudur.
- Toplum, gruplar topluluğu olarak temsil edilmektedir.
- Grupların etkileşime açık olması ve gruplar arası empatik anlayışının gelişmesi esastır.
- Toplumda bulunan her grubun çıkarı önemli olduğu için kimse kendini dışlanmış hissetmez ve böylece **öteki** kavramı geliştirilmemiş olur.
- Toplumsal olguları değerlendirme ve toplumun ahlaki değerlerine uyma potansiyeli yükselir.
- Vatandaşlık bilincinin oluşması kolaylaşarak, toplumun birliği korunmaktadır.

Tekeli(1996)'nin de belirttiği gibi, çoğulculuktan söz edebilmek için önce toplumda kendisini farklı olarak görenlerin örgütlenebilmesi, görüşlerini ve taleplerini kamu alanında ifade edebilme özgürlüğüne sahip olabilmesi gerekmektedir.

*Tarihsel ve ideolojik planda çoğulculuk, daima katılım fikriyle birlikte var olmuştur; olan bitenin dışında kalanların, marjinal kesimlerin, güçsüzlerin kendilerini kamusal alanda var kılma ve silinmeme mücadelesi tarzında gelişmiştir. Bu açıdan çoğulculuk, hem dışlanma hem de asimilasyona karşı bir entegrasyon talebi ve kamusal alana katılım iradesi olarak anlaşılmalıdır. (...)Bu anlamda Wandersman tarafından yapılan tanıma göre **katılım**, bireylerin kendileriyle ilgili, onları etkileyen fiziksel çevreler, programlar ve kurumlar düzeyinde üretilen kararlarda yer almaları ya da belirli bir çevrenin tasarlanması ve planlanmasında, bir program ya da sonucun oluşturulmasında kendileriyle işbirliğine gidilebilmesi anlamına gelmektedir. (...) Katılım, insanların bireyler veya gruplar olarak, kentlerinin bütününe kendilerine ait hissetmeleri halinde bir anlam taşımaktadır*

(Bilgin&Göregenli, 1996, ss.50,51,59).

Öteki kavramı üzerinden mekanla ilişki kurduğumuzda kamusal yaşam ön plana çıkmaktadır. Başlangıçta modernizm ile zayıflayan kamusal yaşamın yeniden canlanabilmesi için, **biz** ve **onların** kültürel kimlikler olarak değil, somut bireyler olarak ele alınması gerekmekte ve kentin de buna uygun olarak sosyal ve mekansal çeşitliliği sunması önem arz etmektedir.

“Kamusal yaşam, ortam değiştirme, başka ortamlarda kendini bir başkası olarak algılama, yer değiştirerek kendimize ve Öteki’ne değişik perspektiflerden bakabilme, başkalarında kendimizi bulabilme olanağı veren bir yaşam[dır]. Tabii bütün bunlar insanın kendi sosyal ve mekansal örüntüsünün dışına çıkabilmesine” bağlıdır (Diken, 1997, s.77). Kamusal yaşamın var olabilmesi için de **biz** ve **onlar** şeklindeki farklı kültürel kimliklerden bağımsız olarak bireyler arasındaki karşılıklı etkileşimin kamusal yaşamda oluşabilmesi gereklidir. Bireyler arası karşılıklı etkileşim için gerekli olan ortamı da tasarlanmış mekanlar sağlamaktadır. Homojen olmayan ve farklı olanları dışlamayan ilişkilerin yansımaları yine buna uygun olarak homojen olmayan, çeşitliliklere olanak tanıyan mekanlarda görmek mümkündür.

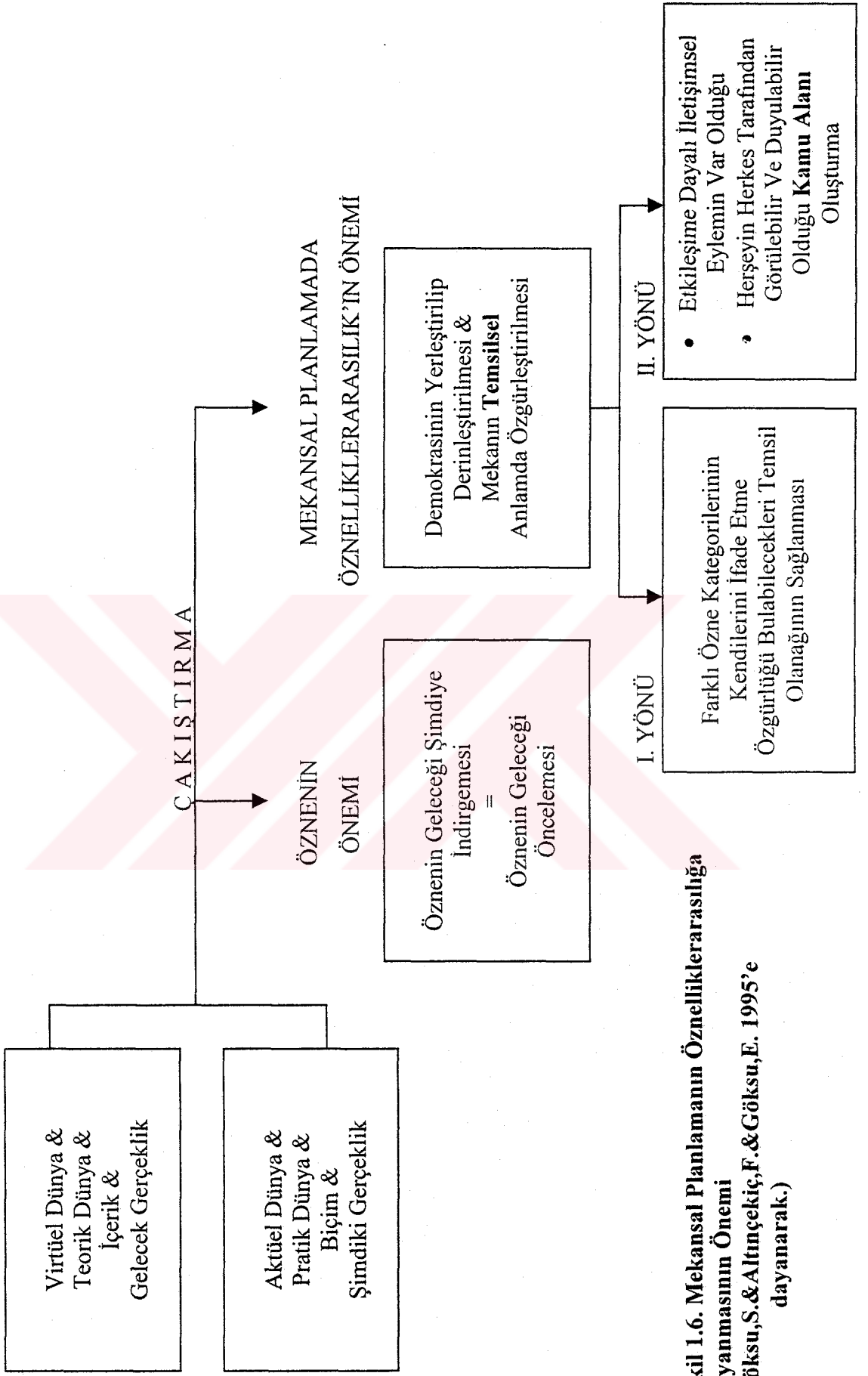
Bütün bunlara yönelik olarak planlamada “ilk adım ise mekanın nasıl algılandığı, nasıl kurgulandığı, kimleri dışlayıp, kimlere yönelik olduğu ya da neleri sınırladığına temellenen ‘doğru sorular’ın aranması olacaktır” (Gökçen, 2000, s.55). Ayrıca, mekansal planlamanın öznelliklerarasılığa dayanmasının önemi Şekil 1.6’da belirtilmiştir.

Buraya kadar, **öteki** kavramının içerdiği anlam, kavramın ortaya çıkışı, bununla ilişkili olarak da kültür ve kimlik ile bağlantısı ve kente yansımaları incelenmiştir. İkinci bölümde, ilk bölümde anlatılanlarla bağlantılı olarak kavramın içerdiği olumsuzluğun ortadan kaldırılması için neler yapılabileceği, yani ötekiliğin nasıl algılanması gerektiği ve yine bunun kamusal yaşama ve kente yansımalarının nasıl olabileceği üzerinde durulmuştur. Kısaca özetlemek gerekirse öteki kavramı, toplumdaki baskın/egemen grubun varlığını ve kalıcılığını sürdürmek amacıyla farklılıklara izin verilmemesini (kendini aynen yeniden üretmesini) ve bu doğrultuda her alanda egemen grubun temsil edilmesini temel alan bir anlam içermektedir. Egemen olan ise kendini (kimliğini) hep öteki üzerinden tanımlamaktadır. Kavram, politika ve ekonomi ile bağlantılı olarak modernizm ile oluşmuş bir kavramdır.

Modernite temelli olan bu kavram, modernitenin denetim (sürekliğin devamı için), akılcılık, asimilasyon, tektipleştirme (homojen toplum), sınır çekme (dışlama) gibi özelliklerinden dolayı ortaya çıkmıştır.

Tez kapsamında adı geçen **öteki** kavramından, üretim ilişkileri kapsamında gücü elinde bulundurmayan, dolayısıyla toplumsal yapının biçimlenmesinde söz sahibi olmayan, her türlü ihtiyaç ve talepleri göz ardı edilen, dışlanan **erk** dışındaki diğer özne kategorileri anlaşılmalıdır. Bu bağlamda **erki** elinde bulunduranlar, üretim ilişkilerinde aktif olarak çalışan, zengin, sağlıklı (genellikle) erkekler olmaktadır. Bu grup dışında kalan çocuklar, yaşlılar, kadınlar, engelliler, yoksullar, göçmenler **öteki** olarak tanımlanan grubun içine girmektedir.





Şekil 1.6. Mekansal Planlamanın Öznelliklerarasılığa Dayanmasının Önemi (Göksu, S. & Altınçekiç, F. & Göksu, E. 1995'e dayanarak.)

1.1.2. Temsil Kavramı

Temsil kavramı, sözlükte “hak ve görev yönünden bir veya birçok kimse adına davranma”, “belirgin özellikleriyle yansıtma, simgesi olma, simgeleme”, “misal getirme, örnek olarak gösterme”(3) anlamlarındadır.

Bu kavramın anlaşılması amacıyla siyasette temsil üzerinden yola çıkabiliriz. Buradaki temsil, yasama yetkisinin, millet adına, seçimle işbaşına gelmiş milletvekilleri tarafından kullanılmasıdır. Toplumdaki bireyler de oy kullanırken kendileri için doğru olanı yapacaklarına inandıkları, kendilerini en iyi temsil edeceklerini düşündükleri kişilere (partilere) oy verirler. Partiler, oy kullanan insanları temsil ettikleri için vekalet grubundan oluşmaktadırlar. Seçim sonucu iktidara gelen parti veya partiler ve dolayısıyla milletvekilleri TBMM’de yasama yetkilerini kullanarak kanun çıkartmakta (yani onları aracı yasama olmakta) ve yürütme yetkilerini kullanarak da örgütsel yapıyı oluşturmaktadırlar. Kısacası iktidardaki milletvekillerinin yani toplumsal anlamda erki elinde bulunduranların toplumdaki diğer gruplar hakkında aldığı kararlar, onların mental yapılarını ortaya koymaktadır.

Temsile ilişkin diğer bir örnek de bir davada kişinin avukata, mahkemede (duruşma sırasında) kendini temsil yetkisini vermesinde görülebilir. Avukat, kişiye vekalet etmekle yani o kişinin yerine o görevi üstlenmektedir.

Temsil aynı zamanda tiyatro oyunu, piyes anlamında da kullanılmaktadır. Burada ise, gerçekleşmiş olan bir olay adına davranma, yani o olayı gerçekmiş gibi sergileme, oynama söz konusudur.

Anlatılan örneklerle bağlantılı olarak tez kapsamında ele alınan temsil kavramında da bir toplumsal kategori (özne grubu) adına davranma, bu grubun özelliklerini-gereksinimlerini temel alarak yansıtma kastedilmektedir. Grubun toplumda temsil edilip edilmediğinin tespiti için fiili durumun göz önüne alınması gerekliliğinden hareketle de kavram, araçlar temel alınarak irdelenmektedir. Temsil durumunun irdelenmesinde ise bazı istatistiki bilgilere, fotoğraflara, haritalara, belli

bir zamanda o alanda yapılan çalışmaların yazılı metnine, yine o zamanda geçerli olan yasal mevzuata, vb. bilgilere (araçlara) sahip olmamız gereklidir. Bu araçlar o zamanki fiili durumu belgelemesinden dolayı temsilin niteliği hakkında bilgi vereceğinden, temsil durumunun irdelenmesinde çıkış noktasını oluşturmaktadır.



1.2. Türkiye’de Çocuğa İlişkin Sayısal Veriler

Çalışmanın bu bölümünde, tez kapsamında çocuğun öteki olarak nitelendirilmesini anlamlı kılması ve çocuğa verilen değeri ortaya koyması bakımından Türkiye’de çocuğa ilişkin bazı sayısal verilere yer verilmiştir. Bu sayısal verilerin aynı zamanda, Türkiye’de çocuğun temsil edilme durumu hakkında ipucu vereceği düşünöldüğünden tez kapsamında ele alınması uygun görölmüştür. Bununla ilişkili olarak, Çocuk Vakfı tarafından toplanarak web sayfasında verilen, Türkiye’deki çocuklara ilişkin sayısal veriler temel alınmıştır. Verilen sayısal veriler 1994, 1995, 1996, 1998, 1999 ve 2000 yıllarına ait çeşitli istatistikler, raporlar ve programlardan alınan verilerden elde edilmiştir. Bu değerler aşağıda yer alan alt başlıklarda sınıflanarak verilmiştir.

Türkiye Çocuk Nüfusu Eğilimleri

Türkiye’nin toplam nüfusu 64.479.000’dir. Çocuk nüfusu olarak ele alınan 18 yaş altı nüfus ise 22.972.000’dir. bu nüfusun toplam nüfusa oranı %35.6’dır. bu oran, nüfusun büyük bir kısmını oluşturmaktadır.

Türkiye’de toplam doğurganlığın %11’i 15-19 yaş grubundaki kadınlardan kaynaklanmaktadır.

Kadınlaraın %25’i Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 0-18 yaş standardına göre çocukluk çağında evlenmektedir.

Nüfus kaydı olmayan 0-4 yaş altı çocuk yüzdesi 26’dır.

Bebek ölüm sayıları en yüksek illerimiz Ankara, İstanbul ve Bursa’dır.

Doğudaki çocukların %30’u batıdaki çocukların ise %10’u beş yaşın altında kronik beslenme yetersizliği ile karşı karşıyadır.

Türkiye’de çocuk hâlâ psikolojik ve duygusal doyum kaynakları olmaktan ziyade, gelecekteki ekonomik destek ve güvenliğin kaynakları olarak değer görmektedir.

Çalışan her üç anneden biri hem çalışıp hem de çocuklarına bakmak zorundadır.

Türkiye nüfusunun %10’u 5 yaşın, %32’si 15 yaşın altındadır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’na (TNSA) göre, sivil nüfus içinde koruyucu ailelerle yaşayan çocukların oranı %1’dir.

Türkiye’de evlat edinecek kişilerin evli, çocuksuz ve en az 35 yaşında olması şartı devam etmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

Türkiye’nin sağlık, eğitim ve kültür harcamaları düşük düzeydedir. Türkiye’de sosyal alanda yapılan harcamalar son on yıl içinde sürekli düşme eğilimi göstermiştir. Bu oran 1992’de oran %28 iken 1998’de %19’a düşmüştür.

Bebek ölümlerinin toplam ölümler içindeki payı %33.7’dir (1999). Bebek ölümleri şehirlerde %23.3, nüfusu binin altında olan yerleşim yerlerinde ise %49.5 oranındadır. Son on yılda bebek ölüm hızı %20 oranında azalmıştır ancak bölgeler arasındaki farklılıklar sürmektedir. Bebek ölüm hızı en yüksek olan bölgelerimiz Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleridir.

Hiç aşı olmayan çocuk oranı %4’tür. 12-36 aylık çocukların yalnızca %40.7’si aşıdır.

Türkiye’de her üç çocuktan biri sağlıklı beslenemediği için gelişme ve büyüme bozukluğu içindedir. Beslenme bozuklukları değerlendirmesine göre bodurluk oranı %16, kavruklu oranı %1.9 ve düşük tartıllık oranı %8.3’tür. İyot eksikliği önemli bir beslenme bozukluğu göstergesidir ve Türkiye’de iyotlu tuz kullanan aile oranı %18’dir.

Türkiye’de sağlıklı tuvaleti olmayan hane halkı yüzdesi 33.3’tür. Sağlıklı içme suyu olmayan hane halkı yüzdesi ise 26.2’dir. 2-14 yaş grubunda 16 milyon çocuk sağlıklı spor yapma ortamından yoksundur.

Her gün Türkiye’de 3000 çocuk ve gencin sigaraya başladığı görülmektedir. Tiryakilerin %90’ı 11-19 yaş arasında sigaraya alışmaktadır. Çocuklarımızın %75’i ise pasif içici konumundadır. Türkiye’de sigaraya başlama yaşı 11’e kadar düşmektedir.

Eğitim

7-13 yaş arası okula kayıtlı olmayan kız çocuk yüzdesi 31.9'dur. 7-13 yaş arası okula kayıtlı olmayan erkek çocuk yüzdesi 21.2'dir.

Türkiye'de okul öncesi eğitim isteğe bağlıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuk oranı 8.8'dir.

Türkiye'de okullaşma oranı: ilkokul için %90.7, ortaokul ve dengi okul için%64.5'dir.

1994 İşgücü Araştırması'nda okulu terk etmiş çocukların kırsal alanlarda %25'i, kentsel alanlarda ise %30'u okulun ilgilerini çekmediğini söylemişlerdir. İkinci önemli grup ise okul masraflarını karşılayamadıkları için okula devam edemeyenlerden oluşmaktadır. Türkiye'de 1990-1997 yılları arasına okula hiç gitmemiş çocukların oranı 1990'da %6 iken 1997'de bu oran %9.3'e çıkmıştır.

Özürlü Çocuklar

Türkiye, dünyada, özürlü insan sayısının bilinmediği birkaç ülkeden biridir. WHO(Dünya Sağlık Teşkilatı) tarafından yapılan bir tahmine göre Türkiye nüfusunun %12'si özürlüdür. Bu ise 0-18 yaş grubunda 9 milyon özürlü ya da özel ihtiyaçları olan çocuğun olduğu anlamına gelmektedir. MEB verilerine göre ise, 4-18 yaşları arasında 1 milyon 100 bin özürlü çocuk bulunmaktadır. 45 bin görme, 130 bin işitme, 500 bin zihinsel, 300 bin hareket engelleri olan özürlü çocuklar için verilen eğitim çok yetersizdir. Özürlü çocukların okullaşma oranı %2 civarındadır. Özel eğitim dahil ilköğretimden yararlanan özürlü çocuk sayısı 28 bindir.

Özürlü çocuklarla ilgili olarak özürlü çocukların gelişimini belirlemek ve izlemek için sürekli kayıt sistemi henüz oluşturulamamıştır.

Çalışan, Sömürülen ve Tüketilen Çocuklar

Çocuk İşgücü Araştırması'na göre Türkiye'de 6-14 yaş grubundaki çalışan çocuk sayısı 1.07 milyondur. Bu, işgücü içindeki her 100 kişiden 5'inin 6-14 yaş grubunda olduğu anlamına gelmektedir. Fiilen işgücü içinde bulunan 15-19 yaş grubu çocuk sayısı ise 2.4 milyondur. 12-19 yaş grubundaki 3.639.050 kişinin toplam işgücü içindeki oranı %17.2'dir.

Türkiye'de (ILO Türkiye Temsilciliği Raporu) 1997'de yapılan çocuk işçiliği araştırmasına göre, sağlığa zararlı işlerde çalışan çocukların oranı %60'dır. Ağır sanayide çalışan çocuklarda yaralanma oranı %26, tarım sektöründe 512, taşıma ve iletişim sektöründe ise %18'dir. Çocukların %50'den fazlası stresli bir ortamda çalışmaktadır. Çocukların %60'dan fazlası eve yorgun gelmektedir. Çocukların %80'den fazlasının boş zamanı bulunmamaktadır. Çalışan çocukların %30'u okula gitmiyor. %10'dan fazlası haftada 56 saat veya daha fazla çalışmaktadır. Çalışan çocukların ¼'ü hasta veya yaralanmıştır.

13 yaşında çalışmak zorunda olan çocuklar 18 yaşına gelinceye kadar sosyal güvenceden mahrum durumdadır. Çalışan çocukların %57'si güvensiz ve sağlıksız koşullarda çalışmaktadır ve bu çocukların babalarının %17.9'u işsizdir.

Türkiye'de koruma altındaki çocuk sayısı 16.595'dir. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuk sayısı 800 bin civarındadır.

Türkiye genelinde toplam sokak çocuğu sayısı, en kötümser rakamlara göre 6 bin civarındadır. Sokak çocuklarının en yoğun olduğu illerimiz İstanbul, Diyarbakır, Adana, Gaziantep, Ankara, İzmir, Bursa, Mersin'dir.

Çocuk istismarının en yüksek oranını psikolojik ve fiziksel istismar türleri oluşturmaktadır. Örselenen, cinsel tacize ve şiddete maruz kalan çocuklara yönelik hak ihlallerinin izlenmesi yapılmadığı gibi çocuk istismarına yönelik projelerin uygulanmasına da başlanamamaktadır. Çocuklar reklam, müzik ve gösteri dünyasında yoğun bir şekilde örselenmekte ve tecimsel yaklaşımların aracı durumuna getirilmektedir. Basılı ve görsel iletişim ortamında çocuk gerçeğinin üzerini suskunluk sarmalı ile örten anlayışlara sıkça yer verilmektedir. Pembe ve trajik çocuk haberleri sınırlı bir alanda çocuk dünyasını yansıtmaktadır.

Sanık Sandalyesinde Çocuklar

1987 tarihli Çocuk Mahkemeleri Kanunu, 11 ile 15 yaşındaki çocuklar için önemli bir adım olmuştur. 16-18 yaş grubundaki çocuklara yetişkinlere davranıldığı gibi davranılmakta, ancak bu çocuklar ölüm ya da ömür boyu hapis cezasına çarptırılmamaktadır. Her 100 bin nüfuslu kent için öngörülen Çocuk Mahkemeleri'nin sayısı yeterli değildir. Çocuk Mahkemeleri'nin bulunmadığı durumlarda normal mahkemelerin Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nu uygulamaları ve çocukların DGM'de yargılanması çocuk hakları ihlaline girmektedir.

1998 yılında Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuk sayısı 11.195'dir. İşlediği suçun türüne göre hükümlü çocukların yüzde dağılımı şöyledir: Hırsızlık %14, gasp %10, adam öldürme %19, ırza geçme/taciz %13, saldırı %6, uyuşturucu %1'dir.

Türkiye'de işkenceye maruz kalanların %10'u çocuktur. Türkiye'de intihar edenler 15-24 yaş arasında yoğunlaşmaktadır.

Bahsedilen bu değerler, Türkiye'de çocuğa yeterli özenin gösterilmediğini net bir şekilde vermektedir.

1.3. Materyal ve Yöntem

Çalışma kapsamında çocuğun öteki olarak nitelendirilmesinin nedeni, mekân dışı ve mekânsal alanda temsili durumunun incelenmesiyle ortaya çıkarılmak istenmiştir. Çalışmada, Türkiye'deki fiili durumunu ortaya koymak amaçlandığından öncelikle temsil araçları belirlenmiş ve bu araçlar temel alınarak Türkiye'deki ilgili bilgi öbekleri taranmıştır. Türkiye'deki fiili durumun diğer ülkelerle karşılaştırılması ise amaç dışı bırakıldığından, yurtdışı örneklerine yer verilmemiştir. Bu bağlamda, kavramlara ilişkin sosyoloji kitapları, her bir temsil aracına yönelik olarak bilimsel yayınlar, ilgili sempozyum ve kongre kitapları, yasa ve yönetmelikler, ilgili dergiler, tezler, konu ile ilgili web sayfaları incelenmiş; alan araştırmasında ise ilgili müdürlüklerden bilgiler alınmış ve kişisel görüşmeler yapılmıştır. Temsil durumunun irdelenmesinde nicelik önemli olduğundan incelemede daha çok sayısal veriler temel alınmıştır. Bu doğrultuda, ilgili bakanlık, vakıf ve kurumların web sayfalarındaki bilgiler ile ilgili müdürlüklerin istatistiki verileri taranmış ve bu bilgiler tez kapsamına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. İzmir İli Konak İlçesi alan araştırmasında ilgili kurumların arşivlerinden gerekli dökümler yapılmıştır. Elde edilen verilerin temsil durumu açısından yorumlanabilmesi için çocuk nüfusu ile ilişkisi kurulmuştur. İlgili yasa ve yönetmelikler incelenmiş ve yorumları yapılmıştır. Ayrıca, ilgili alanlarda araştırma yapanların elde ettikleri sonuçlara dayanarak yaptıkları yorumlara da yer verilmiştir. Tezin öneriler kısmında bu araştırmacıların çalışmaları sonucu getirdikleri bazı önerilerinden de yararlanılmıştır. Çalışmada ele alınan konular bağlamında niteliğe yönelik bilgiler EK'lerde verilmiştir.

Çalışmada kullanılan gösterimlerin anlamı aşağıda verilmiştir.

- []: Alıntı içinde kullanılan gösterim, araştırmacı tarafından ifadeyi daha anlamlı hale getirmek için eklenmiştir.
- Çalışma içinde bazı kelime veya kelime grupları koyu yazılarak vurgu yapılmıştır.
- Bazı alıntılarının sonunda yer alan parantez içindeki numaralar İnternet kaynağından alıntı yapıldığını belirtmek için kullanılmıştır. Bu numaraların karşılığı olan İnternet adresleri kaynakçada yer almaktadır.

BÖLÜM İKİ

ÇOCUĞUN TEMSİL ALANLARI VE İRDELENMESİ

2. Çocuğun Temsil Alanları ve İrdelenmesi

2.1.Mekan Dışı Alanda Temsil

Toplumsal gelişmenin, yaş piramidinin yalnız erişkin nüfusuna yönelik alınan kararlar doğrultusunda başarılması olanaklı değildir. Yarının erişkin aktörlerinin toplumsal görevleri gerçekleştirirken nasıl bir rol oynayacağı, bugünün çocuklarının yaşam ve eğitim koşullarının ilgili kurumlar tarafından nasıl biçimlendirildiğine bağlıdır. Çocuklara değer veren, onlara sağlıklı büyüme ve iyi yetişme olanakları sunan bir toplumun, bu konuda bilinçli olduğunu kolaylıkla söylemek mümkündür.

2.1.1.Yasa ve İlgili Mevzuatta Temsil

Çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan sağlıklı yetişmesi için, hem bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi ile ilgili olanakların sağlanması, hem de aile ve toplum içindeki konumunu düzenleyen hukuk kurallarının oluşturulması gerekmektedir. Fiziksel ve zihinsel bakımdan henüz olgunlaşmamış bir birey olmasının gereği olarak çocuk, kendi ile ilgili önemli kararları alma yetisine sahip değildir; bu nedenle kendisi adına karar alan erişkinlerin seçimleri doğrultusunda yaşam biçimleri belirlenir. Bu süreçte alınan kararların hangi ölçüde çocukların gereksinimlerini karşıladığı sorusunun yanıtı oldukça düşündürücü bir tablo ortaya çıkarmakta; yasaların çocuk haklarını koruyan tavrının ise anılan süreçte korunmuyor olması konunun önem boyutlarını artırmaktadır. Tüm bunlar, toplumda çocuğa karşı

olması konunun önem boyutlarını artırmaktadır. Tüm bunlar, toplumda çocuğa karşı oluşturulan mental yapının özelliklerini ortaya koyarak, çocuğun toplumda öteki olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. Aslında çocukların birey olarak toplumda sorumluluk sahibi, duyarlı ve her yönden nitelikli vatandaşlar haline gelebilmeleri (ki, devletin de istediği budur), yapılacak yasal düzenlemelerle kendilerine değer verildiği bilincinin zamanla oluşturulması ile mümkün olacaktır.

Bu bölümde, çocuk haklarının önemi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan hakların irdelenmesi, Türkiye'de bir öteki olarak çocuğun ulusal hukukta ifade edilmiş biçimi ve çocuk mahkemeleri ve eksiklikleri değerlendirilmektedir.

2.1.1.1. Çocuk Haklarının Önemi

Çocuk hakları, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararlarıdır. (...) Çocuk hukuku, özel hukuk, ceza hukuku, sosyal hukuk ve kamu hukuku ile uluslararası bildiri ve sözleşmelerde bulunan ve çocukların haklarını düzenleyen kuralların bütününden oluşur. (...) [Çocuk hakları, insan hakları hukukunun bir parçasını oluşturmaktadır.] Bu, çocukların diğer insanlara karşı özel haklara sahip olması değil, gelişme gereksinimleri nedeniyle özel insan haklarına sahip olması anlamına gelmektedir (Akyüz, 2000, ss. 2,3,4)

Bu anlamda uluslararası çocuk haklarının korunması alanında, Türkiye, 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi ile 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisini imzalamıştır. 20 Kasım 1989 tarihli Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ise Türkiye tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmış, 9 Aralık 1994'de 17, 29, 30 maddelerine Anayasa ve Lozan Andlaşması çerçevesinde çekince konularak TBMM'ce onaylanmıştır. Bu sözleşme, 27 Ocak 1995 gün ve 22188 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak 4058 sayılı kanun ile iç hukuk kurallarına dönüştürülmüştür. Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların yetiştirilmesinde toplumun, devletin ve ailenin sorumluluklarını yeni ilke ve standartlarla açıklayan bir sözleşmedir.

Bu sözleşmede yer alan çocuk hakları; *yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları* olmak üzere dört grupta toplanabilir:

Yaşamsal haklar, *çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören haklardır.*

Gelişme hakları, *çocuğun kendini en üst düzeyde gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi haklardır.*

Korunma hakları, *çocuğun her türlü ihmal istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır. Bunlar yargı sisteminde, silahlı çatışmada, çocuk işçiliği; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, ilaç bağımlılığı ve mülteci çocuklar için özel bakıma ilişkin konularda çocukların korunmasını sağlayan haklardır.*

Katılma hakları ise, *çocuğun ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır. Bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendisini ilgilendiren konularda karara katılım, dernek kurma ve barış içinde toplanma haklarıdır* (Akyüz, 2000, ss.5,6).

2.1.1.2. Ulusal Hukukta Çocuk

1982 Anayasasının ‘ 41. 42. 50. 56. 58. 60. 61. ve 62. maddelerinde çocuk ve çocuk haklarını özel olarak koruyan hükümler bulunmaktadır’ (Akyüz, 2000, s.9). Anayasada yer alan temel ilkelerin yanında çocuk haklarının korunmasına ilişkin haklar Medeni Kanun’da düzenlenmiştir. Bu kanunun hükümlerini tamamlayıcı nitelikteki ceza hükümleri de Ceza Kanunu’nda yer almıştır. “Medeni Kanun ve Ceza Kanunu’nun çocuklarla ilgili hükümlerinin uygulanmasını sağlamak üzere, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu; Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun, Çıracılık ve Mesleki Eğitim Kanunu gibi birçok özel kanun çıkarılmıştır” (Akyüz, 2000, s.10). Çocuk haklarına ilişkin mevzuatı oluşturan diğer kanunlardan bazıları; İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, İş Kanunu, Nüfus Planlaması Hakkındaki Kanun,

Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu, Küçükleri Muzur Neşriyattan Koruma Kanunu, Nüfus Kanunu gibi kanunlardır.

Türkiye’de anayasa, kanun ve sözleşmelerde çocukları ilgilendiren maddelere dayanarak oluşturulmuş çocuk hakları aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Medeni Hukuka Göre Çocuğun Hakları	Kamu Hukuku ve Sosyal Hukukta Çocuk Hakları
A. Aile İçinde Korunması B. Aile Dışında Vesayet Yoluyla Korunması	A. Anayasal Temel Hakları <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kişisel Haklarının Korunması ▪ Ekonomik ve Sosyal Haklarının Korunması ▪ Kültürel Haklarının Korunması B. Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Yoluyla Haklarının Korunması C. Çalışan Çocukların Hakları D. Çocukların Ceza hukukunda Haklarının korunması

Şekil 2.1. Anayasa, Kanun ve Sözleşmelerdeki Çocuk Hakları

Medeni hukuka göre çocuğun aile içinde korunması; çocuğun anne babasını bilme ve onlar tarafından korunma hakkı, evlat edinilen çocuğun hakları, evlilik dışı çocukların hakları, soybağı hakları (ad ve nüfusa kaydedilme hakkı, vatandaşlık hakkı, miras hakkı vb.), velayet altındaki çocukların ana babalarına karşı hakları vb. şeklindeki haklarla sağlanmaktadır. Çocuğun aile dışında vesayet yoluyla korunması ile ilgili; çocuğun vesayet altına alınma nedenleri, şekli ve vasinin görevleri kanunda düzenlenmiştir.

Kamu hukuku ve sosyal hukuka göre çocuğun anayasal temel hakları; çocuğun kişisel haklarının korunması, çocuğun ekonomik ve sosyal haklarının korunması ve çocuğun kültürel haklarının korunması olarak temel başlıklar altında ele alındığında bu başlıklarda yer alan haklar şöyle sıralanmaktadır;

Çocuğun kişisel haklarının korunması:

- Yaşama ve maddi manevi varlığı geliştirme hakkı
- Beden bütünlüğü ve bedenine saldırıya karşı dokunulmazlığı, onur ve saygınlığının korunması hakkı
- Özel yaşamın gizliliği ve haberleşme özgürlüğünün korunması
- Eşit muamele görme hakkı ve ayrımcılık yasağı
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü
- Dernek kurma ve toplantı yapma özgürlüğü
- Görüşlerini açıklama ve görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkı olarak sıralanabilir (82 Anayasası m.17, Medeni Kanun_MK_ m.27, Çocuk Hakları Sözleşmesi_ÇHS_ m.4, 12, 13, 14, 19, 26, 27, 28, 31 kişisel hakların korunması ile ilgili metinleri içermektedir).

Çocuğun ekonomik ve sosyal haklarının korunması

- Çocuğun sağlık hakkı
 - Çocuğun sosyal güvenlik hakkı
- (82 Anayasası m.17/III, MK m.23, 24, ÇHS m.35, 36, 37 ekonomik ve sosyal hakların korunması ile ilgili metinleri içermektedir.)

Çocuğun kültürel hakları

- Çocuğun eğitim hakkı
 - Özel eğitim gerektiren çocukların eğitim hakkı
 - Çocuğun bilgi edinme ve zararlı yayınlara karşı korunma hakkı
- (82 Anayasası m.20, 22, ÇHS m.16, Türk Ceza Kanunu_TCK_ m.193, 197, 480, 482 kültürel hakların korunması ile ilgili metinleri içermektedir).

Yukarıda belirtilen çocuğun kişisel, sosyal ve kültürel haklarına paralel olarak, çocuk haklarına ilişkin mevzuatı oluşturan diğer kanunlar, yönetmelik ve tüzüklerden özellikle planlama ile ilgili olanları aşağıda incelenip değerlendirilmiştir.

- 01.09.1971 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 1475 sayılı İş Kanunu'nun 81. maddesinde, “..., ne suretle emzirme odaları veya çocuk bakım yurdu (kreş) kurulması gerektiği Çalışma, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları tarafından birlikte düzenlenecek bir tüzükle gösterilir.” ibaresi

yer almaktadır. Buna göre, 10.4.1987 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Gebe veya Emzikli Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Tüzük'ün, birinci maddesinde gebe veya emzikli kadınların hangi dönemlerde ne gibi işlerde çalıştırılmalarının yasak olduğu, çalışabilecekleri işlerde hangi şart ve usullerde çalıştırılabilecekleri, emzirme odaları veya çocuk bakım yurtlarının (kreş) nasıl kurulacağı belirtilmiştir. Emzirme odası ve yurt açma yükümlülüğü ise, madde 7'de belirtilmiştir: Buna göre, yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 100-150 kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, bir yaşından küçük çocuklar için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine en çok 250 metre uzaklıkta bir emzirme odasının kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Yurt için, yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 150'den çok kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, 0-6 yaşındaki çocuklar için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine yakın bir yurdun kurulması gerektiği, eğer yurt işyerine 250 metreden daha uzaksa, işverenin, taşıt sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, emzirme odaları ve yurtlardan yalnızca kadın işçilerin çocuklarının değil, erkek işçilerin annesi ölmüş veya velayeti kendilerine (babaya) verilmiş çocuklarının da faydalanacağı belirtilmektedir (m.8). Ayrıca, tüzükte emzirme odaları ve yurtlarda bulunacak nitelikler, kullanım ve sağlığa uygunluk temelinde ayrıntılı olarak verilmiştir. Öncelikle çocukların sağlığının korunması için, odaların, taban alanlarının her çocuğa en az 3 metrekare, hacimlerinin ise her çocuğa en az 8 metreküp hava düşecek ölçüde ve bol ışıklı olması gerektiği; dış mekanda da yeterli büyüklükte bir bahçe ve bu bahçede, çocukların dinlenmeleri ve oynamaları için araç ve gereçlerin bulunacağı madde 10'da belirtilmiştir. Ayrıca, emzirme odaları ve yurtların bina, kuruluş, döşeniş, araç, gereç, aşı, beslenme ve benzeri giderlerinin tamamı işverenlerce karşılanacağı da belirtilmiştir (m.16).

■ Yine 1.5.1997 tarihinde resmi gazetede yayımlanmış olan 1475 Sayılı İş Kanununa Tabi İş Yerlerinde İşverenlerin Kuracakları Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Eğitim ve İşleyiş Esasları Hakkında Tüzük'ün ikinci maddesinde yer alan tanımlara göre,

A) *Emzirme odaları: İş Kanununa tabi iş yerlerinde, bir yaşından küçük çocukların bırakılması, bakılması ve emzikli kadınların çocuklarını emzirmeleri için ayrılan odaları,*

B) *Yurt (Çocuk bakım yurdu-Kreş) : İş Kanununa tabi iş yerlerinde yaşları 0-72 (72 ayını tamamlamayan) arasındaki çocukların bakım ve eğitimlerinin yapıldığı yerleri,*

C) *Anaokulu: İş Kanununa tabi işyerlerinde yaşları 36-72 ay (72 ayını tamamlamayan) arasındaki çocukların bakım ve eğitimlerinin yapıldığı yerleri (m.2) ifade etmektedir.*

İşverenin bir okul öncesi eğitim kurumu açması için gereken şart ise madde 6'da "Yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun 150'den fazla kadın işçi çalıştırıldığı takdirde" (m.6) ibaresiyle belirtilmiştir. Bu kapsamda okul öncesi eğitim kurumlarını açan işverenler, Milli Eğitim ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, işyerinde çalıştırılan toplam işçi sayısı ve kadın işçi sayısı, kuruma alınan çocuk sayısı ve cinsiyeti, kurumun oyun yerleri, bahçenin büyüklüğü, bakım ve eğitim araçlarının miktar ve çeşitleri hakkında bilgi vermek zorundadırlar (m.8).

Yukarıda adı geçen iki tüzükte de kurumun açılması (yani bu yükümlülüğün yerine getirilmesi) için kadın işçi sayısı temel alınmıştır. Bu bağlamda tüzüklerin uygulanmasındaki sorun, işyerine 149 kadın işçinin alınıp 150'ncinin alınmamasından ve dolayısıyla kurumun işverence açılmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, 1997 yılında yayımlanan tüzüğe ilk tüzükten farklı olarak anaokulu tanımı getirilmiştir.

■ 14.04.1930 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 1580 sayılı Belediye Kanununda çocukla ilgili olarak madde 15'de belediyenin görevleri kısmında bazı ifadeler yer almaktadır. Buna göre,

- "Bırakılmış, bulunmuş çocukları ...gözetmek,
- Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak,...çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak,

- Fakir ailelerin ikiz çocuklarına, öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, hekim ilaç, yeme, içme, barınma, tahsil konularında yardım etmek” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Çocuklarla ilgili kanunda yer alan maddeler, çoğunlukla yazılı olarak kalmaktadır. Uygulandığında da nitelik ve nicelik açısından yetersiz olmaktadır.

■ 30.05.1989 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu Uygulama Yönetmeliği ise yapılacak olan toplu konutlarda çocuklara yönelik ayrılan mekanların irdelenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu anlamda yönetmeliğin 2. maddesindeki sosyal tesis tanımı şöyledir: “Sosyal tesis: toplu konut alanı içinde yaşayan nüfusun sosyal hayatının devamını sağlamak için gerekli; okul, spor ve sağlık tesisleri, tiyatro, kütüphane, kreş, sinema, konferans salonu, yüzme havuzları, karakol, postane, ibadethane, çocuk parkları, çevre düzenlemesi ve benzeri tesislerdir” (m.2). Ayrıca bununla bağlantılı olarak, kredi için başvuru yapıldığı takdirde, ön izin başvuru belgeleri içinde sosyal tesis durumuna dair belge istenmektedir. Buna göre, “ toplu konut alanında yaşayacak nüfus için gerekli sosyal tesisler varsa. bu durumun başvuruda belgelendirilmesi; sosyal tesisler yoksa, uygunluk belgesi başvurusunda imar planında olan tesislerin nasıl gerçekleştirileceğine dair bilgileri içeren belgenin eklenmesi zorunludur” (m.7,10) ibaresi bulunmaktadır. Fakat, mevcut olan toplu konut alanlarında, bahsedilen sosyal tesislerin yer almadığı veya var olanların nitelik açısından yetersiz olduğu bilinmektedir.

■ 02.11.1985 tarihli İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte, çocukların eğitim ve gelişimleri için önemli olan alanlar ve tesislerin asgari alan büyüklükleri yer almaktadır. Yönetmelikte, yer alan aktif yeşil alan tanımı ise şöyledir: “Aktif yeşil alan: park, çocuk bahçesi ve oyun alanları olarak ayrılan sahalardır” (m.3). Ayrıca, ülkemizde yaşanan 17 08 1999 tarihindeki depremden sonra Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 02.09.1999 tarihinde (sayı- 23804) İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik

Yapılması Hakkında Yönetmelik resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu yönetmelikle, kentsel, sosyal ve teknik altyapıya yönelik asgari alan büyüklüklerinde bazı değişikliklere gidilmiştir. Buna göre, bu iki yönetmeliğin kentsel, sosyal ve teknik altyapıya yönelik asgari alan büyüklükleri karşılaştırılmalı olarak aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Y 1: İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik (Bu yönetmelikte minimum standartları verilen tesisler şunlardır; eğitim tesisleri, sosyal ve kültürel tesisler, sağlık tesisleri, resmi tesisler ki bu da hükümet konağı ve cezaevleri olarak iki kısımda incelenmektedir.)

Y 2: İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (Bu yönetmelikte minimum standartları verilen tesisler şunlardır; eğitim tesisleri, sosyal ve kültürel tesisler, sağlık tesisleri, camiler, resmi tesisler ki bu da hükümet konağı ve cezaevleri olarak iki kısımda incelenmektedir.)

Tablo 2.1. Çocukla İlgili Olarak Kentsel, Sosyal Ve Teknik Altyapı Ve Nüfusa Göre M²/Kişi Oranı (İlgili Yönetmelikler)

KENTSEL - SOSYAL - TEKNİK ALTYAPISI	YÖNETMELİKLER											
	Y 1					Y 2						
	0-15.000	15.000-45.000	45.000-100.000	100.000 - +	0-15.000	15.000-45.000	45.000-100.000	100.000 - +	0-15.000	15.000-45.000	45.000-100.000	100.000 - +
Anaokulu	0.7 m ² /kişi	0.7 m ² /kişi	0.7 m ² /kişi	0.7 m ² /kişi	-	1.0 m ² /kişi	-	-	-	-	-	-
Kreş+Anaokulu	-	-	-	-	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi
İlkokul	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	-	-	-	-	-	-	-	-
Ortaokul	1.8 m ² /kişi	1.8 m ² /kişi	1.8 m ² /kişi	1.8 m ² /kişi	-	-	-	-	-	-	-	-
İlköğretim	-	-	-	-	4.0 m ² /kişi	4.0 m ² /kişi	4.0 m ² /kişi	4.0 m ² /kişi	4.0 m ² /kişi	4.0 m ² /kişi	4.0 m ² /kişi	4.5 m ² /kişi
Aktif Yeşil Alan	7.0 m ² /kişi	7.0 m ² /kişi	7.0 m ² /kişi	7.0 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi
Sağlık Tesis A.	1.0 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.2 m ² /kişi	1.5 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	2.0 m ² /kişi	3.0 m ² /kişi	4.0 m ² /kişi
Kültürel Tes.A.	-	-	-	-	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	2.5 m ² /kişi
*Sosyal Tes. A.	-	-	-	-	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	1.0 m ² /kişi	1.5 m ² /kişi
Sos. ve Kült. Y.	0.3 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.8 m ² /kişi	3.0 m ² /kişi	-	-	-	-	-	-	-	-

*: Sosyal tesis alanları; huzurevi, rehabilitasyon merkezi, güçsüzler evi, yetiştirme yurdu gibi alanları kapsamaktadır.

Tablo 2.2. Çocukla İlgili Olarak Eğitim Tesisleri ve Asgari Alan Büyüklükleri (m²) (İlgili Yönetmelikler)

Yönetmelikler		Y 1	Y 2
Eğitim Tesisleri			
Anaokulu		-	3.000 – 5.000 m ²
İlkokul		3.500 – 5.000 m ²	-
Ortaokul		5700 – 8800 m ²	-
İlköğretim		-	8000 – 15000 m ²

Tablo 2.3. Çocukla İlgili Olarak Sosyal ve Kültürel Tesisler İle Bunların Asgari Alan Büyüklükleri (m²) (İlgili yönetmelikler)

Yönetmelikler		Y 1	Y 2
Sosyal Kültürel Tesisler			
Kütüphaneler	Küçük İlçe Tipi	1.250 m ²	1.250 m ²
	Büyük İlçe Tipi	2.000 m ²	2.000 m ²
	İl Tipi (300 kişi)	1.050 m ²	1.050 m ²
	İl Tipi (400 kişi)	1.070 m ²	1.070 m ²
Yurt (200 yatak)		2.500 m ²	2.500 m ²
Kreş		-	2.000 m ²
Anaokulu – Çocuk Yuvası (40 kişilik)		5.150 m ²	-
Anaokulu – Çocuk Yuvası (60 kişilik)		5.600 m ²	-
Yetiştirme Yurdu		-	10.000 m ²

Y 2’de çocuklarla ilgili olan sağlık tesisleri bakımından Y 1’de olmayan, Ana çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi ile doğum ve çocuk bakım evleri (75-250 yatak ve yatak başına 130 m² alan ayrılacağı belirtilmiştir) ayrımları yapılmıştır. Yukarıdaki tablolar incelendiğinde kentsel, sosyal ve teknik altyapıya ilişkin olarak, Y 1’e göre Y 2’deki asgari alan büyüklüklerinin arttığı görülmektedir. Özellikle çocuğun gelişimi için önemli yer tutan çocuk

bahçesi ve oyun alanlarını içine alan aktif yeşil alan oranı da kişi başına 7 m²'den 10 m²'ye çıkarılmıştır. Ayrıca kreş ibaresinin eklendiği ve kültürel tesis ile sosyal tesis alanlarının birbirlerinden ayrı ele alındığı görülmektedir. Y 2'de anaokulu, eğitim tesisleri kapsamına alınmış ve buna yönelik asgari alan büyüklüğü belirlenmiştir. Sosyal ve kültürel tesisler açısından kütüphane ve yurdun alan büyüklükleri aynıdır. Ancak, kütüphane bölümünde çocuk kütüphanesi ayrımı yapılmamaktadır. Y 2'de Y 1'den farklı olarak yetiştirme yurdu da yer almaktadır. Bunun yanında her iki yönetmelikte de aynı şekilde yer alan cezaevlerinin alt başlığında çocuk cezaevlerine yer verilmemiştir.

Kamu hukuku ve sosyal hukuka göre korunmaya muhtaç çocukların sosyal hizmet ve sosyal yardım yoluyla haklarının korunması ile ilgili olarak 5387 sayılı ve 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki kanun çıkarılmıştır. Ayrıca 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunda kurumun görevleri ve gelir kaynakları tarif edilmiştir. SHÇEK kanununa göre korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi ve belirlenme şekli, koruma önlemi ve kararı ile korunma kararı alınanlara sağlanacak destek hizmetleri, korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan hizmetler tarif edilmektedir.

Kamu hukuku ve sosyal hukuka göre çalışan çocukların hakları Türk İş Kanununda çocuk işçilerin iş güvenliği bakımından korunmaları göz önüne alınmıştır. Buna göre kanunda, farklı işlere göre çocukların çalışma yaşı , sağlığı ve iş sürelerini konu alan çalışma koşulları belirlenmiştir (İK m.67/I, 67/II, 67/III, 78, 61, 64, 65/I, 65/II, 43). Ayrıca çırakların iş güvenliğinin korunmasını konu alan kanun ise, 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunudur.

Kamu hukuku ve sosyal hukuka göre çocukların ceza hukukunda haklarının korunması kapsamında çocuğun kendisine karşı suç işlenmesi durumunda korunması ve suçlu çocukların korunması yer almaktadır. Bu bağlamda çocuğun ihmal ve istismar suçlarına karşı korunması; yaşam hakkına karşı korunması, terbiye ve disiplin vasıtalarının kötüye kullanılması suçuna karşı korunması, aile içi fena muamele suçuna karşı korunması, terk suçuna karşı korunması, kişi hürriyetini ihlal

eden suçlara karşı korunması, kaçırma suçuna karşı korunması, cinsel istismar oluşturan suçlara karşı korunması, alkol veya başka tür madde tüketimine karşı korunması olarak gruplandırılabilir.

2.1.1.3. Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri

Yasaların uygulanmasında bir araç olan çocuk mahkemeleri, kanunda yer alan maddelerin pratikte ne kadar uygulandığının irdelenmesi bakımından önemli görüldüğünden inceleme kapsamına alınmıştır.

2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun 7.11.1979 tarihinde kabul edilmiş ve 21.11.1979 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu kanunun ilk maddesi; “her ilde ve Büyükşehir belediyeleri hudutları içinde kalan ilçeler hariç, merkez nüfusu 100.000’in üzerindeki her ilçede bir çocuk mahkemesi” (ÇMK m.1)nin kurulacağına ilişkindir. Fakat, aradan 23 yıl geçmesine rağmen ülkemizde 2’si İstanbul, 2’si Ankara, 1’i İzmir, 1’i Trabzon ve 1’i de Diyarbakır’da olmak üzere toplam 7 adet çocuk mahkemesi bulunmaktadır. Çocuk mahkemesi bulunmayan illerde suç işleyen çocukları yargılama ve korunmaya muhtaç çocuklara önlem uygulama görevi genel mahkemelere verilmiştir.

Çocuk mahkemeleri, işlenen suç kadar çocuğun kişilik özelliklerini ve içinde bulunduğu koşulları da göz önünde bulundurarak karar veren mahkemelerdir. Genel mahkemelerde ise çocuğu inceleme olanağı bulunmadığı için yalnızca işlenen suç dikkate alınmaktadır. Bu da Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin hem eşitlik hem de çocuğun yüksek yararı ilkeleriyle, 39. ve 40. maddelerine aykırıdır (Akyüz, 2000, s.603).

Çocuk mahkemeleri 15 yaşını bitirmemiş küçükler tarafından işlenmiş ve genel mahkemelerin görevine giren suçlarla ilgili davalara bakmakla görevlidirler. Bu 15 yaş sınırı ülkemiz çocuklarının erken yaşta olgunlaştıklarını düşünerek alınmış bir sınırdır. Fakat 14.5.1992 tarihli Çocuk Mahkemeleri tasarısı, bu yaş sınırını değiştirerek 18 yaşını tamamlamamış çocukların bu mahkemelerde yargılanacağını belirtmiştir.

Bu düzenleme ile kanun, 18 yaşını bitirmeyen kimseleri 'küçük' olarak kabul eden ve bunların özel olarak korunmasını öngören Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesiyle, rüşt yaşını 18 olarak belirleyen Türk Medeni Kanunu'nun 11. maddesi ve tam ceza sorumluluğuna geçiş yaşını 18 olarak belirleyen Türk Ceza Kanunu ile uyumlu hale getirilmektedir (Akyüz, 2000, s.604).

“2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nun amacı suça itilmiş çocukları daha eğitilebilir yaştaiken belirleyip, kişiliklerine uygun ve sosyo-psikolojik bilimlerin ışığında bir önlem-ceza sistemi uygulayarak topluma kazandırmaktır” (Akyüz, 2000, s.606). Bu nedenle çocuk mahkemelerinde hakimler de önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu mahkemelerde çocuğu eğiterek yeniden topluma kazandıracak kararların alınması esastır. Bu kararı alacak olan hakimlerin de suçtan çok tıp, sosyoloji, çocuk psikolojisi ve eğitimi, psikiyatri gibi bilimlerin hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu nedenle çocuk mahkemesi hakimlerinin çocuk suçluluğu ve çocuk psikolojisi alanlarında eğitim görmesi, uzmanlaşmış olması gerekmektedir. Ancak ülkemizdeki üniversitelerimizde yer alan hukuk fakültelerinin yüksek lisans programlarında bunlara yönelik dersler bulunmamaktadır. Bu ise mevcut durumun yetersizliklerini ortaya koymaktadır. Bunun yanında Türkiye'de ÇMK'nun 2. maddesinde çocuk mahkemesi hakimlerinde aranan nitelikler şu şekilde belirtilmiştir: “Çocuk mahkemelerinin adli yargı hakimleri arasından seçilen başkan ve üyelerin tercihan; 30 yaşını bitirmiş bulunmaları, çocuk sahibi ve kadro imkanlarının elverdiği oranda ayrı cinsiyette olmaları gereklidir” (ÇMK m.2). Görüldüğü gibi çocuk hakiminde uzmanlık niteliği aranmamaktadır. Ayrıca hakim çocuğa sahip olması, önüne getirilen çocuğu anlayabilmesi ve doğru değerlendirme yapabilmesi için yeterli değildir. Çünkü bu mahkemelere getirilen çocuklar özel sorunları olan çocuklardır.

Çocuk mahkemelerinde hakimden başka, uzmanların da bulunması gerekmektedir. ÇKM'nin 30. maddesinde, “20. maddede yazılı sosyal araştırma ve 29. maddede yazılı gözetimi yapmak üzere Adalet Bakanlığı'na her çocuk mahkemesine yeteri kadar öncelik sırasına göre sosyal hizmet uzmanı yardımcısı, pedagoğ, psikoloğ, psikiyatrist atanır” (ÇMK m.30) denmektedir. Burada **öncelik**

sırasına göre ibaresinin yer alması, uzmanların birbirinin yerini tutabileceği izlenimi vermektedir. Oysa her bir uzmanın görevi farklı ve birbirlerini tamamlar niteliktedir. Çocuk mahkemelerine ilişkin yeni kanun tasarısında öngörülen değişikliklerden biri de, “öncelik sırasına göre” ibaresine yer verilmemesidir. Uzmanların nitelikleri ise, Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte yer almaktadır. Yönetmelikte uzmanlar “gözetim ve denetim delegeesi” olarak adlandırılmaktadır. Yönetmeliğin 4. maddesine göre, çocuk mahkemelerinde görev alacak gözetim delegelerinin kendi alanlarında uzmanlaşmış olmalarının yanında korunmaya muhtaç küçükler veya suça itilmiş küçükler ya da çocuk mahkemeleri konusunda hizmet öncesi, hizmet içi, lisans üstü öğrenim görmüş veya çocukların bakımı, gözetimi, eğitimi ve tedavileri ile ilgili kurumlarda en az iki yıl çalışmış olmaları gerekmektedir. Ancak, uygulamalarda bu hükmün dikkate alınmadığı bilinmektedir. Uzmanların kanunda belirtilen görevlerinden biri; önlem veya ceza uygulamasından önce gerekirse küçüğün aile, terbiye, okul durumu, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar ile gerekli hususların sosyal hizmet uzmanları veya pedagoğ veya psikoloğ veya psikiyatrist gibi uzmanlar tarafından araştırılmasıdır. Fakat burada yer alan **gerekirse** ibaresi, her çocuk hakkında incelemenin yapılmayabileceği anlamına gelmektedir. Oysa, hüküm verilmeden önce hazırlanacak olan bu sosyal inceleme raporları, mahkemeyi aydınlatması ve karar aşamasında çocuk hakkında en uygun yaptırımın ve önlemin seçilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu konuyla ilgili olarak çocuk mahkemelerine ilişkin yeni kanun tasarısında öngörülen önemli değişikliklerden biri de, sosyal inceleme raporunda yer alan **gerekirse** ibaresinin kaldırılarak **her çocuk için** ibaresinin konulmasıdır. Uzmanların kanununun 29. ve 39. maddelerinde belirtilen diğere bir görevi, hakkındaki cezaları şartlı veya şartsız olarak ertelenen ve şartlı salıverilen çocukların gözetimini yapmaktır. Bu kapsamda, uzmanlar görevli buldukları çocuk mahkemesine en az iki ayda bir gözetim ve denetim raporu vermek zorundadır (ÇMY m.5).

Çocuk mahkemelerine yardımcı servisler olarak, çocuk koruma şubeleri, gözlem ve kabul merkezleri ile tutukevleri sayılabilir. Koruma şubeleri; suç işlemiş, evden kaçmış, terk edilmiş veya bir suçun mağduru olmuş çocuklarla ilgilenen, çocuk suçluluğ ve çocuk psikolojisi konularında eğitim görmüş, resmi elbise giymeyen

polislerin yer aldığı şubelerdir. Bu şubelerde aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının da yer alması gerekmektedir. 'Ülkemizde 19 tane çocukları koruma şubesi' bulunmaktadır (Akyüz, 2000, s.610). Ancak polislerin ve uzmanların yeterli eğitime sahip olmamaları ve hizmetlerin yürütülmesi için gerekli donanımın eksikliği bu şubelerin işlevlerini tam olarak yerine getirmelerine engel olmaktadır. Diğer bir yardımcı servis olan gözlem ve kabul merkezleri ise Türkiye'de kurulmuş değildir.

Çocuk mahkemeleri kanununun 11. maddesinde, suç işledikleri zaman 11 yaşından küçük olan çocuklara ceza verilmeyeceği yer almaktadır. Ayrıca ÇMK 12. maddesine göre, fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup 15 yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında yapılan inceleme cezayı gerektirmiyorsa, mahkemece 10. maddede yazılı önlemlerden birinin uygulanacağı belirtilmektedir. Anlaşılacağı üzere önlemler, 11-15 yaş grubu çocukları içermekte ve 16-18 yaş grubu çocukları kapsam dışı bırakmaktadır. ÇMK 10. maddesinde yer alan bu önlemler şu başlıklar altında sıralanabilir:

- Veli ya da vasi yanına yerleştirme
- Aile yanına yerleştirme
- Kuruma (çocuk bakım ve yetiştirme yurtları veya benzeri resmi veya özel kurumlara) yerleştirme
- İş yerine veya bir usta yanına yerleştirme
- Hastane veya eğitimi güç çocuklara özgü kuruma yerleştirme.

Çocuk mahkemelerinde yer alan temel ilkelerden biri de tutuklu çocukların ayrı tutukevlerinde bulundurulmalarıdır (ÇMK m.44). Buradaki amaç, çocukların yetişkin mahkumlarla sosyal ilişkiler içinde (ayrı koşullarda olsalar bile, bahçede, görüş sırasında veya herhangi bir sosyal etkinlikte bir araya geldiklerinde) olumsuz yönde etkilenmelerini önlemektir. Ancak günümüzde tutuklu çocuklar, mevcut tutukevlerinin ayrı bir bölümünde kalmaktadır. Böylece çocuklar, cezaevlerinin yetersizlikleri içinde kişilik gelişimlerine ve eğitimlerine uygun olmayan ortamlarda bulunmaktadır. İslahevlerinde uygulanan hizmetler; psiko-sosyal hizmetler, eğitim, sosyo-kültürel faaliyetlerdir. Psiko-sosyal hizmetler kapsamında çocuğun ailesi, okulu ve topluma uyumuna ilişkin sorunlar incelenerek çözülmeye

çalışılmaktadır. Eğitim kapsamında, akademik ve mesleki eğitim verilmektedir. Sosyo-kültürel faaliyetler olarak da, müzik, tiyatro, sinema, spor, el sanatları gibi uğraşılara yer verilmektedir. Bu tür etkinlikler çocuğa olumlu davranışlar kazandırmakta ve kurumların çevre ile ilişki kurmalarını sağlayarak çocukların toplumdan soyutlanmalarını engellemektedir. Bu da kurumlardaki çocuklarla çevredeki çocukların birlikte spor faaliyetlerinde bulunmaları, ortak müzik toplulukları kurmaları vb. ile mümkün olabilir. Ancak uygulama alanında, bu faaliyetleri yönlendirecek bir eğitmenin bulunmayışı ve maddi çıkar kaygıları nedeniyle bu tür faaliyetlere gereken önem verilmemektedir.

Çocuk mahkemeleri ile ilgili yapılan bütün irdelemeler, bir yasanın olup da aracının nasıl olmadığına gösterilmesi bakımından önemlidir.

2.1.1.4 Değerlendirme

Çocuklara yönelik yasa ve ilgili mevzuatlar ile fiili durum incelendiğinde, çocuğun gereksinimlerinin (yeterli düzeyde olmasa da) farkında olduğu ancak, ilgili maddelerin uygulama alanına geçirilmesinde yetersizliklerin yer aldığı görülmüştür. Bu ise, örgütlenme biçiminin etkin bir biçimde olmayışından, görev ve sorumlulukların açıkça tanımlanmamasından, uygulamada nitelikli uzmanların yer almayışından, mâli olanakların yetersizliğinden, istatistikî bilgilerin yetersizliğinden, kurumlar arası koordinasyon eksikliğinden vb. olumsuzluklardan kaynaklanmaktadır.

2.1.2. Örgütsel Yapıda Temsil

“Geleneksel kültürümüzde çocuk, söz hakkı pek olmayan ve yetişkinlere son derece bağımlı bir kesim iken, Atatürk’ün ulusal iradenin temsil edildiği kurumu ve bu kurumun açıldığı günü çocuklara emanet etmiş olması, Cumhuriyet Aydınlanması’nın geleceğini nerede gördüğünün açık bir kanıtıdır” (Arda, 1999, s.453).

2.1.2.1. Resmi Örgütlenme ve Devletin Çocuğa Yönelik Politikaları

Danışoğlu (1999), beş yıllık kalkınma planlarını çocuk açısından incelemiştir. Danışoğlu (1999), kalkınma planlarında özel ilgi grubu içinde yer alan çocuk konusunun iki yönden ele alındığını belirtmiştir. Bunların, milli gelirin artışı gibi iktisadi büyüklükler, gelirin bölüşümü, sağlık, eğitim ile ilgili politika kararları gibi genel politikalar yanında, sosyal hizmet ve yardımlar başlığı altında toplandığını belirtmiştir. Bu çerçevede incelediği kalkınma planlarına yönelik yorum yapmamıştır. Danışoğlu (1999)’nun yaptığı bu çalışmaya dayanarak, genel politika ve hedefler kapsamında ana-çocuk sağlığı, okul sağlığı gibi konulardaki sağlık politikalarının, nitelikli eğitim programları, okul öncesi eğitim gibi konulardaki eğitim politikalarının, beslenme politikalarının yer aldığı görülmektedir. Sosyal hizmetler çerçevesinde ise, korunmaya muhtaç çocuklara, suçlu çocuklara, özürli çocuklara yönelik politikaların bulunduğu görülmektedir. Bu çerçevede Danışoğlu (1999) tarafından incelenen beş yıllık kalkınma planları Ek 2’de ayrıntılı olarak verilmiştir. Özellikle 2. beş yıllık kalkınma planında sosyal hizmetler açısından adı anılan politikalarda sorunların varlığının farkında olunduğu görülmektedir. Bu da bazı hizmetlerde yetersizliğin belirtilmesiyle anlaşılmaktadır. Ayrıca, 5. beş yıllık kalkınma planından sonra çocuğa yönelik politikaların daha detaylandırıldığı görülmektedir.

Devletin örgütlenmesini oluşturarak, kalkınma planlarında çocuklara ilişkin belirtilen sosyal hizmet politikalarını kurum bazına indirmesiyle SHÇEK ortaya çıkmıştır. Bununla bağlantılı olarak resmi örgütlenme kapsamında SHÇEK incelenmiştir.

2.1.2.1.1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yapısı

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, 10 Haziran 1921 de Ankara'da kurulmuştur. Bu da toplumsal yapıda çocuğun ilk olarak 1921 yılında temsil edilmeye başlandığını göstermektedir. Bu temsil, Türkiye Cumhuriyeti tarihi kadar eski bir temsili ifade etmektedir. Çavuşoğlu (1999)'nun incelediği Çocuk Esirgeme Kurumu (ilk adıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti)'nin tarihçesi Ek 1'de ayrıntılı olarak yer almaktadır. Çavuşoğlu (1999)'nun da belirttiği gibi, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türkiye'nin Kurtuluş savaşı sonrası içinde bulunduğu olumsuz koşullarda gönüllülük esasıyla kurulmuş ve devletin sosyal hizmetler alanında en büyük destekçisi olmuştur. Kurum, günün gereksinimlerine uygun olarak oluşturduğu hizmet modelleriyle, yeni kuşakların yetişmesinde önemli rol oynamıştır. Çavuşoğlu (1999)'nun çalışmasıyla bağlantılı olarak, Çocuk Esirgeme Kurumu yönetmeliğinin amaçlarının; gebe ve yoksul emzikli anneler ile çocuklara, çocuk bakımına, eğitime, sağlığa, sosyal etkinliklere, çocuk mahkemelerine, korunmaya muhtaç çocuklara ve iş bulmaya yönelik amaçlar olduğu görülmektedir.

“24. 05. 1983 tarihinde kabul edilen, 27. 05. 1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete de yayınlanan 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu tarihe karışarak, kamu tüzel kişiliği olan katma bütçeli bir kuruluş haline getirilmiştir” (4).

SHÇEK mevzuatı kapsamında çocuklara ilişkin yönetmelikler ve SHÇEK Kanunu'nun yer almaktadır. Bunlar;

1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (Kanun No: 2828 Resmi Gazete Sayı: 18059 Tarih: 27/5/1983)
2. Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 18235 Tarih : 28.11.1983)
3. Korunmaya Muhtaç Çocukların İş ve Meslek Sahibi Olabilmeleri İçin İşyerlerinde Çalıştırılma Esaslarına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 18235 Tarih : 28.11.1983)

4. Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 18240 Tarih : 03.12.1983)
5. Spastik Çocuklar Özel Rehabilitasyon Merkezleri Kuruluş Ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 19054 Tarih : 21.03.1986)
6. Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 19724 Tarih : 13.02.1988)
7. Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 21673 Tarih : 19.08.1993)
8. İşitme ve Konuşma Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 21841 Tarih : 06.02.1994)
9. Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 22462 Tarih : 13.11.1995)
10. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ve Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 22781 Tarih: 08.10.1996)
11. Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 23576 Tarih : 07.01.99)
12. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 24106 Tarih : 11.07.2000)
13. Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 24539 Tarih : 30.09.2001)

Bu kanun ve yönetmeliklerden ilk dördü IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde; 5. ve 6. yönetmelikler V. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde; 7., 8. ve 9. yönetmelikler VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde; 10., 11., 12., 13. yönetmelikler ise VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde çıkarılmıştır.

Ele alınan yönetmeliklerde genel olarak amaç, tanımlar, personel nitelikleri ve iskân durumuna yönelik yönetmelik maddeleri temel alınmış ve bunlar Ek 3'de ayrıntılı biçimde verilmiştir. Ek'te bulunan yönetmelik maddeleri, yönetmeliklerde ne kadar ayrıntıya inildiğinin ortaya konması bakımından anlamlı görüldüğü için alınmıştır. Bu yönetmelik maddelerinden fiziksel mekânla ilişkili olanları, Spastik Çocuklar, Zihinsel Özürlüler, İşitme ve Konuşma Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmelikleri ile Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği'nin kuruluşların iskân durumu ve bina niteliklerine dair maddelerinde yer almaktadır. Adı geçen

yönetmeliklerde kuruluşun ulaşım açısından şehir merkezine yakın olması, bahçeli ve tek katlı olması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, yangına karşı koruma, ısıtma sistemi, aydınlatma, tavan yüksekliği, döşemeler, kullanılacak eşya ve malzemeler, merdiven genişliği ve yüksekliği, tuvalet ve hijyen koşulları gibi konularla ilgili olarak ayrıntılı bilgi verilmektedir. Özel bakım gerektiren bu çocukların tedavi ve eğitimlerine yönelik kuruluşta hangi bölümlerin (odaların) bulunması gerektiği de yer almaktadır. Çocuk Yuvaları Yönetmeliği'nde fiziksel mekânla ilişkili olarak kuruluşta yer alacak her bir odayla ilişkili olması gereken nitelikler sıralanmaktadır. Bu nitelikler sağlık koşulları ve çocuğun bedensel boyutlarına uygun düzenlemeler açısından ele alınmaktadır.

Bütün bu yönetmelikler incelendiğinde korunmaya muhtaç ve özürlü çocuklara yönelik olarak gerekli yasal mevzuatın var olduğu görülmektedir. Ancak, bu özel gruplara yönelik fiili durumdaki yetersizlikler, tezdeki **Türkiye'de Çocuğa İlişkin Sayısal Veriler** adlı bölümde açıkça ortaya konmaktadır. Bu verilere dayanarak, SHÇEK'a bağlı kurumlardaki koruma altında olan çocuk sayısının toplam korunmaya muhtaç çocuk sayısına oranı %2'dir. Bu oran da kurum yetersizliğini göstermektedir.

a. SHÇEK Bünyesinde Türkiye'deki Kuruluşlara Ait Sayısal Veriler

Aşağıdaki tablolar, Çocuk Esirgeme Kurumu ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı kuruluşlar arasında karşılaştırma yapabilmek açısından verilmiştir. Bu tablolara göre; Çocuk Esirgeme Kurumu'na ait kuruluşların bütün ülke çocuklarına yönelik olduğu ve verilen hizmetlerde detaya inildiği görülmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı çocukla ilgili kuruluşların ise, korunmaya muhtaç ve özürlü çocuklar ile ailelere yönelik olduğu görülmektedir.

Tablo.2.4. 1946 Yılı İtibariyle Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkez ve Şubelerinin Yardım Müesseseleri Ve Adetleri (Çavuşoğlu, 1999, s.469)

Sıra No	Müesseseler	Adet
1	Talebe Sofraları	112
2	Çocuk Bahçeleri	71
3	Muayenehaneler	61
4	Çocuk Yuvaları ve Şefkat Yuvaları	45
5	Aşhaneler	38
6	Gündüz Bakımevleri (Kreşler)	25
7	Süt Damlaları	21
8	Sinemalar	13
9	Okuma Odaları	11
10	Banyolar	10
11	Pansiyonlar	9
12	Çocuk Yurtları	9
13	Çocuk Kütüphaneleri	5
14	Diş Muayeneleri	5
15	Yüzme Kum Havuzu	4
16	Doğumevleri	3
17	Çocuk Bakıcılık Müzesi	2
18	Ana Mektebi	2
19	Çocuk Bakıcılık Okulu	1
Toplam		447

Yukarıda adı geçen yardım müesseselerinden özellikle çocuk yuvası, kreş ve gündüz bakımevleri, çocuk bahçeleri, çocuk kütüphaneleri ve yüzme havuzlarının nitelikleri, fiziksel mekânla ilişkileri nedeniyle detaylı olarak Ek 1'de verilmiştir.

Tablo.2.5. 2002 Yılı İtibariyle Türkiye'deki SHÇEK Bünyesindeki Çocukla İlgili Kuruluşlar ve Adetleri

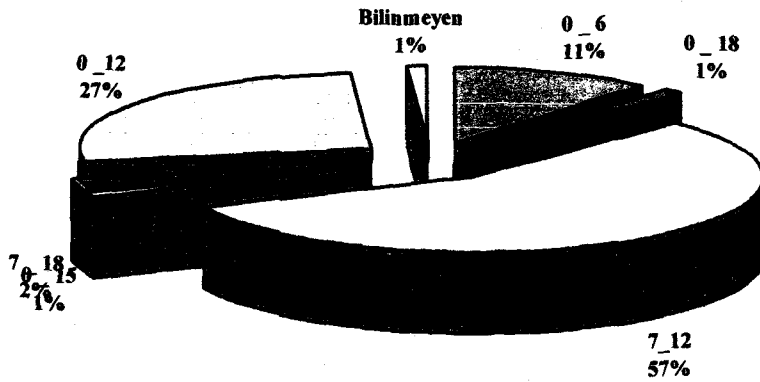
Sıra No	Kuruluş Türü	Adet
1	Kreş ve Gündüz Bakımevi	13
2	Çocuk Yuvası	82
3	Yetiştirme Yurdu	107
4	Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	21
5	Aile Araştırma Merkezi	16
6	Toplum Merkezi	58
Toplam		297

SHÇEK bünyesinde yer alan çocukla ilgili kuruluşlara ait ayrıntılı tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo.2.6. Türkiye'deki Çocuk Yuvaları ve Hizmet Verdiği Yaş Grupları ((5)'den yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Kuruluşun Hizmet Verdiği Yaş Grubu	İller	Adet
0 - 6	Afyon, Gaziantep, Giresun, İstanbul, Kayseri(2),Malatya, Sakarya, Trabzon	9
0 - 12	Adana, Ankara(3), Antalya, Balıkesir, Bartın, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskişehir, Hatay, Isparta, İçel, İzmir, Kastamonu, Konya, Kahramanmaraş, Mardin, Samsun	22
0 - 15	Kocaeli	1
0 - 18	İzmir	1
7 - 12	Amasya, Ankara, Balıkesir(2), Bitlis, Çanakkale, Denizli, Elazığ, Gaziantep, İstanbul(8), İzmir, Karabük, Karaman, Kayseri,Kırklareli,Kırşehir,Kocaeli(2),Kütahya, Malatya, Muğla, Nevşehir, Niğde, Ordu(2), Rize, Sakarya, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon,Tokat,Tunceli, Uşak, Van, Yozgat, Yalova, Zonguldak	46
7 - 18	Afyon, Erzurum	2
Bilinmeyen	Eskişehir	1
Toplam		82

Grafik.2.1. Türkiye'deki Çocuk Yuvalarının Hizmet Verdiği Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)



Tablo.2.7. Türkiye'deki Yetiştirme Yurtlarının Yer Aldığı İller ve Adetleri ((6)'dan yararlanılarak oluşturulmuştur).

Yetiştirme Yurdu Türü	İller	Adet
Yetiştirme Yurdu (Genel)	Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Aksaray, Amasya, Ankara(3), Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bingöl, Düzce, Bolu, Burdur, Bursa(2), Çanakkale(3), Çankırı, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, İçel, Isparta(2), İstanbul, İzmir, K. Maraş, Karabük, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Muğla, Muş, Nevşehir, Niğde, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Siirt, Sinop, Sivas, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Uşak, Yozgat,	68
Kız Yetiştirme Yurdu	Adana, Afyon, Ankara, Antalya, Artvin, Balıkesir, Burdur, , Bursa, Çorum, Edirne, Erzurum, Eskişehir(2), Gümüşhane, Hatay, Isparta, İstanbul, İzmir, K. Maraş, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kilis, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Mardin, Niğde, Sakarya, Samsun, Sivas, Ş:Urfa, Tokat, Van, Zonguldak	37
Erkek Yetiştirme Yurdu	Kocaeli, Zonguldak	2
Toplam		107

Tablo.2.8. Türkiye'deki Kreş ve Gündüz Bakımevlerinin Yer Aldığı İller Ve Adetleri ((7)' den yararlanılarak oluşturulmuştur).

Adet	İl
5	Ankara
1	Aydın
2	Bursa
2	İstanbul
1	Konya
1	Sakarya
1	Samsun
Toplam: 13 adet	

Tablo.2.9. Türkiye'deki Çocuk ve Gençlik Merkezinin Yer Aldığı İller ve Adetleri ((8)'den yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Adet	İl
1	Adana
1	Adapazarı
3	Ankara
2	Antalya
2	Bursa
1	Çorum
1	Denizli
1	Diyarbakır
1	Gölcük
1	İçel
7	İstanbul
2	İzmir
1	Ordu
1	Sakarya
1	Samsun
1	Şanlıurfa
1	Van
Toplam: 28 adet	

Tablo.2.10. Kuruluş Yıllarına Göre Türkiye'deki Aile Araştırma Merkezlerinin Bulunduğu İller ve Adetleri. ((9)'dan yararlanılarak oluşturulmuştur).

Yıllar	İller	Toplam
2001	Adana, Balıkesir, Burdur, Isparta, İçel, İzmir, Kocaeli, Konya, Sinop, Trabzon, Van.	11
2002	Ankara, Antalya, Batman, Giresun, Samsun.	5
Toplam		16

Tablo.2.11. Kuruluş Yıllarına Göre Türkiye'deki Toplum Merkezlerinin Bulunduğu İller ve Adetleri (10)'dan yararlanılarak oluşturulmuştur).

Yıllar	İller	Toplam
1993	Ankara, İzmir.	2
1994	Ankara, Çanakkale.	2
1996	Ankara, Antalya, Edirne.	3
1997	Diyarbakır.	1
1998	Adıyaman, Batman (2), İstanbul (3), Siirt, Ş.Urfa, Van.	9
1999	Ankara, Antalya, Batman, Bitlis, Hakkari, İçel, İstanbul (2), Samsun, Siirt	10
2000	Adana, Antalya, (2), Gaziantep, İçel, İstanbul, Kocaeli, (2), Muş.	9
2001	Adana, Aydın, Batman, Düzce (2), Edirne, İzmir, Kırıkkale, Manisa, Mardin, Ordu, Sakarya, Siirt.	13
2002	Ağrı, Ankara, Batman, Edirne, İstanbul (2), Samsun, Yozgat.	8
2003	İzmir.	1
Toplam		58

Tablo.2.12. SHÇEK'nın Engelli Çocuklara Yönelik Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin İllere Göre Dağılımı ve Adetleri. ((11)'den yararlanılarak oluşturulmuştur).

Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri	İller	Toplam (merkez adedi)
Engelli Çocuklar Rehabilitasyon Merkezi	Adana (G)	1
Zihinsel Özürlü Çocuklar Rehabilitasyon Merkezi	Ankara (Y-70), Burdur (Y&G-50), Bursa (G), İçel (Y&G-80), İstanbul (Y&G-30), İzmir (G), Kocaeli (G-40), Samsun (G).	8
Spastik Çocuklar Rehabilitasyon Merkezi	Ankara (G), Antalya (G), Aydın (G), Aydın (G), Bolu (G), Isparta (G), İstanbul (G), İstanbul (Y&G-70), Manisa (G), Manisa (G), Sinop (G), Zonguldak (G).	12
Toplam		21

Y: Yatılı G: Gündüzlü (-...): Kapasite

SHÇEK'a bağlı çocukla ilgili kurum türlerinin yer aldığı illere baktığımızda, bu kurumların doğu illerinde sayıca az olduğu görülmektedir.

b. SHÇEK'nin 2001 Yılı Çocuklara Yönelik Projeleri

SHÇEK'nin 2001 yılında çocuklara yönelik olarak gerçekleştirdiği iki projesi bulunmaktadır. Bunlar; **Uçurtmayı Vurmasınlar Projesi** ve **Sevgi Zinciri Projesi** olmak üzere SHÇEK'nin web sayfasında yer almaktadır (12) (13). Buna göre, Uçurtmayı Vurmasınlar Projesi'nin, cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu bulunan kadın mahkumların 0-12 yaş grubundaki çocuklarının cezaevi yaşamından kurtarılması için, SHÇEK'nin Genel Müdürlüğü'ne bağlı Özel ve Resmi Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde bakımlarının sağlanmasını amaçladığı belirtilmiştir. Bu projenin SHÇEK'nin bağlı olduğu Devlet Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasında imzalanan bir protokole bağlı olarak oluşturulduğu vurgulanmaktadır.

Sevgi Zinciri Projesi'nin ise, 0-6 yaş çocuk yuvasında bulunan korunmaya muhtaç çocukların buldukları ortamdaki belirli bir zaman diliminde uzaklaştırılarak, farklı bir ortamda eğitim, bakım ve beslenmelerinin sağlanmasını, fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal gelişimlerine yardımcı olunmasını ve temel değer ve alışkanlıkları kazanmalarının sağlanmasını amaçladığı belirtilmektedir. Bu amaca yönelik olarak da, Resmi ve Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde çocuk yuvalarından gelen çocukların ev ortamından gelen çocuklarla iletişime girerek olumlu tutum ve davranışlar edindikleri belirtilmektedir.

2.1.2.2. Sivil Örgütlenme

Resmi örgütlenme dışında sivil örgütlenme yoluyla toplum da kendi geleceği ile ilgilenmektedir. Bu sivil örgütlenme ise dernekleşme şeklinde gerçekleşmektedir. Türkiye'de Sosyal Hizmet Kuruluşları Yararına Kurulan çocuklarla ilgili derneklerin varlığı ve sayısı da bu bilinci ortaya çıkmaktadır.

Tablo.2.13. Türkiye’de Sosyal Hizmet Kuruluşları Yararına Kurulan Derneklerden Çocuklarla İlgili Olanları ve Bunların İllere Göre Dağılımları (2002 yılı) ((14)’den yararlanılarak oluşturulmuştur).

Dernekler	İller	Toplam
Yetiştirme Yurdu Yapıtırma-Yaşatma Derneği	Adana, Afyon, Afyon (K), Amasya, Ankara, Ankara, Ankara (K), Artvin, Aydın, Balıkesir, Balıkesir (K), Balıkesir, Balıkesir, Batman, Bilecik, Burdur, Bursa, Bursa, Bursa (K), Çanakkale, Çanakkale, Çanakkale (K), Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Düzce, Edirne, Edirne (K), Erzincan (K), Erzurum, Eskişehir (K), Eskişehir (E), Giresun, Gümüşhane (K), İçel, Isparta, Isparta, Isparta (K), İstanbul, İstanbul (K), İzmir (E), İzmir(K), K.Maraş, K.Maraş (E),Karabük, Kastamonu, Kayseri (K), Kayseri, Kilis (K), Kırklareli, Kırklareli, Kocaeli, Konya (E), Konya (K), Kütahya, Kütahya, Manisa (E), Muş, Niğde, Ordu, Rize, Samsun, Samsun (K), Sinop, Sivas, Tekirdağ, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Uşak, Van (K), Yozgat, Zongul.(K).	72
Çocuk Yuvası Koruma Derneği	Afyon, Amasya, Ankara, Ankara, Ankara, Antalya, Balıkesir, Balıkesir, Bartın, Bitlis, Burdur, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Eskişehir, Eskişehir, Giresun, Isparta, İstanbul, İstanbul, İstanbul, İstanbul, İstanbul, İstanbul, İstanbul, İzmir, İzmir, İzmir, K.Maraş, Karabük, Kastamonu, Kayseri, Kayseri, Kırklareli, Kocaeli, Kocaeli, Konya, Kütahya, Muğla, Niğde, Ordu, Ordu, rize, Samsun, Siirt, Trabzon, Trabzon, Tunceli, Yozgat.	53
SHÇEK İl Müdürlüğü Koruma Derneği	Adana, Adıyaman, Ankara, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bolu, Bursa, Çanakkale, Gaziantep, Giresun, İçel, İstanbul, İzmir, Karaman, Kayseri, Konya, Malatya, Ordu, Osmaniye, Sakarya, Sakarya, Samsun, Trabzon.	25
Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Derneği	Adana, Afyon, Ağrı, Aksaray, Ankara, Eskişehir, Hatay, İçel, Karaman, Kırşehir, Nevşehir, Nevşehir, Sakarya, Ş.Urfa, Zonguldak, Zonguldak, Zonguldak.	17
SHÇEK Spor Kulübü	Adana, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çankırı, Denizli, İzmir, Kırklareli, Kütahya, Mardin, Sakarya, Sivas.	13
Bedensel ve Zihinsel Engelli Çocukları Koruma Derneği	Adana, Ankara(zih.), Budur(zih.), İçel(zih.), Isparta(spastik), İstanbul(spastik), Kocaeli(zih.), Manisa(spastik), Manisa, Nevşehir(zih.), Sinop(spastik), Zonguldak(spastik).	12 5(zih.) 5(spastik) 2(zih-sps)
Kreş ve Gündüz Bakımevini Geliştirme Derneği	Anakara, Ankara, Bursa, İçel, İzmir, Uşak.	6
Kreş Geliştirme Derneği	Anakara, Ankara.	2
Aile Danışma ve Rehabilitasyon	Ankara, Kayseri.	

Rehabilitasyon Merkezi Koruma Derneği		2
Toplum Merkezi Koruma ve Geliştirme Derneği	Ankara, Giresun.	2
TOPLAM		204

K: Kız Yetiştirme yurdu **E:** Erkek Yetiştirme Yurdu

250 adet Sosyal Hizmet Kuruluşları Yararına Kurulan Dernek içinde 204'ü çocuklarla ilgili derneklerdir. Bu da toplam içinde % 82'lik bir oranı işaret etmektedir.

Bu dernekler yanı sıra çocuklarla ilgili vakıflar da bulunmaktadır. Bu vakıflardan **Türkiye Korunmaya Muhtaç ocuklar Vakfı ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın** gerçekleştirdiği bazı projeler bulunmaktadır. Bu projelere ilişkin bilgiler vakıfların web sayfalarında verilmiştir (15) (16). Verilen bilgilere dayanarak projeler aşağıda anlatılmıştır.

Türkiye Korunmaya Muhtaç ocuklar Vakfı 1979 yılında kurulmuştur. Bu vakıf, Türkiye'de korunmaya muhtaç çocuklara zamanında hizmet götürerek geleceğin potansiyel suçluları (tiner, uyuşturucu bağımlılığı, fuhuş, hırsızlık vs.) olmalarını engellemek amacından yola çıkmaktadır. Bu vakıf 1988 yılında Türkiye'de ilk kez olmak üzere, Uluslararası ocuk Köyleri Modelini uygulamıştır. Bu model, SOS Uluslararası ocuk Köyleri Birliği* tarafından gerçekleştirilmiştir. Buna göre; ocuk köylerinde amacın, korunmaya muhtaç çocukları anne sevgisi ve aile anlayışı içinde barındırmak ve eğitmek, bu çocukların bedenlen, ruhen, ahlâken ve fikren olumlu gelişmelerini ve toplum içinde yapıcı ve verimli kişilik kazanmalarını sağlamak olduğu belirtilmektedir. ocuk köyüne 0-8 yaş arası kimsesiz veya yarı yetim, ruhen ve bedenlen özürlü olmayan, yardıma muhtaç çocukların alındığı ve hayatlarını kendi başlarına idare edebilecek duruma gelinceye kadar (yüksek tahsil dahil) Vakfın

* SOS Uluslararası ocuk Köyleri Birliği (SOS Kinderdorf International) bugün, içinde 29 Müslüman ülkenin de bulunduğu, dünyanın bir çok ülkesinde ocuk köyleri kurulmasında öncülük eden ve bu konuda doğrudan destek veren bir yardım kuruluşudur.

güvencesinde yaşayabildikleri belirtilmektedir. Yardıma ve korunmaya muhtaç çocuklar vasilerinin noter muvafakat namesi ile köye alınmakta ve her aile evinde Türkiye'de ilk defa uygulanan koruyucu annelik mesleğini benimsemiş, konuyla ilgili eğitim görmüş anneler bulunmaktadır. Bu anneler orta öğrenimlerini tamamlamış, dengeli karakter özelliklerine sahip, sağlam ahlaki prensipleri olan bekar, dul veya boşanmış, 25-40 yaş arası Türk vatandaşlarından seçilmektedir.

Çocuk köyündeki her aile evinde 8-10 çocuk anneleriyle beraber müstakil evlerde yaşamaktadır. Çocuk köyüne gelen anne sevgisine muhtaç çocuk, yeniden kendisini sevecek ve sağlıklı büyümesiyle ilgilenecek, ona güven verecek bir anneye kavuşmaktadır. Çocuk köyü ailelerinin yaşamları, bilinen aile ortamlarından çok farklı olmamaktadır. Çocuk köyleri, çocukların çevreye ve topluma uyum sağlayabilmeleri için aynı alan içinde 10-12 evden oluşmaktadır. Burada yaşayan çocuklar yöredeki okullara gitmekte ve toplumun sosyal, kültürel hayatına katılmaktadır.

Türkiye'de vakıf tarafından yapılan iki tane çocuk köyü bulunmaktadır. İlk çocuk köyünün bağışlanan 52.000 m²'lik arsa üzerinde inşa edilen Bolluca köyü olduğu belirtilmektedir. 1992 yılında hizmete açılan Bolluca Çocuk Köyü İstanbul'da bulunmaktadır. Bu çocuk köyü, 12 aile evi, idari bina, köy idari müdür evi, teknisyen evi, misafirhane, çocuk yuvası, kütüphane, arıtma tesisi, jeneratör, oyun parkı ve spor sahalarından oluşmaktadır. Köyde, toplam 35 personel hizmet vermektedir. Köyde, 12 aile evi ve 1 gençlik evinde 39 kız, 54 erkek olmak üzere toplam 93 çocuk bulunmaktadır. Bunlardan 67'si ilköğretim ve lise öğrencisidir.

Türkiye'de yer alan 2 çocuk köyünden diğeri ise, 1989 yılında İzmir'in Urla ilçesinde inşa edilen Barbaros Çocuk Köyüdür. Bağışlanan 18.500 dönümlük arsa üzerinde inşa edilen köyde 64 çocuk yaşamaktadır. Köy, 81 çocuğun barınabileceği kapasitedir. Köyde 10 ev, anaokulu, idari bina, lojmanlar, oyun ve spor alanları bulunmaktadır.

Çocuk Köyleri Projesi olması gerekeni gösterdiğinden örnek bir projedir. Çünkü diğer çocuk yuvaları koğuş sistemi şeklindedir. (daha sonra ayrıntılı olarak belirtileceği gibi) Bu çocuk köyleri Türkiye'deki toplam çocuk yuvaları içinde %2,4'lük oranla oldukça yetersizdir.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı ve gönüllüleri, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik olarak geri kalmış yörelerinde yaşayan çocuk ve gençlere eğitim olanakları götürmektedir. Eğitim Gönüllüleri Vakfı çalışmaları, her çocuğun kendi özgür potansiyeline ulaşmasının sağlanmasına ve bu sayede Türkiye için daha parlak bir geleceğin yaratılmasına dayanmaktadır. Vakfın faaliyetleri ve programları çocukları yaşam boyu öğrenmeye alıştırmak ve onların duygusal ve zihinsel gelişmelerini sağlamak üzere kurulmuştur. Gönüllü eğitimciler etkinlik süresince her çocuğun kendini keşfetme sürecine katkıda bulunmaktadır. Çocukların özgüveninin gelişmesine, dil, iletişim, bilgisayar ve analiz becerileri kazanmalarına olanak sağlamaktadır. Çocukların doğal merakları, yaratıcılıkları ve sosyalleşmeleri, resim, müzik, tiyatro ve spor aracılığıyla desteklenmekte ve teknoloji ile dünyaya erişme olanağı verilmektedir. Eğitim Gönüllüleri tesisleri ve programlarının planlaması ve geliştirilmesine aileler ve toplum liderleri aktif olarak dahil edilmiştir. Bunun yanında, Vakıf öğrenmeye ilgi duyan anne ve babalara okuma yazma programları ve benzeri eğitim programları sunmaktadır. Bu vakfın mekânsal örgütlenmesi şekildeki gibidir.

2.1.2.3. Değerlendirme

Son yıllarda hem beş yıllık kalkınma planlarında çocuklara yönelik detaylı olarak açıklanan politikalar hem de çıkarılan yönetmelik sayısındaki fazlalık çocuklara verilen (özellikle korunmaya muhtaç çocuklara) öneminin arttığını göstermektedir. Ancak, bahsedilenlerin yazıda kalması uygulama alanına geçememesi, acaba sadece çocuğa önem verildiği imajı mı yaratılmak isteniyor? sorusunu akla getirmektedir. Bu durum, devletin kendi örgütlenmesini oluşturamadığı ve çocuklara yeteri kadar kaynak ayırmadığı anlamına gelmektedir. İncelemeler sonucu mevcuttaki kurumların hem nicelik hem de nitelik açısından yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Sunulan olanaklardan Türkiye'deki bütün çocukların yararlanamadığı sayısal verilerle de ortaya konulmuştur. Bunun dışında sivil örgütlenme kapsamında ele alınan vakıflar gönüllülük esasıyla yola çıktığından toplumun geleceğine verdiği önemi göstermektedir. Bu vakıflar maddi olanakların yetersizliğinden dolayı büyük çapta hizmet verememektedirler ancak gitgide çoğalmaları toplumda oluşan bilinç düzeyi hakkında bilgi vermektedir.

2.1.3. Sanal Ortamda Temsil

2.1.3.1. Televizyon ve Çocuk

2.1.3.1.1. Televizyon ve Çocuk Programları

Kamu hizmeti anlayışına göre yayıncılık bir toplumsal sorumluluğu içerir, yayın kurumlarının temel görevi kamusal enformasyon, kültürel-egitim ve eğlence kaynakları geliştirmektir.(...) Kullanımı da genel kamunun yararına olmalıdır. (...) Kamu hizmeti yayıncılığı devletçe finanse edilip korunan, ama devlet dışında kalan ve yurttaşların büyük bir bölümü arasında fikir dolaşımı sağlayan iletişim kurumlarıdır. Bu anlayış içinde ulusal sınırlar içinde yer alan bütün toplumsal gruplar yayın kurumlarına eşit olarak erişebilme ve temsil edebilme hakkına sahiptir (Timisi, 1999, s.211).

“Hayatın ilk yılları, öğrenmenin en yoğun olduğu yıllardır. Bloom’a göre insan 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişiminin %50’sini 4 yaşına kadarki sürede edinmektedir. ‘Zekanın gelişiminin %80’i 8 yaşında, %92’si ise 13 yaşında olarak bu gelişimini.’ ” tamamlamaktadır (Akbulut, 2001, s.364). Bu nedenle çocukluk döneminde edinilen bilgi ve birikimler, insanın zihinsel yapısının oluşumunda büyük öneme sahiptir. Bu açıdan çocukluk dönemindeki birikimlerin nasıl ve nereden elde edildiği de önem taşımaktadır. Çocukluk döneminin ilk yıllarına bakıldığında; çocuğun doğar doğmaz ailesiyle ve bunun yanında televizyonla iletişim kurduğu görülmektedir. Dolayısıyla çocuk muhakeme yeteneğinin de olmadığı bu yıllarda televizyonda gördüğü her şeyi almakta ve daha sonra hayata geçirebilmektedir. Akbulut (2000)’un da belirttiği gibi, bir çocuk yaşamı ekranda tanımakta, ekrandakileri örnek almakta ve değerleri ekranla şekillenmektedir. Ebeveynler bu durumu her an kontrol edemediğinden televizyon ve çocuk programlarının kalitesi önemli olmaktadır.

Televizyonda çocuk programı denildiğinde, izleyici olarak çocukların hedeflendiği, eğlenme, bilgilenme ve boş zaman değerlendirme amaçlarını üstlenen, genelde katılımcısı çocuklar olan programlardan söz edilmektedir. Bu

tür programların hem ülkemiz hem de dünya televizyonlarında genel yayın akışı içindeki oranı oldukça düşüktür. (...) [Bunun nedeni, TV kanallarının yayın politikaları ve genel yayın akışı içinde çocukların son hedefler içinde yer almasına, hatta bazen hiç yer almamasına dayanmaktadır.] Çocuk programları yapımcılarının karşılaştıkları teknik sorunlar ve bu programlara ayrılan bütçe sınırlamaları, sonuçta çocuklar için yararlı ve ilginç programların daha yapım aşamasında kısıtlanmasına yol açmaktadır (Öcel, 2001, ss.373,374).

Kuruoğlu (2000)'nun da belirttiği gibi, kitle iletişim araçlarının tarihine ve işlevlerine bakıldığında bilgilendirmek, haber vermek, mal ve hizmet tanıtımı yapmak ve eğlendirmek olmak üzere dört büyük temel işlevlerinin bulunduğu (ya da bulunması gerektiği) görülmektedir. Ancak artık eğlenme ve tüketme işlevleri kalmıştır.

Algılama biçimi, algıladıklarını benimseme hızı ve hayata geçirme istekleri açısından televizyon çocuklar üzerinde önemli etkilere sahiptir.

“Medya, bireyi ve yaşamını, alışkanlıklarını, tüketimini, yaşam hedeflerini ve bir bütün olarak toplumun kültür, dil, müzik, sanat eğilimlerini belirleyebilmektedir” (Serpemen, 1999, s.614).

Çocuk programları yetişkinlerin anlayış ve beklentileri ile yani onların gözüyle hazırlanmaktadır. Ayrıca bilindiği gibi, çocuk programlarının içeriği, okul öncesi ve ilkokul çağı çocuklarının ilgi alanlarının farklılığına bağlı olarak çeşitlilik göstermemektedir.

Televizyon kanallarındaki çocuk programlarına ilişkin niceliksel veriler aşağıda verilmektedir.

Tablo 2.14. 1996 Yılı İtibariyle Üç Farklı Yayın Dönemi İçinde TV Programları Arasında Çocuk Programlarının Yayın Oranı (%) (Öcel, 2001, s.372.)

Kanallar	Çocuk Programlarının Yayın Oranı (%)
Kanal D	29,66
Show	20,33
Star	16,33
ATV	11,66
Kanal 6	10,66
TGRT	7
TRT 1	5

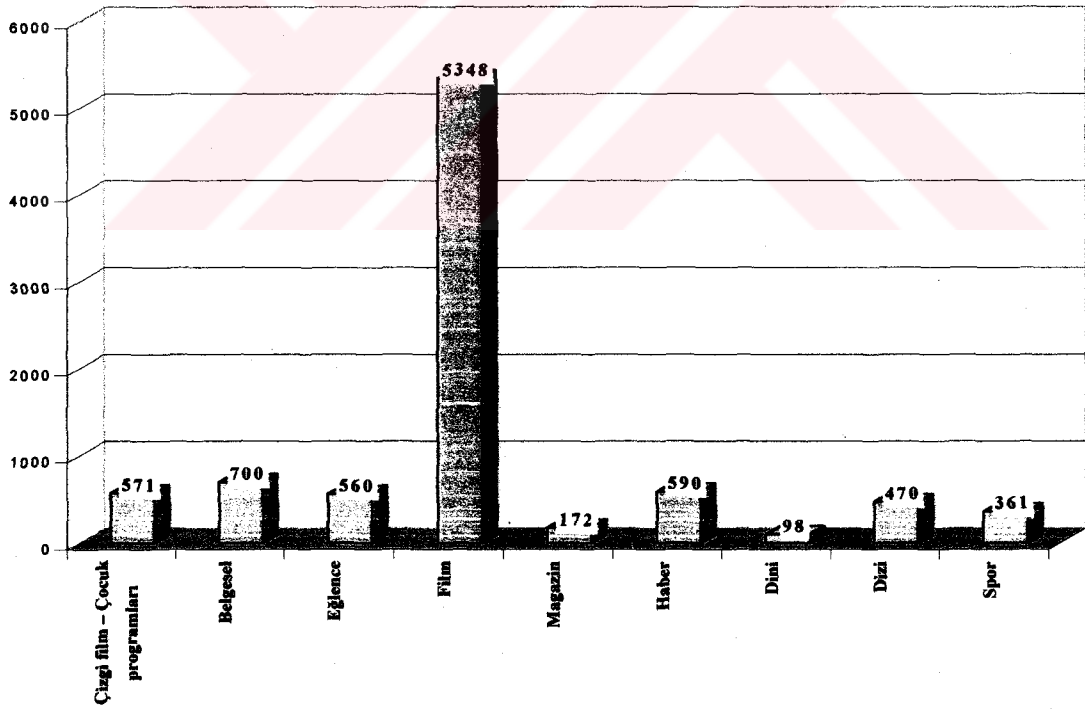
Bu kanalların çocuklara yönelik yayınlarının oranı ortalama olarak %14'dür. Öcel (2001)'in yaptığı incelemeye göre, bu yayın oranlarının, televizyon kanallarının kendi istekleri ve yayın politikalarına göre saptandığı ve çocuk yayınlarının, genel yayın akışı içinde yalnızca belli saatlerde odaklandığı göz önünde bulundurulduğunda, gerçekte çocuk izleyicinin hedeflemediği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Öcel (2001)'in çalışmasında, 1999 yılı içinde AGB*'nin ölçümünü yaptığı 12 televizyon kanalında (ATV, BRT, KANAL 6, KANAL 7, KANAL D, KRAL, SHOW, STAR, STV, TGRT, TRT 1, TRT 2) yayınlanan toplam 8870 ayrı programın ölçüm sonuçlarına yer verilmiştir. Bu ölçümün sonuçları aşağıda tabloda ve grafiklerde görülmektedir.

* AGB Anadolu A.Ş., Türkiye'de TV izleme ölçümleri konusunda faaliyet gösteren yani TV İzleme Araştırmalarını gerçekleştiren ve sunan bir araştırma firmasıdır.

Tablo.2.15. 1999 Yılı İçinde AGB'nin 12 Televizyon Kanalında Yaptığı Ölçümlere Göre Toplam Yayınlanan Programların Konu Başlıklarına Ve Adetlerine Göre Dağılımı (Öcel, 2001, s.386-387.)

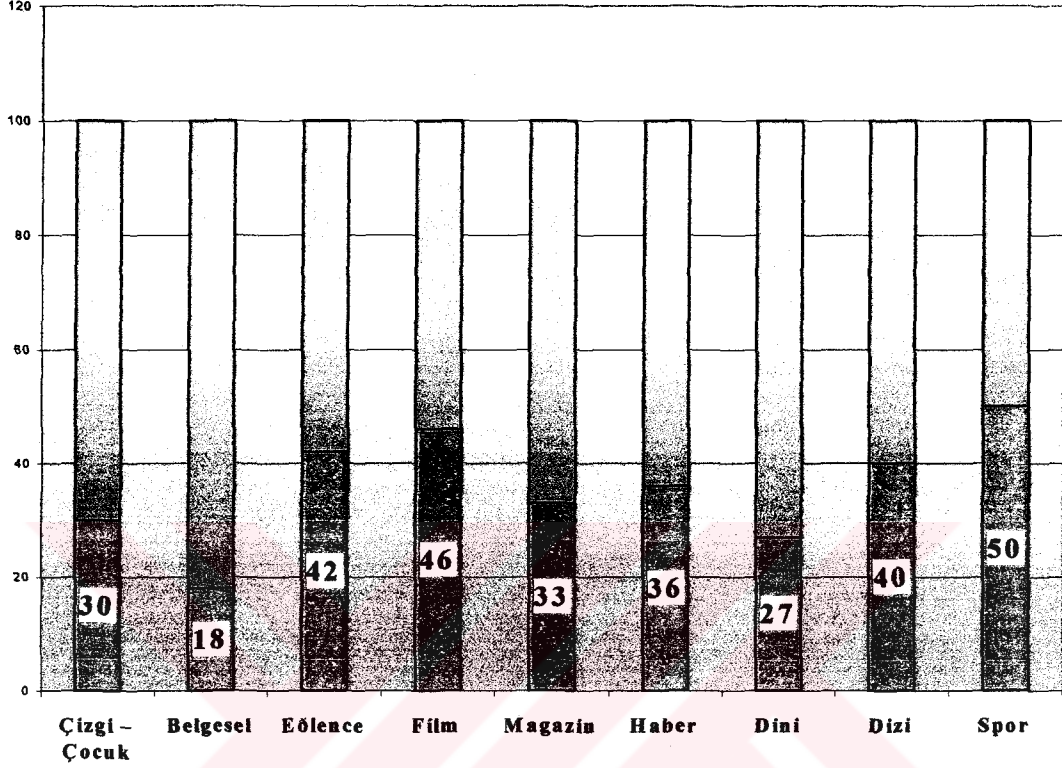
Program Tipi	Sayı
Çizgi film – Çocuk programları	(511+60)=571
Belgesel	700
Eğlence	560
Film	5348
Magazin	172
Haber	590
Dini	98
Dizi	470
Spor	361
Toplam	8870

Grafik.2.2. 1999 Yılı İçinde AGB'nin 12 Televizyon Kanalında Yaptığı Ölçümlere Göre Toplam Yayınlanan Programların Konu Başlıklarına Ve Adetlerine Göre Dağılımı (Öcel, 2001, s.389.)



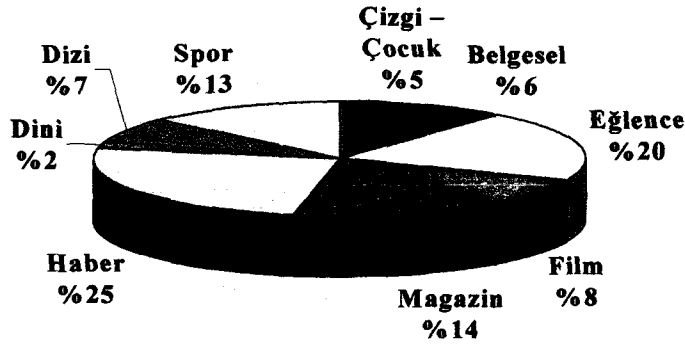
Yukarıdaki verilere göre program türleri içinde çocuk programlarının sadece %6.4 yer tuttuğu görülmektedir. Çocuk programlarının günde 30 ile 50 dakika arasında, çizgi filmlerin ise 15-20 dakika arasında yayınlandığı da belirtilmektedir.

Grafik.2.3. 1999 Yılı İçinde AGB'nin 12 Televizyon Kanalında Yaptığı Ölçümlere Göre Yayınlanan Program Türlerinin 5-14 Yaş Çocuk Grubu Tarafından İzlenme Oranları Dağılımı (%).(Öcel, 2001, s.393).



Yukarıdaki verilerde çocuk izleyicilerin kendilerini özel olarak hedeflemeyen programlara daha çok yöneldikleri görülmektedir.

Grafik.2.4. 5-14 Yaş Grubu Çocukların İzledikleri Programlar İçinde Program Türlerinin Birbirleri İle Oranı (%) (Öcel, 2001, s.394).



Aslında, çocuk TV program seçimleri, yalnızca çocuğun özgür iradesi ile yapılan seçimleri göstermemekte, ailede ne tür bir TV izleme alışkanlığının bulunduğunu da ortaya koymaktadır.

RTÜK tarafından gerçekleştirilen 1999 yılı Türkiye Televizyon Yayınları Kamuoyu Araştırması' sonuçlarına göre çocuklar günde ortalama 3.42 saat televizyon izlemektedir.

Çaplı (2001), TV kanallarının çocuklara yönelik yayınlarını incelemiş ve bazı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Çaplı (2001)'nin ortaya çıkardığı sonuçlara göre, bazı TV kanalları (Kanal D, TGRT, ATV), çocuk programları kategorisi içinde yerli ve yabancı dizileri tanımlamaktadır. Bütün kanallarda çizgi filmlerden sonraki sırayı sponsor edilmiş yarışma programları almaktadır. Eğitici ve bilgilendirici programlara yer veren tek yayın kuruluşu TRT'dir. TRT'de çocuk ve genç hedef kitle ayrımı yapılarak bunlara uygun programlar üretilmektedir. Ayrıca, diğer yayın kuruluşları arasında çocuk ve gençlik müdürlüğüne sahip tek yayın kurumu da TRT'dir. Her gün 12-14 saat arasında değişen sürelerde yayın yapan ve bir çocuk kanalı olan **Fox Kids** kanalının yayınlarında komedi, eğitim, drama, gerilim ve aksiyon içerikli çizgi filmler yer almaktadır. Dünyada 149 ülkede yaklaşık 300 milyon hanede izlenen ve

30 ayrı dilde yayın yapan **Nickelodeon** kanalı komedi, macera, haber ve yarışma programlarından oluşmaktadır.

Çocuk programlarının sorunlarını, geleceğini ve günümüzdeki durumunu tartışmak için 1995'te Melburne'de bir çocuk programları zirvesi yapılmıştır. (...) Zirve sonunda (...) bir çocuk televizyon programları bildirgesi kabul edilmiştir. Bildirge, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları sözleşmesinin bir parçası kabul edilmiştir. (...) Bu bildirgede çocuk programlarını yayınlayan hazırlayan ve destekleyen organizasyonların dikkat etmeleri gereken 7 prensip (...) [yer almaktadır.]

- 1) *Çocuk programları yüksek kalitede olmalı, çocuklar için olmalı ve onları sömürmemelidir. Onları eğlendirmenin yanında fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişmelerine yardımcı olmalıdır.*
- 2) *Çocuklar kendilerini, kendi kültürlerini, kendi dillerini, kendi yaşam deneyimlerini televizyonda duyabilmeli, görebilmeli ve ifade edebilmelidir.*
- 3) *Çocuk programları çocuğun kendi kültür geçmişine paralel olarak, onun başka kültürleri de anlamasına yardımcı olmalıdır.*
- 4) *Çocuk programı içerik olarak geniş kapsamlı olmalı ancak şiddet ve cinsellik içermemelidir.*
- 5) *Çocuk programları çocukların kolay izleyebileceği saatlerde olmalıdır.*
- 6) *Çocuk programlarının iyi yapılabilmesi için gerekli mali destek sağlanmalıdır.*
- 7) *Hükümetler, çocuk programlarını üreten ve dağıtan firmalar çocuk televizyonunun önemini kavramalı, çocuğu korumada ve desteklemede gerekli adımları atmalıdır (Öcel, 2001, s.375).*

“Bu çerçevede TRT'nin büyük bir gayret gösterdiği ve 1997 Genel Yayın ilkeleri arasında çocuklara yönelik yayınların üretim ve yayınlama esasları ile ilgili bazı kıstaslar getirildiği görülmektedir” (Öcel, 2001, s.375). 1997'deki bu yayın ilkeleri 2003 yılında daha da geliştirilmiştir. 2003 yılına ait Genel Yayın İlkeleri Ek 4'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.1.3.1.2. TRT'nin Tarihsel Gelişimi İçinde Çocuk Programlarının Yeri

Timisi (1999)'nin de belirttiği gibi, Türkiye'de 1968 yılında başlayan televizyon yayıncılığı, kamu hizmeti modeli çerçevesinde biçimlenmiştir. Devlet tarafından kurulan, geliri devlet tarafından sağlanan ve ulusal düzeyde yayın yapan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Türkiye'de yayıncılık alanını kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde temsil eden tek kurum niteliğindedir. Bu anlayış içinde radyo ve televizyon yayınlarında çocuk dinleyici/izleyici, TRT'nin hedef aldığı temel toplumsal gruplardan biridir. TRT Kurumunun çocuk programlarını başlangıçtan itibaren ayrı bir idari birim olarak düzenlenmesi, çocuk izleyici grubuna verdiği önemi ortaya koymaktadır.

Timisi (1999), çocuk programcılığı bağlamında TRT'yi başlangıç yılları, gelişim yılları ve rekabet yılları olmak üzere üç dönemde incelemiştir. Aşağıda Timisi (1999)'nin çalışmasına dayanarak verilen bilgiler araştırmacının kendi ifadeleriyle sunulmuştur.

1) Çocuk Programcılığının Başlangıcı (1968-1972): 31 Ocak 1968 tarihinde yayına başlayan Ankara Televizyonunun ortalama üç saatlik program akışı içinde çocuklar için hazırlanmış bir çizgi film bulunmaktadır. 1969 yılında ise çocuk programlarına ayrılan süre tüm programların % 14,7'sini (67 saat 31 dakika) oluşturmaktadır.

"1971 yılında TRT'de Eğitim, Kültür, Eğlence ve Haber Yayınları yer almaktadır. Çocuk programları, **Eğitim ve Kültür Yayınları** çerçevesinde tanımlanmıştır. 1971 yılı TRT yönetmeliğine göre çocuk yayınları genel olarak "4-16 yaş arası kuşakların iyi insan, iyi yurttaş ve her türlü çağdaş gelişmeleri kolaylıkla kabule hazır bir hayat anlayışı içinde yetişmeleri amacıyla" düzenlenecektir denilmektedir. Başlangıç yılları olarak tanımlanan bu dönemde çocuk yayınları 1. okul öncesi, 2. okul çağı ve 3. ergenlik öncesi olarak üç düzeyde ele alınmıştır.

Okul öncesi çocuk olarak tanımlanan 1-7 yaş arası çocuklar için hazırlanacak programlarda masal ve hikayeler anlatılarak, çocukta iyimserliği geliştirecek yayınların yapılacağı belirtilmiştir. Bu yayınlarda anne, baba, kardeş ve arkadaş sevgisi, beslenme ve temizlik, yardım ve işbirliği, okuma sevgisini temel alan konular verilmektedir. Okul çağı 8-12 yaş grubunu içeren okul çağı çocuk kuşağı için hazırlanacak programlarda Atatürk sevgisini, okul, çevre, yurt ve ulusa bağlılığı

geliştirecek, aile ve arkadaş sevgisini arttıracak, sağlık ve temizlik alışkanlıklarını kuvvetlendirecek, güzel sanatlara yöneltecek ve boş vakitleri değerlendirmeyi öğretecek yayınların yapılacağı vurgulanmıştır. 12-16 yaşları arasını kapsayan Ergenlik çağı çocuklarına ise aile ve çevre ilişkilerini öğretecek, milli duyguları güçlendirecek, genel ve ulusal kültür ufkunu genişletecek, kişiliğin serbest gelişmesini sağlayacak bilgiler verilecektir denilmektedir.

2) Televizyon Tekniğinin Keşfedildiği İkinci Dönem (1972-1990): 1972-1990 dönemi Türkiye’de televizyon yayınlarının hem zaman olarak hem de kapsadığı alan olarak genişlediği ve programcılık açısından teknik ve insan kaynağı olarak zenginlediği bir dönemi içermektedir. Çocuk programcılığı da bu gelişmeden etkilenmiştir. 1972 yılı çocuk televizyonculuğu açısından yerli yapımların başlangıç yılını oluşturmaktadır. Bu dönemde dramatize eğlence programları yer almıştır. 1973 yılında ise, eğitim programları ağırlık kazanmış ve Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte okul öncesi ve okul çağı çocuklarına yönelik yerli yapım kültür ve eğlence programları hazırlanmıştır. 1975 yılından sonra gerek dış yapımların etkisiyle ve gerekse programcılık açısından TRT personelinin yaratıcı eğilimi ile çocuk zihinsel ve toplumsal gelişme düzeyi ile yetişkinlikten farklı bir toplumsal kategori olarak tanımlanmaya başlanmış ve dolayısıyla program yapımında çocuğun ilgisini çekecek yerli ve yabancı yayınlar üretilmeye başlanmıştır. Bu yılda çocuklara yönelik programlar oyunlaştırılmış, eğitici ve eğlendirici çocuk programları haline gelmiştir. 1976 yılında yerli yapımların artırılması hedeflenmiştir. 1978 yılından itibaren de çocuk programlarının hazırlanmasında uzman kişilerin görüşlerine başvurulmaya başlanmıştır. 1980 yılında yoğunlukla Japon çizgi filmleri yer almıştır. 1981 yılında teröre karşı televizyon yayınları koruyucu bir unsur olarak ele alınmıştır. TRT’den beklenen görevler ve TRT 1981 genel yayın planında özel ağırlıkla işlenecek konular arasında milli birlik ve beraberlik ülküsünü artıracak ve Atatürk ve Atatürkçülüğün, Atatürk ilkelerinin topluma benimsetilmesine ağırlık verilecek programlara öncelik tanınacağı belirtilmiştir. Bu dönemde TRT çocuk programcılığı açısından uluslararası çocuk program kanallarıyla ortak yapım konusunda bir adım atmıştır. Bu kapsamda hazırlanan Susam Sokağı adlı program Amerikan Children’s Television Workshop (CTW) isimli televizyon şirketi tarafından okul öncesi çocuklara yönelik olarak hazırlanan bir eğitim programıdır. Bu programın her aşaması planlanıp

araştırmalara konu olmuştur. Susam Sokağı ile birlikte çocuk programcılığında **çocuğun** tanımı yeniden yapılmaya başlamıştır. Daha önceki programlarda okul öncesi, okul ve ergenlik öncesi olarak tanımlanan çocukluk tarifi bu program ile değişmiştir. Susam Sokağı ile birlikte çocuğun bilişsel ve toplumsal gelişim süreçleri programların hazırlanmasında yol gösterici olmaya başlamış, çocuk programcılığının diğer programlar karşısındaki ayırt edici rolü anlaşılmasına başlanmıştır. Uzman görüşlerinin program mesajlarını biçimlendirmede önemi anlaşılmalıdır. Susam Sokağı TRT'nin eğitim felsefesine öğretim ile eğlencenin birbirinden ayrılmayacağı fikrini katmıştır. 2 Ekim 1989 tarihinde TV-1'de yayınlanmaya başlayan program, Nisan 1991'de sona ermiştir.

3) Çocuk Programcılığında Üçüncü Dönem (1990'lardan günümüze): Bu dönem TRT kurumunun özel radyo ve televizyon kanalları ile karşılaştığı bir dönemi tanımlamaktadır. Bu dönemde çocuk programlarında TRT'nin genel anlayışı devam etmiştir. Ancak, özel televizyonculuğun çocuk programlarındaki yayıncılık anlayışının da irdelenmesi gerekmektedir. Çünkü özel TV kanallarının sayısı çok fazladır ve izlenme oranlarına bakıldığında TRT'ye göre özel kanalların daha fazla izlendiği görülmektedir.

2.1.3.1.3. Özel Televizyon Yayıncılığı ve Çocuk Programları

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de iletişim alanında kamu hizmeti yayıncılığı yanında ticari amaçlarla yayınlarını sürdüren özel televizyon ortaya çıkışı çocuk programcılığının yapısını ve geleceğini yakından etkilemiştir. Bu etkilenmelerin nedenleri Timisi (1999) tarafından incelenmiştir. Buna göre;

1) Özel televizyon yayıncılığı reklam gelirlerine bağımlılık nedeniyle 'en çok izlenme (rating)' rekabetine dayalıdır. (...) En çok izleyiciyi sağlayabilecek program türlerinin ve üretim materyalinin araştırılmasına götürmektedir. (...) [Televizyon kanallarının en çok izleniyor oluşu da ortalama düzeyde bir izleyici kitlesinin ilgisini, dikkatini ve merakını harekete geçirecek konu ve programların üretilmesiyle mümkün olduğundan bu ortalamayı tutturmak için cinsellik, şiddet ve tüketim güdülerine hitap edilmekte ve sansasyon yaratılmaktadır. Dolayısıyla

bu en çok izlenme kaygısı, çocuk izleyici grubunun göz ardı edilmesine neden olmaktadır.]

2) (...) En çok izlenen özel televizyon kanallarının hafta içi bir günlük yayın akışı incelendiğinde çocuk programlarındaki benzeşme kendisini açıkça ortaya koymaktadır. Star TV, ATV ve Kanal D' nin yayın akışı içinde çocuk programlarının (...) [süresi gün içinde 60 dakikayı geçmemektedir. Bu programların tamamı da çizgi filmlerden oluşmaktadır.] Hafta sonunda ise stüdyo yapımı çocuk eğlence programları (...) [yer almakta], bu programların yayın süresi de yine 60 dakikayı geçmemektedir.(...) Farklı izleyici gruplarının temsil edilmesi açısından ele alındığında özel televizyon yayıncılığı oldukça başarısız bir profil ortaya koymaktadır. Programlar genel olarak kentli, orta sınıf ve yetişin izleyici dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Çocuk olarak tanımlanan grup ise (...) [çoğunlukla] okul öncesi yaş grubu olarak ele alınmakta, yayınlanan çizgi filmler bu yaş grubunun ilgisine hitap etmektedir.

3) (...) Özel televizyon yayıncılığının yayın planlamasının ekonomisi marjinal maliyetle maksimum faydanın sağlanmasıdır. (...) Stüdyo yapımı bir programın üretilmesi seri üretime dayalı yabancı yapım programlarının satın alınmasından daha fazla bir ekonomik yatırım gerektirmektedir. Bu ekonomik yatırım ise reklam verenlere ve sponsorlara (...) [dayalı olduğundan stüdyo yapımı yerli çocuk programlarına yer verilmemektedir. Çünkü reklam ve sponsorluk daha çok yetişkin programlarına yönelik olmaktadır. Buna karşılık seri üretime dayalı yabancı kaynaklı programların -çizgi filmlerin- satın alınması ucuz ve kolay bir yol olduğundan tercih edilmektedir.] (...)

4) [Özel kanallarda çocuk programlarının hazırlanmasında ve satın alınmasında çocuğun zihinsel ve toplumsal gelişimi dikkate almamış ve programlarda bir uzman kontrolü oluşturulmamıştır.] (...) Türkiye 22.11.1993 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak kabul edilen Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ne imza atarak kabul etmiştir. Bu anlamda Türkiye sınırları içinde yayın yapacak olan televizyon kuruluşlarının bu (...) sözleşmeye uygun yayın yapmaları beklenmektedir. (...) [Bu] sözleşmenin II.Bölümde Program konuları başlığı altında yayıncının sorumlulukları (madde 7/3 bent)nin 3. fıkrası: 'Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden

program hizmetleri, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmayacaktır' demektedir. Oysa özel televizyon yayıncılığının başlangıcından itibaren yalnızca çocuklara değil yetişkinlere bile zarar verecek türde (...) şiddet, kan, vahşet içeren programlar özel televizyon kanalının inisiyatifine kalmış bir biçimde istenen saatte ve uyarıda bulunulmaksızın yayınlanmaktadır (Timisi, 1999, ss.217,218).

2.1.3.1.4. Televizyonun Çocuğa Yönelik Olumsuz Etkileri

Akbulut (2001)'un da belirttiği gibi, televizyon, çocuğun dil gelişimine yardımcı olabilecek okuma ve oyun zamanını tüketmektedir. Dolayısıyla televizyondaki programların niteliği ve verdiği mesajlar çocuğu yönlendirmesi bakımından önemli olmaktadır.

Kuruoğlu (2000), çocukların televizyondan etkilendikleri konuları başlıklar altında özetlemiştir. Buna göre;

1) Tüketim toplumu bireyi olmaları üzerine etkileri: (...) Reklamlar, sadece yetişkin bireyleri değil, (...) çocukları da hedef alarak daha fazla tüketmeleri için her gün yüzlerce mesaj göndermektedir. (...) Bu da (...) çocuk beyinlerin tüketim arzusu ve marka istekleri ile doldurulmasına neden olmaktadır.(...) Reklamlarda yer alan sloganların, mesajların altında mutlu hayatlar vaadedilmekte ve bu hayata ulaşmanın tek yolunun o ürüne sahip olmaktan geçtiği ifade edilmektedir. (...) Dolayısıyla çocuk, çalışmak, başarılı olmak, erdemli olmak gibi insani boyuttaki pek çok değer yargısının yerine salt tüketerek mutlu olunacağı yolundaki düşünceye inandırılmaktadır.(...)

2) Cinsiyet rol tanımları ve karşı cinsle olan ilişkiler üzerine etkisi: (...) Hem kendi cinsel kimliğinin, hem de karşı cinsin nasıl olması gerektiği konusundaki mesajlarla doldurulan beyinler, ileride yetişkin birey haline geldiklerinde bu beklentiler içinde olmaktadırlar. (...) 'Bu tiplerin özelliklerine baktığımızda kadınların zayıf, pasif, her zaman erkekten yardım talep eden, kurtarılmayı bekleyen taraf, erkeklerin ise, evin geçimini sağlayan, yarışmacı, aktif, kurtarıcı, güçlü, hizmet talep eden taraf olduğu görülmektedir.'

3) Anne ile ilişkisi üzerine etkisi: Çocuk, bir önceki bölümde sözü edilen kadın ve erkek rol tanımlamaları çerçevesinde bir anne görmek istemektedir. Tüm programların içeriğinde aktarılan anne tipinde oluşu gibi iyi ve ideal anne, evin tüm işlerini yapan, babaya ve çocuklara sürekli hizmet eden, onların her dediğini yerine getiren bir annedir. Bunun tersi halinde pek çok evde büyük sorunlar çıkabilmektedir. Reklamlarda, çocuğun sağlığını ve mutluluğunu düşünen tüm annelerin hangi ürünleri kullanması gerektiği bilinçaltına öylesine (...) [yerleştirilmektedir] ki bu ürünleri kullanmayan anneler, çocuklarını düşünmeyen kötü [anneler olmaktadır.] (...)

4) Baba ile ilişkisi üzerine etkisi: (...) Evin geçimini sağlamakla yükümlü olduğu enjekte edilen baba, daha çok nesne alamazsa, onların mutluluğunu sağlayamayan bir baba konumuna düşürülmektedir. (...) Öte yandan pek çok program aracılığıyla iletilen mesajlarda baba, ailenin güven ve namusundan sorumlu olarak gösterilir ve bundan dolayı da babanın çevresine uyguladığı şiddet gizli bir biçimde onaylanır. Bunun ise iki temel olumsuz etkisi vardır. Birincisi, çocuk babasını öyle görmek istemektedir [özellikle de erkek çocuklar], (...) ikincisi de büyüdüğünde o tip bir baba olması öğütlenmektedir. (...)

5) Şiddet eğilimlerine etkisi: (...) Şiddet haberlerden, filmlere, dizilerden çizgi filmlere dek her yerde her an hayatın bir parçası olarak sunulmaktadır. Bu da şiddetin sıradanlaştırılması gibi çok tehlikeli bir olguyu beraberinde getirmektedir. (...)

6) Okumaya, düşünmeye ve başarıya etkisi: (...) Yazılı kültür [insanlara] düşünmeyi, yorumlamayı, ve sorgulamayı [sağlamaktadır.] Oysa televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte bir 'gösteri' çağı başlamış (...) [ve] insanlar sadece gösterilenleri almakla yetinir olmuşlardır. (...) Televizyon tek yönlü bir toplumsallaştırma aracıdır, çünkü çocuk televizyona soru sormamakta, açıklama isteyememekte ve itiraz edememektedir. (...) Çocuklar televizyon önünde duygusal olarak hissetmektedirler, fakat kanıt aramamaktadırlar ve (...) [çoğu zaman da] düşünmemektedirler. Yaratılış olarak, bu durum kanıtlamaya direnmeyi geliştirmemektedir. Bilişsel çalışmanın olmaması da çocuğun (...) [neden olmaktadır.] Tüm bu genel durum, çocuğun televizyon yayınlarını kolayca (...) [benimsenmesini] kolaylaştırmaktadır. (...) Televizyon uyutmaktadır.

Televizyon eğlendirmekte ve doyurmaktadır. (...) Televizyon izlenirken programların sık sık reklamlarla kesilmesi [çocukların] dikkatin sürekliliğinin yitirilmesine yol açmakta[dır.] (...)

7) "Kültürel yabancılaşmaya etkisi: Bilindiği gibi televizyondaki programların bazıları, çizgi filmlerin ise neredeyse tümü dış kaynaklıdır. (...) Dolayısıyla çocuklar, kendi öz kültür ürünleri ile değil, başka ülkelerde üretilen kahramanlar[la] ve farklı değerlerin işlendiği programlarla büyümektedirler. Bu da çocukları[n] kendi ulusal [kültürüne yabancılaşmasına neden olmaktadır. (...)]

8) Dildeki yozlaşmaya etkisi: (...) Bu etkilenme (...) kullanılan sözcük sayısının azlığı[na](...) [ve] kendi ana dilinin yozlaşmaya başlamasına [yerleştirilmektedir] (...) Bu iki etmen, yabancı kaynaklı programların yanı sıra, yerli programlarda da sıkça (...) [rastlanılan] Türkçe'nin yanlış, kötü, yabancı özentili ve kısır bir şekilde kullanılmasından ileri gelmektedir.

9) Kendi kimliklerinin bağımsız ve özgün bir biçimde oluşmasına etkisi: (...) Çocuk, kendini izlediği programlardaki kişilerin veya daha (...) [çok] filmlerdeki karakterlerin yerine koymaktadır. Çoğu kez hayran olduğu kahraman ya da karakter, büyüyünce olmak istediği (...) [olmaktadır.] Böylece çocuk kendi kişisel bilinci, çalışması ya da yetenekleri ile değil, tamamen farklı etkilenmelerle büyüyünce 'o' (o her neyse) olmak istemektedir. (...)

10) Çocukluğun yitirilişi ve masumiyetin yok oluşuna etkisi: Tüketim ve şiddet başta olmak üzere tüm bu etkilenmelerin sonucu artık eski çocuklara benzeyen çocukları (...) [görebilmek] neredeyse olanaksız hale gelmiştir. Giysileri, tüketimleri, tavırları, yok olmaya başlayan oyunları ve nesneleştirilen (...) bedenleriyle artık çocukluk yok olmaktadır. (...) Televizyon sayesinde, çocuklar (...) yetişkinler konumuna (...) [alıştırılmaktadır.] Televizyon çağından önce, anaokullarındaki çocukların yapmış oldukları resimler daha çocuksu ve barışçıl iken, günümüzde yok edici robotlarla dondurulmuş şiddet (...) [içerikli hale gelmiştir.] (18).

Böylece, aslında 'çocukluğun kendisi de tükenmektedir. Nereye bakılsa, yetişkinlerin ve çocukların davranış, dil, tutum ve arzularının hatta fiziksel görünümünün

giderek artan bir biçimde birbirine benzediği, birbirinden ayırt edilemediği görülmektedir' (Serpemen, 1999, s.613).

Akbulut (2000), çocukların izledikleri programlardan etkilenme durumlarını yaş gruplarına göre ele almıştır.

Akbulut (2000)'un da belirttiği gibi, **2-3 yaş grubu***[ndaki] (...) çocuklar şiddet içeren ses, müzik, efekt gibi şeylerden rahatsızlık (...)[duymaktadır.] **3-6 yaş grubu** (...) çocuklar, bu tür filmlerin gerçek olup olmadığını (...) [yorumlayamamakta ve] o anda olmuş gibi, hatta kendi başına gelmiş gibi (...) [hissetmekte] ve endişeye (...) [kapılmaktadır.] **7-18 yaş grubu** çocuklar olayların nedenlerini, sonuçlarını, gerçek olup olmadıklarını daha iyi düşündükleri için bir parça yorum (...) [yapabilmektedirler.r] Ancak bu tür filmler (...) gerçekçi bir atmosfer (...) [içerdiğinden], bazen bu gruptaki bir çocuk bile gerçek olabileceği yorumunu yapmaktadır (Akbulut, 2000, ss.521,522).

2.1.3.1.5. RTÜK

20.4.1994 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınlar Hakkında Kanun'un 4. maddesinde sıralanan yayın ilkeleri arasında çocuklarla ilişkili olarak "Çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek yayın yapılmaması" (m.4/m) ibaresi yer almaktadır. Kanununun 19. Maddesinde; "Bütün reklamlar adil ve dürüst olacak, yanıltıcı ve tüketicinin çıkarlarına zarar verecek nitelikte olmayacak, çocuklara yönelik veya içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, onların yararlarına zarar verecek unsurlar bulunmayacak, çocukların özel duyguları göz önünde tutulacaktır" (m.19) denilmektedir. Ayrıca, "Haber bültenleri, güncel programlar, çocuk programları otuz dakikadan kısa oldukları takdirde reklamlarla kesilemezler" (m.21) denilmektedir.

28 Mayıs 1995 tarihinde resmi gazetede yayınlanan Radyo ve Televizyon Yayın Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 12. Maddesinde; "Çocukların fiziksel, duygusal

* Vurgular araştırmacıya aittir.

veya cinsel istismarını ya da çocuk emeğinin sömürsünü özendirerek yayınlar yapılamaz. Yayınlarda, ilgi çeken kişi veya karakterler çocuk ve genç izleyicileri özendirerek onların duygusal, ahlâki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilemez. Çocukları ve gençleri sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı gibi bağımlılıklara ve kötü alışkanlıklara yöneltici yayınlar yapılamaz” (m.12) denilmektedir. Bu maddelere uymayan TV kanalları geçici süre ile kapatılma cezası almaktadır. Dolayısıyla RTÜK, çocuk ahlâkını temsil etmekte ve çocuk ahlâkı için bir sorumluluk taşımaktadır. Toplum da bu kurumu ciddiye almaktadır. Nitekim aşağıdaki veriler de bunu göstermektedir.

TV kanallarının yayınlarına ilişkin şikayetlerin bildirildiği bir **ALO RTÜK 178 Servisi** açılmıştır. Bu servise gelen başvurular RTÜK’ün web sayfasında verilmiştir. Buna göre, ALO RTÜK 178 Servisine 16 Ocak 1998 tarihinden 31 Ekim 2001 tarihine kadar, toplam 99.966 adet başvuru yapılmıştır. 1998 ve 1999 yıllarında sadece Kadın ve Erkek kriterleri incelenirken, 2000 yılı itibariyle **Çocuk** kriteri de incelenmeye başlanmıştır. Toplam başvuru içerisinde **Kadın** başvurularının oranı % 36, **Erkek** başvurularının oranı % 59 ve **Çocuk** başvurularının oranı % 5 olarak kaydedilmiştir. Ankara, İstanbul ve İzmir’den ulaşan başvuruların toplam içerisindeki oranı % 63, diğer illerden gelen başvuruların toplama oranı ise % 37’dir. 2000 yılı itibariyle ALO RTÜK 178 Servisi başvurularının yer aldığı tabloya göre 2328 adet ve 2001 yılı ilk 10 ayı itibariyle 3113 adet **Çocuk** başvurusu yapılmıştır.

Tablo.2.16. Yayın Kuruluşları Hakkında Alo RTÜK 178'e Gelen Şikayetlerin Konularına Göre Dağılımı (%; toplam gelen şikayetler içindeki yüzdeyi ifade etmektedir.) (19).

ŞİKAYET KONULARI	1998 YILI						1999 YILI					
	RADYOLAR İÇİN GELEN ŞİKAYETLER		TV'LER İÇİN GELEN ŞİKAYETLER		TOPLAM ŞİKAYET KONULARI		RADYOLAR İÇİN GELEN ŞİKAYETLER		TV'LER İÇİN GELEN ŞİKAYETLER		TOPLAM ŞİKAYET KONULARI	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Çizgi Filmler/ Çocuk Programları	0	0	79	0,37	79	0,36	0	0	74	0,16	74	0,15
Çocukları/ gençleri fiziksel istismar	1	0,14	183	0,85	184	0,83	1	0,03	124	0,27	125	0,25
Çocukları/ gençleri duygusal istismar	3	0,43	220	1,03	223	1,01	0	0	232	0,50	232	0,47
Çocukların/ Gençlerin duygusal gelişimi	1	0,14	204	0,95	205	0,93	1	0,03	479	1,04	480	0,96
Çocukların/ Gençlerin ahlaki gelişimi	12	1,71	698	3,26	710	3,21	5	0,13	1706	3,71	1711	3,43
Çocuklara kötü örnek olarak tehlikeye atma	0	0	267	1,25	267	1,21	0	0	448	0,97	448	0,90
Çocukların/ genç. İzleyebil. için daha erken saate alınması	0	0	136	0,64	136	0,62	0	0	62	0,13	62	0,12

Yayın kuruluşları hakkında Alo RTÜK 178'e gelen 74 tane şikayet konusu içinde 7 tanesi çocuklarla ilgilidir. Yukarıdaki tabloda yer alan şikayetlere bakarak RTÜK'ün belirtilen işlevini yerine getirmesi açısından ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Çünkü çocuklara yönelik gelen şikayetlerin çoğu çocukların ahlaki

gelişimleri ile ilgilidir. 2001 yılı itibariyle Çocuk gelişimi ve Ruh sağlığı adlı iki kriter incelenmeye başlanmıştır. Çocuk gelişimi kapsamında, kişilik oluşumunu kötü etkileyen, ahlâki değerlerin hafife alınması yönünde mesajlar içeren, eşcinsel kişilerin ekrana çıkarılması gibi konular incelenmektedir ve bu konuda 335 adet (% 1) başvuru bulunmaktadır. Ruh sağlığı kapsamında, şiddet ögesinin yarattığı korkunun dışında, insanı genel anlamda etkileyen korkular ve yaratılan saplantılar ile takıntıların oluşumuna sebep olan yayınlar dikkate alınmaktadır. Bu konuda 835 adet (% 3) başvuru kaydedilmiştir. Alo RTÜK 178 hattına gelen şikayetlerden bazı örnekler Ek 5’de verilmiştir.

2.1.3.2. İnternet ve Çocuk

TÜBİTAK-BİLTEN tarafından 2000 yılında gerçekleştirilen bir anketle Türkiye’deki iletişim teknolojilerinin yaygınlık ve kullanım haritası çıkarılmıştır (20). Buna göre bilgisayar kullanımına ilişkin sonuçlar şöyledir; hanelerin %12,3’ü bilgisayara sahiptir ve evinde İnternet abonesi olanlar %7 oranındadır. Gelir gruplarına göre bilgisayar sahiplilik oranları incelendiğinde, üst gelir grubu içinde sahiplilik oranının %64,7, alt-orta gelir grubu içinde %8,2 ve alt gelir grubu içinde %2 olduğu görülmektedir. Evdeki bilgisayarların kullanım amaçlarını ise, %37’lik payla İnternet erişimi, %20,4’lük payla iş yerinde yarım kalan işlerin tamamlanması, %20’lik payla ile de oyun oluşturmaktadır. Evde bilgisayar sahipliliği oranının bölgelere göre dağılımında %16,8 ile Marmara bölgesi ilk sırada yer almaktadır. Marmara’yı Karadeniz ve İç Anadolu bölgeleri izlemektedir. Evlerde bilgisayar sahipliliğinin en düşük olduğu bölge ise %1,2 ile Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Bu verilere dayanarak, daha çok üst gelir grubu ailelerin evinde bilgisayarın bulunduğu ve bilgisayarların İnternet ve oyun amaçlı kullanım oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum da üst gelir grubu ailelerin çocuklarının bilgisayarların olumsuz etkileriyle karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü İnternet kullanımı ile çocuk iletişim kurmada, iletişimi başlatmada ve sürdürmede güçlük çekebilmektedir. Bilgisayar oyunlarına ve bilgisayarda sohbet etmeye bağımlı hale gelen bir çocuğun okul başarısı, sosyal yaşamı olumsuz etkilenebilmektedir.

Ayrıca, "İnternet'te çok fazla vakit geçiren bireylerin daha çok hassas, yalnız, çabuk sıkılan, içe-dönük, kendine güveni az olan, bağımlılık geçmişi ya da yatkınlığı olan bireyler olduğu üzerinde" durulmaktadır (21).

"Chat, bilgisayar ortamında bir tür etkileşimli yazışma şekli ve İnternet'te sohbet etme biçimidir. (...) Bilgisayar ortamındaki sohbet , gerçekte tam bir kör dövüşüdür. Konuşan ve dinleyenin yerini, yazan ve okuyan aldığıında, aradaki ilişki yalnızca monitörde beliren standart harf dizileriyle gerçekleşir. Chat, geleneksel sohbetin temel koşulu olan tanışıklığı da ortadan kaldırmaktadır. Birbirlerini hiç tanımayan ve hatta tanımayacak olan insanlar bile, bir tanışıklık yanılsaması içinde bu sanal sohbeti gerçekleştirebilir. (...) Popüler deyimle chat'leşmek, aslında "yabancı olmanın" en belirgin ve belirleyici seviyesidir. Chat yaparken elektronik ortamın yapısı gereği, öznenin, gerçeklik referanslarını karşı özneye ulaştırması olanaksızlaşır. (...) Chat sırasında kullanıcının kişisel bir sınırlılığı yoktur, yani herkes herkesi 'oynayabilir', taklit edebilir ve istediği kılığa girebilir" (22).

Kısacası çocuk chat ile yalan söylemeye alışmaktadır. Çocuk İnternet kullanımı ve bilgisayar oyunları ile sanal ortamı gerçek gibi algılamakta yani gerçeğin gördükleri olduğunu zannetmektedir.

Tuncer (2001), İnternet'in çocuklar açısından olumsuz yönlerini maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralamıştır.

Buna göre,

1. Fiziksel Etkileri:

Uzun süre bilgisayarda oturmak, az hareket ve bozuk oturuş nedeniyle, kas ve kemik ağrularına, göz hastalıklarına neden olmaktadır.

2. Psikolojik Etkileri:

- a. *Giderek artan tolerans (bilgisayarda daha fazla zaman harcamayı arzulama olgusudur).*
- b. *İnternet kullanma ya da kullanmamanın yarattığı stres, titreme, endişe, İnternet'i sürekli düşünme, parmakların istemsiz hareketleri ile kendini göstermektedir.*
- c. *İçe kapanma eğilimi artmaktadır.*
- d. *Önemli sosyal, iş ve eğlence amaçlı faaliyetler göz ardı edilmektedir.*

- e. Öğrencilerde notların düşmesi saptanmıştır.
- f. Ana-babaya karşı gelme davranışları görülmüştür.

Bu belirtiler 'İnternet tutkunluğu' adını taşıyan bir semptom olarak tanımlanmaktadır.

3. Sosyal Etkileri:

- a. Çocukların kendilerini 'yalnız' hissettikleri saptanmıştır.
- b. Giderek toplumdan kopmaları –toplumla iletişim kurmakta zorlanıp, olumsuz duygu ve düşünceler beslemeleri- görülmüştür.
- c. Arkadaş edinme sıkıntısı çektikleri (TV seyredenlere göre 2/5 daha az arkadaşları oluyor) saptanmıştır.
- d. Dilin bozulması –özellikle Türkiye’de bozuk gramer ve dil (İngilizce terim kullanmak)- yaygınlaşmıştır.

4. Tehlikeleri:

Web sayfalarında gezinen çocuğun karşısına birden

- a. Seks, pornografi,
- b. Uyuşturucular, alkol,
- c. Kalpazanlık, hırsızlık,
- d. Çeşitli silahların ve bombaların yapımı,
- e. Irkçılık,

gibi konularda sayfalar çıkmaktadır. Doğal olarak merakı uyanan çocuk bunları okumakta, bazen de uygulaması yoluna gitmektedir.(...) Bir diğer tehlike, e-posta veya sohbet odaları aracılığıyla kurulan dostluklardır. Sanal bir ortamda oluşan bu arkadaşlıklarda, karşıdaki kişinin çocuğun yaşıtı olup olmadığı dahi bilinmemektedir. Ayrıca kötü söz ve ifadeler de çocuğu rahatsız etmekte, kötü niyetli teklifler de olmaktadır.

5. Bilgilenme Yanlısları:

Arama motorlarına rağmen her gün binlerce sayfa eklenen İnternet’te, hiçbir zaman **tam** bilgiye ulaşıp ulaşılamadığı bilinemez. (...) Ayrıca erişilen bilginin güvenilir olup olmadığı da başka bir sorundur. Çoğu kez denetlenmemiş bilgiyle karşılaşılır (Tuncer, 2001, ss.429,430).

2.1.3.3. Değerlendirme

Sanal ortamda temsil kapsamında öncelikle televizyon ele alınmıştır. Okul öncesi çağıdaki çocuğun hemen hemen çoğu zamanı, okul çağı çocuğunun da okul dışı arta kalan zamanının büyük bir kısmı televizyon karşısında geçmektedir. Ancak, incelenen TV kanallarında çocuk programlarına yönelik ayrılan zamanın yetersiz olduğu görülmüştür. Bu programların nitelik açısından yetersizliği de, çocukların gelişim dönemlerine uygun programların hazırlanmayışı ve yayınlanan çizgi filmlerin de kendi kültürümüzü yansıtan yerli filmler olmayışı ile ortaya çıkmaktadır. TV kanalları yayın politikaları içine çocukla ilgili konuları dahil etmemektedir. Dolayısıyla çocukların televizyon izledikleri saatlerde çocukları ahlâksal yönden olumsuz etkileyen programlar yayınlanmaktadır. Bu da RTÜK 178 hattına gelen şikayetlerden ortaya çıkmaktadır. Çıkarılan RTÜK yasasında çocukların zihinsel, gelişimlerini engelleyen yayınlara yönelik kapatma cezalarının uygulanıyor olmasının, caydırıcı bir nitelik taşımadığı görülmüştür. Çünkü bu maddeden dolayı yayını geçici olarak durdurulan kanallar daha sonraki yayınlarda da aynı cezayı almaktadır. Yapılan araştırmalar televizyonun çocuklar üzerinde tüketme alışkanlığı kazandırma, şiddete alıştırma, dilde bozulma, düşünmeyi engelleme, belirlenmiş cinsiyet rollerini benimsetme gibi olumsuz etkilere sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Bilinen gerçeklere rağmen hiçbir önlemin alınmaması da bu konudaki bilinç düzeyini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin de yeterli bilinç düzeyine sahip olmadıkları görülmüştür.

Sanal ortamda temsil çerçevesinde İnternet konusu da ele alınmıştır. İnternet'in ve bilgisayar oyunlarının çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır. Böylece sosyal ilişkileri zayıf olan ve dolayısıyla artık konuşarak iletişim kuramayan bireyler yetişmektedir.

2.1.4. Yayın Alanında Temsil

Alpöge (1996), çocuk edebiyatının tarihsel gelişimini incelemiştir. Alpöge (1996)'nin bu çalışmasını araştırmacı kendi ifadeleriyle aşağıda vermiştir. 1940 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu'nun dünyadan 100 çocuk klasiğinin çevirisine yardımcı olması, çocuk edebiyatına teşvik vermiştir. "Çocuk Esirgeme Kurumu bu yıllarda çocuklar için seri kitap yayımlamış ve ilk kez okul öncesi yaşlardaki çocuklar için kitap basmıştır. 23 Nisan 1945'de yayına giren Doğan Kardeş dergisi öyküler, masallar, şiirler, çeviriler yanı sıra bilmece, bulmaca, çizgi roman, karikatür ve dünyadaki ilginç olayları içermiştir. Dergi çocuk kulübü niteliğine bürünmüş ve çocuklarla iletişim kurabilmiştir. 1950'lerden sonra Türk Çocuk Edebiyatı genellikle masallar, kısa hikayeler, efsaneler, peri hikayeleri ve çocuk klasiklerinden oluşmuştur. Bu yıllarda bilgi kitapları ağırlık kazanmıştır. 1950'lerden itibaren artan yayınevleri de çocuk edebiyatı ile ilgilenmeye başlamıştır. Doğan Kardeş ve Arkın Kitabevi gibi yayınevleri 7 yaş ve yukarısına yönelik yılın en iyi hikaye kitapları için yarışmalar düzenlemiştir. Bu dönemde sayıları birkaç tane olan resimli çocuk kitapları, 1960'lı yıllarda ofset baskının geniş kullanımıyla birlikte artış göstermiştir. 60'lı yıllarda şehirlere yaşanan göçlerle birlikte kadınların iş hayatına girmesi ve dolayısıyla çalışan anne sayısının artması ile anaokulları gündeme gelmiştir. Bu okulların gereksinimlerinden dolayı da okul öncesi çocuklar için kitap önem kazanmıştır. 1970'lerde (1979, Uluslararası Çocuk Yılı) hem nicelik hem de nitelik bakımından çocuk kitapları açısından doruk dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde özgürlük, eşitlik, barış özlemi gibi konuların işlendiği romanlarda çocuklar politik, ekonomik, sosyal konulara duyarlı kılınmak istenmiştir. 1980'li yıllarda masallar tekrar gündeme gelmiş ve çocuklara kendi kültürlerini aktardığı gerekçesiyle birçok yayınevi masal basmıştır. 80'li yılların ilk yarısı çocuk kitabı basımında artış olmuştur. Buna göre; 1981'de 637 çocuk kitabı, 1982'de 745 çocuk kitabı, 1983'de 804 çocuk kitabı, 1984'de 1034 çocuk kitabı, 1985'de 702 çocuk kitabı basılmıştır. Artık çocuk edebiyatı kavramı benimsenmeye başlanmıştır. Çocukların duyguları, düşünceleri kavrama ve algılama yeteneklerinin ve hayal güçleriyle dünyaya bakışlarının farklı olduğu kabullenilebilmiştir. Böylece 80'li yılların sonuna doğru çocukların yaşlarına göre eser yazılması fikri yerleşmeye başlamıştır. Çocuklara

yönelik süreli yayınlar ise kitaplar kadar gelişmemiştir. Ancak 80'li yıllarda dergi ayısında artış görülmüş ve birçok banka reklam amacıyla çocuk dergisi çıkarıp dağıtmaya başlamıştır. Bankalar yanı sıra gazeteler ve basimevleri de çocuk dergisi çıkarmışlardır. Milliyet gazetesinin Milliyet Çocuk dergisi, Tercüman gazetesinin Tercüman Çocuk dergisi, Gelişim Yayınlarının Bando dergisi bunlara örnektir. Hiç reklam kullanmadan edebi çocuk dergisi olmayı amaçlayan **Kırmızıfare** dergisi ise 1980 yılında yayına başlamış ve günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. 1990'lı yılların ilk yarısında çocuk yayınlarında hareketlilik başlamıştır. 1993 İstanbul Tüyap kitap fuarında çocuk kitaplarının ön plana çıkarılmasıyla çocuk edebiyatına ilgi artmıştır. Bu hareketlilik çeşitli seminerler, kitap kampanyaları, çocuk çizerlerinin eserlerinden oluşan sergilerle devam etmiştir. 1994 yılında ise Çocuk Yayınları Derneği kurulmuştur. Nitelikli çocuk yayınlarının ortaya çıkması ve bunların okuyucuya ulaşmasını amaçlayan bu kuruluş, çocuk edebiyatı ile ilgilenen yazarları, çizerleri, yayımcıları, kütüphanecileri, öğretmenleri bünyesinde toplamıştır. Günümüzde iyi kalite çocuk kitapları yayınlamayı devam ettiren Arkin, Remzi, Milliyet, Arkadaş, Redhouse, Altın Kitaplar, Mavibulut, YA-PA gibi sadece birkaç yayınevi bulunmaktadır. Çocuk edebiyatının tarihsel gelişimine ilişkin anlatılanların yanında çocuk kitaplarında işlenen konular da önemlidir. Yine tarihsel açıdan çocuk kitaplarının konuları özetlenecek olursa, çocuklara verilmek istenen bazı kuralların bulunduğu görülmektedir. İlk başlarda bunlar ahlâk kuralları olarak acıklı öykülerle, iyi kötü ayrımıyla verilmiştir. Daha sonra sosyal bir çevre içinde haklar, özgürlükler olarak verilmiştir. Günümüz çocuk romanı çocukların gereksinmelerine yanıt vermeye başlamıştır. Romanlar, çocuklara bilgi vermekte, hayal gücünü genişletmeye yönelmekte, sevgi duygusunu pekiştirmekte, arkadaşlık kavramını sevdirmeyi, başarı duygusunu kamçılamaı, bağımsızlık duygusunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kısacası, mutlu, gülen, bağımsız, kendi kendine karar verebilen, arkadaşlarıyla geçinebilen çocuklar örneklenmektedir.

Bütün çocuk psikiyatrisiyle uğraşan uzmanların belirttiği gibi, “kitap, çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir uyarandır” (Yavuzer, 1998, s.201). Çocukla kitap arasındaki bu ilişki, temsil edilme durumunun önemini ortaya koymaktadır.

Çocuklar zihinsel gelişimlerine paralel olarak farklı yaşlarda farklı konu içeriklerine sahip kitaplara ilgi duymaktadırlar. Buna yönelik detaylı bilgi Ek 6'da verilmiştir. Bu bağlamda farklı yaşları veya yaş gruplarını hedef alan kitapların –ki bu durum Tablo 2.25.'deki kitap türlerinde bu ayrımın yapılmamasında görülmektedir-oranın düşük olması temsil edilmeme durumu hakkında ipucu verir niteliktedir.

Ayrıca dünyada 1919 yılından ve Türkiye'de de 1946 yılından beri **Dünya Çocuk Kitapları Haftası** kutlanmaktadır. Bunun yanında 1979 yılı Dünya Çocuk yılı olarak ilan edilmiştir. Dolayısıyla, toplumun gözünü çocuklara çevirdiği bu yılda çocuklar adına önemli adımlar atılmıştır. Aşağıda bu yılda Türkiye'de yayımlanan kitaplara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo.2.17. 1979 Dünya Çocuk Yılında Türkiye'de Yayımlanan Çocuk Kitaplarının Türleri ve Adedine Göre Dağılımı (Şenalp L.& Şan A., 1981 kitabından yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Kitap Türleri	Telif Kitap Sayısı		Çeviri kitap Sayısı		Toplam
	Adet	%	Adet	%	
Öykü – Roman	133	53	117	47	250
Resimli Kit.(3-8 yaş grb. çoc.için)	127	83	26	17	153
Masallar	87	60	59	40	146
Başvuru Kitapları	31	62	19	38	50
Şiirler	29	97	1	3	30
Fıkralar	14	100	-	-	14
Eğlendirici-Öğretici Kitap.	13	81	3	19	16
Bilmeceler	6	100	-	-	6
Anı – Gezi	5	63	3	37	8
Oyunlar	5	100	-	-	5
Denemeler-Derlemeler	2	100	-	-	2
Çizgi-Karikatür-Foto	1	50	1	50	2
Toplam 12 Tür Kitap	453 adet Telif Kitap		229 adet Çeviri Kitp.		682

Tablo 2.18. 2000 Yılı İtibariyle Çocuk Yayınları Bulunan Yayınevlerinin Çocuklara Yönelik Kitap Türleri Ve Adetleri (Türkiye Kitap-Kaset-Kırtasiye Katalogundan yararlanılarak oluşturulmuştur (Eylül/Ekim 2001))

Kitap Türü	Kitap Adedi
Hikaye	4236
Yaşlara Göre Hikayeler ve Eğitim Dizileri	1142
Boyama Kitabı – Yap-Boz	902
Masal	794
Dünya Klasikleri	602
Çocuk Klasikleri	183
Roman	78
Toplam 7 Tür Kitap	7937

1979 yılı dışında günümüzdeki durumu tespit etmek amacıyla 2000 yılı itibariyle Türkiye’de çocuk yayınları bulunan yayınevleri incelenmiştir. Türkiye’de 5 yılda bir yapılan nüfus sayımına ilişkin son verilerin 2000 yılına ait olmasından dolayı bu yıldaki çocuk nüfusu ile ilişki kurulması amacıyla yayınevlerine yönelik yukarıdaki verilerde 2000 yılı temel alınmıştır.

Ortaya çıkan sonuç, yayınevlerinin diğer yayınlar içinde çocuk yayınlarına ayırdığı payı öğrenmek bakımından da önemlidir. 2000 yılı verilerine göre Türkiye’de bulunan 846 yayınevinin 103 tanesinde (%12) çocuklara yönelik yayınlar yer almaktadır. Çocuklara ilişkin yayın bulunduran yayınevlerinden 18 tanesi (%17,5) dini kitap üzerine uzmanlaşmış yayınevlerini içermektedir.

Dini kitap üzerine uzmanlaşmış yayınevleri ile diğer yayınevlerinin çocuk kitap türlerine göre kitap dağılımının karşılaştırmalı oranı aşağıda verilmiştir.

Tablo.2.19. Dini Kitap Üzerine Uzmanlaşmış Yayınları ile Diğer Yayınlarının Çocuk Kitap Türlerine Göre Kitap Dağılımının Karşılaştırmalı Oranı (%) (Türkiye Kitap-Kaset-Kırtasiye Katalogundan yararlanılarak oluşturulmuştur (Eylül/Ekim 2001))

Yayın Türü	Diğer Yayınları	Dini Yayın Üzerine Uzmanlaşmış Yayınları
Dünya Klasikleri	%68	%32
Çocuk Klasikleri	%100	-
Roman	%10	%90
Hikaye	%56,6	%43,4
Yaş Gruplarına Göre Hikayeler	% 67	%33
Masal	%49	%51
Boyama & Yap-Boz	%56	%44

Çocuk yayınları açısından Kültür Bakanlığı'nın yayınları da diğer bir inceleme alanı oluşturmaktadır (niteliğe ilişkin Bknz.Ek 8). Buna göre Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 1999 yılı ve öncesi, 2000, 2001 ve 2002 yılı çocuk yayınlarının türleri ve adetleri incelenmiş ve aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo.2.20. Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 1999 Yılı Ve Öncesi Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri (23)'den yararlanılarak oluşturulmuştur.)

No	Kitap Türleri	Kitap Adedi
1	Çocuk Kitabı	9
2	Çocuk – Tiyatro	3
3	Çocuk Edebiyatı	2
4	Resimli Çocuk Kitabı	1
Toplam		15

Tablo.2.21. Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 2000 Yılı Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri ((23)'den yararlanılarak oluşturulmuştur.)

No	Kitap Türleri	Kitap Adedi
1	Çocuk Kitabı	7
2	Çocuk – Eğitim	5
3	Çocuk Edebiyatı	4
4	Çocuk – Tiyatro	3
5	Öykü	2
6	Resimli Çocuk Kitabı	1
Toplam		22

Tablo.2.22. Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 2001 Yılı Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri ((23)'den yararlanılarak oluşturulmuştur.)

No	Kitap Türleri	Kitap Adedi
1	Çocuk Tiyatro	11
2	Çocuk Kitabı	9
3	Çocuk Edebiyatı	4
4	Resimli Çocuk Kitabı	4
5	Çocuk – Şiir	3
6	Çocuk – Masal	3
7	Öykü	3
8	Çizgi Roman	1
Toplam		38

Tablo.2.23. Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 2002 Yılı Çocuk Yayınlarının Türleri ve Adetleri ((23)'den yararlanılarak oluşturulmuştur.)

No	Kitap Türleri	Kitap Adedi
1	Çocuk Kitabı	14
2	Çocuk Edebiyatı	2
3	Çocuk Tiyatro	2
4	Resimli Çocuk Kitabı	2
5	Dünya Edebiyatı	1
6	Çocuk – Müzik	1
7	Öykü	1
8	Çizgi Roman	1
Toplam		24

Yukarıdaki Kültür Bakanlığı ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın çocuk yayınlarının yıllara göre türlerinde ve adetlerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle çocuk yayınlarının türlerinde yıllara göre artış gözlenmektedir. Kitap adedi de yıllara göre artış göstermiştir.

Tablo.2.24. 1979 Dünya Çocuk Yılı ve 2000 Yılı Verilerine Göre Türkiye'de Yayınlanan Çocuk Kitabı Adedi ve Çocuk Başına Düşen Kitap Oranı (%).

Yıl	Kitap Adedi	Çocuk Nüfusu (0 – 14 yaş arası)	Çocuk Başına Düşen Kitap (%)
1979 Dünya Çocuk Yılı	682	8.450.596	0,008
Kültür Bakanlığı Yayınları 2000 Yılı	22	20.530.120	0,0001
Türkiye'deki Yayınevleri 2000 yılı	7937	20.530.120	0,04

Çocuk nüfusu olarak 0-14 yaş grubu baz alınmıştır. Bu ise nüfus bilgilerinin 0-14 yaş grubunu çocuk nüfusu olarak sınıflandırılmasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıdaki tabloda 2000 yılındaki yayınevlerinde çocuk başına düşen kitap sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak bu oran bile çocuk başına düşen kitap sayısının yeterliliği açısından düşündürücü bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Tablo.2.25. 1979 Dünya Çocuk Yılı ve 2000 Yılı Verilerine Göre Türkiye’de Yayınlanan Çocuk Kitaplarının Türleri ve Tür Adetleri

1979 Dünya Çocuk Yılı	Kültür Bakanlığı Yayınları 2000 Yılı	Türkiye’deki Yayınevleri 2000 yılı
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Öykü – Roman ▪ Resimli Çocuk Kitabı ▪ Masal ▪ Başvuru Kitabı ▪ Şiir ▪ Fıkra ▪ Eğlendirici-Öğretici K. ▪ Bilmece ▪ Oyun ▪ Anı – Gezi ▪ Denemeler-Derlemeler ▪ Çizgi-Karikatür-Foto 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çocuk Kitabı ▪ Çocuk – Eğitim ▪ Çocuk Edebiyatı ▪ Çocuk – Tiyatro ▪ Öykü ▪ Resimli Çocuk Kitabı 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hikaye ▪ Yaşlara Göre Hikayeler ve Eğitim Dizileri ▪ Boyama Kitabı/ YapBoz ▪ Masal ▪ Dünya Klasikleri ▪ Çocuk Klasikleri ▪ Roman
12 Tür Kitap	6 Tür Kitap	7 Tür Kitap

Yukarıdaki tabloda 1979 yılındaki çocuk kitabı türlerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Sonuçta, çocukların gelişim dönemlerinde önemli bir uyaran olan kitap ile çocuklar, farklı dünyaları tanımakta ve yeni bilgiler edinmektedirler. Bu anlamda geleceğin toplumunun, ülkesini ileri medeniyetler sayesinde çıkaracak nitelikte bireylerden oluşması, eğitim alanında kitaplara yapılan yatırımla da ilgilidir. Kitap sayısı kadar kitaplarda çocuklara verilen mesajlar da önemlidir, çünkü çocukluk döneminde öğrenilenler kişiliğin oluşumunda etkili olmaktadır. Ancak, kitapların bahsedilen öneminin fiili durumdaki yetersizlik düşünüldüğünde göz ardı edildiği ortaya çıkmaktadır. Hem yayınevleri hem de Kültür Bakanlığı’nın çocuklara ilişkin yayınları yetersiz düzeydedir. Ayrıca, kitap türleri açısından çocukların zihinsel gelişim dönemlerine göre bir çeşitlenmeye gidilmediği de görülmektedir.

2.1.5.Oyun Araçlarında Temsil

Yapılan araştırmalar kapsamında (Ergin,82, Yavuzer,98, Gür&Zorlu,02) oyunun çocuk açısından önemi kapsamlı biçimde belirtilmiştir. Buna göre oyunun önemi aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Çocuğun çevresini tanımasını sağlar,
- Bütün duyularını deneyerek geliştirir (büyüklük, renk, şekil, uzaklık, derinlik, sesler, kokular,...) yetenekleri ve becerisi artar,
- Toplumsal ilişkilere başlar: Paylaşmayı, işbirliğini, kurallara uymayı, sorumluluk almayı, hakkını korumayı ve başkalarının hakkına saygılı olmayı, yenmeyi, yenilmeyi, yardımlaşmayı, toplu yaşam için gerekli kuralları öğrenir,
- Çocuk oyun aracılığı ile korkularını, üzüntülerini dile getirir,
- Çocuk doğal saldırganlık dürtüsünü oyun yoluyla boşaltma imkanı bulur,
- evresindeki eşya ve malzemeleri tanıyarak bunların renk, boyut ve anlamlarını kavrar, böylece gerçek ile gerçek olmayanı ayırt edebilir,
- Planlı hareket etmeyi öğrenir,
- Oyunun verdiği özgürlük ile öğrenme isteği artar, yaratıcılığı gelişir,
- Sosyal bakımdan gelişir: Nasıl arkadaş kazanılacağını öğrenir,
- Girişimci olma, tehlikeyi göze alma, karar verme ve problem çözme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur,
- Çocuğun bedensel gelişimine katkıda bulunur,
- Duygusal açıdan doygunluk sağlar, duygusal tepkilerini kontrol altına almayı öğrenir,
- Hareket ve davranış olgunluğu kazanır, başkalarını taklit eder, deneyimleriyle yetişkin rollerini öğrenir,
- Enerjisini kullanmayı, dikkatini bir konu üzerinde toplamayı ve gücünü yönlendirmeyi öğrenir,
- Kısacası, oyun çocuğun benlik gelişiminde ve sosyalizasyonunda etkili olan bir süreçtir.

Oyun çocuk için “beslenme ve uyku gibi temel fizyolojik aktivitelerinden biri”dir (Ergin, 1982, s.8).

Erişkinine göre oyun ise, boş zaman değerlendirme aktivitesidir. *Ancak çocuk için o y u n u n u n a r a ç o l m a niteliği yoktur. (...) Oyun çocuğun kendi dünyasındaki gerçek yaşamıdır. Çocuk kendi ölçüsüne uymayan erişkinlerin dünyasında ancak oynarken yaşar, oyunu anında vardır ve yaşıyordur. Oyun çocuk için bir v a r l ı k s o r u n u d u r. Çocuk var olduğu anda ve yerde oynayacaktır. Yaşamı oyunda somutlaştır* (Ergin, 1982, s.44,45).

Oyuncaklar, oyunun çocuklar için bahsedilen anlamını ve önemini gerçekleştiren araçlar olarak önemli bir yere sahiptir. Bununla bağlantılı olarak Yavuzer(1998) tarafından oyuncak, “gelişim basamakları boyunca çocuğun hareketlerine düzen getiren, zihinsel, bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerine yardımcı olan, hayal gücünü ve yaratıcı yeteneklerini geliştiren tüm oyun malzemesi” olarak tanımlamaktadır (Yavuzer, 1998, s.196). Oyuncağın bir oyun aracı olarak çocuklar açısından eğitsel önemi şu şekilde sıralanabilir;

- Çocukta seçme ve değerlendirme duygusunu geliştirir,
- Çocuğun kendi kendine karar verebilmesine ve belirli bir alanda beceri kazanmasına olanak sağlar,
- Çocukların çeşitli renk, boyut ve şekilleri kavramalarına yardımcı olur,
- Çocukların sayısal ve yazınsal kavramlardan haberdar olmalarına yardımcı olur,
- Çocuk gelişiminin her aşamasını uyarır.

2.1.5.1.Oyun Malzemeleri

Yavuzer (1998), oyun malzemelerine ilişkin yaptığı sınıflamayı, oyun malzemelerini beş grupta ele alarak oluşturmuştur. Bu gruplandırma şu şekildedir;

**1. Birinci malzeme grubu, çocuğun etrafını saran dış dünyayı tanınması ve deneyim kazanmasına yardımcı olur. (...) Bunların en önemlileri su, kum, toprak, çamur ve boyalardır.*

2. İkinci grup malzeme, çocuğun yaratıcı yeteneğini ve kendi kendini yönetebilme arzusunu uyarır, çamur, boya ve tebeşirlerdir.

* Numaralandırma araştırmacı tarafından eklenmiştir.

3. Üçüncü grup oyun malzemesi, çocuğun hayal gücünü uyaran bebek, bebek elbiseleri ve hayvanlardır.

4. Dördüncü grup malzeme, çocuğun yetişkin becerilerini kazanmasına yardımcı olan fırça, süpürge, küçük ev eşyası gibi model oyuncaklardır.

5. Beşinci grup malzeme ise, çocuğun bedensel ve zihinsel yeteneklerinin gelişimine doğrudan doğruya yardımcı olan jimnastik gereçleriyle, inşa oyuncaklarıdır (Yavuzer, 1998, s.197).

Yukarıda 3. Maddede yer alan hayal gücünü uyandıran oyun malzemelerinde kız ve erkek cinsiyet farkı netleştirilmektedir. Bu anlamda kız çocukları için oyun malzemeleri olarak bebek örnek verilirken, bahsedilmese de erkek çocukları için **tabanca** ve otomobilin bu oyun malzemeleri kapsamında yer alacağına gönderme yapılmaktadır. Yazarın ifade tarzının böyle bir düşünceyi uyandırıyor olması, çocuğun barışçıl düşüncelere sahip olarak büyümesi amacıyla çalışmaktadır.

Ayrıca, Türkiye’de oyuncak seçimi üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların bir kısmı şu şekilde sıralanabilir;

- Çocukların oyuncak seçiminde cinsiyet faktörü önemli bir etkidir,
- Kırmızı, sarı, yeşil ve mavi renkler çocuklar tarafından tercih edilen temel renklerdir,
- En çok 4-6 yaş yani okul öncesi çocuklar için oyuncak satın alınmaktadır,
- Anne-babalara göre oyuncak, daha çok gerektiği zaman satın alınmaktadır,
- Televizyon programları oyuncak seçimini etkilemektedir,
- Anne ve babalar sağlam, güvenli olduklarına ve çocuğun bedensel, zihinsel, sosyal gelişimine daha fazla yardım ettiklerine inandıkları için ithal oyuncakları parasal olanaklar elverdiği takdirde daha çok tercih etmektedirler.

Yukarıdaki 3. ve 4. maddelerde belirtilen durum, çocuklarına oyuncak satın alacak olan anne ve babaların oyunun ve dolayısıyla oyuncağın çocuk için önemi konusundaki bilinç eksikliklerini ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca yaş gruplarına göre çocukların oyun davranışlarına uygun araç ve gereçler Ek 18’de detaylı olarak verilmiştir.

“Elektronik oyuncak, çocuğun dar bir mekana sıkışıp kalmasına neden olan bir bireysel oyundur. (...) Çocuğu arkadaşlarından uzaklaştırmakla sosyal gelişimini olumsuz açıdan etkileyen elektronik oyuncaklar ondaki yaratıcılık yeteneğinin gelişmesini de engellemektedir” (Yavuzer, 1998, s.199).

Bilgisayarlarda oynanan elektronik oyunlar “ateş edilen, öldürme ve kandırma esasına dayalı gürültücü oyunlar”dır (Şirin, 1998, s.117). Bu oyunlar çocuğu gerginleştirdiği için oyunun asıl amacı olan çocuğun mutluluğu gerçekleşmemiş olmaktadır.

2.1.5.2. Türkiye’de Oyuncak Sanayi

Tablo.2.26. Çocuk Başına Yıllık Oyuncak Harcaması (USD) (İnhan, 1997, s.516)

Ülke	Çocuk Başına Yıllık Oyuncak Harcaması (USD)
İngiltere	172
İspanya	200
Japonya	400
Amerika	350
Türkiye	5

Tablo.2.27. Milli Gelirin Oyuncağa Oranı (İnhan, 1997, s.516).

Ülke	Kişi Başına Düşen Milli Gelir(USD)	Oyuncağa ayrılan Pay(%)
İngiltere	15.470	1,1
ABD	21.042	1,7
İspanya	12.000	1,7
Türkiye	2.727(4000-5000)	0,1

Tablolarda yer alan veriler, Türkiye’de çocukların oyuncaklarla yeterince oynamadıklarını göstermektedir. Oyuncağın önemiyle ilgili bilinç eksikliği, hem anne-babaların oyuncak harcaması ile hem de devletin oyuncağa ayırdığı pay ile görülmektedir.

Türkiye’de oyuncak sektörünün gelişmeme nedenlerine tüketici ve sanayici açısından değinildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır;

Tüketici açısından:

- Oyuncak bazı çevrelerde hâla çocuk için bir oyalama aracı, anne babayı rahat bıraktırıcı bir unsur olarak görülmektedir.
- Oyuncağın çocuğun gelişimine ve eğitimine katkısı tam olarak kavranamamıştır.
- Oyuncak satın alınırken gerek satıcılar, gerekse anne babalar çocuğun yaşına, sosyal yapı ve olgunluğuna uygun seçim yapma konusunda bilgili değildir.

Sanayici açısından:

- Düşük adetli üretimler, araştırma-geliştirme ve pazarlama masraflarını kaldıramamaktadır.
- Sektörün küçüklüğü nedeniyle yan sanayi gelişmemiştir.
- İşletmeler teknolojik açıdan çağdaş değildir (İnhan, 1997, s.513).

Bahsedilenler, oyuncak konusunda daha önce vurgulanan bilinç eksikliğini pekiştirir niteliktedir.

2.1.5.3. Değerlendirme

Çocuğun gerçek yaşamını oluşturan oyun, çocuğa kazandırdıkları ile çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda, oyunun aracı olarak oyuncakların satın alınma düzeyi ve oyuncaklara milli gelir içinde ayrılan pay incelenerek bu konuda toplumda yer alan bilinç düzeyi ortaya çıkarılmıştır. Rakamların düşüklüğü bu konudaki bilinç eksikliğini ortaya koyar niteliktedir.

Buraya kadar irdelenen mekân dışı alandaki temsil araçlarına ek olarak **çocuk giyiminin** de bu kapsamda ele alınabilecek bir temsil aracı niteliğinde olduğu düşünülmüştür. Ancak, bu konuda yapılmış yeterli araştırmaya rastlanmamıştır. Var olan çalışmalarda ise, çocuktaki renk algısına ilişkin vurgunun yapılmadığı, yani çocuk giyimindeki renk seçimi konusunda yeterli bilincin bulunmadığı görülmüştür. Bu temsil aracı diğerlerine göre daha ayrıntıda görüldüğü için üzerinde fazla durulmamıştır.

2.2. Mekânsal Alanda Temsil

Türkiye’de çocuklara yönelik olarak toplumun mental yapısını ortaya koyduktan sonra bu mental yapıdan hareketle mekansal alanda çocukların temsil durumlarının irdelenmesi yapılmıştır. İlk olarak çocuk için mekan kavramının ne anlama geldiği ve önemi vurgulanmış, ardından yarı kamusal mekan ile kamusal mekanlarda çocuklara yönelik kullanımlar irdelenmiştir.

Çocuk kuşkusuz ulusal bir kaynaktır. Bir ülkenin çocukları, o ülkede geleceğin toplumunun nüvesini oluştururken, toplumun gelecekteki niteliği üzerine de fikir vermektedirler. Bu açıdan dikkatlerin ülkemiz çocuklarının yaşam biçimleri, yani; toplumun çocuğa hazırladığı sosyal ve fiziksel çevreler üzerine yöneltilmesi gereklidir (Ergin, 1982, s.1).

2.2.1. Çocuk ve Mekan

Farklı yaş gruplarına göre çocuğun mekan kavramı üzerine Piaget’in oluşturduğu hipotez önemlidir. Piaget mekanı, algısal ve zihinsel mekan olarak ele almaktadır.

Piaget’ye göre mekansal algı, daima görece niteliğini korur ve algısal yapılarda bulunmayan tersine-çevrilebilirlik özelliğinden yoksun olduğu için de hiçbir zaman belli sistematik çarpımalardan tümüyle arınamaz. Zihinsel mekan ise, (...) duyuşal-devinimsel mekan ve yeniden-canlandırılan mekan aşamalarını içerir. Çocuğun ilk yıllarında görülen duyuşal-devinimsel mekan anlayışı, o dönemin en önemli zihinsel kazanımlarından biridir. Mekan algısına ek olarak, pratikte yaşanmış, düzenlenmiş, eylem ya da davranış düzeyinde dengelenmiş bu mekan kavramı, gene de zihinsel olarak canlandırma evresine henüz ulaşmış değildir. Yeniden canlandırılan mekan kavramı, yaklaşık iki yaşında başlar ve yetkin bir biçimde ancak on iki yaşlarında, yani işlemsel düşünmenin yer aldığı somut işlemler dönemine girer. Yeniden-canlandırma, mekansal eylemin hatırlanması değil, simgesel ve içselleştirilmiş bir eylemdir. Başka bir deyişle zihinde canlandırma, oluşturma ve yeniden-üretimdir. Görüldüğü gibi, duyuşal-devinimsel mekandan, işlemsel mekana geçiş, uzun, yavaş ilerleyen ve eylemden işleme doğru soyutlaşan bir süreçtir. (...) Mekanın çözümlenmesi, Piaget’yi üç tür

ilişki saptamaya götürür. Bunlardan ilki temelde uzaklık kavramına dayanan ve şekillerin eşdeğerliliğinin, matematiksel eşitliğe bağlı olduğu metrik (ya da Euclidci) mekan ilişkileridir. Buna karşılık ikinci türdeki, yani projektif mekan ilişkilerinin temelini düz çizgi oluşturur. Şekillerin benzerliğini perspektif görünüş ya da bu görünüşün dönüşümleri (olasılığı) sağlar. Üçüncü türdeki topolojik mekan, tamamen belli bir biçimin içerisinde var olan niteliksel ilişkilere dayanır (komşuluk, kopukluk, çevrelemek gibi). (...) Özetlemek gerekirse, mekansal kavramların gelişimi ile ilgili olarak Piaget'nin getirdiği üç önemli katkı vardır: (1) öteki kavramlara ulaşmada da görüldüğü gibi, çocuğun eylemleri çevre ile etkileşerek, önce devinimsel hareketlere, daha sonraları içselleştirilmiş eyleme ve en sonunda işlemsel eyleme dönüşmektedir. Kavramların temelinde eylem vardır. (2) Yaygın inanışın tersine, mekansal kavramlar, yalnızca algı düzeyinde oluşmamakta, mekan yaşantıda zaten var olan bir veri gibi görünse bile, kavram, zihinsel alanda evrimleşme ile kazanılmaktadır. (3) Piaget'nin mekan konusundaki ana hipotezi şöyle özetlenebilir: Çocukta mekan kavramı, tarihi oluşumun tersine, mantıksal bir gelişim izlemektedir. Önce topolojik ilişkiler, sonra paralel bir biçimde projektif ve Euclid mekanına ilişkin ilişkiler ortaya çıkmaktadır (Akarsu, 1984, ss.32,33).

“Göreceli olarak basit mekanların imge haritalarında 6/7 yaş grubu çocukları başarılı biçim-işlemler sergilemektedirler. Ancak göreceli olarak karmaşık yapılar karşısında aynı düzeydeki başarıyı ancak 8/9 yaş grubu sergileyebilmektedir” (Gür, 1997, s.216).

Mekân bilincinin oluşması, algı ve motor gelişiminin uyarılması için çocuk çeşitli mekânları deneyimlemelidir. Çocuğun mekân duygusuna sahip olabilmesi için üstünde-altında, içinde-dışında, açık-kapalı, sağ-sol, yakın-uzak gibi çeşitli kavramları öğrenmesi gerekir. Biçimlerin, dokuların, renklerin, tasarımların ve seslerin tekrarı çocukların öğrenmesini sağlamak için önemlidir (24).

Gür ve Zorlu (2002)'nin da belirttiği gibi, çocuk davranışları, kişilik, zekâ gibi kişisel özelliklerden çok, çocuğun içinde bulunduğu psiko-sosyal ortam ve mekân tarafından belirlenmektedir.

Bunun yanında, *çocukta bir ait olma duygusunun, bağlılıklar/yakınlıklar ağının ve mekansal bir aile gerçeğinin oluşabilmesi için, evin, çevrenin ve çocuğun denetimi altındaki yakın mekanların, ona, toplumu bir arada tutan 'harcı' ve nirengileri sağlaması gerekir. (...) [Ancak günümüzde çocuk,] yalnızca uzmanlaşmış ilişkileri, sınırlandırılmış bir mekanı ve düzenlenip denetlenmiş bir zamanı tanımaktadır* (Barre, 1984, s.15).

Ayrıca “toplumsal yaşamla bütünleşemeyen, salt tüketici olmaya giden, konutlara ve kurumsallaşmış özel mekanlara kapatılan” (Bilgin, 1984, s.18) çocuklar görülmektedir.

Şahin (1984) çocuğun kentteki yaşamını kendi ifadeleriyle şu şekilde anlatmıştır: *Çocuğun kent ölçeğindeki en büyük yasağı doğa...(sadece çocuğun mu?) (...) Kent ölçeğinde ikinci yasak kentin bizzat kendisi. Çünkü baştan sokak “yasaklı”. (Ve sokak kentin “olmazsa olmaz” önkoşulu...) Çocuk en yakın çevresinde sayısız engellerle karşı karşıya iken, kenti, ancak büyüklere öykündüğü kadarıyla yaşayabiliyor. Büyüğün işine dolmuşla gitmesi gibi, çocuk da okul minibüsüne biniyor. Ve çağdaş çocuk, televizyon sayesinde, dünyanın öbür ucundaki kentleri, hatta uzayın derinliklerini tanırken, içinde yaşadığı kenti tanıyamıyor –ya da onu da televizyondan tanıyor-* (Şahin, 1984, s.27).

Genel olarak *'gereksinmelerimiz, biyolojik olanlardan başlayarak, güvenlik, ait olma-bağlanma isteği, saygınlık (prestij), kendini kanıtlama (yetenekleri geliştirme) ve entelektüel, duygusal ve estetik doyum olmak üzere en temel olandan yukarı doğru sıralanırlar.'* (...) *Çocuğun biyolojik gereksinmesi sağlıklı beslenme, iyi ve rahat koşullarda uyuma, temizlik ve bakımın sağlanması, kısacası sağlıklı ve uygun bir ortamda büyüme ve gelişme gereksinmesi şeklinde özetlenebilir. Güvenlik gereksinmesi ise fiziksel ve psiko-sosyal güvenlik olarak ayrı ayrı değerlendirilebilir. Fiziksel güvenlik can-mal güvenliğini kapsar. Can güvenliği; bir mekânın, ölüm, yaralanma, yanma, zehirlenme, kırık-çıkık gibi durumlarla sonuçlanan kaza risklerini azaltıcı önlemlerle tasarlanması demektir. Bu koşullar çocuk tarafından değil, ebeveyni, yakınları ve mimar tarafından sağlanır. Fiziksel güvenlik yalnızca istenmeyen dış etkenlere karşı korunarak sağ kalmak demek değil, uzun dönemde sağlıklı kalmak demektir. Çocuğun sağlıklı bir*

ömür sürmesi için çevresindeki donatı ve nesnelere çocuğun statik ve dinamik antropometrik ölçülerine uygun olmalıdır. Uygun olmayan boyut ve ölçülerdeki donatıları uzun süre kullanmak zorunda kalan çocukların kemik ve kas gelişimlerinin sağlıklı olmadığı artık bilinmektedir. Kaldı ki, donatı ve eşyaların uygun boyutlarda olması çocuğun bazı beceri ve yeteneklerini zamanında geliştirmesine de yardımcı olacaktır. Ayrıca, mekânın ısı, nem ve ışıklandırma koşullarının uygunluğu da çocuğun sağlıklı büyümesi için gerekli etmenlerdir. Psiko-sosyal güvenliği açısından çocuğun bağlandığı kişilerle ilişkilerinin sürekli ve düzenli olması sağlanmalıdır. İlerleyen yaşlarda örgütlü oyun ortamının çocuğa sağlanması yetişmesinde çok önemlidir. Ergenlikte çocuğun mekânsal mahremiyete ve egemenlik alanına sahip olması sağlıklı gelişimi için şarttır. Çocuğun tamamen kendine ait bir nişi olması, onun kimliğinin gelişmesine ve özsaygısının pekişmesine yardım eder. Çocuğun uygun fiziksel çevreler ve sosyal ortamlarda aile kararlarına, arkadaş toplantılarına, örgütlü etkinliklere katılması kendini kanıtlanmasına ortam hazırlayacak, sevinç ve endişelerini diğerleriyle paylaşması bilinç altını rahatlatıcaktır; kendine yeten ve kendisiyle barışık bir birey olmasını kolaylaştıracaktır. Katıldığı etkinliklerin iyi planlanmış etkinlikler olması halinde çocuk, entelektüel arayışlara girmeye başlayacak, duygusal ve estetik doyum kazanmayı öğrenecek, sağlıklı, özgüvenli ve nitelikli bir birey olma yolunda olumlu adımlar atacaktır (Gür&Zorlu, 2002, s.17).

Oysa Gür ve Zorlu (2002)'nin da belirttiği gibi, Türkiye'de mimarlık alanında çocuk müzeleri, çocuk kitaplıkları, çocuk hastaneleri veya poliklinikleri, ıslah evleri gibi konulara rastlanmamaktadır.

Gür ve Zorlu (2002)'nin da belirttiği gibi, kötü tasarlanmış bina ve bina bölümleri çocuğu olumsuz yönde etkilemekte buna karşın iyi ve doğru tasarlanmış mekânlar çocuğun bedensel ve ruhsal açıdan olumlu gelişmesini desteklemekte; algısal ve bilişsel gelişmesini hızlandırmakta; öğretici ve eğitici roller sunmakta ve kaza riskini azaltmaktadır.

2.2.2. Kamusal İlişkilerin Yansıdığı Özel Mekânda Temsil

İlkokul çağı çocuklarının mahremiyet gereksinimlerinin karşılanması ve küçük çocuklara ebeveyn kontrolünden çıkıp özgür olma fırsatını sağlaması açısından konutlarda çocuk odalarının bulunması gerekmektedir. Sivri (1993)'nin de belirttiği gibi, çocuk odasının uyumak, çalışmak, oynamak, yalnız kalmak ve arkadaşlarla birlikte olmak gibi birçok işlevi bulunmaktadır.

Konutların büyüklükleri genel olarak; aile bireyleri sayısını değil; ailenin gelir seviyesini yansıtmaktadır. Bunun sonucu olarak orta sınıfın alt gelir diliminde yer alan çok çocuklu ailelerde konuttaki mekanların yetersiz kalması nedeniyle, çocuk odası başka amaçlarla da kullanılmaktadır. (...) Ülkemizde birçok konutta en kolay vazgeçilebilen oda çocuk odasıdır. Çocuk odası birçok konutta aynı zamanda gündelik oturma odası olarak kullanılmaktadır. Çocuğun oynaması ya da çalışması için konutta herhangi bir önlem alınmamıştır (Sivri, 1993, s.4).

Konutlarda çocuk odaları en küçük odayı oluşturmakta dolayısıyla yeterli oyun imkânı sunmamakta ve hatta çoğu zaman penceresi aydınlatma boşluğuna açılmaktadır. Ayrıca konutlar çocukları güvenliği açısından bazı riskler de taşıyabilmektedir.

Çeşitli ülkelerden elde edilen standartlardan elde edilen verilere göre çocuk yatak odaları tek yataklı olursa 7.00 m² - 8.00 m²'de çözümlenirken; iki yataklı odalarda 10.50 m² - 12 m²'de çözümlenmektedir. (...) 'Türkiye'de bugün yürürlükte olan yönetmeliğe (imar yönetmeliği) göre yatak odaları kullanıcılara bakılmaksızın en az 2.10 x 2.80 m. boyutlarında 5.88 m²'lik bir alanda olmalıdır. Çocukların uyuma yeri yatak odası biçiminde olmayıp, yatak nişi biçiminde olduğunda da 1.00 x 2.00 m. boyutlarında olmalıdır' (Sivri, 1993, s.117).

“Evlerde çocuklara ayrılan yerin yetersizliği, motor ve bilişsel gelişmeye zarar verecek, davranış bozukluklarına ve okul başarısızlığına yol açacak düzeydedir” (User, 1996, s.459).

Sosyologlar farklı yaşlardaki aileler için farklı mahremiyet eşikleri olan konutlar önermektedirler. 0-5 yaş grubunda çocuğu olan ailelerde çocuğun yakın denetimi söz konusu olduğundan, 'birleştirici' konut tipi denilen, yaşam alanı ve mutfakların birlikte çözüldüğü, yatak odalarının yaşama alanları üzerinden kullanıldığı tipler tercih edilen konut tipleri olmaktadır. Okul çağında çocuğu olan aileler çocuğa belli derecede mahremiyet hakkı tanıyan ev tiplerine (Gür&Zorlu, 2002, s.20) yönelmektedir. Ancak ülkemizdeki konut uygulamalarında tek tiplilik görülmektedir.

2.2.3. Kamusal Mekânlarda Temsil

2.2.3.1. Kamusal Yapılar

Kamusal yapılar kapsamında Türkiye'deki eğitim yapıları (kreş, anaokulu, ilköğretim), sağlık yapıları (çocuk hastaneleri), kültür yapıları (çocuk kütüphaneleri ve çocuk tiyatroları), eğlence yapıları (spor tesisleri, oyun merkezleri) incelenmiştir. Bilgiler yapıların mimari açıdan değerlendirilmesini kapsamamaktadır. Yapıların adetleri ve özellikleri bakımından irdelenmesini içermektedir.

2.2.3.1.1. Eğitim Yapıları

Gür (1997)'ün de belirttiği gibi, eğitim yapıları, çocukların yer aldığı ilk toplumsal örgütlerdir. Eğitim öncesi dönemde kreşler ve anaokulları, daha sonra ilköğretim okulları, özürlü çocuklar için özürlü okulları, bakıma muhtaç çocuklar için çocuk esirgeme kurumları, yetiştirme yurtları, boş zamanları değerlendirmeye yönelik kamplar eğitsel kurumlardır.

Okul kendine özgü yapısı, amaçları ve işlevleri olan örgüttür; ailenin yanı sıra çocukların ve gençlerin toplumsallaşmasında önemli roller üstlenen bir kurumdur; okulun, toplumsal yaşamın karmaşık yapısını basitleştirmek, çocukları ve gençleri tehlikelerden korumak, toplumsal yaşamda gözlenebilen dengesizlikleri en aza indirmek gibi işlevleri vardır; çocuklara ve gençlere bir yandan bilgi ve beceri kazandırarak, diğer yandan toplumsal roller normlar ve

değerler aşılıyor toplumun sürekliliğini ve gelişmesini sağlamakla görevlidir. Bütün bunlar okulun çocuklar için değil, yetişkinler için ne ifade ettiğini göstermektedir.(...) Okul sosyal bir çevre olduğu kadar fiziksel de bir çevredir. Dolayısıyla okulun sosyal tasarımından söz edilebileceği gibi; binası, sınıfları, bahçesi, vb. ile fiziksel bir çevre ya da bir mekan olarak da okul tasarımından söz edilebilir. Okulun fiziksel bir çevre / alan (mekan) olarak çocuk için anlamı, psikolojide 'bilişsel harita oluşturma' (cognitive mapping) ve alansal davranış (spatial behavior) kavramları çerçevesinde incelenebilir. Bilişsel harita oluşturma, bir mekan olarak çevre hakkında bilgi toplanmasını, bu bilgilerin organize edilmesini, depolanmasını, hatırlanmasını ve manipüle edilmesini mümkün kılan bilişsel ya da zihinsel yetenekleri kapsayan bir soyutlamadır (Öğülmüş&Çok, 1997, ss.378,380).

Tablo.2.28. Türkiye'de 2001-2002 Öğretim Yılında Eğitim Kademelerine Göre Okul, Öğrenci Ve Öğretmen Sayısı (25).

Eğitim Kademesi	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı
		Toplam	Erkek	Kız	
Okul Öncesi Eğit.	10.554	256.392	134.551	121.841	14.520
Resmi	9.755	238.240	124.983	113.277	12.698
Özel	799	18.152	9.568	8.564	1.822
İlköğretim	34.393	10.310.844	5.504.178	4.806.666	375.511
Resmi	34.351	10.139.221	5.409.870	4.729.351	360.700
Özel	42	171.623	94.308	77.315	14.811

Tablo.2.29. Türkiye’de 2001-2002 Öğretim Yılında Yerleşim Yerlerine Göre Okul, Öğrenci Ve Öğretmen Sayısı(25).

Eğitim Kadm.	Okul Sayısı			Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
	Top.	Şehir	Köy	Top.	Şehir	Köy	Top.	Şehir	Köy
Okul Öncesi	10.554	7.361	3.193	256.392	216.625	39.767	14.520	12.579	1.941
İlköğt.	34.993	9.906	25.087	10.310.	7.500.	2.810.	375.511	256.272	119.239
				844	373	471			

a. Okul Öncesi Eğitim

Eğitim sistemimizin ilk basamağını oluşturan okul öncesi eğitim, çocuğun daha sonraki yıllarına yön veren bir süreçtir (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği için Bknz. Ek 9.).

Okul Öncesi Eğitim kurumları hizmet verdikleri yaş gruplarına göre;

- 0-36 aylık çocuklara sağlıklı bakım vermek ve çalışan annelere hizmet vermek üzere **kreşler**,
- 37-60 aylık çocuklara sağlıklı fiziksel koşullarla, zengin eğitim uyaralarıyla onların sosyal ve zihinsel gelişim ve eğitimlerini destekleyen **anaokulları**,
- 61-72 aylık çocukları, kişilik gelişimlerini desteklemenin yanı sıra ilköğretime hazırlayan **anasınıfları** ve
- 36-72 aylık çocukların tüm gelişimlerini destekleyen, diğer öğretim kurumları bünyesindeki **uygulama sınıfları**'dır.

Okul öncesi Eğitim programları üzerine yapılan çalışmalar, 1985 yılında yayımlanan 6 Yaş Grubu programı ile 1989 ve 1994 yıllarında yayımlanan Okulöncesi Eğitim Programları, program geliştirme ilkeleri ve eğitim anlayışı doğrultusunda hazırlanmış çalışmalardır.

1994 yılında hazırlanan ve halen uygulanmakta olan okulöncesi eğitim programlarının bugüne kadar hazırlanan programlar arasında; çocuğu merkeze alan yaklaşımı, programın çeşitli boyutlarını kapsaması, örnek eğitim

durumlarına yer vermesi gibi özellikleri nedeniyle daha çağdaş bir program anlayışı ile hazırlanmıştır (Gürkan, 1999, ss.300,301).

1992 yılında Okul Öncesi Eğitim Müdürlüğü kurulmuştur. Bu müdürlüğün web sayfasındaki verilere göre, Okul öncesi eğitim hizmetlerinin; %90'ı Millî Eğitim Bakanlığınca, %10'u SHÇEK ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 191. maddesine göre açılan kurum ve kuruluşlarca verilmektedir.

Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü'nün web sayfasındaki (26) bilgilere göre, gelişmiş ülkelerde okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranı %36-100 arasında iken, ülkemizde bu oran %10'lar seviyesindedir. 1991-1992 öğretim yılında %5.1 olan okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranı, 2001-2002 öğretim yılında %11.0'a yükselmiştir. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plânı sonunda okullaşma oranı %25 olarak hedeflenmiştir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının niceliksel değerleri yanı sıra nitelikleri de önemlidir. Bu anlamda “kreşlerin tasarımındaki en ciddi paradoks, anne özlemini azaltan güzel çevrelerde tasarlanmış olması isteğine karşın, iş merkezlerine yakın, kalabalık yerlerde tasarlanma durumlarıdır” (Gür&Zorlu, 2002, s.39). Ayrıca, Okul öncesi eğitim kurumları genellikle büyük şehir merkezlerinde bulunmaktadır. Bu anlamda Oktay (1999)'ın da belirttiği gibi, parasal ve ailesel nedenlerle anaokuluna gidemeyen çocuklar için belirli zaman dilimi içinde zihinsel ağırlıklı bir eğitim programı uygulayan ve çocukların ilköğretime hazırlanmasına yardımcı olan gezici anaokullarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın web sayfasında (27) okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel ortamının nasıl olması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre, bina tek katlı ve geniş bir alana yayılmış olmalıdır. Ortalama 20-22 çocuk için 60m²'lik oyun alana sahip olmalıdır. Ayrıca,

- Çocuğa rahatça hareket imkanı vermeli,
- Kaza ihtimalinden uzak olmalı,
- Etkinlikleri gerçekleştirirken kolaylık ve rahatlık sağlamalı,

- Estetik olarak hoş ve zevkle düzenlenmiş olmalıdır.

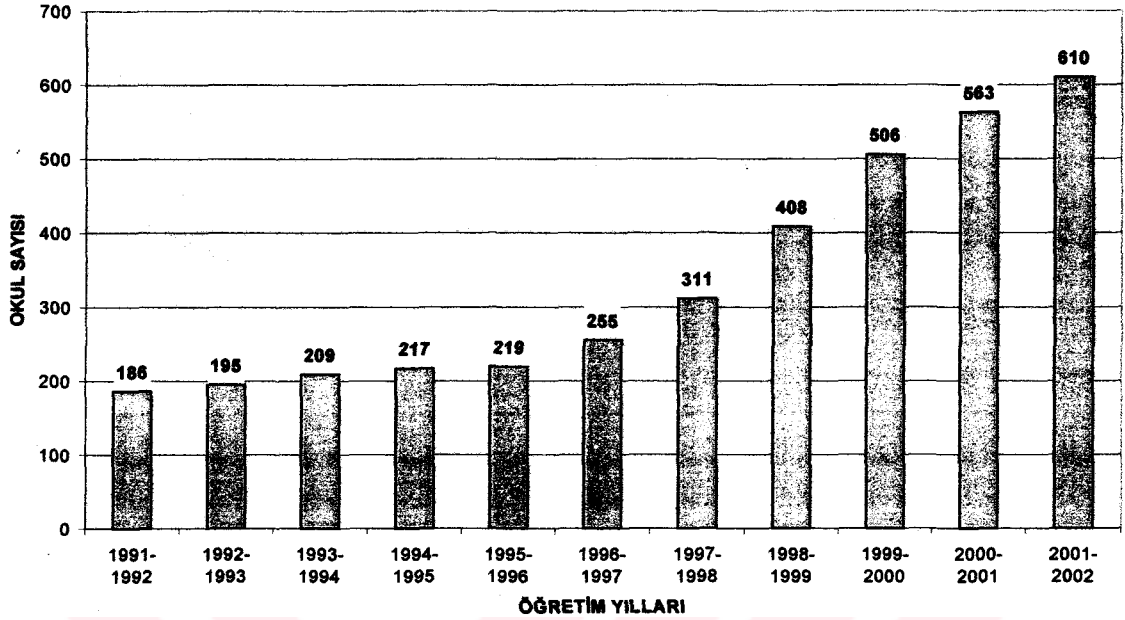
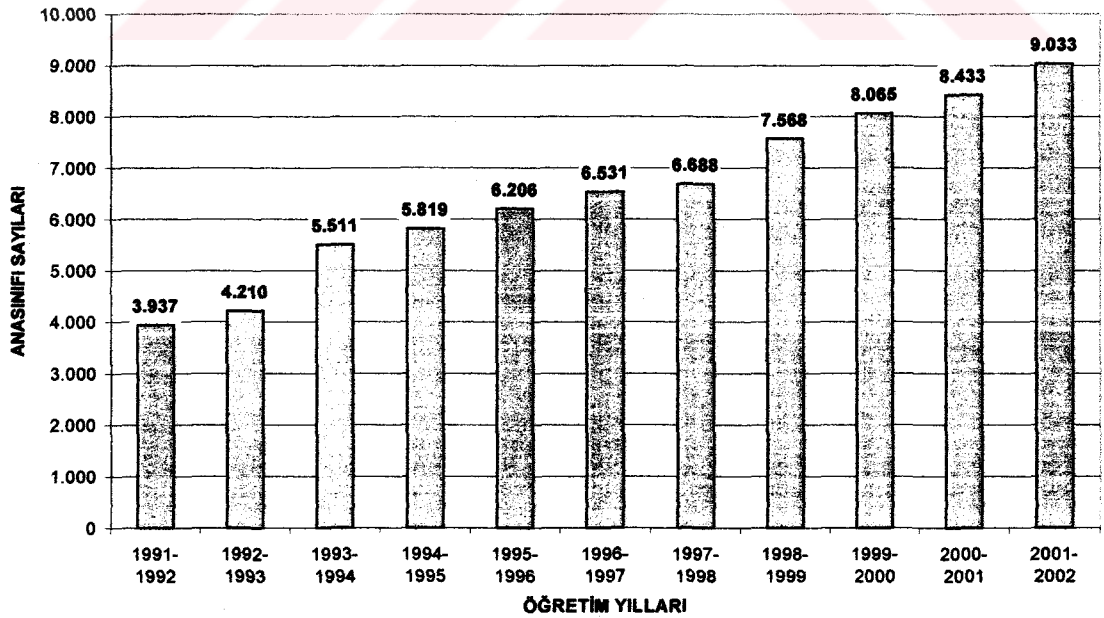
İç mekan, özellikle planlanmış eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir alandır. Programa uygun olarak çocuğun seçim yapabileceği etkinlik köşeleri hazırlanmalıdır. Bu köşeler amaca uygun malzeme ile donatılmalıdır.

Dış mekanda, büyük şehir ortamında çocuklara evde sağlanamayan ve onların gelişimi için gerekli olan hareket imkanlarının okul öncesi kurumda sağlanması önemli olduğundan uygun büyüklükte bir bahçe olmalı ve özellikle büyük kas gelişimi için yararlı araç gereç bulunmalıdır.

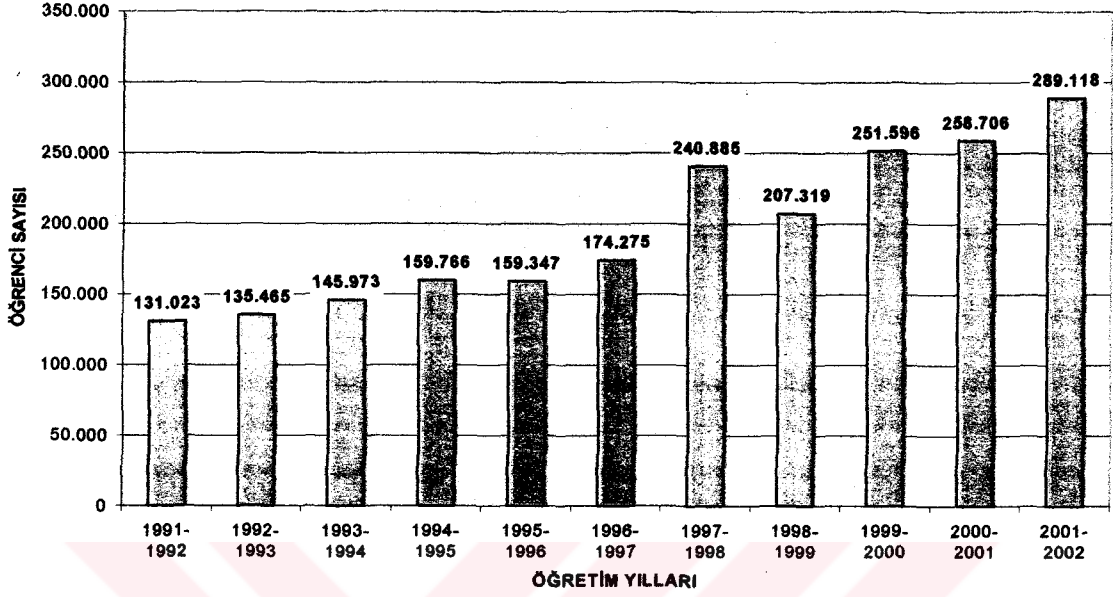
Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına ilişkin sayısal veriler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo.2.30. 2001-2002 Öğretim Yılı Türkiye Geneli Okulöncesi Eğitimde Okul, Çocuk Ve Öğretmen Sayıları (26).

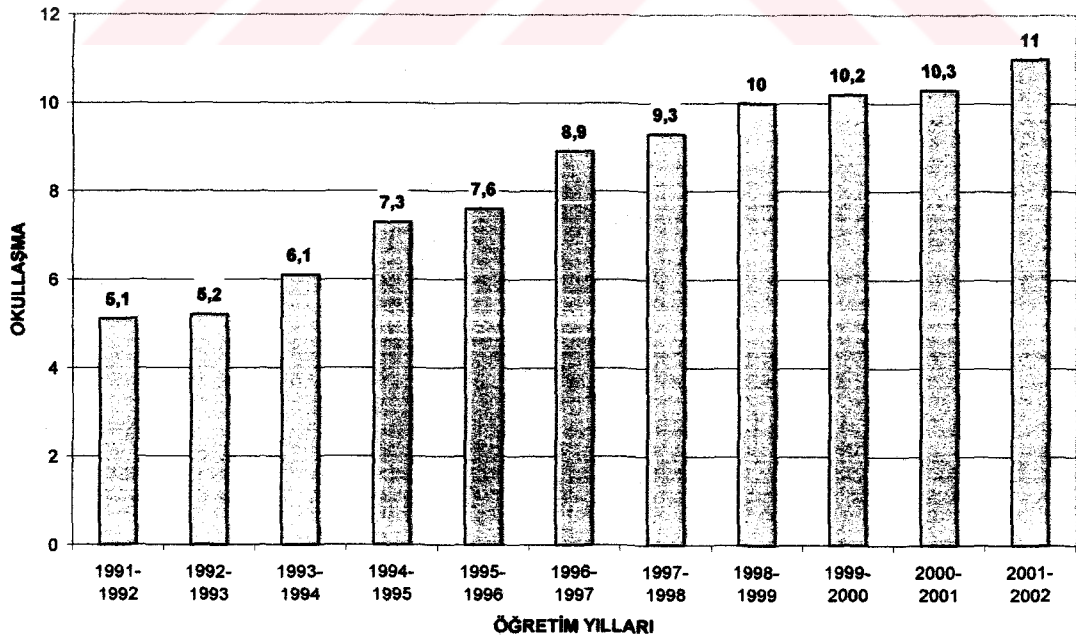
KURUM TÜRÜ	OKUL SAYISI	ÇOCUK SAYISI (48-72 AY)			ÖĞRET. SAYISI
		TOP.	ERKEK	KIZ	
ANAOKULLARI	610	37.105	19.694	17.411	2.666
Resmi	348	29.705	15.795	3.910	1.742
Özel	262	7.400	3.899	3.501	924
ANASINIFLARI	9.033	219.339	114.889	104.450	11.859
RESMİ	8.524	208.587	109.200	99.387	10.961
İlköğ. Gn. Md. Bağlı Ok. Bün. Anas.	8.127	199.087	104.329	94.758	10.961
Özel Eğitim Gn. Md.ne Bağlı Kur.	20	108	57	51	12
Ortaöğretim Gn. Md.ne Bağlı Kur.	35	703	359	344	45
Öğret. Eğit. Gn. Md.ne Bağlı Kur.	2	17	7	10	2
Erk. Tek. Öğret. Gn. Md.ne Bağlı Kur.	10	234	121	113	13
Kız. Tek. Öğret. Gn. Md.ne Bağlı Kur.	312	8.096	4.140	3.956	677
Tic.ve Tur. Öğret. Gn. Md.ne Bağ.Kur.	5	126	70	56	8
Din Öğret. Gn. Md.ne Bağlı Kur.	4	41	22	19	5
Çır.ve Yay. Öğret. Gn. Md.ne Bağ.Kur.	9	175	95	80	6
ÖZEL	509	10.752	5.689	5.063	898
ARA TOPLAM	9.643	256.444	134.583	121.861	14.525
Diğ. KAMU KUR.ve KURŞLAR	1.644	32.674	16.941	15.733	3.624
SHÇEK	1.156	18.575	9.550	9.025	2.230
657 SK.191 md.ne göre açıl.Kur.	488	14.099	7.391	6.708	1.394
GENEL TOPLAM	11.287	289.118	151.524	137.594	18.149

Grafik.2.5. 1992 – 2002 Yılları Arası Anaokullarındaki Sayısal Gelişme (26)**Grafik.2.6. 1992 – 2002 Yılları Arası Anasınıflarındaki Sayısal Gelişme (Resmi+Özel) (26)**

Grafik.2.7. 1992 – 2002 Yılları Arası Okul Öncesi Eğitimde Eğitim Gören Çocuk Sayısındaki Gelişme (26)



Grafik.2.8. 1992 – 2002 Yılları Arası Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı (%) (26)



b. İlköğretim

Sağlıklı büyüme ve fiziksel kondisyonu desteklemesi; bilişsel, duygusal ve toplumsal gelişmeyi hızlandırması ve pekiştirmesi beklenen ilköğretim binasının, çocukların fiziksel konforunu sağlamasının yanı sıra, tanıdık-bildik çevreler olarak içinde çocuğun özgüvenli ve rahat davranmasını sağlayacak tek katlı, sıcak ve huzur verici mekânlar olması (Gür, 1997, s.239) gerekmektedir. Türkiye’de mevcuttaki durum, sayılan niteliklere uygun değildir.

Aslında ideal bir ilköğretim binasında bulunması gereken mekanlardan; spor salonu, açık ve kapalı çok amaçlı alanlar, açık oyun alanları, revir, kitaplık, bilgisayar odası, müzik-drama odaları, seminer-konferans salonları, duş/soyunma mekanları gibi ülkemiz okullarında bulunmayan mekanlar yer almalıdır.

Türkiye’de eğitim yapılarında 50’li yıllardan bu yana ekonomik nedenlerle tip proje uygulaması gerçekleştirilmektedir. Gür ve Zorlu (2002)’nin de belirttiği gibi, genellikle, tip projeler bahçe-derslik ilişkisi kopuk olan, çok katlı yapılardır. Özellikle ilköğretim binalarının mekansal düzenlerinin güven ve sığınma duyguları oluşturmaları pedagoglar tarafından da önerilirken, bir koridor boyunca dizilip giden yüksek tavanlı ve renksiz (akromatik) tip okullar, olumlu duygular uyandırmak, zengin algısal ortamlar oluşturmak bir yana çocukların içini karartır niteliktedir. Ülkemizde koridor sistemleri şeklinde çözülen eğitim binalarında çocukların teneffüs zamanı kapalı avlularda geçmektedir. Ülkemizde eğitim kış aylarına yayıldığı için, okullarda kapalı çok amaçlı alanlara ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde engellilere yönelik eğitim yapıları da tip projelerle gerçekleştirilmektedir.

Gür (1997), okulların tip projelerle inşa edilmesinin sakıncalarını fiziksel, psikolojik, ve estetikle ilgili sakıncalar olarak sınıflamıştır. Buna göre tip projeler, bölgesel iklim farklılıklarından kaynaklanan sorunlara, teknolojik gelişmeleri öngörmedikleri için bazı işlevsel sorunlara, büyüklüğü her semt için uygun olmadığından ekonomik ve işlevsel sorunlara neden olmaktadır. Türk akademisyenlerinin özellikle ilköğretim çağındaki çocuklar için tek katlı yapıları hijyenik ve pedagojik nedenlerle 60’lı yıllardan beri savunmalarına karşın ülkemizde

çok katlı ilkokul uygulamaları sürmektedir. Tek katlı ilkokullar doğal aydınlatma-havalandırma ile bahçe-derslik ilişkisini en iyi biçimde sağlamaktadır. Gür (1997), çok katlı ilkokullarda çocuğun okul algısının son sınıfa kadar tamamlanmadığını ve çocuğun gereksiz bir güvensizlik durumuna itildiğini, ait olma duygusunun buna bağlı olarak pekişmediğini vurgulamaktadır.

Eğitim donatıları açısından planın uygulama aşamasında bazı sorunlar ile karşılaşmaktadır. Yomralıoğlu (2001)'nin belirttiği da bu sorunlardan bazıları şunlardır:

- Kentsel gelişme alanlarında, imar plânlama aşamasında özel mülk sahiplerinin plâncı ve belediyeler üzerindeki baskıları sonucu, yeterli ve uygun konumda eğitim alanı oluşturulamamaktadır. Bu durumda eğitim amaçlı tahsis edilen alanlar, maliyeti artırıcı, topografyası uygun olmayan, kötü olarak vasıflandırılacak araziler olmaktadır.
- Eğitim donatısı için seçilen alanların kamulaştırma maliyetinden kaçınmak için hazine veya belediyelerin mülkiyetinde olması; bu tür arazilerin yetersizliğini veya hiç olmamasını, olsa dahi eğitim için gerekli konumda bulunmamasını ortaya çıkarmaktadır (28).

Türkiye’de sadece kampüs içinde yer alan ilköğretim okulları trafikten arındırılmış durumdadır. Bunun dışındaki bütün ilköğretim okulları, etrafı taşıt yolları ile sınırlı olan yapı adası içinde parsel bazında çözülmektedir. Ayrıca 3194 sayılı imar kanununda konut ile eğitim binaları arasında yaya akslarının düzenlenmesi gerektiğine dair bir madde bulunmamaktadır. İlkokullar ile yaya yolları arasındaki ilişki, çocuk oyun alanları kapsamında incelenen Şekil 2.3 ‘de verilmiştir.

c. Özel Eğitim ve Bakım Yapıları

“Çocuk esirgeme kurumlarının ve yetiştirme yurtlarının binaları gelişigüzel bir biçimde seçilmekte, genellikle bununla yetinilmektedir” (Gür, 1997, s.242). Binalar

için “genellikle çevrede bulunan bir kamu mülküyle yetinilmektedir” (Gür&Zorlu, 2002, s.153).

Muhtaç çocuklar ve özel eğitim isteyen çocuklar için yapılacak yapılara yönelik araştırmalar “Çok Aşamalı Çevresel Değerlendirme Ölçeği olarak andığımız bir ölçek ortaya koymuştur. Bu ölçek kapsamlı ve kavramlara dayalı bir çevresel etki değerlendirme modeli olup dört temel aşama içermektedir. (...) Bu ölçeği kullanan araştırmalar, sonuçta bu kurumsal binalardaki sosyal ortamın, fiziksel ve mimari olanaklar; yönetsel politika ve programlar; ve binanın sakinleri ve personelinin yapısından ortaya çıktığını kanıtlamışlardır. (...) [Bu ölçeğe göre fiziksel ve mimari kaynaklar şunlardır;]

1. Fiziksel olanaklar
2. Sosyal ve rekreasyonel olanaklar
3. Özürlüler için gerekli aksesuar, alet ve gerecin varlığı
4. Yönlendirici olanaklar
5. Güvenlik önlemleri
6. Mimari tercihler
7. Mekanın varlığı
8. Personel mekanları
9. Toplumla ilişkiler (Gür, 1997, ss.242,244).

“Bu ölçek tüm bakım, koruma ve eğitim amaçlı bina ve örgütlerin değerlendirilmesine yöneliktir.” (Gür&Zorlu, 2002, s.152).

Gür (1997) tarafından, kurumların bu boyutlara göre tipleştirilip, diğer yandan değerlendirilebileceği ve kurumların insan üzerindeki etkileri rastlantısal örneklem yöntemleriyle ölçülebileceği belirtilmektedir.

“Bakım yapıları konusunda Okada (1982) doğa ve toplumla ilişkileri artırıcı merkezi avlu ya da alanları olan, çeşitli amaçlara yönelik bahçeleri olan binalar tasarlanmasını öne sürmektedir. Özellikle yatakhaneler bölümünün baktığı sakin bir bahçeden yatakhanelere girilip çıkılabilirse çocukta ‘evdeymiş’ duygumunu [yaratabileceği belirtilmektedir.] (...) Zengin topoğrafik özellikler barındıran bahçeler, çocukları doğaya yaklaştırabileceği gibi, çeşitli toplu gösterilere,

örneğin folklor, drama, pantomim, müzik festivalleri gibi etkinliklere de olanak” sağlayacağı vurgulanmaktadır. (Gür&Zorlu, 2002, s.153).

Gür ve Zorlu (2002)’nin da belirttiği gibi, engelliler içinde en fazla görme ve ortopedik engellilere yönelik tasarımlara özen gösterilmesi gerekmektedir. Görme engelliler için tasarlanacak çevrelere yönelik yapılan bir araştırmada bazı ölçütler önem sırasına göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. *Güvenlik,*
2. *İşlev,*
3. *Boyutlandırma,*
4. *Mekansal donatıların durumu,*
5. *Malzemenin renk-doku ve ses özelliği,*
6. *Biçim,*
7. *Işık,*
8. *Mekansal donatıların yoğunluğu,*
9. *Yönler-yönlenme,*
10. *İklime uygunluk,*
11. *Mimari çevreye uyum,*
12. *Doğal çevreye uyum (Gür&Zorlu, 2002, s.126).*

“İşitme engelliler okulunda ortak alanlar, avlular, ortak bahçeler gibi iç ilişkileri artırıcı mekânların varlığı, yer olarak kentsel arsaların seçimi, tasarım kararlarında çok önemlidir” (Gür&Zorlu, 2002, s.126).

2.2.3.1.2. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Yapılar

Arnaz (1996)’ın da belirttiği gibi, kapasiteleri 50-350 arasında değişen çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında genellikle 20-30 çocuğa bir bakıcı anne, 100-200 çocuğa bir uzman personel görevlendirilmektedir. Aynı yaş grubundaki ve -bazı kuruluşlarda- aynı cinsiyetteki çocuklar bir arada kalmakta; bu da kardeşlerin birbirlerinden ayrılmasına ve farklı ortamlarda büyümelerine neden olmaktadır. Kuruluşlar genellikle, şehir merkezinden uzakta toplumsal ilişkilerin zayıf olduğu

mekânlarda yer almaktadır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları bir aile ortamından çok yatılı bir okul; büyük binalar, yemekhaneler, yatakhaneler, iş atölyeleri ve resmi görevliler ile resmi bir bina görünümündedir. Bu da Arnaz(1996)'ın vurguladığı gibi, çocuğu kendine, çevresine ve topluma yabancılaştırmaktadır.

Kurum ortamları fiziksel, zihinsel ve duygusal açıdan yeterli uyaranlara sahip değildir. Bir başka deyişle en gelişmiş ve standardı yüksek kuruluşların bile ortalama bir ailenin sahip olduğu fiziksel, sosyal ve psikolojik uyarıcıları sağlayamadığı bilinen bir gerçektir. 'Gerekli uyarıcılardan yoksun olma ise bir tür izolasyondur ve çocuğun gelişimi açısından en az anne yoksunluğu kadar zarar vericidir.' Sonuç olarak yuva ortamlarındaki bu tekdüze ve ortaklaşa yaşam, korunmaya muhtaç çocukların her birinin ayrı bir kişilik olarak ele alınmasını ve bireysel özelliklerine göre yetiştirilmesini engellemektedir (Arnaz, 1996, s.511).

2.2.3.1.3. Sağlık Yapıları

Nüfusu 10.000'den fazla olan yerlerde çocuk muayene ve danışma evleri açılmasını vaaz eden 1930'da çıkarılıp hâlâ yürürlükte bulunan kanun **Umumi Hıfzısıhha Kanunu**'dur. Bu yasanın 6 bölümü **çocuk hıfzısıhhasına** ayrılmıştır.

Ülkemizde çocuğa yönelik sağlık yapıları yok denecek kadar azdır. Birçok hastane bünyesinde yenidoğan ve pediatri bölümü bulunmaktadır. Ancak bu bölümler diğer hastane bölümlerinden farklı tasarımlanmalıdır. Çocuk hastaneleri; 50 ve üzerinde yatağı olan sağlık tesisleri içinde yer almaktadır. Ayrıca, imar yönetmeliğinde de çocuk hastaneleri tanımı yer almamaktadır.

2.2.3.1.4. Kültür Yapıları

Gür ve Zorlu (2002)'nin da belirttiği gibi, çocuklara yönelik kültür yapıları kitaplık, tiyatro, müze, çocuk sanat evleri, gençlik merkezleri, çocuk köyleri, kültür parkları, hayvanat bahçeleri gibi yapıları kapsamaktadır.

Geleneksel kültürde kültürel uyumlandırma mekanizması, çocuğa toplumsal örf ve adetlerin uyarı ve kınama yoluyla aktarılması; ortak beğenin ürünü olan oyunlar, masallar, türküler aracılığıyla iletilmesi; folklor gösterileri, çeşitli bayram, şölen ve şenlikler yoluyla pekiştirilmesi; geleneksel sanatlara zanaatlara ve el işlerine ilgisinin çekilmesi şeklinde işlerdi. Bu süreçte aile, yakınlar, komşular ve topluluk önemli roller oynardı. (...) Artan nüfus, kentleşme, kurumlaşma ve teknolojik gelişmeler kültürün aktarılış yöntem ve tekniklerini etkisi altına (...) [almıştır.] Eğitim kurumsallaşmış (...) ve çocuğun büyük bir zamanını [yutar hale gelmiştir.] (...) Medya masalcı ninnilerin yerini [almıştır.] (...) Boş zamanlar azalmıştır (Gür&Zorlu, 2002, s.200).

“Günümüzde kültür eğitiminden söz edilirken, çocuğun eğitim kurumlarında geçen planlı zamanına, eğitimden arda kalan boş ve plansız zamanına, kitle iletişim araçlarına ve medyaya ayrılan zamana değinmek [gerekmektedir.] (...) Kültür, okulla, rekreasyonla ve iletişim ortamlarıyla ” kazanılmaktadır (Gür&Zorlu, 2002, s.200).

Gür (1997)’ün de belirttiği gibi, çocuğun toplumsal gelişiminde aile, toplum ve kültür yapısı kadar deneyim ve eğitim de önemli rol oynamaktadır.

a. Çocuk Kütüphaneleri

Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü’nün web sayfasında yayınlanan verilerine göre 2001 yılı itibariyle Türkiye genelindeki 81 ilin 34’ünde çocuk kütüphanesi bulunmaktadır. 34 ilde yer alan çocuk kütüphaneleri 53 tanesi açık, 7 tanesi geçici süreli kapalı olmak üzere 60 adettir. Ancak, Türkiye’de 1423 adet olan halk kütüphanelerinin bir kısmının bünyesinde çocuk bölümünün yer aldığı göz ardı edilmemelidir. Ayrıca, çocuk kütüphanesinden 0-16 yaş grubu çocuklar yararlanmaktadır.

“Bireylerin genel kültür edinmesi ve zihinsel olgunluğa erişmesinde kütüphanelerin rolü yadsınamaz”(Karakaş, 2001, s.290).

Bir ülkenin eğitim ve kültür felsefesi anlayışının, o ülkede nasıl bir insan yetiştirilmesi istendiğini açıkça belirlediği [söylenmektedir.] (...) Gelişmiş

ülkelerin eğitim sistemleri ilk ve ortaöğretimden başlayarak bireysel farklılıkları dikkate alan, pratik yaşam sorunları ile ilgili konuları içeren, seçmeli derslere ağırlık veren sistemlerdir. (...) Ülkemizde de yeni eğitim anlayışının temel hedefi, öğretim amaçlarını kullanmada bireye etkinlik kazandırmak, eğitimde ağırlık merkezini öğretmenden öğrenciye, ders kitabından çeşitli bilgi kaynaklarına yöneltmek olarak gösterilmektedir. Bu eğitimi destekleyen kütüphanelerin de çocuğa genel kültür ve düşünce özgürlüğü kazandırmak, yöntemli ve verimli çalışma alışkanlığı vermek, yaratıcılığını ve kişiliğini geliştirmek gibi işlevleri olması beklenmektedir (Karakaş, 2001, s.289).

Karakaş (2001)'in da belirttiği gibi, çocukların kendi kültürlerini yaratmalarında son derece önemli olan kitap seçimi ve okuma alışkanlığı en sağlıklı biçimde kütüphane ortamında verilmektedir. Bu anlamda çocuklara öğrenmenin öğretilmesi çok önemlidir.

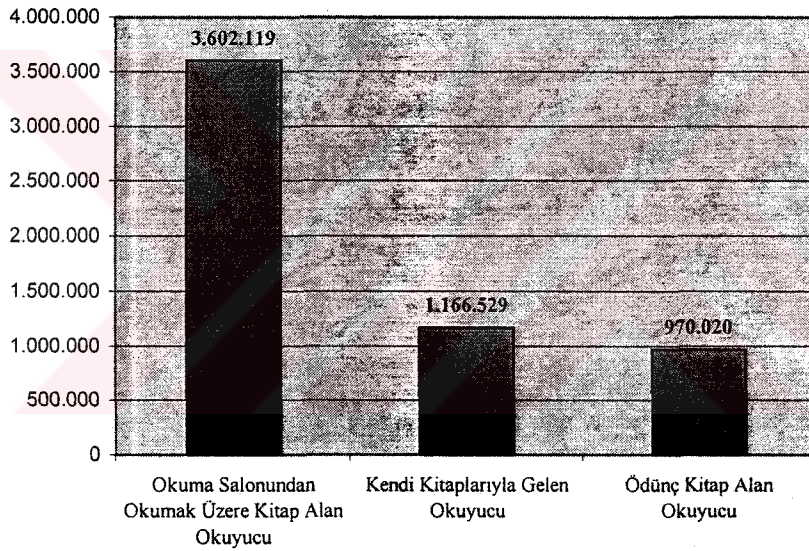
Türkiye'de tarihsel süreç içinde çocuk kütüphaneleri halk kütüphanelerinin bünyesinde yer alan birimler olduğundan her ikisinin de gelişimi birbirine koşut olarak gelişmiştir. *Halk kütüphaneleri konusunda çok önemli bir belge olan Unesco Halk Kütüphaneleri Manifestosu'nda (...) halk kütüphanesinin görev kapsamı açıklanırken, '1) Küçük yaştan başlanarak çocukta okuma alışkanlığının yaratılması ve güçlendirilmesinin, 2) Tüm yaş grupları için hazırlanan edebi etkinliklerin ve programların desteklenmesi ve katılımın sağlanması' nın halk kütüphanelerinin görevlerinden olduğu belirtilmektedir. (...). [Bunun yanında] Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu'nun (International Federation of Library Associations and Institutions 'IFLA') tüm ülkelerde uygulanmasına çalışılan (...) Çocuklara Hizmet Rehberi'nde özellikle (...) 'çocuk kütüphanesi hizmet verdiği toplumun eğitsel ve kültürel hedeflerini yansıtmalıdır.'* Çocuk kütüphanelerini çoğu kez yanlış algılandığı gibi yalnız çocukların kullanmadığı vurgulanmaktadır: ' Çocuk kütüphaneleri çocuklar, gençler, anne-babalar, öğretmenler, çocuk yuvası, kreş öğretmenleri, çocukların okuma edimi ya da kütüphane kullanımı alanındaki uzmanlar ve çocuk edebiyatı ile çocuk sanatı alanındaki araştırmacılar tarafından da kullanılmaktadır' (Sağlamtunç, 1998, s.73).

Çocuk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi Ek 14’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

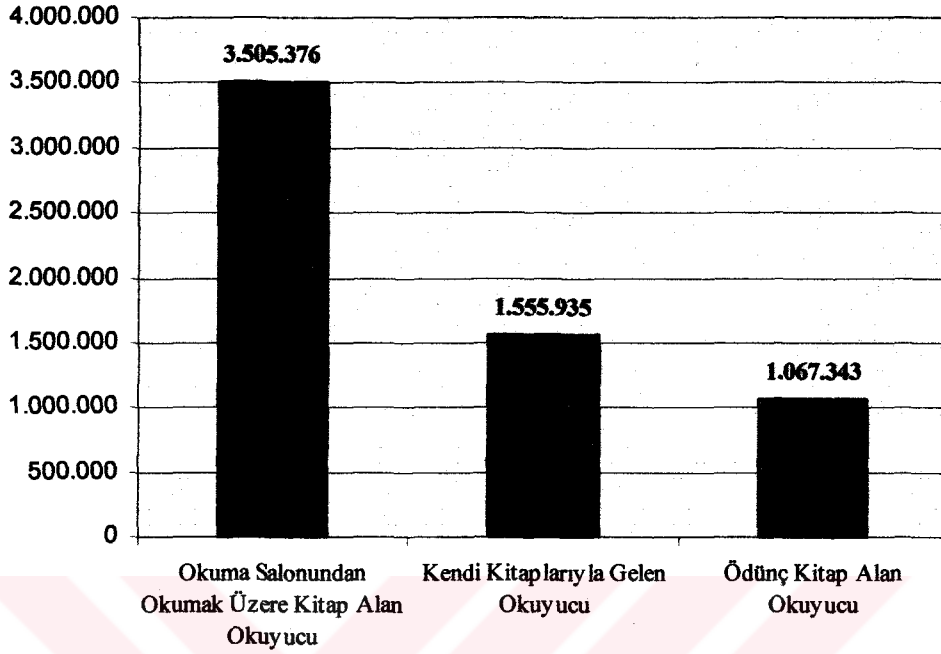
“Az sayıda kütüphane binasının dışında çocuk bölümlerine özgü tasarım yapılmamıştır. Özürlü çocuklar için (görme, yürüme engelli) gerekli düzeltmeler yapılmamış, planlarda bu nokta dikkate alınmamıştır” (Sağlamtunç, 1998, s.80).

Aşağıdaki grafiklerde yer alan okuyucu profili, çocuk kütüphanelerini kullananları ifade ettiğinden önemlidir. Bu anlamda 2001 yılı itibariyle Türkiye çocuk kütüphanelerine giden çocuk nüfusu toplam çocuk nüfusunun %58’ini oluşturmaktadır.

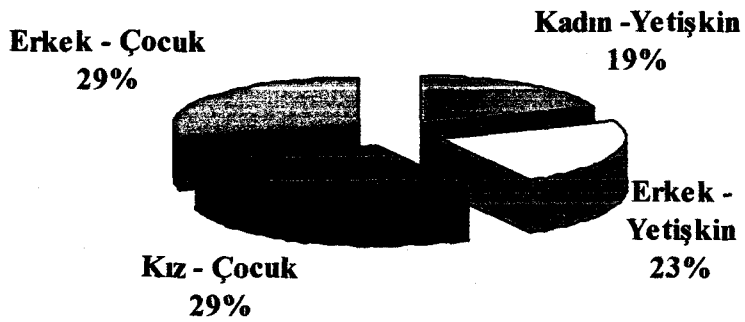
Grafik.2.9. 2001 yılında Türkiye’deki Kütüphanelerde 0 – 16 Yaş Grubu Erkek Okuyucunun Profili (29)



Grafik.2.10. 2001 Yılında Türkiye'deki Kütüphanelerde 0 – 16 Yaş Grubu Kız Okuyucunun Profili



Grafik.2.11. Türkiye'de Yer Alan Kütüphanelerdeki 2001 Yılı Okuyucu Yüzdeleri (Çocuk-Yetişkin, Erkek-Kadın) (30)



Türkiye'de "çocuğa en iyi sahip çıkan kitaplıklar daha çok merkezi ve yerel yönetimlere ait kitaplıklardır. Çocuk kitaplıkları genellikle büyüklerin kullandığı

kitaplıkların bir bölümü ya da kültür merkezlerinin bir birimi olarak uygulanmaktadır” (Gür&Zorlu, 2002, s.200). Böylece çocuk, yetişkin bir birey ile kitaplığa ulaşmakta ve zamanını yetişkine paralel olarak değerlendirebilmektedir.

b.Çocuk Tiyatroları

Tiyatrolar, çocuğun kişisel gelişiminde önemli rol oynayan kurumlardandır. Bu bakımdan daha detaylı bilgi Ek 15 ve Ek 16’da verilmiştir.

“Aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 70 dolayında ülkenin üye olduğu ASSITEJ*’in (Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Birliği) girişimiyle 20 Mart günü Dünya Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Günü olarak kabul edilmiştir” (31).

Türkiye’deki çocuk tiyatrolarına ilişkin gerçekleştirilen etkinlikler aşağıda verilmiştir.

- 1989 yılında Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Birliği olan ASSITEJ’in Türkiye merkezi kurulmuştur.
- ASSITEJ Merkezi, 1989 yılında Alaçatı belediyesi desteği ile başlatılan Çocuk Tiyatroları Şenliği her yıl yapılmaktadır. Bu şenlikte oyunların yanında çocuklarla atelye çalışmaları da yapılmaktadır.
- ASSITEJ Merkezi, Bursa’da Büyükşehir belediyesi ve Bursa Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı’nın işbirliği ile 1996 yılında Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Festivali başlamıştır. Festivalde oyunlar sergilenmekte ve bu oyunlara

* ASSITEJ Türkiye Merkezi, 1989 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla etkinlik alanı bütün Türkiye olmak üzere Ankara merkezli olmak üzere kurulmuştur. Temel amacı ülkemizde, sanatsal düzeyi yüksek bir çocuk ve gençlik tiyatrosunun oluşmasını ve yaygınlaşmasını sağlamaktır. Bu temel amacın gerçekleştirilmesi için gerek eğitim, gerek örgütlenme, gerekse eleştiri konusunda öncü ve yönlendirici bir konum üstlenmiştir. Amaçlarını gerçekleştirmek için bazı etkinliklerde bulunmaktadır. Bunlar; çocuk ve gençlik tiyatrosu alanında seminerler, festivaller düzenleme, bu alanda yayın çıkarma, “konu ile ilgili kurum ve kuruluşlarla (Bakanlık, Belediyeler, ödenekli ve özel tiyatrolar, kitle iletişim kurumları, sivil toplum örgütleri vb.) işbirliği yaparak, çocuk ve gençlik tiyatrosunun genişlemesine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunma olarak sıralanabilir.

yönelik değerlendirme toplantıları yapılmaktadır. Ayrıca yerli ve yabancı uzmanlar, çocuk tiyatrosu konusunda seminerler vermektedir.

- 1995 yılından bu yana Eskişehir'de Eskişehir Festivali kapsamında yerli ve yabancı çocuk oyunları sergilenmekte ve çocuklarla birlikte atelye çalışmaları yapılmaktadır.
- Devlet Tiyatroları 1996 yılından itibaren Ankara'da Çocuk Oyunları Şenliği düzenlemeye başlamıştır. Ayrıca Ankara'da 1998 yılında yapılmaya başlanan Ankara Festivalinde yerli ve yabancı oyunlar sahnelenmekte ve çocuk tiyatrosu konusunda açık oturumlar düzenlenmektedir.
- İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu 1985'den beri Çocuk Oyunları Şenliği düzenlemektedir. Bu şenlikte kendi oyunları yanı sıra yurtiçinden ve yurtdışından davet ettiği toplulukların da oyunları sergilenmektedir.

Buna göre, Türkiye'de sadece Ankara, İstanbul, Bursa ve Eskişehir olmak üzere dört şehirde çocuk tiyatrolarına yönelik etkinlikler düzenlenmekte ve yalnız bu şehirlerdeki çocuklar tiyatro etkinliklerinden yararlanmaktadır. 2000 yılı 0-14 yaş grubu toplam çocuk nüfusunun %21'ini oluşturan bu şehirlerdeki çocuk nüfusu, tiyatro olanaklarından yararlanan çocuk nüfusunu ifade etmektedir. Ancak bu şehirlerdeki çocuk nüfusunun tamamının bu festivallere katılmadığı düşünüldüğünde bu oran daha da düşmektedir. Aynı zamanda bu etkinlikler şenlikler süresince belirli bir hafta ile sınırlı kalmaktadır.

Çocuk tiyatrosunun genel sorunları; *devletin ileriye dönük kültür politikaları üretip sistemli bir etkinlik gerçekleştirememesi, tiyatro salonlarının yetersiz ve özensiz oluşu, salon kiralarının yüksekliği, yetişmiş eleman bulamama, belediye vergilerinin yüksekliği, çocuk tiyatrosunun ikinci sınıf bir etkinlik olarak görülmesi ve yarışmalarda bile çocuk oyunu metinlerine ve oyunlarına yetişkin oyunlarından daha az para ödülü verilmesi* (Şener&Sağlam, 1999, s.199) gibi sorunlardan oluşmaktadır.

c. Sanat Evleri

Türkiye’de çocuklara yönelik sanat evleri bulunmamaktadır. Düşünmeyi öğrenme, kişiliği ve yaratıcılığı geliştirme gibi konularda işlevselliği nedeniyle uluslararası platformda netleşen sanat evleri bulunmaktadır. Sanatın çocuk üzerindeki olumlu etkileri Ek 11’de verilmiştir.

d. Çocuk Müzeleri

Çocuğun kültür eğitiminin eğlenceli ortamlarda gerçekleşmesi, boş zamanlarının olumlu bir biçimde değerlendirilmesi amacıyla, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde özellikle yüzyılımızın son çeyreğinde çocuk müzeleri kurulmaya başlanmıştır. Henüz ülkemizde örneği görülmeyen bu uygulama daha çok evren, doğa ve teknolojiye yönelik olmakta; çocuğu, anlamak ve öğrenmekten başka, keşfe de yöneltmektedir. (...) Genellikle toplumsal bir hizmet olarak algılanan müzelere birçok ülkede vakıflar sahip çıkmaktadır (Gür&Zorlu, 2002, s.214).

2.2.3.1.5. Eğlence Yapıları

a. Oyun Merkezleri

Ülkemizde çocukların eğlence-dinlencesine yönelik yapı ve yapı bölümlerinin sayıları, son yıllarda global olarak desteklenen ‘kitleleri eğlendirme’ye yönelik ticaret pazarı oluşturma politikalarına koşut olarak artma göstermiştir. Büyük ticaret merkezleri ve turizm yapıları bünyesinde çocuk eğlence tesisleri ve bakım odaları oluşturulmaktadır. (...) Bu imkanların çoğu ücret karşılığı olduğundan belli gelir parantezindeki ailelerin çocukları bu olanaklardan yararlanma şansına sahip olabilmektedir. Dar gelirli çocuklarının itildiği atari ve langirt salonlarının da çocuğu kumar ve her türlü hırsa teşvik etmek gibi önemli bir sakıncası bulunmaktadır (Gür, 1997, s.246).

“Diğer yandan, alışveriş merkezlerinden tamamen bağımsız olarak ele alınan çocuk eğlence merkezleri de ülkemizde örneklerini vermeye başlamıştır; Tatilya buna bir örnektir” (Gür&Zorlu, 2002, s.254).

b. Spor Tesisleri

Ülkemizde ve dünyada bugün özel girişimci eliyle işletilen spor tesisleri, fizik kondisyon salonları, sauna ve yüzme havuzları devlet eliyle işletilenlerden daha fazla ve daha rağbettedir. Bunların sadece çocuklar için tasarlanmalarına literatürde rastlanmamıştır. Çocuklar için spor salonları çocuk kültür merkezleri ve eğitim yapıları kapsamında ele alınmaktadır. Büyük ölçekteki açık ve kapalı spor tesislerinin bakım ve yapımını ise gerek dünyada gerekse ülkemizde merkezi ve yerel yönetimler üstlenmektedir. Düzenli kurs ve turnuvalar dışında bu mekânların çocuklar tarafından kullanılma şansı pek yoktur (Gür&Zorlu, 2002, s.254).

Sporun çocuk açısından önemi ve dolayısıyla spor tesislerinin gerekliliği Ek 12’de verilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Kanununun Türk Milli Eğitiminin Amaçları bölümünün ikinci maddesinde belirtildiği gibi bir ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde en önemli unsur olan insanın beyin gücü, mükemmel fizik kapasitesi, yüksek ruh sağlığı, çocukluk yıllarında sistemli bir beden eğitiminin yaşam boyu uygulanması gereğine inanmış, onu alışkanlık haline getirmiş olarak yetiştirmek esastır. Bunun içinde en önemli faaliyet ilkokuldan itibaren bütün öğretim kurumlarında uygulanması gereken bilinçli bir beden eğitimi ve spordur (Sunay&Tuncel, 1999, s.607). Ancak ilköğretim müfredat programında beden eğitimi dersi iki saatle sınırlıdır. Bu sınırlılık kendini mekâna aktarmaktadır.

Suna ve Tuncel (1999)’in de belirttiği gibi, sağlıklı bir toplum yaratmak için beden eğitimi ve spor etkinliklerini insan hayatında alışkanlık haline getirmek gerekmektedir. Bu alışkanlığın verileceği en uygun yaş grubunu da başta ilk ve orta eğitim kurumlarındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Ancak Türkiye’deki okullarda

uygun spor ortamı sadece özel okullar bünyesinde yer almaktadır. Bu da Türkiye'deki toplam okulun %1,9'unda spor tesisleri bulunduğu anlamına gelmektedir. Öğrenci sayısı açısından bir değerlendirme yapıldığında, okula giden toplam öğrencinin %1,8'inin bu olanaktan yararlandığı ortaya çıkmaktadır.

2.2.3.2. Açık Alan

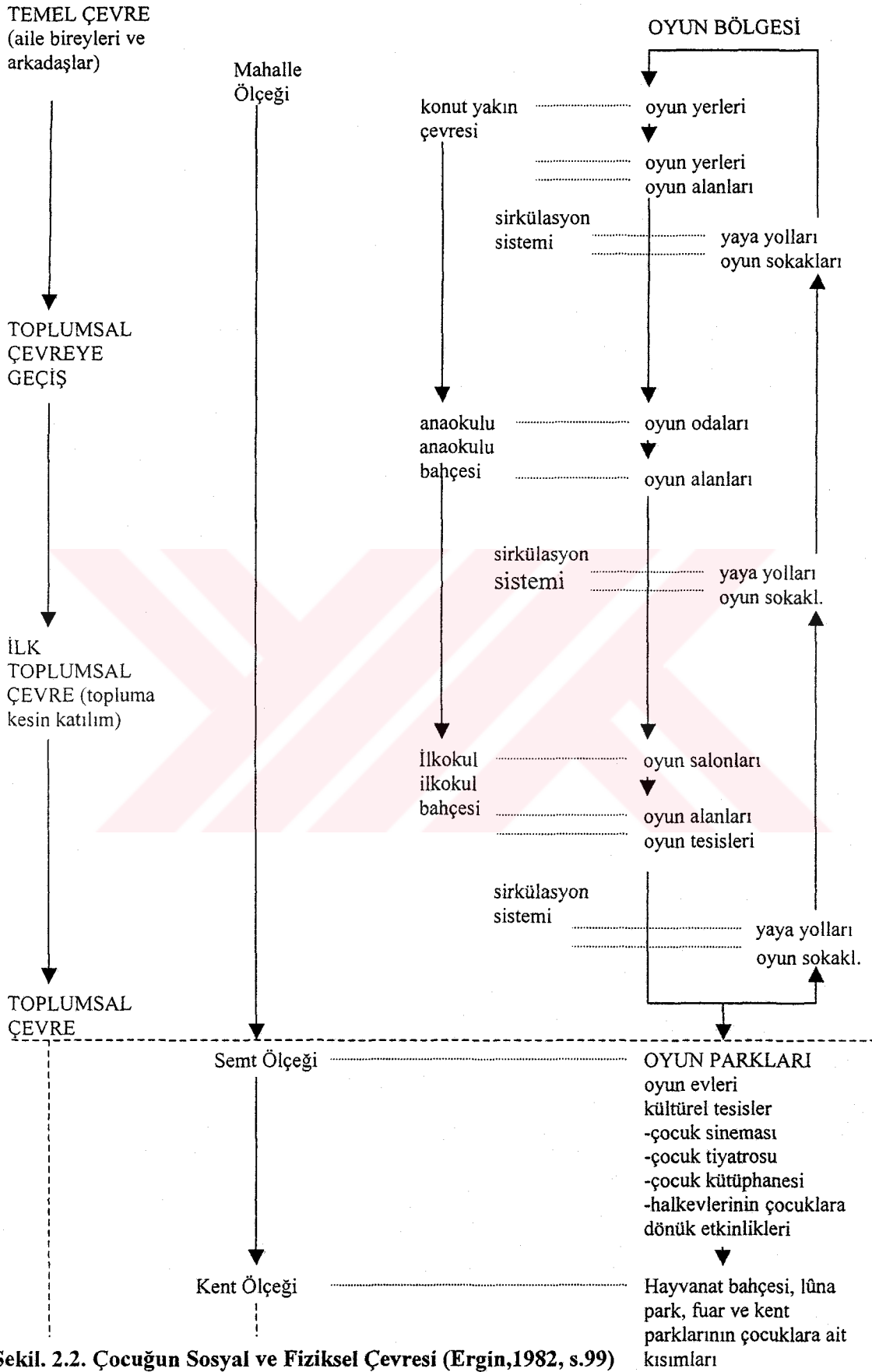
2.2.3.2.1. Çocuk Oyun Alanları

Çocuk oyun alanları üzerine irdeleme yapılırken Ergin(1982)'in konuya yaklaşım biçimi temel alınmıştır. Bu anlamda aşağıda yer alan şekildeki kavramlar şunları ifade etmektedir:

Oyun yerleri kavramı, oyun için özel düzenlenmemiş olup, çocukların gerçekte oynadıkları mekânları kapsamaktadır.

Oyun alanı, mekansal yerleşim ve donatımı bakımından oyun için özel olarak düzenlenmiş yerdir.

Oyun bölgesi, konut ve eğitim yapılarına direkt bağlantısı olan, trafikten arındırılmış, oyun alanlarının birbirleriyle ilişkisi kurularak tasarlandığı açık/yeşil alan bütünüdür (Ergin, 1982, s.41).



Şekil. 2.2. Çocuğun Sosyal ve Fiziksel Çevresi (Ergin,1982, s.99)

Çocuk oyun alanlarına yönelik olarak önerilen (olması gereken) bölgeleme yukarıda verilmiştir. Çocuk oyun alanlarına ilişkin önerilen standartlar da aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.31. Çocuklar İçin Oyun Alanları – Önerilen Minimum Standartlar (Sivri, 1993, s.123)

Oyun Alanı tipi	Her çocuk için minimum alan	Minimum oyun alanı	En uzaktaki konuttan maksimum yürüme mesafesi	Düşünceler
OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLAR (DIŞ MEKAN)	3 m ²	100 m ²	200 m. (Her 20-30 konuta küçük çocuklara uygun konut alanı)	Trafik akışı araya girmemelidir. Oyun alanlarının en azından %50'si sert zeminli olmalıdır. Alanlar annelerin görüşüne ve seslenmesine uygun olmalıdır.
DONATILI OYUN ALANLARI	10 m ²	1000 m ²	400 m.	Alanın en azından 600 m ² 'sinde top oyunları için sert zemin sağlanmalıdır.

Bunların yanında oyunun tarzına yönelik olarak aşağıda verilenler, mekânda bulunması gerekenler dolayısıyla imar planına yansıtılması gerekenler konusunda ipucu vermektedir.

1. Doğal dürtü nedeniyle oluşan oyunlar,

(hareket, saldırma, bulaştırma, kirletme dürtüleri)

1.1. gürültü ve yön-pozisyon-hareket-yer değiştirme eylemleriyle bağlantılı olan ve dolayısıyla geniş mekânı gerektiren aktivite biçimleri,

koşmak, atlamak, zıplamak, tırmanmak, kaymak, sallanmak vb.,

1.2. gürültü ve yön-pozisyon-hareket-yer değiştirme eylemleriyle kısmen

bağlantılı olan ve dolayısıyla bir evvelki kadar geniş mekânı gerektirmeyen aktivite biçimleri,

oturma, konuşma, dinleme, yazma, okuma, kesme, yapıştırma, dizme, evcilik, doktorculuk vb. sosyal rol oyunları, kum havuzunda bireysel oyunlar,

2. Yönlendirilme nedeniyle oluşan oyunlar,

2.1. organize futbol, basketbol, voleybol ve tenise geçişi sağlayan sporsal oyunlar,

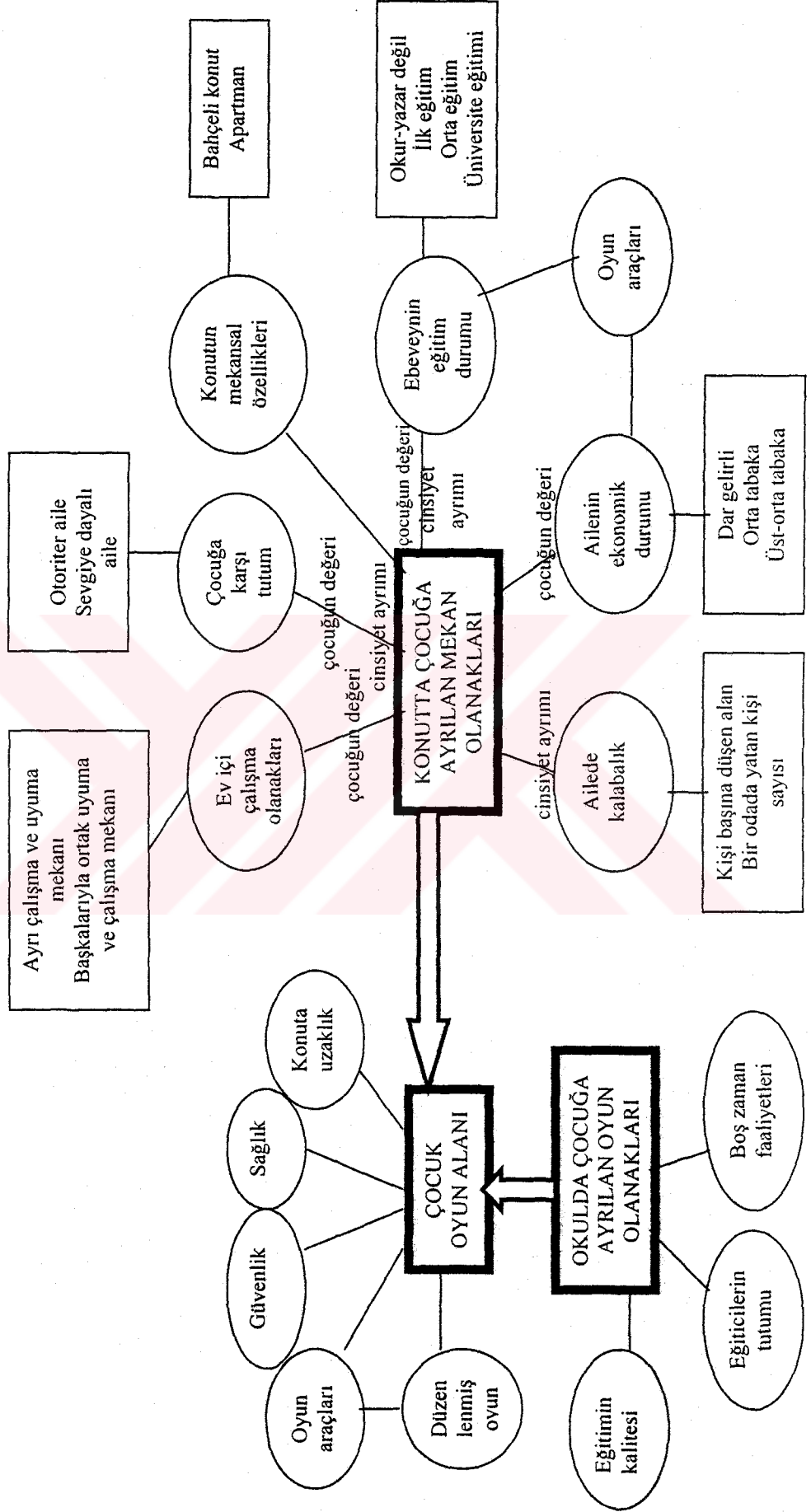
2.2. geleneksel/kültürel oyunlar (bazı sokak oyunları, yerel çocuk oyunları, örneğin: yağ satarım bal satarım, kavun karpuz, boncuk vb.) (Ergin, 1982, ss.50,51).

Bayazıt ve Yüksel (1996), çocuğun yaşadığı çevreleri ve bu çevrelerdeki oyun olanaklarını ortaya koyan bir model hazırlamıştır. Modelde çocuk oyun alanlarının varlığı, konutta ve okulda çocuğa sağlanan olanaklar ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Şekil 2.3’de verilen modelde öncelikle konutta ailenin çocuğa karşı tutum ve davranışlarının çocuğun konut içindeki oyun olanakları üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Bu anlamda ailenin ekonomik durumunun, hane halkı sayısının, ebeveynin eğitim durumunun oyun olanakları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, çocukların kız ya da erkek olmasına bağlı olarak cinsiyet ayrımının düşük sosyal tabakalarda çocuğa verilen önem ve olanakları etkilediği vurgulanmıştır. Okulda çocuğa ayrılan olanakların ise okulun kalitesi, eğitim kalitesi, eğiticilerin oyun konusundaki tutumu, okulda boş zaman faaliyetlerine verilen önem ile ilgisi olduğu ve dolayısıyla bu etkenlerin oyun oynama zamanını ve oyun alanı gereksinimlerini etkilediği belirtilmiştir. Oyun alanlarının niteliklerinin içinde yer aldıkları konut bölgesinin nitelikleriyle ilgisi olduğu vurgulanmıştır.

Konutlardaki ve kentlerdeki çocuk oyun olanaklarına bakıldığında, yetersizliklerin var olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu modele dayanarak ebeveynlerin, eğiticilerin, bu mekânları oluşturan plancının kısacası toplumun bu konudaki bilinç eksikliği ortaya çıkmaktadır.

“Çağdaş mimari ile sokak-konut bütünlüğünün bozulması ve bu bütünlükte varolan oyun olanağının ortadan kalkması ve geleneksel kültürümüzdeki çocuk anlayışının fiziksel mekânın bu hızlı değişimine ayak uyduramaması, belki de Türkiye’de oyun sorununu yaratan neden olmuştur” (Ergin, 1982, s.72).

Şekil 2.3. Çocuğa Ayrılan Oyun Olanakları İle İlgili Sistem Modeli (Bayazıt& Yüksel, 1996, S.436).



Türkiye’de “çocuğa yönelik açık/yeşil alan (...) [donatımı] (...) [yetersizdir. Buna] ek olan bir başka sorun da, mevcutların rasgele, yani çocuğun doğal aksiyon çapı dikkate alınmaksızın fiziksel mekan içine yerleştirilmiş olmalarıdır. Bunlardan sonra da araç/gereç donatımındaki yetersizlik gelmektedir” (Ergin, 1982, s.11).

Ülkemizdeki çocuk oyun alanları geleneksel oyun alanlarına örnek oluşturmaktadırlar. **Geleneksel oyun alanları** genellikle salıncaklar, kaydıraklar, tahterevalli ve tırmanma demirlerini kapsayan elemanlarla belirlenir. Bu oyun alanları çoğunlukla okullarda, toplu konut yerleşmelerinde ve semt parklarında yer almaktadır. Denetimli (yetişkinler veya daha büyük çocuklar ya da gençler tarafından) olan bu çocukların etkinlikleri genellikle salıncak merkezlidir. Gür (1997)’ün de belirttiği gibi, kullanıcı çocuk sayısına göre sınırlı olan geleneksel çocuk bahçesi gereçleri hiçbir alternatif kullanıma olanak tanımadıkları için zamanla bıktırıcı olmaya başlamaktadır. Yani çocuk, “ küçük tutulmuş, dört tarafı sınırlı, sabit araç ve gereçlerin bulunduğu geleneksel oyun bahçelerinde, yaşama alanının daraldığını ve yavanlaştığını hissettiğinden sıkılmaktadır” (Ergin, 1982, s.55)

Ayrıca, “dramatik oyunlar kamusal alanda yer alan çocuk oyunlarında göz ardı edilmektedir. Ele alınan hemen her parkta yer alan kum yüzeylerin diğer oyun araçlarının zeminindeki yumuşak malzeme olarak kullanıldığı, kumun başlı başına bir oyun aracı olmadığı ve yaratıcı oyun gereksinimini sınırlı olarak karşıladığı” görülmektedir (24).

Okul öncesi dönemde ve ilköğretim döneminde çocuklara ayrılan oyun zamanı ve oyun mekanı da çok önemlidir. Demir (1999)’in de belirttiği gibi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’na hazırlanan okulöncesi eğitim programlarında oyunun önemli bir işlevi olduğu vurgulanmasına rağmen, oyun için ayrılan zamanın çok yeterli olmadığı görülmektedir. Örneğin anaokulları programında tam gün eğitim yapan okullar için sabah yalnızca 15 dakika ve öğleden sonra 1,5 saat oyun saati, yarım gün eğitim içinde ise yalnızca yarım saat oyuna ayrılmaktadır.

“Bugünün okul programları çocuklara boş zaman bırakmamakta, serbest oyun zamanlarında bile yönlendirilmiş oyunlara yer vermekte, kısacası özgür oyunu yok etmektedir” (Artar, 1999, s.122).

İlkokul çocuğunun yaşamında hareket etme özgürlüğü daha da kısıtlanmaktadır. Okulda saatlerce süren oturma zorunluğu, çocuğu bedensel ve sinirsel yönden olumsuz etkilemektedir. (...) Okuldaki ders süreleri ve ev ödevi yapma ile geçen saatlere kıyasla, okuldaki beden eğitimi saatlerinin de yetersizliği düşünülürse, ilkokul çocuğunun oyununa ayırabileceği çok az zamanı kalmaktadır. Dolayısıyla konut yakınında oyuna uygun mekânların bulunmasının önemi pek fazladır. (...) [Bu bağlamda,] gelişme dönemlerinde çocuğun dürtü niteliğindeki hareket etme isteğini karşılamasının organizması üzerine olumlu etkileri vardır. Öncelikle

- *kas-iskelet sistemi kuvvetlenir,*
- *kalp-dolaşım-solunum sistemi güçlenir (Ergin, 1982, ss.54,55).*

Çocuk bahçeleri ve oyun alanları yetersizliği yaşanan ülkemizde ilkokul, ortaokul ve liselerin bahçeleri çocuk oyun alanlarının bir alternatifi şeklinde de algılanmalı ve bu bilinçle tasarlanmalıdırlar. Bir yandan bitki bahçeleri gibi derslere yardımcı olacak anlamda ele alınmalı, diğer yandan çeşitli sporlara elverişli ortamlar olmalıdırlar. Oysa gerek çamura karşı bir önlem, gerekse bazı oyunlara alt yapı olarak betonlanan ilkokul bahçeleri ülkemizde ölümcül kazalara bile yol açabilmektedir. (...) [Zengin algısal ortamlar,] beyni dirik, ilgiyi devingen tutarak öğrenimi de hızlandırabilen bir özelliktir (Gür, 1997,ss.240,241).

Özellikle kış aylarında teneffüslerde okul bahçesi kullanılmadığı düşünülürse okul içinde alternatif mekanlara olan ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.

Yapı Araştırma Enstitüsü (YAE-1988) tarafından hazırlanan **Toplu Konut Üretiminde Kalite İçin Donatılar** başlıklı çalışmanın çocuk oyun alanlarına ilişkin bazı alan standartları ve mekansal özellikleri bulunmaktadır. Bu anlamda, YAE'nin kabul ettiği değerler aşağıda belirtilen büyüklüklerdir.

Kentsel yerleşmelerde çocukların oyun alanı olarak kullanılacak alanların tümü için her 1000 kişiye 2 dekar ile 5 dekar arasında büyüklükler öngörülmektedir. Çocuk oyun alanlarının aynı zamanda birer eğitim alanları oldukları da düşünüldüğünde bu alanların biçimlendirilmesinde çocukların katılımını sağlayacak yollara gidilmeli ve oyun alanının hazır elemanlardan oluşan bir yer olması yerine orada bulundurulmuş malzeme ile çocukların- belki büyüklerin de

yardımı ile, kurabilecekleri, değiştirebilecekleri bir düzeni olmalıdır. (...) Komşuluk ünitesinde oyun alanları konut alanlarına yakın, gençlerin ve çocukların kolay ulaşabileceği mesafede olmalıdır. Oyun alanı olarak tasarlanmış alanlar, oyun parkları, oyun bahçeleri ve diğer parklardır. Bunun için gerekli alanlar:

- Oyun parkları için 3 m^2 / kişi (minimum)
- Oyun bahçeleri için 5 m^2 / kişi (minimum)
- Diğer parklar için 4 m^2 / kişi (minimum)

Toplam oyun alanının % 25'i tampon bölge ve sirkülasyon alanı ayrılırken, % 9-10'u tasarlanmamış doğal mekanlardan oluşmalıdır. Oyun alanları hizmet yarıçapı 0,75 m. olmalıdır. İmar İskan Bakanlığının saptamalarına göre ise çocuklar (3-6, 7-11 yaş) için bahçeler kişi başına 1.50 m^2 'dir. (...) Her komşuluk ünitesi içinde bir çocuk oyun parkı yapılmalıdır. Ancak bu oyun parkı tasarlanmış ve bitirilmiş olmak yerine çeşitli malzemeleri bulundurmalıdır – ağlar, kutular, sandıklar, ağaçlar, ipler, basit aletler, çerçeveler, çimen ve su gibi. Çocuklar kendi oyun alanlarını kendileri kurabilmelidirler. Bu parklarda her çocuğa 6 m^2 oyun alanı düşmelidir. (...) Mahalle (40-60 birim) ölçeğindeki yerleşmelerde ilkokul çocukları için toplam 5940 m^2 büyüklüğünde oyun alanı bulunmalıdır. (...) Komşuluk çevresi ölçeğindeki yerleşmelerde 7-11 yaşları arasındaki çocuklar için konut başına 4.00 m^2 alan oyun alanı olarak düzenlenmelidir. Bu alanlar konutlara $100-150 \text{ m}^2$ uzaklıkta olmalı ve %50'si voleybol, basketbol gibi düzenli spor alanlarına ayrılırken; geri kalanı bitki dikilen alanlar, ağaçlık ve çimenlikler, paten ve bisiklet düzlükleri, bilye, üç yaş, dokuntaş oyun yerleri, hazır oyuncaklar, ip atlama yerleri, su havuzları, Robenson oyun yerleri, resim duvarları olarak düzenlenmelidir. (...) Konut alanlarında çocukların oynayabilecekleri, çeşitli etkinliklerde (resim, müzik, spor vb.) bulunabilecekleri çocuk merkezleri bulunmalıdır. (...) Bu mekanlar konutlardan ayrı olarak planlanacağı gibi konutlarla bitişik, iç içe veya alt alta düzenlenebilir.

Alanlar	En az	En Çok	İstenen
Üç odalı	$13,5 \text{ m}^2$	15 m^2	15 m^2
Dört odalı	18 m^2	$19,5 \text{ m}^2$	$19,5 \text{ m}^2$

(Sivri, 1993, ss.125,126,127).

Çocuk oyun alanlarının (ÇOA) çocuğu temsil açısından yeterlilik durumu değerlendirilmek istenirse aşağıdaki kriterler açısından olumluluk taşımak zorundadır.

1. *Oyun mekanının yerleşim konumuna ilişkin olanlar;*
 - *Kullanıcısı açısından ulaşılabilirlik(...),*
 - *Trafik güvenliği(...),*
 - *Yerleşim dokusundaki diğer açık/yeşil mekanlarla olan ilişkisine ve*
 - *Yerel iklim koşullarına uygun optimal yönlendirme [ilkeleridir.] (...)*
2. *Oyun mekanının donatımına ilişkin olanlar;*
 - *Oyun tiplerine göre araç-gereç donatımının niteliğini,*
 - *Doğal öğelerle donatımını,*
 - *Her mevsim kullanım olanağının bulunmasını ve*
 - *Çok yönlü kullanımı hedef alan ilkelerdir.*
3. *Oyun mekanının kullanıcılarına ilişkin olanlar;*
 - *Oyun ve ilkökul çocuğumun aksiyon çapına,*
 - *Metrekare/ çocuk donatımının yaşa göre nitelik ve niceliğine,*
 - *Farklı yaş grupları arasındaki akıcı mekan kullanımına olanak veren tasarım düzenine dikkat çeken ilkelerdir (Ergin, 1982, ss.31,32).*

Türkiye’de yer almayan çağdaş çocuk parkları ve serüven parklarına ilişkin detaylı bilgi Ek13’de verilmiştir. Ayrıca Gür ve Zorlu (2002)’nin da belirttiği gibi, çocuk cennetleri peyzaj düzeni insan elinden çıkan, işlemlerin büyük bir kısmı mekanik olduğu ve çocuklar arası ilişkilerin amatörler tarafından düzenlendiği mekânlardır. Türkiye’de çocuk cennetleri ise daha çok tatil köyleri kapsamında ele alınmaktadır.

2.2.3.2.2. Sokaklar

Ergin (1982)’in de belirttiği gibi, sokakta arkadaş grubunun sürekli olması mekânın oyun değerini artırmakta, aynı çevre içinde çocuk kendi yaştlarının yanı sıra diğer büyük çocuk ve erişkinlerle de kendiliğinden olan sürekli bir etkileşime girmekte ve bu akıcı yaşam, çocuğun deneyim alanı zenginleştirmektedir. Çocukların

sokaklara olan ilgisi, sokakların oyun alanını ikame etme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca sokağın, konut yakın çevresinde çocuğun ilk tanıştığı dış mekan olması bakımından önemi büyüktür.

Bu anlamda sokaklar, aktif, pasif, bilişsel, yaratıcı ve düşsel çeşitli oyunların sergilenmesine olanak tanımakta; ana babaların fiilen denetimini gerektirmeden kullanılabilmekte; buna karşılık yine de çocuklar ana babanın ve diğer yakınların görsel ve işitsel algı alanı içinde olabilmekte; sokağa eklenen aksesuarlar kurulan oyuna bağlı olarak çabucak evlerden temin edilebilmekte; çocukların devam ve sürekliliğini sağlayarak dostluk ve dayanışmanın pekişmesine yardımcı olmaktadır (Gür, 1997, s.248).

Sokaklar bir çok gelişimsel davranış türüne olanak tanımaktadır. Bu davranış türlerinden aktif olanlar daha çok erkek çocukların tüm sokağa yayılmasını sağlar aktif gelişmelerine olanak verirken, sokakların sunduğu diğer olanaklar daha çok kız çocuklarının aktif olmayan gelişmelerine yardımcı olur ve kız çocuklarının lokal kullanımına olanak sağlayarak (eşik, merdiven, kapı önü vb. gibi) bu cinse de önemli bir katkıda bulunurlar (Ergin, 1982, s.61).

Sokakta oynanan oyunlar (ki bunlara sokak oyunları denilmektedir) çocuk oyun alanlarında oynanamayan oyunlardır. Bu oyunlar; top oyunları (istop, yakartop,...) ve grup oyunları (körebe, köşe kapmaca, yağ satarım bal satarım,...)'dır. Özellikle bu top ve grup oyunları, 6-12 yaş grubundaki çocuklar arasında oynanmaktadır. Çocuk oyun alanı olarak tasarlanan alanlardaki oyun elemanları, 6-12 yaş grubundaki çocukların fiziksel etkinliklerini karşılamak için yeterli değildir. Buna karşılık bu alanları en çok kullanan bu yaş grubu çocuklardır. Çocuk oyun alanlarının tüm yaş grubundaki çocuklar tarafından kullanılması, sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların çoğu ise yaşları büyük olan çocukların, küçük çocukların oynamasına olanak tanımamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü her yaşın ilgi alanı ve oyunu farklıdır ve çocuklar kendi yaşlarıyla daha uyum içinde oynamaktadırlar.

Günümüzde “ev çevresinin çocuklar için “sundukları” nelerdir? Özerklik? Tanıdıklık? Karmaşıklık? Keşfedilebilirlik? Yeterlik? Uygunluk ve birliktelik? Devamlılık, bütünlük ve düzen? Mahremiyet, barınma, güvenlik? Köklülük ve bağlanma?” (Güryanak, 1996, s.427).

Sokaklar otomobil egemenliğine dayandığından çocuklar için sokaklarda oynamak tehlikeli olmaktadır. “1970’li yıllardan sonra kentlerin otopark sorunu da kaldırımlarla çözülmeye başlanınca çocukların kaldırım oyunlarında (...) azalma saptanmıştır. (...) Fiziksel büyüme ve uzaması sürekli olan çocuk 2-3 yaş arasında üç tekerlekli bisiklete binebilir” (Gür&Zorlu, 2002, ss.9,10). Bunun için ülkemizde sokaklar uygun mekanı sunmamaktadır. Bisiklet yolları olmadığından aynı sorun daha üst yaş çocuklar için de geçerlidir.

2.2.4. Değerlendirme

“Çocukları, yetişkinlerin katı ve gösterişçi bir anlayışla düzenledikleri mekân kullanma kılavuzunun mahkûmiyetinden kurtulabilir miyiz? Bu, dünyanın çocuk duyarlığında yorumlanmasının, çocukları bu katı çağdan kurtarmanın ilk şartıdır. Bu şartın yerine gelmesi için yapılacak olan *yeni bir çocuk okumasıdır*” (Şirin, 1998, s.43). Toplumsal kategori içinde yer alan (temsil eden) çocukların da birer kullanıcı olduğunu göz önüne alınmamakta; çocuk gözüyle, çocuklar için gereksinmelerine uygun mekanlar düzenlenmemektedir. “Toplum içinde taraf olarak görülmeyen çocuğun, elbette fiziksel planlama çalışmalarında dikkate alınması beklenemez. Bunun somut sonucu da çocuğa yönelik yetersiz mekân donatımı olmaktadır” (Ergin, 1982, s.74).

Fiziksel mekânlar, Sivri (1993)’nin de belirttiği gibi, bireylere kim oldukları ve bu toplum içinde kim olabilecekleri hakkında çeşitli mesajlar vermekte ve zamanla birey, tasarımılanmış ortam ile kendisini özdeşleştirerek belirli bir kimlik kazanmaktadır.

Mekânsal alana yönelik olarak yukarıda irdelenen konularda yetersizlikler ortaya konulmuştur. Mekân dışı alanda temsil edilmeyen çocuğun mekânsal alanda da temsil edilemeyeceği bilinmektedir. Bununla bağlantılı olarak, çocuklara yönelik sağlık, kültür ve eğlence yapılarının belirtilen önemlerine rağmen fiili durumdaki yetersizlikleri (hatta bazı yapıların hiç olmaması) dikkat çekmektedir. Dolayısıyla çocuğun mekânsal temsil araçlarının az olduğu görülmektedir. Mekân dışı temsil araçlarından elde edilen bilgilerle mekânsal temsil araçlarından elde edilen bilgilerin oranı bu durumu ortaya koymaktadır.



BÖLÜM ÜÇ

MEKANDA TEMSİLİN İRDELENMESİNDE

İZMİR İLİ KONAK İLÇESİ ÖRNEĞİ

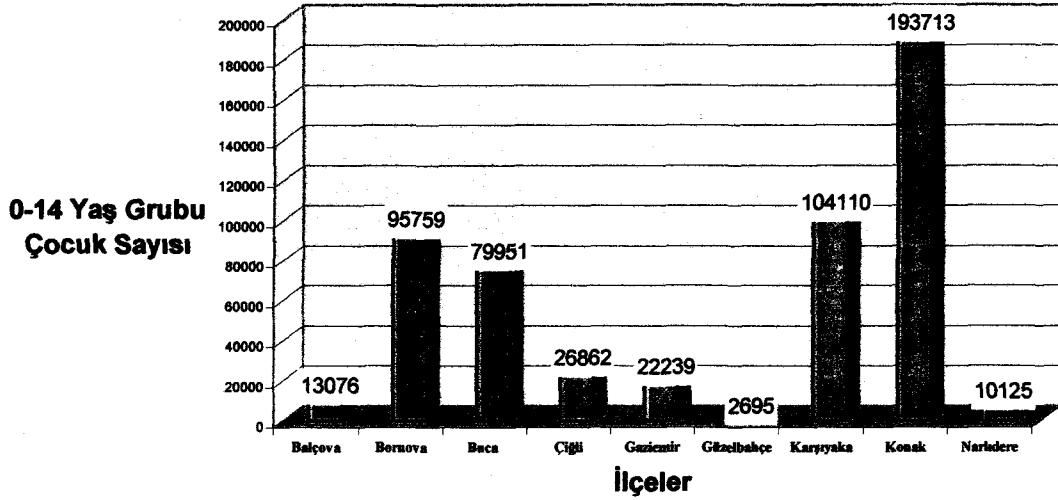
3. Mekanda Temsilin İrdelenmesinde İzmir İli Konak İlçesi Örneği

Tez kapsamında alan çalışması olarak İzmir metropolitan kent bütünü içinde Konak ilçesi seçilmiş ve bu ilçenin kamusal mekan açısından çocuklara sunduklarının incelenip, değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tablo 3.1. İzmir Metropolitan İlçeler İtibariyle 15 Yaş Altı Nüfusu (2000-2001)
(İzmir Sağlık İl Müdürlüğü)

İLÇELER	15 YAŞ ALTI (0 – 14) NÜFUS				TOPLAM NÜFUS	
	2000	2001	Artış Oranı %	2001 Nüfusunda Payı	2000	2001
Balçova	13548	13076	-3,48	17,84	72586	73313
Bornova	94647	95759	1,17	22,13	422237	432784
Buca	77052	79951	3,76	23,48	329265	340487
Çiğli	27189	26862	-1,20	22,95	114894	117028
Gaziemir	21542	22239	3,24	25,50	84326	87223
Güzelbahçe	2668	2695	1,01	20,34	13048	13250
Karşıyaka	104936	104110	-0,79	21,37	479802	487122
Konak	196217	193713	-1,28	22,42	862805	864175
Narlidere	9860	10125	2,69	21,37	45782	47377
TOPLAM	547659	548530	0,16	22,27	2424745	2462759

Grafik.3.1. İzmir Metropolitan İlçeler İtibariyle 15 Yaş Altı Nüfusu (2001)
(İzmir Sağlık İl Müdürlüğü)



Konak ilçesinin örnek ilçe olarak seçilmesindeki birinci neden, en fazla 0-14 yaş grubu nüfusu barındıran ilçe olmasıdır. DIE tarafından nüfusun yaş gruplarına göre sınıflandırılmasında 0-14 yaş grubu, çocuk nüfusu olarak ele alınarak bilgiler verildiğinden; çalışmada kullanılan veriler de bu nüfus aralığına ilişkin olmuştur.

Konak ilçesinin farklı sosyo-ekonomik kökenli kentliyi bir arada bulundurması, ilçenin seçiminde rol oynayan diğer bir kriter olmuştur. Bu da en açık olarak ilçenin **planlamaya sonradan dahil edilen alanlarının %34'lük hiç de az olmayan bir orana sahip olmasında** görülmektedir. **Planlamaya sonradan dahil edilen alanlar** tanımı, D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi 2001-2002 eğitim öğretim yılı PLN.501 Yüksek Lisans projesi kapsamında ele alınan **İzmir Kenti Planlı Gelişme Öyküsü** başlıklı alan çalışmasından alınmıştır. Adı anılan çalışma, İzmir kenti 9 metropolitan ilçe bütününde her ilçe için yıllar itibariyle yapılan çeşitli planların yapılaşmanın gerçekleştiği yıllarla karşılaştırılarak paftalara aktarılmasıyla oluşturulmuştur. Bu karşılaştırma sonucunda plan ile gelişen alanlar ve planlamaya sonradan dahil edilen alanlar ortaya çıkmıştır. Önce yapılaşmanın gerçekleştiği ardından ıslah imar planlarının yapılmasıyla imar planlarına sonradan dahil edilen alanlar olan **planlamaya sonradan dahil edilen alanlar**, bu özelliği ile planla gelişen alanlara göre sosyo-ekonomik olarak farklı insanları barındırmaktadır.

Konak ilçesi homojen bir ilçe olmamasından dolayı bölgeler itibariyle incelenmiştir. Çalışmada, Konak İlçe Belediyesi tarafından oluşturulan bölgeler araştırmanın içeriğine uygun ayrıldığından aynen kabul edilmiştir. 11 adet olan bu bölgeler; Yeşilyurt, Eskiizmir, Karabağlar, Konak, Gültepe, Basmane, Eşrefpaşa, Yenişehir, Alsancak, Güzelyalı ve Hatay bölgeleridir.

Çalışma kapsamında incelenenler sırasıyla;

- İlçedeki 0-14 yaş grubu çocuk nüfusu
- Eğitim alanında; ilçedeki okul öncesi eğitim kurumları / resmi ve özel
- Eğitim alanında; ilçedeki ilköğretim kurumları / resmi ve özel
- Eğitim alanında; ilçedeki özel eğitim kurumları
- Açık alan olarak ilçedeki çocuk oyun alanları
- Kültür yapıları olarak çocuk kütüphaneleri
- Spor tesisleri olarak yüzme havuzları
- Korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlardır.

Gerekli bilgiler, ilgili birimlerin faaliyet raporları, dosya evrakları, bilgisayar çıktıları kullanılarak ve kişisel görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Bu verilerin tablo ve grafik şeklinde işlenmiş dökümü diğer sayfalarda verilmektedir.

Tablo.3.2. Konak İlçesinde 0-14 Arası Yaş Gruplarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı (2001).(İzmir İl Sağlık Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur)

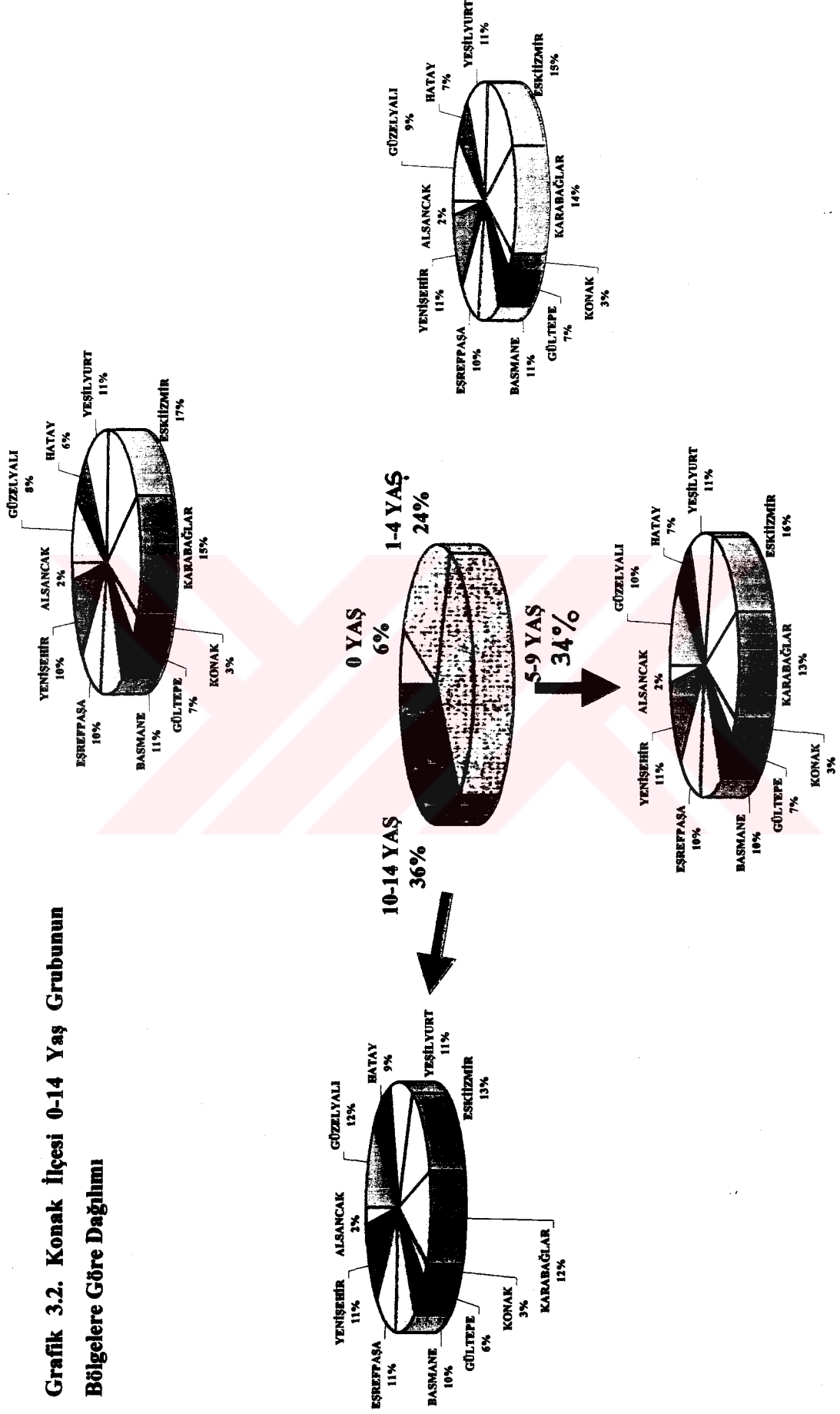
Yaş Grupları	Kız	Erkek	Toplam
0 yaş	6155	5992	12147
1-4 yaş	25626	23935	45561
5-9 yaş	32731	31617	64348
10-14 yaş	34291	33366	67657
0-14 yaş Toplam	98803	94910	193713

Konak ilçesinde 0-14 yaş grubu içinde hâkim yığılma, 10-14 ve 5-9 yaş grupları arasındadır.

Tablo.3.3. Konak İlçesi Bölgeler İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Çocuk Nüfusu (2001) (İzmir İl Sağlık Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur)

Bölgeler	Yaş Grupları				Toplam
	0	1-4	5-9	10-14	
Alsancak	257	1019	1486	1583	4345
Hatay	723	3316	4765	6155	14959
Eskiizmir	1993	7842	9399	9195	28429
Karabağlar	1835	7370	8601	8237	26043
Konak	401	1453	1901	1815	5570
Gültepe	839	3361	4318	4342	12860
Basmane	1284	5238	6705	6588	19815
Eşrefpaşa	1220	4895	6668	7147	19930
Güzelyalı	987	4360	6617	7823	19787
Yeşilyurt	1360	5449	7048	7397	21254
Yenişehir	1284	5258	6840	7377	20759
Toplam	12183	49561	64348	67659	193751

Grafik 3.2. Konak İlçesi 0-14 Yaş Grubunun Bölgelere Göre Dağılımı



3.1. Eğitim Kurumları

Konak ilçesinde eğitim kurumları bünyesinde sırasıyla; okul öncesi eğitim kurumları, ilköğretim ve özel eğitim kurumları incelenmiştir. Bu kurumların öncelikle resmi ve özel okul olarak adetleri ve öğrenci sayıları ile bölgeler itibariyle dağılımları ele alınmıştır. Ardından, kurumların arsa ve okul bahçe alanı büyüklükleri ile bina kat adetleri incelenmiştir.

Tablo.3.4. Konak İlçesi Resmi+Özel Anaokullarının Cinsiyetlere Göre Sayısal Dağılımı (2002-2003) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

Okul Türü	Okul Adedi	Kız	Erkek	Toplam	Kurumun Yer Aldığı Bölge
Resmi Anaokulları	1	149	143	292	1-Hatay
Özel Anaokulları	21	301	350	651	12-Hatay, 5-Güzelyalı, 3-Alsancak, 1-Yenişehir
TOPLAM	22	450	493	943	4 farklı bölge

Tablo.3.5.İzmir İli Konak İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Olmayan Kurum ve Kuruluşlarda Eğitim Gören Okul Öncesi Çocuk Sayısı ve Kurumların Bölgelere Göre Dağılımı (2002-2003) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

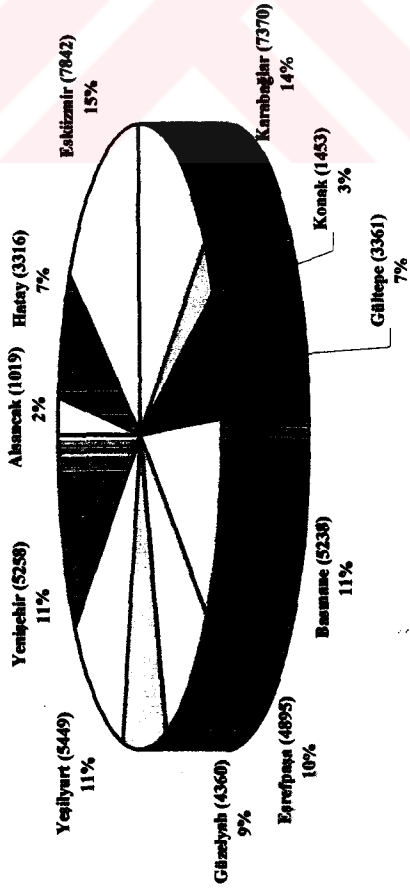
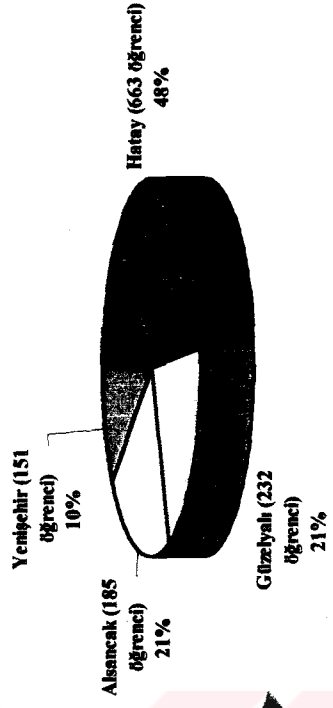
Sıra No	Kurum Adı	Bölge	Kur Say.	Çocuk Sayısı		
				Top.	Erkek	Kız
1	S.S.K. Tep.Kreş Gündüz Bakımevi	Yenişehir	1	46	18	28
2	T.C.D.D.İşlt.Gn.Md.İzmir Eğt.Md.K.G.B	Alsancak	1	34	15	19
3	İzmir Defterdarlığı Kreş ve Gündüz Bak.	Hatay	1	88	55	33
4	Dr.Suat Seren İzmir Göğüs Hast. K.G.B.	Yenişehir	1	43	29	14
5	Türk Telekom Yenişehir Kreş Gün. Bak.	Alsancak.	1	17	10	7
6	Hv.Eğt.K.lığı Hanife Ana Kreş Gün.Bak.	Güzelyalı	1	43	24	19
7	Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Kreşi	Alsancak	1	17	11	6
Toplam			7	288	162	126

Yapılan kişisel görüşmeler sonucunda, Konak ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı anaokulları ve diğer kamu kurum ve kuruluşlardaki kreş gündüz

nüfusunu ilçedeki aynı yaş grubu çocuk nüfusu ile oranlamak; ilçede bu yaş grubu çocuğun ne kadarının anaokulu imkanından yararlandığını ortaya koymak açısından önemlidir. Ancak yapılan çocuk nüfusu sınıflandırmasında bu yaş grubunu 1-4 yaş aralığı ile 5-9 yaş aralığı çocuk nüfusu kapsamaktadır. Bu yaş gruplarından 1-4 yaş aralığının temel alınması 5-9 yaş aralığına göre daha anlamlı bulunmuştur. Buna göre ilçede 1-4 yaş grubu çocuk nüfusu içinde yaklaşık %0,03 çocuk okul öncesi eğitim kurumlarına (anasınıfları hariç) gitmektedir. Anasınıfları daha çok 5-6 yaş çocuk nüfusuna hitap etmesi bakımından 1-4 yaş grubu çocuk nüfusu içinde değerlendirilmemiştir.



Grafik 3.3. KonaK İleşi 1-4 Yaş Grubu Nüfusunun Bölgelele Göre Dağılımı İle İleşde Kreaş Ve Anaokulu Bulunan Bölgelelerin Dağılımı



Tablo.3.6.Konak İlçesi Okulları Bünyesindeki Anasınıflarının Dağılımı (2002-2003) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

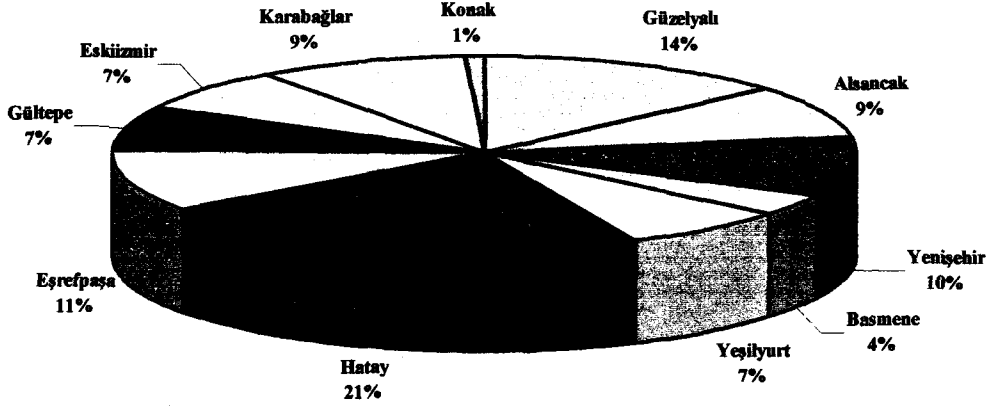
Okul Türü	Okul Adedi	Kız	Erkek	Toplam
Resmi Lise Bünyesindeki Anasınıfları	5	88	69	157
Resmi İlköğretim Bünyesindeki Anasınıfları	88	1382	1382	2764
Özel İlköğretim Bünyesindeki Anasınıfları	10	188	214	402
TOPLAM	103	1658	1665	3323

Aşağıdaki tabloda ilçede yer alan okul öncesi eğitim kurumlarına ait bilgiler toplu halde verilmiştir.

Tablo.3.7. İzmir İli Konak İlçesindeki Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Öğrenci Sayısı (2002-2003).(Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

Sıra No	Okul Öncesi Eğitim Kurumları	Kurum Sayısı	Top.Öğr. Sayısı
1	Resmi Anaokulları	1	292
2	Özel Anaokulları	21	651
3	Resmi İlköğ.Bünyesindeki Anasınıfları	88	2.764
4	Özel İlköğ.Bünyesindeki Anasınıfları	10	402
5	Anadolu Lisesi Bünyesindeki Anasınıfları	1	29
6	E.M.L. Bünyesindeki Anasınıfları	1	28
7	Kız Meslek Lisesi Bün. Anasınıfları	3	100
8	Kurum ve Kuruluşlar Bün. Kreş ve Gündüz Bak.	7	288
	Toplam	132	4554

Grafik.3.4. Konak İlçesi Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Bölgelere Göre Dağılımı



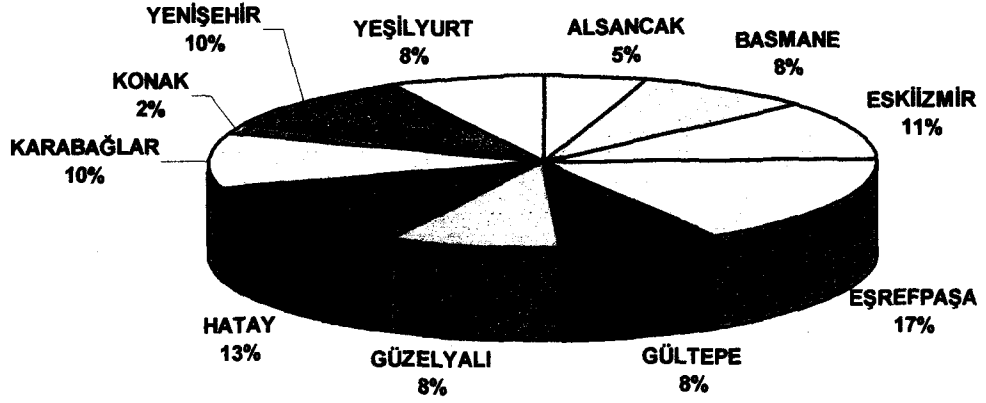
Yukarıdaki grafikte ilçedeki anaokulları, kreş ve gündüz bakımevleri ile anasınıflarının okul adetlerinin oranı bölgelere göre verilmiştir.

Tablo.3.8. Konak İlçesi Resmi+Özel İlköğretim Okullarındaki 6-14 Yaş Arası Öğrenci Sayılarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı (2000-2001) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

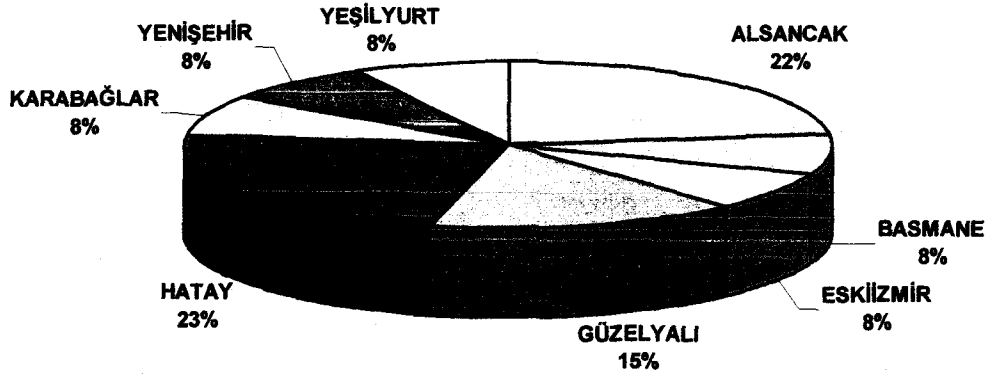
OKUL TÜRÜ	OKUL ADEDİ	6-14 YAŞ ARASI			5-14 YAŞ GRUBU ÇOCUK NÜFUSUNA (20001) ORANI
		KIZ	ERKEK	TOP.	
Resmi İlköğ. O.	120*	54663	58822	113485	0,86
Özel İlköğ. O.	12	2706	2940	5646	0,04
TOPLAM	132	57369	61762	119131	0,9

*: 2002-2003 eğitim-öğretim yılı itibariyle resmi ilköğretim okul sayısı 116'ya düşmüştür. Bu 4 okuldan 2 tanesi heyelan sonucu kapanmış, diğer ikisi ise başka okullarla birleştirilmiştir.

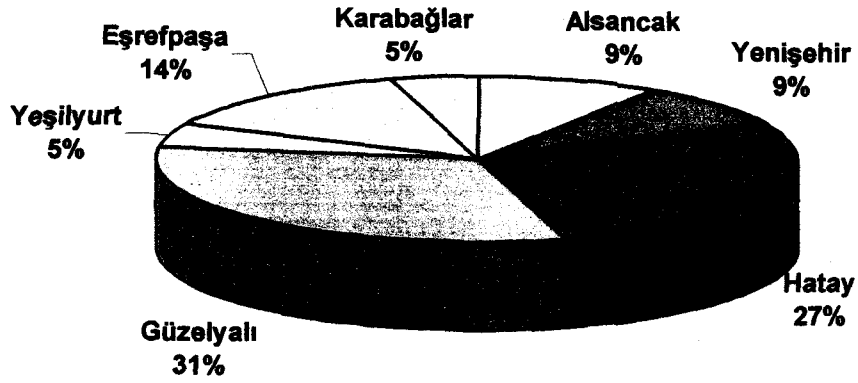
Grafik 3.5. Konak İlçesi Resmi İlköğretim Okullarının Bölgelere Göre Dağılımı (%)



Grafik.3.6. Konak İlçesi Özel İlköğretim Okullarının Bölgelere Göre Dağılımı (%)



Grafik 3.7. Konak İlçesinde Bilgisayar Laboratuvarı Bulunan Resmi İlköğretim Okullarının Bölgelere Göre Dağılımı (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)



Konak ilçesi bölgeleri içinde 7 bölgede bilgisayar laboratuvarı bulunan resmi ilköğretim okulu yer almaktadır. Basmane, Eskiizmir, Gültepe ve Konak bölgelerindeki okullarda bilgisayar laboratuvarı bulunmamaktadır. Bunun yanında bilgisayar laboratuvarı bulunan resmi ilköğretim okullarının o bölgedeki toplam resmi ilköğretim okulları içindeki oranları şu şekildedir; Karabağlar bölgesinde %8,3, Güzelyalı bölgesinde %63, Yenişehir bölgesinde %18, Alsancak bölgesinde %33, Hatay bölgesinde %53 ve Eşrefpaşa bölgesi ile Gültepe bölgesinde %10 oranındadır.

Tablo.3.9. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel Anaokullarında Okul Arsa Alanı Dağılımı (m²) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

Anaokulu Okul Arsa Alanı (m ²)	Resmi Anaokulu Sayısı	Özel Anaokulu Sayısı
100 – 200 m ²	-	5
201 – 300 m ²	-	5
301 – 400 m ²	-	4
500 – 750 m ²	-	3
1.500 m ²	1	-
10.000 – 14.000 m ²	-	4
Toplam	1	21

Yukarıdaki tabloda sadece anaokullarının arsa alanları dikkate alınmıştır. İlçede yer alan okul öncesi eğitim kurumlarından anasınıfları, ilköğretim okulları bünyesinde o okul binası içinde konumlandığından anasınıfı öğrencileri yine o okulun bahçesinden yararlanmaktadır. Bu nedenle anasınıfları okul arsa alanı açısından değerlendirme dışı bırakılmıştır.

“İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik”te eğitim tesisleri içinde yer alan anaokulları için belirtilen alan büyüklüğü 3000 – 5000 m²’dir. Yukarıdaki tabloya göre 21 özel anaokulu içinde 4 tanesi (10.000-14.000 m²) bu standarda uymaktadır. Konak ilçesinde yer alan tek resmi anaokulu ise bu standardın altında kalmaktadır.

Tablo.3.10. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Okul Arsa Alanı Dağılımı(m²) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

İlköğretim Okul Arsa Alanı (m ²)	Resmi İlköğretim Sayısı	Özel İlköğretim Sayısı
600 – 1.000 m ²	3	-
1.001 – 2.000 m ²	16	2
2.001 – 3.000 m ²	25	-
3.001 – 4.000 m ²	16	2
4.001 – 5.000 m ²	18	3
5.001 – 6.000 m ²	9	1
6.001 – 7.000 m ²	3	2
7.001 – 8.000 m ²	10	-
8.001 – 9.000 m ²	5	-
9.001 – 10.000 m ²	2	-
11.000 – 13.000 m ²	6	-
14.000 – 16.000 m ²	3	-
Toplam	116	10*

*: Konak ilçesinde 12 tane özel ilköğretim okulu bulunmaktadır. Ancak bunlardan 2 okulun lise bünyesinde yer alması, ilköğretim okul arsa alanı açısından bir fikir vermeyeceği inancından hareketle inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

“İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik”te eğitim tesisleri içinde yer alan ilköğretim okulları için belirtilen alan büyüklüğü 8.000 – 15.000 m²’dir. Yukarıdaki tabloya göre bu standarda uyan resmi ilköğretim sayısı 116 okul içinde ancak 16 adettir.

Aşağıda yer alan öğrenci başına bahçe alanlarına ilişkin rakamlar mevcut verilere göre gruplandırılmıştır. Bu doğrultuda gruplandırmada belirli bir oran gözetilmemiş ancak, daha hassas bir sonuç ortaya çıkarmak açısından çok fazla yuvarlama rakamlara yer verilmemiş ve sayı aralıkları bu hassaslıkta belirlenmiştir.

Tablo.3.11. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel Anaokullarında Öğrenci Başına Düşen Bahçe Alanı (m²) (hesaplamada 2002-2003-öğrenci sayısı dikkate alınmıştır).(Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Öğrenci Başına Düşen Bahçe Alanı (m ²)	Resmi Anaokulu Sayısı	Özel Anaokulu Sayısı
0,5 m ²	-	1
1 – 2 m ²	1	6
4 – 7 m ²	-	7
14 – 29 m ²	-	6
127 m ²	-	1
Toplam	1	21

Tablo.3.12. İzmir İli Konak İlçesi Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Öğrenci Başına Düşen Bahçe Alanı (m²).(hesaplamada 2002-2003-öğrenci sayısı dikkate alınmıştır) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Öğrenci Başına Düşen Bahçe Alanı (m ²)	Resmi İlköğretim Sayısı	Özel İlköğretim Sayısı
0,1 – 0,5 m ²	1	-
0,6 – 1,0 m ²	6	-
1,1 – 1,5 m ²	15	-
1,6 – 2,0 m ²	12	1
2,1 – 2,5 m ²	9	1
2,6 – 3,0 m ²	19	-
3,1 – 3,5 m ²	9	-
3,6 – 4,0 m ²	8	2
4,1 – 5,0 m ²	6	-
5,1 – 6,0 m ²	7	-
7,1 – 8,0 m ²	4	1
8,1 – 9,0 m ²	5	2
9,1 – 10,0 m ²	3	-
11 – 13 m ²	5	2
14 – 16m ²	3	-
18 – 24 m ²	3	-
40 m ²	1	-
111 m ²	-	1
Toplam	116	10

Yukarıdaki tabloda yer alan çocuk başına düşen okul bahçesi alanı verileri, zamanının büyük bir bölümünü okulda geçiren çocuklar için özellikle teneffüs vakitlerinde oyun oynanan mekan olarak önemlidir. Bunun yanında okul bahçeleri, çocukların okul dışı zamanlarında (okul sonrası/akşamüstü veya hafta sonları) oyun alanı olarak kullanabilecekleri potansiyel bir mekanı da oluşturmaktadır. Ancak okul bahçesi zeminin beton olması bu mekanda oynanacak oyunları sınırlamaktadır. Özellikle top oyunları için uygun olmamaktadır.

Tablo 3.13. İzmir İli Konak İlçesinde Yer Alan Resmi İlköğretim Okullarının Bahçe Alanları ve Öğrenci Başına Düşen Ortalama Bahçe Alanlarının Bölgelere Göre Dağılımı (m²) (2002-2003). (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Bölümü verilerinden yararlanılmıştır.)

Sıra No	Konak İlçesi Bölgeleri	Bölgedeki Toplam Okul Bahçe Alanı (m ²)	Bölgedeki Ortalama Öğrenci Başına Bahçe Alanı (m ²)
1	Güzelyalı	32.915	3,37
2	Hatay	45.442	4,33
3	Karabağlar	53.584	5,40
4	Yeşilyurt	37.222	4,74
5	Eşrefpaşa	33.265	3,20
6	Yenişehir	47.421	9,30
7	Eskiizmir	73.152	5,87
8	Alsancak	*13.174 (5.977+7.197)	4,94
9	Gültepe	42.338	4,78
10	Basmane	*48.523(43.888+4.635)	6,70
11	Konak	10.038	1,94
	Toplam	425.242	4,96

*: Alsancak bölgesindeki (2 okul) 7.197 m² lik ve Basmane bölgesindeki (1 okul) 4.635 m² lik okul bahçesi alanı okul dışı zamanda (akşam üstü ve hafta sonları) otopark olarak kullanıldığından potansiyel oyun alanı kapsamı dışında bırakılmıştır. Yukarıdaki tabloda ilk sütundaki okul bahçesi alan büyüklüğü verilerinde yalnızca resmi ilköğretim okullarının bahçelerinin hesaba dahil edilmesi, kişisel görüşmeler sırasında alınan bilgilere göre, özel ilköğretim okullarının bahçelerinin okul dışı zamanda kullanılmasının mümkün olmayışından kaynaklanmaktadır.

Tablo.3.14. İzmir İli Konak İlçesi Resmi İlköğretim Okullarının Kat Adetlerine Göre Dağılımı. (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Kat Adedi	Resmi İlköğretim Bina Sayısı	%
Prefabrik	2	1
1 Katlı	16	8
2 Katlı	89	44
3 Katlı	76	37
4 Katlı	21	10
Toplam	204	100

Bazı okulların arsasında birden fazla bina bulunduğu için okul adedi ile bina sayısı eşit değildir.

Okulun tek katlı olmasının ilköğretim çağındaki çocuklar için hijyenik ve pedagojik nedenlerle önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca okulun tek katlı olması, çocuğun okul ortamında kendini güvende hissetmesi ve çocukta o mekana ait olduğu hissini oluşturabilmesi için gereklidir. Ancak Konak ilçesindeki resmi ilköğretim okullarının yalnızca % 9'unun tek katlı olduğu görülmektedir.

Tablo 3.15. İzmir İli Konak İlçesi Özel Eğitim Kurumu Öğrenci Sayısı ve Bina Bilgileri (2202-2003) (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.)

Kurum Adı	Öğrenci Sayısı			Arsa Alanı (m ²)	Bina Taban A.(m ²)	Bahçe (m ²)
	Top.	Erkek	Kız			
Ahmet Şefika Kilimci Eğitim Uyg. Ok.ve İş Eğt. Merkezi (Zihinsel engelli 6-14 yaş grubu) / İkiçeşmelik	59	32	27	1090	760	330

İzmir ili Konak ilçesinde çocuklara yönelik özel eğitim merkezi bir adettir. Bu merkezde 6-14 yaş grubu çocuklarının yanında 80 erkek ve 23 kızdan oluşan 103 adet 16 ve üzeri yaş grubu öğrenci de eğitim görmektedir. Yukarıdaki tabloda 6-14 yaş grubuna yönelik öğrenci sayıları yer almaktadır. Öğrenci başına düşen bahçe miktarı 0,57 m² dir.

3.2. Çocuk Oyun Alanları

İlçedeki kamusal mekanlar çerçevesinde açık alanlar olarak çocuk oyun alanları ele alınmıştır. İlk önce 1/1000 uygulama imar planlarında yer alan çocuk oyun alanları incelenmiştir. Daha sonra Konak ilçe belediyesi parklar müdürlüğünden içinde çocuk bahçesinin yer aldığı parkların listesi ile bu parkların projelerinden örnekler ve fotoğraflar alınmıştır. Burada yapılan kişisel görüşmeler sırasında, uygulama imar planında yer alan ÇOA'ların ne kadarının halihazırda yer aldığının bilinmediği belirtilmiştir. Dolayısıyla aşağıdaki ÇOA'larına ilişkin alan büyüklüklerinin tamamının fiili durumu yansıttığını söylemek yanlış olacaktır.

Tablo.3.16. Konak İlçesi 1/1000 Uygulama İmar Planında Yer Alan Çocuk Oyun Alanlarının (ÇOA) Bölgelere Göre Dağılımı (D.E.Ü. Mim.Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 1999 Staj Çalışması verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur)

Sıra No	Bölgeler	ÇOA Adedi	Toplam Çocuk Oyun Alanı (m ²)
1	Yeşilyurt	4	40.872
2	Gültepe	3	6.264
3	Hatay	2	2.800
4	Karabağlar	3	19.976
5	Eskiizmir	9	26.806
6	Güzelyalı	7	16.754
7	Yenişehir	2	2.312
8	Basmane	1	3.336
9	Eşrefpaşa	2	1.272

Tablo.3.17. Konak İlçesinde Bölgeler İtibariyle Çocuk Oyun Alanı Bulunan Parkların Bölgelere Göre Dağılımı (Konak İlçe Belediyesi Parklar Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Sıra No	Bölgeler	Park Adedi	Toplam Park Alanı (m ²)	Park İçindeki ÇOA Toplamı (m ²)
1	Yeşilyurt	16	56.760	4.181
2	Gültepe	3	2.650	1.148
3	Hatay	23	68.570	700
4	Karabağlar	10	16.800	2.307
5	Eskiizmir	1	4.000	5.269
6	Güzelyalı	18	46.785	3.420
7	Yenişehir	1	3.500	578
8	Basmane	3	16.400	556
9	Eşrefpaşa	7	12.050	318

Yukarıda yer alan her iki tabloda da ilçedeki 11 bölgeden 9 tanesinde çocuk oyun alanlarının bulunduğu görülmektedir. İlçenin en prestijli bölgelerinden olan Alsancak bölgesinde çocuk oyun alanı bulunmamaktadır. Bunun yanında 9 bölgede yer alan ve park içinde çözülen çocuk oyun alanları, büyüklükleri ve park içindeki alansal oranları bakımından farklılıklar göstermektedir. Yukarıdaki tabloda verilen parklar içindeki çocuk oyun alanı büyüklükleri yaklaşık olarak hesaplanmıştır. Park içinde düzenlenen çocuk oyun alanları geleneksel oyun alanı şeklindedir. ÇOA olarak ayrılan alana, alanın büyüklüğüne göre salıncak, kaydırak, bazılarında da kum havuzu konulmuştur. Dolayısıyla hem nitelik hem de nicelik bakımından her yaş grubu çocuğa hitap etmekten uzaktır. Daha ayrıntılı bilgi için Konak İlçe Belediyesi Yıllık Faaliyet Raporlarından elde edilen ilçedeki parklara ait proje ve fotoğraflar Ek.17'de verilmiştir.

3.3.Çocuk Kütüphaneleri

İzmir metropolitan ilçeler bütününde toplam iki adet çocuk kütüphanesi bulunmaktadır. Bunlar, Konak ilçesinde yer alan Atatürk İl Halk Kütüphanesine bağlı çocuk kütüphanesi ile Karşıyaka ilçesinde yer alan Karşıyaka Çocuk Kütüphanesidir. Bu kütüphanelere ilişkin sayısal veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo.3.18. Yıllar İtibariyle İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümü İstatistikleri (İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Teknik Bölümü)

Yıllar	Okuyucu Sayısı	Ödünç Verilen Kitap Sayısı	Kayıtlı Üye Sayısı
1997	17.524	3.496	3.885
1998	16.710	3.240	*489
1999	23.927	2.073	633
2000	22.233	4.082	845
2001	20.423	3.750	494

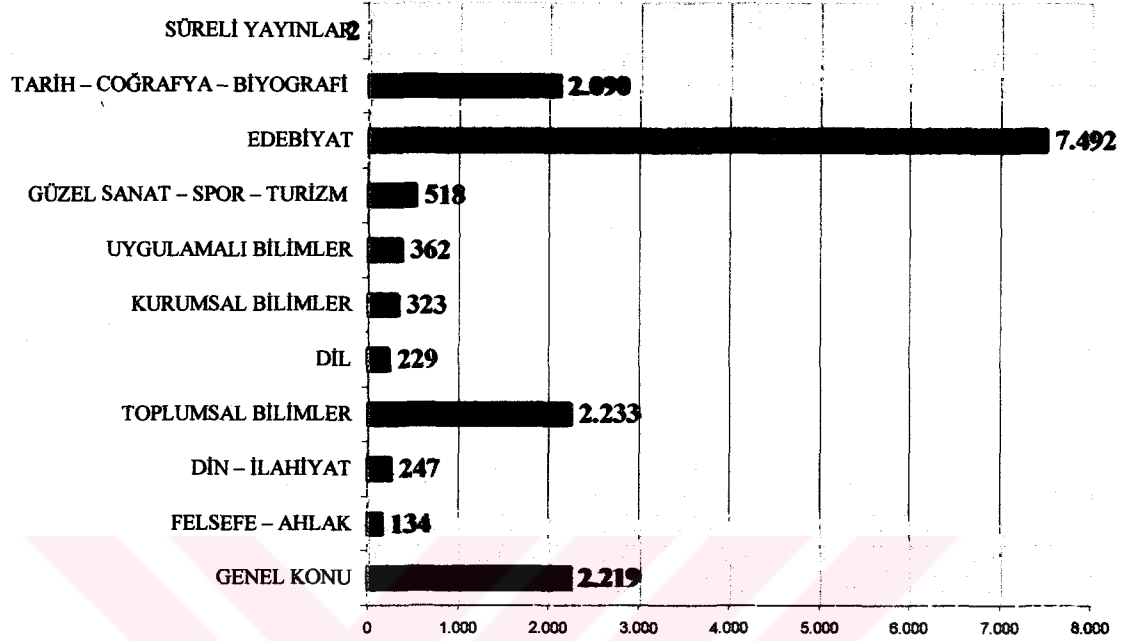
*: Üye sayısı 1998 yılına kadar yıllar itibariyle eklenen üyelerin toplam sayısı dikkate alınarak kayıt tutulmuştur. 1998 yılından sonra kayıtlar yıllık olarak tutulmaya başlanmıştır. 1997 yılından 1998 yılına kadar üye sayısındaki azalmanın nedeni budur.

Tablo.3.19. Yıllar İtibariyle Karşıyaka Çocuk Kütüphanesi İstatistikleri (İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Teknik Bölümü)

Yıllar	Kitap Sayısı	Okuyucu Sayısı	Ödünç Verilen Kitap Sayısı	Kayıtlı Üye Sayısı
1997	9.509	11.664	3.713	381
1998	9.509	12.737	3.222	365
1999	8.582	9.330	1.714	119
2000	8.657	7.873	1.057	107
2001	7.385	5.817	1.168	109

2001 yılı itibariyle İzmir 9 metropolitan ilçe bütününde 5-14 yaş grubu nüfusu içinde 2 çocuk kütüphanesinden yararlanan toplam çocuk sayısı %19,8 oranındadır. Bu kütüphanelerdeki kitapların konularına göre dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik.3.8 İzmir Metropolitan İlçeler Bütününde Yer Alan Çocuk Kütüphanelerindeki Kitap Konularının Dağılımı (2001) (İzmir İl Kültür Müdürlüğü)



Tablo.3.20. İzmir Gezici Kütüphane Bilgileri (2001) (İzmir İl Kültür Müdürlüğü.)

Gezici Kütüphane Sayısı	1
Kitap Sayısı	3.733
Kayıtlı Üye Sayısı	710
Hizmet Götürülen Semt ve Köy Sayısı	195
Ödünç Verilen Kitap Sayısı	8.166

3.4. Yüzme Havuzları

İzmir ili metropolitan ilçeler bütününde çocuklar yüzmeğe yönelik olarak İzmir Spor İl Müdürlüğüne bağılı Atatürk Yüzme Havuzu (Konak ilçesi/Alsancak) ve E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzu (Bornova ilçesi)ndan yararlanmaktadır. Çalışmanın bu aşaması Konak ilçesi ile bağlantılı olmasına rağmen Bornova ilçesindeki yüzme havuzu da incelenmiştir. Çünkü bu havuzdan sadece o ilçe çocukları değil diğere ilçelerden gelen çocuklar da yararlanmaktadır.

İzmir Spor İl Müdürlüğüne bağılı Atatürk Yüzme Havuzu Tesisleri bazı yüzme kulüplerine tesisten yararlanma olanağı sunmaktadır. Bunlar; ESTİ (Ege Su Sporları Tenis İhtisas Kulübü) ve TDİ (Türkiye Denizcilik İşletmeleri) dir. 6-15 yaş aralığına yönelik olan kurslara talepler yaz aylarında artmaktadır. Kurs ücreti ise haftanın 3-4 günü, günde 2 saatlik programa karşılık 2003 yılı itibariyle ayda 30.000.000 TL'dir. Ayrıca kayıt sırasında 5.000.000 TL kart ücreti alınmaktadır.

Tablo 3.21. İzmir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne Bağlı Spor Kulüplerine Kayıtlı Olan Sporcu Adaylarının Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı (İzmir Spor İl Müdürlüğüne Bağlı Atatürk Yüzme Havuzu Tesisleri 2002 yılı kayıt bilgilerinden yararlanılmıştır.)

Y A Ş	ESTİ 2001- yüzme			ESTİ 2002- yüzme			TDİ 2002- yüzme			ESTİ 2002- Su sporu		
	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T
5	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	2
6	2	7	9	-	4	4	2	4	6	1	3	4
7	6	4	10	3	4	7	1	13	14	3	6	9
8	5	7	12	7	4	11	11	20	31	4	4	8
9	2	8	10	2	8	10	7	12	19	4	6	10
10	4	8	12	8	9	17	8	10	18	7	4	11
11	1	8	9	6	6	12	12	12	24	3	11	14
12	7	4	11	4	5	9	4	9	13	-	9	9
13	5	2	7	3	4	7	2	8	10	3	6	9
14	-	1	1	4	5	9	4	4	8	4	15	19
15	2	2	4	1	-	1	3	1	4	-	10	10
16	1	-	1	1	3	4	2	2	4	-	2	2
Top.	35	51	86	39	52	91	56	96	152	30	77	107

ESTİ: Ege Su Sporları Tenis İhtisas Kulübü

TDİ: Türkiye Denizcilik İşletmeleri

Tablo 3.22. 2002 Yılında E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıtlı Olan 5-16 Yaş Arası Nüfusun Cinsiyetlere Göre Dağılımı. (E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzu 2002 yılı “küçükler”e ait kayıt bilgilerinden yararlanılmıştır.)

Cinsiyet Yaş	Kız	Erkek	Toplam
5	18	49	67
6	190	216	406
7	228	269	497
8	261	265	526
9	179	194	373
10	155	161	316
11	111	141	252
12	80	119	199
13	67	78	145
14	43	41	84
15	36	69	105
16	36	24	60
Bilinmeyen	179	178	357
Toplam	1583	1804	3387

Ayrıca, 2002 yılında E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzu Yaz Okuluna 7-12 yaş arası kayıt yaptıranlar 215 kişidir.

Tablo 3.23. 2002 yılında E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıt Yaptıran 75.yıl İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı (E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzu 2002 yılı “küçükler”e ait kayıt bilgilerinden yararlanılmıştır.)

Cinsiyet Yaş	Kız	Erkek	Toplam
6	2	4	6
7	2	2	4
8	3	6	9
9	1	9	10
10	8	8	16
11	1	1	2
12	1	1	2
13	3	-	3
Toplam	21	31	52

Tablo 3.24. 2002 yılında E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıt Yaptıran Özel İzmir İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı. (E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzu 2002 yılı “küçükler”e ait kayıt bilgilerinden yararlanılmıştır.)

Cinsiyet Yaş	Kız	Erkek	Toplam
6	13	14	27
7	3	7	10
8	-	8	8
9	8	7	15
10	9	11	20
11	5	10	15
12	-	7	7
13	-	5	5
Toplam	38	69	107

Tablo.3.25. 2002 yılında E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzuna Kayıt Yaptıran Özel Ege İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yaş ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı (E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzu 2002 yılı “küçükler”e ait kayıt bilgilerinden yararlanılmıştır.)

Cinsiyet Yaş	Kız	Erkek	Toplam
6	5	7	12
7	11	12	23
8	8	4	12
9	3	2	5
10	-	4	4
11	2	2	4
12	1	2	3
13	-	1	1
Bilinmeyen	46	52	98
Toplam	76	84	162

2002 yılında E.Ü. Olimpik Yüzme Havuzuna kayıt yaptıran İlköğretim Okulu öğrencileri, kış döneminde (Kasım, Şubat ayları) ya hafta sonu Cumartesi günü saat 12.30 ile 14.00 arası ya da hafta içi örneğin Salı ve Perşembe günleri saat 17.00 ile 18.00 arası yüzme kursuna katılmaktadır.

Yukarıdaki veriler İzmir metropolitan ilçeler bütünündeki ilköğretim okullarının yüzme konusundaki bilinç düzeyini ortaya koymaktadır. İzmir 9 metropolitan ilçe bütününde 2002 yılı İl Millî Eğitim Müdürlüğü verilerine göre 385 adet resmi ve özel ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okulların içinde sadece 3 tanesi yani % 0,78'i öğrencilerini yüzme kursuna göndermektedir. Bilindiği gibi, spor etkinliklerinden özellikle yüzme, çocukların bedensel ve zihinsel gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu gerçekten hareketle, okul programlarına yüzmeyi dahil eden ilköğretim okulların sayısının düşüklüğü ise düşündürücüdür.



3.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Kurumlar

Tablo.3.26. İzmir İli Metropolitan İlçeler Bütününde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne Bağlı Çocuklarla İlgili Kuruluşların Kapasiteleri, Bina Bilgileri (2003) (İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü.)

Kurum Adı	Hizmet Ettiği Yaş Grb.	Kurum Kapasitesi	Kat Adedi	Arsa Alanı (m ²)	Bina Taban A. (m ²)	Bahçe Alanı (m ²)
Karşıyaka Çocuk Yuvası	0 – 12 (E+K)	150	2 katlı	18.000	4.100	13.900
Buca Adem Dertsiz Çocuk Yuvası	7 – 12 (E+K)	80	2 katlı	10.000	1.800	8.200
Buca Kız Yetiştirme Yurdu	13 – 18 (K)	100	2 katlı	3.000	1.455	1.545
Bornova Yetiştirme Yurdu	13 – 18 (E)	175	4 katlı	9.360	2.960	6.400
Necdet Alpar Çocuk Gençlik Merkezi	-	gündüzlü	-	-	-	-
Alsancak Çocuk Gençlik Merkezi	-	yatılı (20)	-	-	-	-

E:Erkek, K: Kız

İzmir ili metropolitan ilçeler bütününde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı Kreş ve Gündüz Bakımevi bulunmamaktadır.

İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünde ilgililerle yapılan görüşmelerde, İzmir 9 metropolitan ilçe bütününde yer alan çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarının toplam kapasitesi 505 olmasına rağmen 575 çocuğun bu kurumlardan yararlandığı belirtilmiştir. Ayrıca, İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü verilerine göre 2003 yılı itibariyle 250 korunmaya muhtaç çocuk bulunmaktadır. Bu 250 çocuktan kuruma müracaat eden 50 tanesinin, kurumların kapasitelerinin dolu olması nedeniyle koruma altına alınamadığı belirtilmiştir. Yani toplam 825 korunmaya muhtaç çocuktan yalnızca %70'i koruma altındadır. İlgililerce, kuruma başvuran çocuk sayısı açısından yurt sayısının yetersiz ve yurtlardaki binaların koğuş sistemi şeklinde olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla yurtlar nitelik ve nicelik olarak yetersiz durumdadır.

Sonuçta, İzmir metropolitan ilçeler bütününde en fazla çocuk nüfusu bulunduran Konak ilçesinin çocuklara yönelik sosyo-kültürel olanaklarının yetersiz olduğu görülmüştür. İlçedeki bölgeler incelendiğinde, **planlamaya sonradan dahil edilen alanlar** içinde kalan bölgelerin diğer bölgelere göre okul öncesi eğitim kurumları, özel ilköğretim kurumları ve çocuk oyun alanları bakımından daha yetersiz olduğu belirlenmiştir. Konak ilçesi bölgeleri itibariyle çocuklara sunulan olanaklar Ek 19'da verilmiştir.



BÖLÜM DÖRT

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

4. Değerlendirme ve Öneriler

Kapitalist üretim ilişkilerini temel alan modernite, bu üretim ilişkileri bütününde aktif rol almayan birey ya da grupları dışlamaktadır. Bu doğrultuda modernizm endüstriyel toplum yapısını ve bu yapının fiziksel mekânını, üretim ilişkilerinde aktif rol alan **erişkin** bireyin standart ve özelliklerine uygun olarak biçimlendirmektedir. Böylelikle erk'i elinde bulundurma yetisine sahip olmalarına izin verilmeyen ve bu nedenle temsil edilemeyen gruplar endüstriyel toplum yapısı içinde ortaya çıkmakta ve **ötekiler** olarak adlandırılmaktadır. Çalışma kapsamında bu gruplar içinde anılan çocukların toplumda temsil edilme durumları irdelenerek, Türkiye'de çocuğa yönelik mental yapının ne olduğu ortaya konulmuştur. Böylece belirlenen temsil araçlarına yönelik irdelenen fiili durumda bazı yetersizliklerin bulunduğu ortaya çıkmış ve ayrıca mevcutta var olmalarına rağmen ilgili yasaların işlerlik kazanamadığı saptanmıştır. Toplumdaki bir bilinç eksikliğine işaret eden bu durumun mekâna da yansdığı görülmüştür.

Temsil araçlarının irdelenmesi sonucunda, hakları ihlâl edilen, gelişim dönemlerine uygun yeterli sosyal ve fiziksel mekân bulamayan, varlık nedenlerini oluşturan oyuna yönelik yeterli fiziksel mekâna sahip olmayan, ahlâki açıdan istismar edilen, tüketim toplumu içinde potansiyel tüketici grubu olarak görülen, yetersiz yatırım yapılan, sosyal ilişkileri zayıflayan, yaratıcılıkları gelişmeyen çocukların ve yeterince korunamayan muhtaç çocukların bulunduğu görülmüştür. İlgili sayısal veriler bu yetersizlikleri daha net şekilde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de çocuklar bedensel, zihinsel ve sosyal gereksinimleri karşılanmadan büyümektedirler. Türkiye'de çocuklara ilişkin yapılan araştırmalar, genellikle ele alınan temsil araçları

kapsamında tarihsel gelişimin incelenmesini veya mevcut durumun saptanarak yetersizliklerin belirtilmesini içermektedir.

Bireylerin kişiliklerinin şekillendiği çocukluk dönemi, toplumun gelecekteki niteliğini belirlediğinden önemli bir dönemdir. Bir toplumun kendi geleceğini düşünen bir niteliğe sahip olması her şeyden önce çocuğa karşı sorumlu olduğu bilincine ulaşması ile olanaklıdır. Bu bilinçle çocukluk hakları korunarak büyüyen çocukların, ileride birer yetişkin olduklarında başkalarının haklarını koruyan, kendine güvenen, saygılı, sorumluluk sahibi, onurlu, özgür vb. niteliklere sahip olacakları düşünülmektedir. Bunlar da geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerde bulunması istenen niteliklerdir. Ancak, istenen niteliklerle toplum tarafından çocuklara sunulan olanaklar arasında bugün yaşanan çelişki durumunun gelecekte aşılması gerekmektedir. Aksi takdirde, mevcut durumdan yola çıkarak Türkiye'nin gelecekteki kimliğinin yukarıda sıralananların tersi niteliklere sahip bireylerin kimlikleri ile özdeş olacağı düşünülmektedir.

Belirtilen fiili durumun değişmesi için başlangıçta bir toplumsal bilincin oluşması gerekmektedir. Bu toplumsal bilinç ile üretilen bilimsel bilgiler ve oluşan talepler sivil toplum örgütlerini harekete geçirecektir. Talepler siyasi baskı haline gelince, siyasi parti programlarına dahil olacak ve seçilen parti öngördüklerini mevzuata koyarak fiili duruma geçirecektir. Modern yaşamda erk'in çocuk yönünde karar almasını sağlamak için erk'i harekete geçirecek ve erk'e baskı uygulayacak yolun bu olduğu düşünülmektedir.

Bu değerlendirmelerin ortaya koyduğu zemine oturarak konu bağlamında mekân dışı alana ve mekâna yönelik geliştirilen öneriler, devletin çocuğa verdiği önemin yetersizliğini ortadan kaldırmak amacından hareket ederek oluşturulmuştur.

Devletin çocuğun yetişmesindeki temel sorumlulukları ve ödevleri, olanak sağlamak, koşulları iyileştirmek ve ortamı geliştirmektir. Ancak uygulamadaki eksiklikler nedeniyle devletin çocuğa karşı sorumluluklarını yerine getirmediği görülmektedir. Çocuklara yönelik hizmetlerin yeterliliği ve sürekliliğinin sağlanması

ancak mevcut yasal düzenlemelerin yeniden tanımlanmasıyla ve yine yasal anlamda eksikliklerin giderilmesiyle mümkün olabilecektir.

Bu bağlamda:

- Öncelikle devlet bir çocuk politikası oluşturmalıdır. Bunu sağlamak için ise öncelikle ilgili yasalar (hukuk) çıkarılmalı ve okul (eğitim) ve medya (iletişim fakültesi) konu bütününde yönlendirilmelidir;
- Çocuk Hakları Sözleşmesi göz önünde bulundurarak Anayasada çocukların temel haklarına yer verilmelidir;
- Çocuk haklarını yaşama geçirmekte eğitimin rolü büyüktür. Başta çocukların kendileri, ana-babaları, öğretmenleri, çocuk yuvası işletenleri, emniyet görevlileri, medya çalışanları vs. bu konuda eğitilirse, hakların uygulamaya geçmesi kolaylaşacaktır. Bu doğrultuda, Milli Eğitim Bakanlığı'nın gerekli yasal düzenlemelerle ders programlarına çocuk haklarını içeren dersleri koymasıyla, çocukların çocuk hakları konusunda bilinçlenmesi sağlanmalıdır;
- İletişim fakültelerinde de çocuk hakları konusunda dersler yer almalıdır;
- Çocuklarla ilgili davalara bakacak olan hakimlerin bu konuda uzmanlaşmış olmaları ve çocuk suçluluğu ve psikolojisi ile ilgili alanlarda bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Bunun için de Hukuk Fakültelerinde lisans üstü eğitimde gerekli uzmanlaşma derslerinin açılması gerekmektedir. Aynı zamanda bu mahkemelerde görevlendirilecek olan uzmanların da çocuk hukuku ve çocuk suçluluğu gibi konularda hukuk bilgilerine sahip olmaları ve dolayısıyla hakimlerle uyumlu bir işbirliğini sağlamaları gerekmektedir;
- Belediyelerde (yerel yönetim olarak) de gerekli yasal düzenlemeler yapılarak bir çocuk müdürlüğü kurulmalıdır. Böylece bir yaşam mekanı olan kentte de çocuk yararına uygun kararların alınması sağlanmalıdır;
- RTÜK bünyesinde üyeleri ebeveynler, çocuklar ve çocuk alanında uzmanlardan meydana gelen bir alt kurul oluşturulmalıdır. Yayınlanan programlar bu kurul tarafından denetlenmeli ve kurul bağımsız çalışmalıdır;
- Akbulut (2000)'un da önerdiği gibi, şiddet yayınlayan şirketlere getirilecek yasal önlemlerin yanı sıra, yeni bir kanun tasarısıyla televizyon alıcılarına V-chip (Violence Chip) adlı aletin takılması zorunluluk haline getirilmelidir.

Böylelikle V-chip sayesinde (...) çocukların izlemelerinin yasak olduğu program yayını izleyememeleri sağlanmalıdır;

- Korunmaya muhtaç ve özürlü çocuk sayısı SHÇEK tarafından belirlenmeli ve gerekli hizmetin büyüklüğü hakkında bilgi edinilmelidir.

Çocukların yetiştirilmesi sürecinde, şehir planlama disiplininin eylem alanında neler yapılabileceği ise aşağıda sıralanmıştır:

- Ana çocuk sağlığı merkezleri (aile planlaması, hamilelik takibi, sağlıklı doğum, doğumla birlikte çocuğun gelişiminin ve büyümesinin takibi, aşılama, ana-çocuk sağlığı konusunda eğitim veren, çocukları hastalıklardan korumaya yönelik önlemleri alan merkezler) semt ölçeğinde yer almalıdır;
- Çocuk hastaneleri imar mevzuatına girmeli ve asgari alan büyüklüğü ilgili disiplinler tarafından belirlenmelidir;
- Ana-babanın eğitim düzeyini artıracak aile eğitim merkezleri ve ana-baba okullarını içinde barındıran semt ölçeğinde kültürel tesisler yapılmalıdır;
- 1475 Sayılı İş Kanununa Tabi İş Yerlerinde İşverenlerin Kuracakları Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Eğitim ve İşleyiş Esasları Hakkında Tüzükte yer alan kadın işçi sayısı 150'den aşağıya çekilmelidir;
- İmar planlarında anaokuluna gidemeyen çocuklar için düşünülebilecek olan gezici anaokullarına yönelik uygun mekânlar belirlenmelidir;
- Özel eğitime gereksinimi olan çocuklara yönelik hastane ve özel okullar, asgari alan büyüklükleri belirlenerek imar planı yapımı yönetmeliğinde eğitim ve sağlık tesisleri başlığı altına eklenmelidir;
- Okullar, çocuğun kazalardan korunmasını sağlayacak güvenli ortamlarda konumlanmalıdır;
- Çocuk kütüphaneleri imar planı yapılmasına ilişkin yönetmeliğe girmeli ve alan büyüklüğü belirlenmelidir. Bunun dışında okulların yakınında gezici çocuk kütüphanesi hizmetinin verilebileceği boş mekânlar oluşturulmalıdır;
- Çocukların yaratıcılıklarının gelişmesine yardımcı olacak sanat evleri semt ölçeğinde yer almalıdır;

- Sağlıklı gelişme açısından önemli bir yere sahip olan yüzme faaliyet de alan büyüklükleri belirlenerek imar planı yapılmasına ilişkin yönetmeliğin sosyal tesisler bölümüne eklenmelidir;
- Oyun bahçeleri ve spor alanları çocuğun doğal aksiyon çapına uygun olarak ve nitelik ve nicelik bakımından yeterli ve dengeli bir şekilde kent içinde dağılmalıdır (Örneğin okul öncesi çocuğun aksiyon çapı, bakıcısına ve bulunduğu yere bağımlılığı nedeniyle 50-200 m arasındadır (Ergin,1982,s.102)). Bu alanların anaokulu, ilköğretim ve konutla ilişkisi düşünülmeli, ayrıca trafiğe karşı güvenilir mekânlarda konumlanmasına dikkat edilmelidir;
- Oyun alanı, çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişim ve eğitimi için farklı oyun türlerine olanak sağlayacak biçimde tasarlanmalıdır;
- Okul, oyun alanı ve konutlar arasında yaya aksları oluşturulmalıdır;
- Çocuk yuvalarında 6 yaşını tamamlayanların (ilköğretim çağına gelmiş olanların) yuvaya yakın yerlerdeki okullara yerleştirilmeleri gerektiğinden, çocuk yuvalarının konumlandırılmasında bu kriter de göz önüne alınmalıdır;
- SHÇEK bünyesinde yer alan Çocuk Yuvaları “kışla tipi” kurumlar olmaktan çıkartılmalı, bu tesisler az kapasiteli, kompleksler halinde çocuk evlerinden oluşmalıdır. Binaların içi de çocukların yaşlarına ve boyutlarına uygun donanımına sahip olmalı, yatak odaları maksimum 4-6 kişilik olmalı, sosyo kültürel aktiviteler için de geniş mekânlar bırakılmalıdır. Bahçede ise, oyun alanları, kum havuzları, doğal donatılar, basket ve futbol sahaları yer almalıdır. Bina içinde çocukların kış aylarında oyun oynayabilecekleri yerler –kış bahçeleri- bulunmalıdır. Bunlar için imar mevzuatında daha detaylı kriterler yer almalıdır;
- Yetiştirme yurtlarının çocukların toplu olarak yaşadıkları kışla tipi kuruluşlar olmaktan çıkartılıp daha küçük evler şeklinde düzenlenmesine yönelik gerekli bilgi imar mevzuatında yer almalıdır;
- Sokakta yaşayan ya da çalışan çocuklara sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinin sağlanmasına yönelik olarak sağlık ocakları ile bir arada olan sosyal hizmet büroları oluşturulmalıdır;

- Çocuk mahkemelerine yönelik alan büyüklüğü imar mevzuatına girmeli ve mevzuatta çocuğun olumsuz etkilenmemesi için diğer mahkemelerin bulunduğu binadan ayrı bir yerde kurulması gerektiği belirtilmelidir;
- Çocuk mahkemeleri kanununda belirtilen ve ülkemizde hâlâ kurulmamış olan kabul ve gözlem merkezleri de imar mevzuatına girmelidir;
- Cezaevlerinde ise çocuk koğuşu uygulamasının kaldırılması için çocuk cezaevlerine ilişkin tanım ve asgari alan büyüklüğü imar mevzuatına girmelidir. Asgari alan büyüklükleri belirlenirken de cezaevlerinde çocukların eğitileceği göz önüne alınmalı ve bu bağlamda, gerekli duydukları tüm sosyal ve kültürel etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri bir büyüklük belirlenmelidir. Ayrıca, cezaevlerindeki çocukların toplumla etkileşim kurabilmesi (yaşlılarıyla aynı sosyal aktivitelerde yer alması) için yer seçimine ilişkin temel kriterler konulmalıdır.

Görüldüğü gibi, yukarıda belirtilen bütün öneriler çocukların gereksinimlerini karşılayacak olanakların ancak yasal mevzuatın yeniden yapılanması sağlandığı sürece uygulanabilir olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, F. (1984). Piaget'ye göre Çocukta Mekan Kavramının Gelişimi. Mimarlık Dergisi-84/9. Sayı: 207. İstanbul: 31-33.
- Akbulut, T. N. (2000). Çocuklar Televizyondaki Şiddeti Kopyalıyorlar. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. Sayı 10. 519-524.
- Akbulut, N. (2001). Televizyon Çocukları. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. Sayı 11. 363-367.
- Akyüz, E. (1999). Cumhuriyet ve Çocuk. (Ed: Bekir Onur). Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Akyüz, E. (2000). Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları.
- Alp, H. & Gökdeniz, Z. (1996). Türkiye'de Çocuk Medyası. (Ed: Nazan İprişoğlu & Zehra İprişoğlu). Çocuk Kültürü. İstanbul: Mavibulut yayınları.
- Alpay, M. (1999). Türkiye'de Çocuk Yayınları (Ed: Bekir Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: 91-94.
- Alpöge, G. (1996). Günümüz Çocuk Kitaplarında Çocuk İmgesi. (Ed: Bekir Onur.) Çocuk Kültürü. 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 286-299.
- Arda, B. (1999). Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikalarında Çocuğun Yeri (Ed: Bekir, Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü ve Kongresi Bildirileri. Ankara: 446-454.

- Arnaz,Z. (1996). Aile Bütünlüğü Dışında Kalanlar ve Konutları. (Derleyen:Emine M. Komut.) Diğerlerinin Konut Sorunları. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası yayını. 507-517.
- Arslan, A & Al, Y. (1996). Van'da Diğerlerinin Mekanları. Birikim Dergisi. Sayı:86/87. 154-161.
- Artar,M. (1999), Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocukların "Oyun Hakkı"na İlişkin Tutumları. (Ed: Bekir Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 118-122.
- Barre, F. (1984). Çocuk ve Mekan ya da Yitirilmiş Kent. (Çev: Murat Güvenç.) Mimarlık Dergisi-84/9. Sayı: 207. İstanbul: 15-17.
- Bauman, Z. (1998). Sosyolojik Düşünmek. (Çev: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Bayazıt,N.& Yüksel D.Y. (1996). Toplu Konut Projelerinde Çocuklar İçin Mekânlar. (Derleyen:Emine M. Komut.) Diğerlerinin Konut Sorunları. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası yayını. 432-445.
- Beyazova,U. (1999), Cumhuriyetin 75. Yılında Çocuk Sağlığı Hizmetlerine Bakış (Ed: Bekir Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 366-371.
- Bilgin, F. (1984). Kent Mekanında Çocuk, Çocuklar İçin Bir Mekan: Serüven Alanları. Mimarlık Dergisi-84/9. Sayı: 207. İstanbul: 28-30.
- Bilgin, N. (1984). Çocuk(lar) ve Mekan(lar) Mimarlık Dergisi-84/9. Sayı: 207. İstanbul: 18-22.

- Bilgin,N.&Göregenli,M. (1996). Kentsel Katılım ve Çoğulculuk. (Editör: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım). Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne. İstanbul: Kent Basımevi..
- Bulgaç, A. (1996). Fransa ve Türkiye’de Kent, Laiklik ve Kamusal Alan. (Editör: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım). Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne. İstanbul: Kent Basımevi.
- Cengiz,A.S. (1997). Kdz. Ereğli Örneğinde Çocuk Oyunlarının Halk Bilimi Açısından Değerlendirilmesi. (Ed: Bekir Onur.) Çocuk Kültürü. I.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara; 441-474.
- Cılga, İ. (1999). Türkiye’de Çocuk Hakları Çalışmaları. (Ed: Bekir Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Çavuşoğlu, T. (1999). Türkiye’de Çocuk Esirgeme Kurumu ve Çocuk:1921-1983. (Ed: Bekir, Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü ve Kongresi Bildirileri. Ankara.:462-481.
- Collony, E.W. (1995). Kimlik ve Farklılık. İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Dağdelen, Y. (1996). Gerilimsiz ve Stressiz Bir Eğitim. İstanbul: Çağdaş Eğitimde Sanat. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları-9. Demet Yayıncılık. 21-28.
- Danışoğlu, E. (1999). Kalkınma Planlarında Çocukla İlgili Devlet Politikaları. (Ed: Bekir Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: 429-445.
- Demir,Ş.T. (1999). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Oyun Politikası. (Ed: Bekir Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 109-117.

- Diken,B. (1997). Richard Sennett Kamusal Yaşam ve Kent. Birikim Dergisi.
Sayı:97. 70-78.
- Dökmen, Ü. (2000). İletişim Çatışmaları ve Empati. İstanbul: Sistem yayıncılık.
- Ergin, Ş. (1982). Çocuğun Oyun Gereksinimi ve İzmir Alsancak Semtinde Çocuğa Yönelik Açık/Yeşil Alan Mekan Olanaklarının Artırılması Üzerine bir Araştırma.
İzmir: Doçentlik Tezi.
- Gel,H.Y. (1996). Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık İstanbul: Çağdaş Eğitimde Sanat.
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları-9. Demet Yayıncılık. 37-51.
- Gökçen,Ş. (2000). Farklı Olanların Kenti. İzmir Kent Kültürü Dergisi, sayı:1. 52-66.
- Göksu,A.E. (1996). Kentsel Mekan ve Tarih Felsefesi: Zaman ve Temsil Sorunsalı.
İzmir.
- Göksu, S. (1996). İzmir’de Kumdan Kaleler. Birikim Dergisi. Sayı:86/87. 112-119.
- Göksu,S.&Altınçekiç,F.&Göksu,E. (1995).Toplumsal ve mekansal temsil krizini açıklamada özel alan, kamu alanı ve siyasal alan yaklaşımlarına prodeterministik bakmanın sağladığı olanaklar. yayınlanmamış bildiri. 5.Ulusal Bölge Bilimi/Bölge planlama kongresi. Ankara.
- Gür,Öymen,Ş.l & Zorlu, T. (2002). Çocuk Mekanları. İstanbul: Yapı-endüstrisi merkezi yayınları.
- Gür, Öymen, Ş. (1997) Mimari ve Çocuk-Türkiye Örneğinde Çocuğun Mekan Örgütlenmesindeki Yeri. (Ed: Bekir Onur.) Çocuk Kültürü. I. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 209-270.

Gürkan, T. (1999). 1923'ten Günümüze Okulöncesi Eğitim Programları. (Ed: Bekir Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 299-306.

Güryanak, İ. (1996) Çocuklar, Çevreler, Eviçleri. (Derleyen: Emine M. Komut.) Diğerlerinin Konut Sorunları. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası yayını.

Habermas, J. (1999). Öteki” Olmak “Öteki”yle Yaşamak. (Çev: İlknur Kaya). İstanbul: Yapı Kredi yayınları.

Harvey, D. (2001). Sınıf İlişkileri, Sosyal Adalet ve Farklılık Politikası. Praksis Dergisi, Bahar sayısı 173-203.

İnhan, F. (1997). Türkiye’de Çocukların Oyuncak Gereksinmesi, Sorunlar ve Çözümler. Çocuk Kültürü. (Ed: Bekir Onur.) I. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 512-517.

İpşişoğlu N. (1996). Duyu Algularının Eğitimi. İstanbul: Çağdaş Eğitimde Sanat. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları-9. Demet Yayıncılık. 13-20.

İpşişoğlu, Z. (1996). Tiyatronun Yapıcı Gücü. İstanbul: Çağdaş Eğitimde Sanat. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları-9. Demet Yayıncılık. 71-90.

(2001). İzmir I. Çocuk Kurultayı

Kapferer N. J. (1985). Çocuk ve Reklam. (Çeviren: Şermin Önder). İstanbul: Alfa yayınları.

Karakaş, S. (2001). Çocuk Kültürü ve Kütüphane. Türk Kütüphaneciliği dergisi. Cilt.15, Sayı.3. Türk Kütüphaneciler derneği yayını. 285-295.

Larrain, J. (1995). İdeoloji ve Kültürel Kimlik (Türkçesi: Neşe Nur Domaniç). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Lingis,A. (1997). Ortak Bir Şeyleri Olmayanların Ortaklığı.(Çev: Tuncay Birkan).

İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Oktay,A. (1999). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Gelişimi. (Ed: Bekir Onur.)

Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 289-298.

Öcel, N. (2001). TV Çocuk programlarında Biçim, İçerik, İşlev ve 5-14 Yaşın

Program Seçimi Üzerine. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. Sayı 11.

369-398.

Öğülmüş,S.&Çok,F. (1997). İlkokul Öğrencilerinin Okulla İlgili Algıları. (Ed: Bekir

Onur). Çocuk Kültürü. I.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 377-395.

Önal, H.İ. (1999). Türkiye’de Okul Kütüphanelerinden Beklentilerin Araştırılması.

(Ed: Bekir Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi

Bildirileri. Ankara.:84-90.

Potter,P. (1996). Dışlamaya Karşı Savaşmada ‘Bütünleştirme’ Kavramına

Seçenekler. (Der: Emine M. Komut.) Diğerlerinin Konut Sorunları. Ankara:

TMMOB Mimarlar Odası yayını.

Sağlamtuñç, T. (1999). Türkiye’de Çocuk ve Halk Kütüphaneleri (Ed: Bekir Onur.)

Cumhuriyet ve Çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: 73-

83.

San, İ. (1997) Kültür Eğitimbilimi ve Çocuk. (Ed: Bekir Onur) Çocuk Kültürü. I.

Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 194-208.

San,İ. (1999) Türkiye’de Yaratıcı Drama Çalışmalarının Dünü ve Bugünü. (Ed:

Bekir Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara:

267-273.

- Sarıbay, A.Y. (1996). Kent: Modernleşme ile Postmodernleşme Arasındaki Köprü. (Editör: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım). Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne. İstanbul: Kent Basımevi.
- Serpemen,M. (1999). Çocuklara Yönelik Reklamlar ve Çocuklarda Tüketim Alışkanlıkları. (Ed:Bekir, Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. II.Ulusal Çocuk ve Kültür Kongresi Bildirileri. Ankara: 613-621.
- Severge, E.Y. (1999). İlköğretim Ders Kitaplarında Çocuk İmgeleri. (Ed: Bekir Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: 345-356.
- Sivri,H. (1993). Fiziksel ve Mekansal Çevrenin Çocuk Davranışına ve Gelişimine Etkileri. İzmir. Doktora Tezi.
- Sgoutas,V.C. (1996). Diğer Bir Deyişle (Der: Emine M. Komut.) Diğerlerinin Konut Sorunları. Ankara:TMMOB Mimarlar Odası yayını
- Sunay,H.&Tuncel,F. (1999) Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor. (Ed: Bekir Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 597-612.
- Şahin,K. (1984). Çocuğun “Yasaklı” Mekanı Üzerine Notlar”. Mimarlık Dergisi- 84/9. Sayı: 207. İstanbul. 24-27.
- Şenalp, L& Şan, A. (1981). Çocuk Yılında Çocuk Kitapları. İstanbul: İstanbul.yayınevi
- Şener,S. (1997). Türk Çocuk Tiyatrosu Yapıtlarında Çocuk İmgeleri. (Ed: Bekir Onur). Çocuk Kültürü. I.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 271-285.
- Şener,S. & Sağlam,T. (1999). Cumhuriyet’in 75. Yılında Çocuk Tiyatrosu. (Ed:

Bekir Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 193-200.

Şirin, M. R. (1998). Çocuk Yüzlü Yazılar. İstanbul: İz yayıncılık.

Tekeli, İ. (1995). Tarih yazıcılığı ve Öteki kavramı üzerine düşünceler. Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" sorunu. İstanbul. 2. Uluslararası Tarih Kongresi.

Tekeli, İ. (1996). Türkiye'de Çoğulculuk arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine. (Editör: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım). Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne. İstanbul: Kent Basımevi.

Timisi,N. (1999). Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve Televizyon Çocuk Programları. (Ed:Bekir, Onur). Cumhuriyet ve Çocuk. II.Ulusal Çocuk ve Kültür Kongresi Bildirileri. Ankara: 211-219.

Tuncer, N. (1995). Children's Literature in Turkey. Türk Kütüphaneciliği. Türk Kütüphaneciler Derneği. 268-269.

Tuncer,N. (2001). İnternet: Çocuklar ve Yasalar. Türk Kütüphaneciliği dergisi. Cilt:15, Sayı:4. Türk Kütüphaneciler derneği yayını. 427-435.

Türkiye Kitap-Kaset-Kırtasiye Katalogu. (Eylül/Ekim 2001). Ankara: İşler Yayın-Dağıtım.

Türkiye Radyoları 2002 yılı Söz ve Müzik Programları Yapım ve Uygulama Talimatı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara. 136-150.

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu (TRT) Genel Yayın Planı. 2003. Yayın Planlama Koordinasyon ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı.

Ulus, S. (1998). Çocuk Televizyonları ve Kamusal Sorumluluk. İstanbul Üniversitesi

İletişim Fakültesi Dergisi. Sayı 8. 373-378.

User, İ. (1996). Evlerimizde Çocuklarımıza Yer Var Mı?. (Derleyen:Emine M. Komut). Diğerlerinin Konut Sorunları. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası yayını. s.456-465.

Wagner, P. (1996) Modernliğin Sosyolojisi. (Türkçesi: Mehmet Küçük). İstanbul: Sarmal yayınevi.

Yavuzer,H. (1998). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer,H. (1999). Çocuk Resmi Çalışmalarına Genel Bakış. (Ed: Bekir Onur.) Cumhuriyet ve Çocuk. II Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: 274-277.



YÖNETMELİK KANUN VE SÖZLEŞMELER

1580 sayılı Belediye Kanunu

Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 24539 Tarih :
30.09.2001)

Çocuk Hakları Sözleşmesi

2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri
Hakkında Kanun.

Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 23576 Tarih : 07.01.99)

Gebe Veya Emzikli Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları Ve Çocuk
Bakım Yurtlarına Dair Tüzük

İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik

İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik
Yapılması Hakkında Yönetmelik

1475 sayılı İş Kanunu

1475 Sayılı İş Kanununa Tabi İş Yerlerinde İşverenlerin Kuracakları Okul Öncesi
Eğitim Kurumlarının Eğitim Ve İşleyiş Esasları Hakkında Tüzük

İşitme Ve Konuşma Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (Resmi
Gazete Sayı: 21841 Tarih : 06.02.1994)

Korunmaya Muhtaç Çocukların İş Ve Meslek Sahibi Olabilmeleri İçin İşyerlerinde Çalıştırılma Esaslarına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 18235 Tarih : 28.11.1983)

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 18235 Tarih : 28.11.1983)

Kreş Ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 18240 Tarih : 03.12.1983)

Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (Resmi Gazete: 26.8.1976)

Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği (Resmi Gazete: 26.02.2002 Sayı: 24679)

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ve Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 22781 Tarih : 08.10.1996)

Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım Ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı: 21673 Tarih : 19.08.1993)

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınlar Hakkında Kanun

Radyo ve Televizyon Yayın Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete Yayın Tarihi : 28 Mayıs 1995)

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (Kanun No: 2828 Resmi Gazete Sayı: 18059 Tarih: 27/5/1983)

Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 24106 Tarih : 11.07.2000)

Spastik Çocuklar Özel Rehabilitasyon Merkezleri Kuruluş Ve İşleyiş Esasları
Hakkında Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı: 19054 Tarih : 21.03.1986)

2985 sayılı Toplu Konut Kanunu Uygulama Yönetmeliği

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş Ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete Sayı:
22462 Tarih : 13.11.1995)

Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı:
19724 Tarih : 13.02.1988)



İNTERNET KAYNAKLARI

(1) <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/SOZBUL.ASP?GeriDon=0&EskiSoz=&kelime=%F6teki>

(2) <http://www.istanbul.edu.tr/4.boyut/medyasoylemi...haydeniz.html>

(3) <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/SOZBUL.ASP?KELIME=TEMS%DDL&GeriDon=0&EskiSoz=>

(4) http://seyitsedat.gq.nu/cocuk_esirge_kurumu.htmhttp://seyitsedat.gq.nu/cocuk_esirge_kurumu.htm

(5) http://www.sheck.gov.tr/dosyalar/sheck/kuruluslar/tablo_cy.htm

(6) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/kuruluslar/tablo_yy.htm

(7) http://www.sheck.gov.tr/dosyalar/sheck/kuruluslar/tablo_kres.htm

(8) http://www.sheck.gov.tr/dosyalar/sheck/kuruluslar/tablo_coc_genc_merk.htm

(9) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/kuruluslar/tablo_ad_merk.htm

(10) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/kuruluslar/tablo_top_merk.htm

(11) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/kuruluslar/tablo_reh_merk.htm

(12) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/projeler/ucurtma/ucurtma_projesi_hk.htm

(13) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/projeler/sevgi_zinciri/sevgi_zinciri_hk.htm

(14) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/gonullu_hizm/kurulus_yarari_kurulan_dernekler.htm

(15) <http://www.cocukvakfi.org.tr/>

(16) http://www.tegv.org/23nisan/varolus_nedenimiz.html

(17) <http://www.tegv.org/23nisan/faaliyetlerimiz.html>

(18) (Kuruoğlu, H. 2000). Televizyonun Çocuklara Olumsuz Etkileri. Karizma Dergisi.Sayı:7.<http://www.karizma.org.tr/article.php?sid=62>.

(19) <http://www.rtuk.org.tr/kamuoyu.htm>

(20) <http://basin.tubitak.gov.tr/bulten/bilten.htm>

(21) <http://www.egitim.com/aile/0652/0652.chat.asp?BID=06>

(22) <http://inet-tr.org.tr/inetconf6/tammetin/yabancilasma.html>

(23) http://www.kultur.gov.tr/portal/default_tr.asp?belgeno=3664

(24) <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/tekkaya.htm>

(25) <http://iogm.meb.gov.tr/>

(26) <http://ooegm.meb.gov.tr/>

(27) <http://corum.meb.gov.tr/hizmet/okuloncesi.htm>

(28) http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/150/yomralioglu_uzun.htm

(29) <http://www.kutuphanelergm.gov.tr/grafik/okuyucuprofil.htm>

(30) <http://www.kutuphanelergm.gov.tr/grafik/okuyucucinsiyetpasta.htm>

(31) <http://www.geocities.com/assitejtr/news.htm>

(32) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/aile_kadin_toplum/aile_dan_merk.htm

(33) http://www.shcek.gov.tr/dosyalar/aile_kadin_toplum/top_merk.htm

(34) <http://www.rtuk.org.tr/kamu49.htm>



EK 1.

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Tarihçesi

Aşağıdaki bilgiler (4) ve (Çavuşoğlu,1999)'dan alınmıştır.

Gönüllülük esasıyla ve ilk olarak Himaye-i Etfal Cemiyeti adıyla kurulan, daha sonra Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu adını alan kurum, genç Cumhuriyetin sosyal hizmetler politikasının yönlenmesinde önemli rol almıştır.

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, 10 Haziran 1921 de Ankara'da resmen teşekkül etmiş kuruluşundan itibaren Türk Çocuklarının hayat ve hukukunu korumak davasını ele almıştır.

1 Ekim 1921 de işe başlayan Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ilk iş olarak yurdun müdafaası ve milletin istikbalini sağlamak için cephede savaşan babaların, cepheye cepiâne yetiştirmeye koşan annelerin cephe gerisinde kalan yavrularına kucak açmıştı. Bu suretle Kurtuluş Savaşına kendi davası çerçevesi içinde katılan Çocuk Esirgeme Kurumu ordu saflarında ve halk arasında itibar bulmakta gecikmemiş savaşanlar ve cephe gerisinde himaye altında bulduklarını bildikleri için müstevliyi kovmaktan başka kaygıları kalmamıştı.

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun tarihsel gelişimine baktığımızda, kurumun ilk yıllarında, parasal yardımlara ağırlık verdiğini görürüz. 1922 yılında çalışmalar muayene ve tedavi, para yardımı ve koruma olarak yapılmıştır.

1923 yılında yiyecek yardımına ağırlık verilmiş, 1924 yılında ise paralı ve parasız süt dağıtımı işine girilmiştir.1925 yılından itibaren yiyecek yardımı, doğum yardımı, okul malzemeleri dağıtımı, 1926 da bu hizmetler sürdürülmüş, 1927 yılında kurum banyoları açılmış, 1928 yılından itibaren çocuk bahçeleri kurulmaya başlanmıştır.1929 yılından itibaren kuruluşlara ağırlık verilerek, doğrudan koruma çalışmaları başlatılmıştır.

Çocuk Esirgeme Kurumu 1929 da dış tedavisine başlamış ve 158.825 çocuğun dişleri muayene ve tedavi olunmuştur. Bu surette yardım şekillerini 15 kaleme yükselten Çocuk Esirgeme Kurumunun 1940 yılında tesis ettiği çocuk kütüphanelerinden 241.427 çocuk istifade etmiş, 1942 yılında yayınladığı Çocuk Bakımı Öğütleri 33.618 anaya gönderilmiş ve yine bu yıl başlanan erzak yardımından 34.348 çocuk faydalanmıştır.

1961 Anayasası ile birlikte Sosyal Devlet anlayışının gelişmesi, sosyal hizmetlerin Devlet eliyle yürütülmesini gerektirmiş, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları ve huzurevleri ve benzeri sosyal hizmet kurumlarının yönetimi için gerekli yasal düzenlemelere gidilerek, resmi kuruluşların açılması yoluna gidilmiştir.

Çocuk Esirgeme Kurumunun yönetmeliğinin amaçlarını kategorilere ayıracak olursak; gebe ve yoksul emzikli anneler ile çocuklara yönelik, çocuk bakımına yönelik, eğitime yönelik, sağlığa yönelik, sosyal etkinliklere yönelik, çocuk mahkemelerine yönelik, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik ve iş bulmaya yönelik amaçların sıralandığı görülmektedir. Bu başlıklara göre yönetmeliğin amaçları şöyledir (Amaçlar, Çavuşoğlu,T. 1999. s.466,467. kaynağından alınmış ve kategorileştirilmiştir.):

Gebe ve Yoksul Emzikli Anneler ile Çocuklara Yönelik Amaçlar:

- Gebelik zamanında ananın göz önünde tutacağı sağlık kaidelerini ve çocuk bakımını öğretecek yayınlar yapmak ve poliklinikler kurmak,
- Doğumevleri açmak ve işletmek,mevcut doğumevlerine yardım etmek,
- Zayıf gebe kadınlara doğum zamanında gereken kuvvetli ve doğumdan sonra yavrusuna süt verebilecek yeterliliği sağlayacak ana bakımevleri açmak,
- Yoksul emzikli annelere ve çocuklara ucuz veya parasız yiyecek ve giyecek maddeleri sağlamak veya bu maksatla ahevleri kurmak,
- Yoksul anneler ve çocuklar için ucuz veya parasız banyolar tesis etmek,

- Hasta veya muhtaç çocuğa süt veremeyecek anneler için süt damlaları kurmak, süt, süt tozu, mama vermek ve süt çağındaki çocukların gıdalarını sağlık şartları altında temin edecek tedbirleri almak,

Çocuk Bakımına Yönelik Amaçlar:

- Çocuk bakım kursları açmak, çocuk bakım hemşireleri yetiştirmek
- İşe giden annelerin çocukları için çocuk bakımevleri vücuda getirmek, kadın işçi çalıştıran müesseselerde bakımevleri kurma veya kurdurmayı sağlamak ve bunlara yardım etmek,
- Çocuklar için yuvalar açmak ve muhtaç çocukları bunlardan parasız faydalandırmak, yuva olmayan yerlerde parasız veya bakım parası Kurum tarafından ödenmek üzere bunları aileler yanına vermek ve durumlarını gözetmek,

Eğitime Yönelik Amaçlar:

- Fakir okul çocuklarına okuma, yazma levazımı, giyim eşyası sağlamak ve bunların beslenmeleri için aş evleri, öğrenci sofraları vücuda getirmek,
- Çocuk kitapevleri, okuma odaları vücuda getirmek ve faydalı çocuk mecmua ve kitapları yayınlamak ve bu kabil kitapların telifini teşvik için müsabakalar tertip etmek,

Sağlığa Yönelik amaçlar:

- Çocuk poliklinikleri, hastaneleri, prevantoryum ve sanatoryumları açmak ve işletmek, bu maksatla açılmış veya açılacak olanlara iştirak etmek veya yardımda bulunmak, yoksul emzikli anne ve çocukların bu tesislerden parasız faydalanmalarını sağlamak,
- Muhtaç çocuklara fakir ve emzikli analara parasız ilaç vermek,
- Çocuk ölümünü azaltıcı tedbirleri almak, bu tedbirleri maddi ve manevi şekilde desteklemek,
- Çocuk düşürmeyi önleyici tedbirlere başvurmak,

Sosyal Etkinliklere Yönelik Amaçlar:

- Tatil devrelerinde okul çocukları için öğretmen idaresinde bakımlarını, beden ve ruh eğitimlerini sağlayacak kamplar kurmak, fakir çocukları bunlardan parasız faydalandırmak,
- Sağlık ve terbiye şartlarına haiz çocuk bahçeleri kurmak ve bu bahçelerin kurulmasında ve bakımında belediyeleri desteklemek,
- Çocuk tiyatro ve sinemaları ve benzeri yerleri açmak ve işletmek, veya mevcut olanlara yardım etmek suretiyle çocukların boş zamanlarını faydalı geçirmelerini sağlamak,

Çocuk Mahkemelerine Yönelik Amaçlar:

- Çocukların dairelerde veya mahkemelerde haklarını sağlayacak tedbirlere başvurmak, velisiz ve vasisiz çocukların kanun hükümlerine göre vasiliğini almak ve bu sıfatla bunların her türlü mallarını idare etmek, hak ve menfaatlerini korumak,
- Çocuk mahkemeleri, çocuk cezaevleri açılmasını temine çalışmak, vücutça ve ruhça sakat çocuklar için ıslah evleri kurmak, bunlara gereken maddi ve manevi yardımlarda bulunmak,

Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Amaçlar:

- Himaye ve yardıma muhtaç çocuklar için sosyal vergiler konulmasına veya prim verilmesine ve kendi imkanları nispetinde çocuklar için bir sosyal sigortanın tahakkukuna çalışmak,

İş Bulmaya İlişkin Amaçlar:

- İş görecek yaşta ve durumda bulunan çocuklara iş bulmak ve bunları münasip işlere yerleştirilinceye kadar barındırmak ve bakmak. olarak sıralanmaktadır.

Tablo. Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkez ve Şubelerinin Bina ve Arazileri (1946 yılı itibarıyla) (Çavuşoğlu, 1999, s.469.).

No	Bina ve Araziler	Sayı
1	Bina; Dükkan ve Mağazalar (37)	123
2	Arsa	35
3	Tarla, Mera, Çayır; Bağ ve Bahçe	29
4	Maden Suyu ve Membalar	6
5	Plaj	1
Toplam		194

İlk çocuk yuvası 1925 yılında açılan Atatürk Çocuk Yuvasıdır. Kurumun yöneticisinin doktor, yardımcısının psikolog olduğu, kurumda iki ayrı bölümden oluşan havuzun bulunduğu, sıcak günlerde çocukların doktor ve hemşire kontrolünde bu havuzdan faydalandığı belirtilmektedir.

Çocuk esirgeme sisteminde gündüz bakımevleri çok faydalı ve pratik yardım şekli olmuştur. Memleketimizde gündün güne gelişmekte olan sosyal hayatın, hayat ve çalışma şekliyle sanayileşme akını gündüz bakımevlerini gerekli bir varlık haline koymuştur. Bu evlerin, özel olarak, sanayi müesseseleri ve kadınların çalışma imkanları olan yerlerde lüzumu büyüktür. Gündüz Bakımevleri sağlık şartları elverişli, güneşli ve havalı binalarda kurulabilir. Bir çalışma yeri, bir yemek yeri, bir de bahçesi olan bol ışıklı ve havalı temiz bir binada Merkez ve Kol hayatının azim ve gayreti olunca gündüz bakımevi kurulabilir, masrafı azdır. İdare memuru hemşire ve hademe ile idare olunabilir. Müessese bir doktorun nezareti altında bulundurulmalıdır. Çocuk çalışma yeri öğleden sonra uyku yeri haline konulur. Bahçe çok gereklidir, bahçesiz kreş yapılamaz. Evin çocuklara mahsus oyuncakları, yemek takımları, portatif yatakları bulunması şarttır. Tuvalet ve lavabo yerinin de ehemmiyeti büyüktür. Kuruma bağlı kreş ve gündüz bakımevlerinde tuvalet terbiyesini almış iki yedi yaş grubu çocuklar alınmıştır. Bazı kreşlerde ise yaş gurubu 0-7 olarak bakım sağlanmıştır. Kaynaklarda kreşlerin açılış amacının; çocuklara buralarda sağlık, yaşayış, giyiniş, temizlik, ahlak, görgü, oyun, arkadaşlık alışkanlıklarının kazandırılması olduğu vurgulanmaktadır. Yine kreşlerde uygulanan programlarda şarkı, oyun, eliş ve ritmik hareketlerin yer aldığı ve çocukların zihinsel gelişimini artırıcı çalışmalar yapıldığı belirtilmektedir. 'Çocukların sıhhi, terbiyevi, manevi ve sosyal ihtiyaçlarını temin hususunda şehirlerde muhtaç oldukları yardımı yapmak için Çocuk Esirgeme Kurumu teşkilatı veya belediyeler tarafından çocuk bahçeleri açılır. Çocuk bahçeleri havadar, bol güneşli, toz ve topraktan uzak yerlerde ve bir plan dairesinde yapılır, bir öğretmen nezareti altında çalışır. İntizam, sıhhat, nezaket, terbiye ve edep, hak, sosyal hayata hazırlık, idman, teşebbüs ve azim, itaat, çalışma öğreten, sokak tehlikelerinden koruyan bu bahçeler Merkez ve Kollarımızın paraya çok ihtiyaç göstermeyen himmet ve gayretleri, belediyelerin yardımları ile kolay açılabilir. Plan ve krokiler Umumi Merkezden, her kolun bulabileceği saha ve yerin vaziyetine göre tertip edilir, oyun aletlerinin krokileri Umumi Merkezden gönderilir. Bu aletlerin hepsi amerikan modellerine göre memleketimizde az masrafla yapılmaktadır. Merkez ve Kollarımız tarafından açılan çocuk bahçeleri bu güne kadar güzel neticeler vermiştir. Bahçelerde yeşillik, temizlik ve intizamlı bir kaç oyun aletinden başka başlangıçta büyük masrafa lüzum yoktur. İyi bir idare ve gaye ile çalıştırılan her bahçe zamanla büyüyebilir. Bahçenin kuruluş ve idare masrafları Kollar, okullar ve belediyelerle ortaklama temin edilebilir. Çocuğu ve sporu seven bir öğretmen, bir bekçi veya hademe ile bahçeyi güzel idare edebilir.

Kurum tarafından açılan çocuk bahçeleri özellikle nüfusu büyük olan illerde açılmaya başlanmıştır. Yukarıdaki metinden de anlaşılacağı üzere oyuncaklar Amerikan modellerinden alınmış ve ülkemizde üretilmiştir. Bahçelerin amaçları çocuk ve gençlerin tehlikeden uzak eğlenip, spor yapabilmeleridir. Kurum çocuk bahçeleri kanalıyla spor

ekipleri oluşturmaya ve onları aktif hale getirerek sosyal hayatta başarılı olmalarını amaçlamıştır.

Çocuk bahçesi: Mevcut muhtelif salıncaklar, kayma, merdiven, dönme dolaplar, tahterevalli, paralel, atlı karınca, demir halkalar, basketbol, voleybol gibi oyun aletleri ile ve açık havuzuyla bezenmiş olan bahçe, yalnız eğlence yeri değil aynı zamanda açık hava mektebi vaziyetindedir.

Bahçe bir muallimin nezareti altındadır. Ayrıca yardımcıları da vardır. Teşkilatlı oyunlar ile çocukların kabiliyetleri, karakterleri, kontrol ve tespit olunmakta ve çocuklar burada tabii olarak intizama, gayrin hakkına hürmete, kendi hakkına hürmet ettirmeye kendiliğinden alışırlar. Bahçedeki açık yüzme havuzu yazın büyükleri imrendirecek derecede cazip ve çocuklar için güzel bir su sporu yeridir. Burada yüzme öğrenen çocukların, Çiftlikte Karadeniz müsabakalarında iyi dereceler aldıkları görülmektedir.

Çocuk bahçelerinin çalışmadığı havalarda ve mevsimlerde çocukların çalışabileceği en faydalı yerler çocuk kütüphaneleridir. Bunların terbiyevi ve sosyal tesirleriyle faydalarını saymaya lüzum yoktur. Varlıkları çocukların günlük ve ileri hayatları üzerinde çok derin tesirler bırakır. Çocuk Kütüphaneleri ya Merkez ve Kollarımızın daireleri ile binalarında veya ıslah edilmiş medrese, evkaf ve milli emlakten alınmış elverişli binalarda kurulabilir. Kütüphaneye kitap dergi, levha, harita, resimler, masa, peyke veya sandalye, perde, soba, elbise askısı, içme suyu ve malzemesi yakacak, ışık ve lamba, bir idareci, bir hademe temini sanıldığı kadar güç değildir.

Kurumun 1946 yılı verilerine göre dört adet yüzme ve kum havuzu bulunmaktadır. Havuzlardan birisi çocuk bahçesiyle birlikte hizmet vermiş olup, açık havuz olarak değerlendirilmektedir. Bu havuza on altı yaşına kadar olan çocuklar kabul edilmiştir.

İkinci havuz ise kapalı havuzdur. Kuruma kira temin etmekle beraber çocukların su sporunu, bedeni inkişafını tatmin maksadı ile yaptırılmıştır. Tülü 25 metre, genişliği 9 metredir. Kışın sıcak suyla doldurulacak şekildedir. Ayrıca duş yerleri, ayak yıkama yerleri ve muntazam banyo yerleri, sahası geni gazino kısmı vardır.

Bunların yanında kurum özellikle büyük şehirlerde sinema, çocuk tiyatrosu, kukla ve karagöz sahneleri kurarak eğitim çalışmalarını sürdürmüştür.

Kurumun diğer çalışmaları arasında yayın çalışmaları da yer almaktadır. Kurum çocuk, anne ve edebiyat alanında bir çok eser yayınlamıştır. Sistematiik bir şekilde yürütölen yayın çalışmalarıyla bir yandan anne ve çocuklara ulaşılmaya çalışılmış, diğör yandan kurumun halka tanıtımı amaçlanmıştır. Kurumumuzun maksat ve gayelerini temin için kitaplar, **Çocuk ve Ana mecmuaları ile Annelere öğütler** neşredilmektedir.

Öğütler: Annelere süt ve mama çağındaki yavrularının nasıl bakılacağını bildirmektedir. Öğütlerden şimdiye kadar(80.000) tane parasız tevzi edilmiştir.

Kitaplar: Mütehasıslar tarafından tertip edilmiş olan ve çocukların ruhiyatını, karakterlerini, bilgisini alakadar edecek eserlerden tercüme edilmiş ve az bir kısmı doğrudan telif olunmuştur. Eski ve yeni harflerle(149.000) adet basılıp yayınlanmıştır. Çocuk mecmuası: Haftada bir neşredilmektedir. Haftalık tirajı 38-40 bin arasındadır. Ana mecmuası: Annelerin her türlü bilgilerini arttırmak maksadı ile ayda bir defa neşredilmektedir. Tiraj adedi 6.000 dir. Okuyanların adedi çoğalmaktadır. Ayrıca, "Çocuk, Çocuk ve Yuva, Gürbüz Türk Çocuğu, Türk Kadını, Çocuk Haftası, dergileri kurumun süreli yayınlar arasında yer almaktadır.

EK 2.

Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Çocuk

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

- a) **Genel Politika ve Hedefler:** Kamu hizmetleri başlığı altında yer alan sağlık konusunda ana-çocuk sağlığı, okul sağlığı gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca eğitim politikasında sosyal adalet ve fırsat eşitliği temel alınmış ve gelir durumu düşük olan başarılı öğrenciler için burs sisteminin kurulması öngörülmüştür.
- b) **Sosyal Hizmetler:** Korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve yetiştirilmeleri, çocuk suçluluğunun önlenmesi, intibaksız çocuklar ve gerizekalı çocuklar meselesinin çözümü, çocuk emeğinin kötüye kullanılmasının önlenmesi, çocuk refahının sağlanması amaç olarak alınacaktır denmiştir. Sosyal hizmetlere konu olan alanlarda kaynakların işbirliği içinde yürütülmesi için 'Sosyal Hizmetler Kurumu'nun kurulması öngörülmüştür. Ayrıca özellikle çocuklara yönelik sosyal hizmetlerin karşılanmasında insan gücünün yetiştirilmesi kabul edilen politikalardan olmuştur. Yatırımlar içinde de korunmaya muhtaç çocuklar için yapılan kuruluşlara kaynak ayrılmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

- a) **Genel Politika ve Hedefler:** İlköğretim ilkökul çağındaki bütün nüfusu kapsayacaktır. Okul öncesi eğitim 3-6 yaş arasındaki eğitimidir. 'Anne eğitiminde yoksun çocukların' eğitimi için ele alınacak politikalardandır. İlköğretim konusunda ele alınan politikalarda oldukça detaya girilmiştir. İlkokullarda elişlerinin ağırlığının artırılması, kitaptan yapılan öğrenim yerine gözlem ve denemeye dayanan, oyunlardan yararlanan programların tercih edildiği belirtilmiştir. Ayrıca yatılı bölge okulları özellikle nüfusu ilkökul yapabilecek büyüklükte olmayan köylerin okul ihtiyacını karşılamak amacıyla geliştirilmeye devam edilmiştir. II.B.Y.K. Planını döneminde sıhhatli ve sağlam bir kuşak yetiştirilmesinde spor ana eğitim araçları arasında kabul edilmiştir. Modernleşme ve sanayileşme sonucu toplumun yaşama ortamında yeni birtakım risklerin karşılanmasında yeni yaklaşımlar gerekli görülmüştür. Korunmaya muhtaç çocuklar, okuyan gençler, çalışan gençler, çalışanların eş ve çocukları gibi gruplar için özel ihtisas kurumlarına ve sosyal yardımlara ihtiyaç duyulduğu kabul edilmiştir. Ayrıca, ana-çocuk sağlığı, okul sağlığı gibi koruyucu sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi de hedeflenmiştir.
- b) **Sosyal Hizmetler:** "Çocuk refahı konusunda 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu'na göre korunmaya muhtaç çocukların kesin sayılarının bilinmediği belirtilmiştir. Sırada korunmayı bekleyen çocuklara dikkat çekilerek bu alandaki hizmetlerin yetersizliği belirtilmiştir. Çocuk refahı konusunda 'evlat edinme' ve 'besleme' sorunları üzerinde durulması gerektiği vurgulanmıştır. Çocuk suçluluğunu engelleyecek politikalara ve uygulamalara yer verilmesi düşünülmüştür. Bedensel ve ruhsal yönden arızalı çocuklara götürülen hizmetlerin yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Çocuk denecek yaşlarda çırak olarak çalışan çocukların sosyal güvenlik imkanlarına sahip olmadığı, bu konuda çalışmalara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. İlkokullarda uygulanan beslenme programlarının genişletilmesi önerilmiştir. Çocuk refahı ile ilgili hizmetleri geliştirmek ve nitelikli hale getirmek üzere işbirliği ve koordinasyonu sağlayacak imkanları arttıracak 'Sosyal Hizmetler Kurumu'nun kurulması, sosyal yardım fonunun oluşturulması, 'aile danışma hizmeti'nin kurulması ve çocuk mahkemelerinin aile danışma merkezleri ve diğer sosyal hizmet kuruluşları ile işbirliği yapması beklenmiştir. Çocuklara sağlanacak sosyal hizmetlerden okul çağındaki çocuklara rehber öğretmenler tarafından yapılacak yöneltme ve sosyal yardım faaliyetlerinde okul aile birlikleri ile rehberlik ve ruh sağlığı merkezlerinin desteğinden yararlanılacaktır denmiştir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

- a) **Genel Politika ve Hedefler:** Eğitimde; Atatürk devrimlerine ve Türk milliyetçiliğine bağlı, milli şuur ve ülküler etrafında toplanabilecek, milli, ahlaki, insani ve kültürel değerleri korumak üzere çocuk yetiştirilmesi üzerinde önemle durulmuştur. Yatılı bölge okulları, parasız yatılılık sosyal adalet ve fırsat eşitliğinin aracı olarak desteklenmiştir. Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi için öğretim programları ve yöntemlerin yenilikleri yansıtıcı yönde geliştirilmesi, öğrenci/öğretmen, öğrenci/derslik oranlarının modern standartlara ulaştırılması gerçekleştirilecektir denilmiştir. 7-14 yaş grubunu kapsayan ve ilk beş yılı zorunlu olan sekiz yıllık temel eğitimin 1977'de çağ nüfusunun yüzde 100'ünü kapsayacak biçimde düzenlenmesi istenmiştir. 8 yıllık temel eğitimi destekleyecek kitap ve ders araçlarının yapımındaki dar boğazların giderilmesi ve rehberlik hizmetlerinin küçük yaşta itibaren çocuklara sağlanması öngörülmüştür. Halk ve çocuk kitaplarının sayıları ve bu kitaplardaki kitap ve okuyucu sayısının artırılması hedeflenmiştir. Ailelerin her yaş grubundaki üyesinin de güvenliği sosyal sigorta programları yolu ile kapsamaya çalışılmıştır. Çocuk sağlığı konusu ile yakından ilgili olan aile sağlığı ve planlaması hizmetleri sağlık ocak ve evlerinde yürütülmesi konusunda projeler geliştirilmiştir. Ana-çocuk sağlığı hizmetlerinde, okul ve okul öncesi çağıdaki çocuklara yönelen ve dış kuruluşların yardımlarıyla besleme programları, görülen eksik beslenmeye ve beslenme eğitimine ağırlık verecek şekilde yeniden düzenlenecek ve bu programların gereği gıdaların giderek milli kaynaklardan sağlanması gerçekleştirilecektir denilmiştir. Okul ve spor sağlığı konusuna önem verilmiştir.
- c) **Sosyal Hizmetler:** Sosyal yardım hizmetleri, sosyal sigorta sistemi dışında kalan ve geleneksel dayanışma imkanlarını yitirmiş olan güçsüz çocuk, kadın ve ihtiyarlara öncelik verilerek geliştirilecektir denmiştir." (Danışoğlu,1999,s.435).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

- a) **Genel Politika ve Hedefler:** "IV.B.Y.K. Planında; en çok kentleşmiş yörelerden başlamak üzere özellikle gecekondu ve işçi çocukları hedef alınarak geliştirilecek olan okul öncesi eğitimi pilot uygulamaları ele alınacaktır. Nüfusça gençleşen çağdaşlaşan Türkiye'de çocukların gençlerin eğitim öğrenim ve beslenme, sağlık, barınma, istihdam meseleleri bir bütünlük içinde ele alınacaktır, hedefi benimsenmiştir. Tüm eğitim kademelerinde çocuk kişiliğini geliştirmekten çok ezberciliğe dayanan eğitimin içeriğinin değiştirilmesi öngörülmüştür. IV.B.Y.K.Planında ana ve çocuk sağlığı ve aile planlaması daha detaylı olarak ele alınarak; yanlış ve eksik beslenme sonucu ortaya çıkan hastalıklar, bebek ölüm oranlarının yüksekliği, çevre sağlığı koşullarının istenilen düzeyde olmaması gibi nedenlerle hizmetlerin etkin ve nitelikli yürütülmediği belirtilmiştir. "0-6 yaş arası çocukları beslenmede zorluk çeken ailelere devlet yardımı sağlanacaktır" politikası getirilerek beslenmeye bağlı bebek ölüm oranlarının azaltılması öngörülmüştür.
- b) **Sosyal hizmetler:** Çalışan annelerin çocuklarına hizmet verecek gündüz bakımevleri gibi sosyal hizmet kurumlarına gereksinme gittikçe artmaktadır olgusu kabul edilmiştir. Korunmaya muhtaç çocukları koruyacak yetiştirme yurt ve yuvalarının hızla bitirilmesine özen gösterilecek, özel girişimlerin de sosyal tesisleri açmaları özendirilecektir denilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

- a) **Genel Politika ve Hedefler:** Özellikle aile ve ana-çocuk sağlığının korunması amacıyla aile planlamasının diğer sağlık hizmetleri ile bütünleştirilmesi, bu alanda eğitim ve uygulama için gerekli teşkilatlanmaya gidilmesi önerilmiştir. Eğitim-öğretim kurumlarının her seviyede öğrencilere kazandıracak bilgi ve becerilerin

hayata dönük olması, ifade edilmiştir. Ayrıca çocukların yetişmesinde en etkili araç olan aile terbiye sistemi, ailenin çocuğun eğitimi üzerindeki sorumlulukları hakkında şuurlandırılması ve bilgilendirilmesi sağlanacaktır denmiştir. V.B.Y.K.Plan dönemi sonunda ilkokul öncesi (5-6 yaş nüfusunun) okullaşma oranı yüzde 10'a çıkarılacağı önerilmiştir. Okul öncesi eğitimi, ilkokula bir yıllık hazırlık sınıfı olarak 6 yaş çocuklar için düzenlenecektir. Bu eğitim, sistem bütünlüğü içerisinde kalkınmada öncelikli yörelerden başlayarak arttırılacaktır demek suretiyle öncelik tayin edilmiştir. Özel ve kamu kuruluşlarının anaokulu ve kreş açmaları teşvik edilecektir, 4-6 yaş çağı nüfusunda , özel eğitime muhtaç çocukların okul öncesi eğitime devamı sağlanacaktır politikası getirilmiştir. İnsan gücü açısından üstün zekalı ve özel yetenekli çocuklara özel eğitim hizmetlerinin götürülmesi bir programa bağlanacaktır. Ayrıca engelli çocukların eğitimine gereken önem verilecek, bu amaçla öğretmen ve personel yetiştirilmesi sağlanacaktır.

- b) **Sosyal Hizmetler:** Sosyal hizmetlerle ilgili konulardaki eksikliklerin ve darboğazların giderek artması sonucunda, sosyal hizmetleri tek elden koordine etmek, yönlendirmek, hizmetleri nitelik ve nicelik açısından etkinleştirmek amacı ile kamu desteğinde organize edilecek hizmetler için planlı dönemin başından beri temel politikayı oluşturan 24/5/1983 tarihi 2828 sayılı 'Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu' kabul edilmiştir. Kadınların aktif olarak çalışma hayatına katıldığı şehirlerimizde bir çok ailenin kreş ve gündüz bakımevi problemi nitelik ve nicelik itibariyle önemini korumaktadır. Türkiye'de bakıma muhtaç çocuklar için koruyucu aile programının ve evlat edinmenin şartları konusunda daha geniş boyutlu çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Hükümlü çocuklar niteliği itibariyle çocuk cezaevi şartlarına haiz olmayan bir çok cezaevinde büyüklerin yanında kalmaktadır. Bu durumun ivedilikle çözümü gerekmektedir denilmektedir. Sosyal hizmet programlarının uygulanmasında korunmaya muhtaç çocuk, muhtaç sakat ve muhtaç yaşlıya öncelik tanınacaktır denerek önceliğin çocuklara yöneltildiği belirtilmiştir. Korunmaya muhtaç çocukların sosyal, psikolojik ve kültürel gelişmelerin saplanması için çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının niteliklerinin yükseltilmesi ve sayıca artırılması hususunda gerekli çalışmalar yapılacaktır. Yetiştirme yurtları, vb. kurumlarda korunan çocuklardan çalışma yaşına gelenlerin, bu kurumlardan ayrılmaları halinde işyerlerine, sakat ve eski hükümlülerde olduğu gibi belli oranda istihdam zorunluluğu getiren yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir, denmiştir. Bakıma muhtaç çocuklar için koruyucu aile programı ve evlat edinmenin şartları konusunda gerekli çalışmaların yapılacağı belirtilmiştir. Planda körler, sağır, ortopedik özürlüler ve uyumsuz çocuklar için özel eğitim hizmeti veren eğitim kuruluşları sayıca ve nitelikleri itibariyle ihtiyaca cevap verebilecek seviyeye çıkarılacaktır, ifadesi yer almıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

- a) **Genel Politika ve Hedefler:** VI.B.Y.K.Planında yer alan amaçlar içinde çocukla ilgili olan amaçlar; Türk toplumunun temel taşı olan aileyi ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda desteklemek ve güçlendirmek, kadının ve çocuğun korunması ve eğitilmesine öncelik vermek; eğitimin her kademesinde kaliteyi yükseltmek, imkan ve fırsat eşitliğini artırmak ve eğitimin finansman kaynaklarını çeşitlendirmek şeklinde belirtilmiştir. "Eğitim politikaları içerisinde, eğitimin kalitesinin yükseltilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması, müfredat programlarının kalkınmanın ve teknolojik ilerlemenin gerekleri doğrultusunda geliştirilmesi, eğitimde modern eğitim teknolojilerinin kullanılması gibi temel politikalar benimsenmiştir. Strateji dokümanında ayrıca sosyal güvenlik başlığı altında; mahalli idarelerin, gönüllü kuruluşların ve özel kesimin işbirliği ile korunmaya muhtaç olan çocuk, sakat ve yaşlıya yönelik programlara da öncelik tanınacağı, sosyal hizmet ve yardım

programlarında koruyucu ve önleyici uygulamalara öncelik verileceği, sosyal hizmet alanında özel kesimin girişimlerinin etkinliği göz önünde bulundurularak teşvik edileceği belirtilmiştir. Hedefler başlığı altında bebek ölüm oranının binde 51'de düşürülmesiyle doğuştan hayatta kalma ümidinin 68 yıla yükseltileceği hesaplanmıştır. Okullaşma oranlarının, okul öncesi eğitimde yüzde 11,5, ortaokullarda yüzde 80,0 olacağı hedeflenmiştir.

- b) **Sosyal Hizmetler:** Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu genellikle fertlere hizmet ulaştırmakta aile, okul, toplum merkezleri gibi asıl sorunların giderilmesinde dolaylı olarak ve katkı sağlayıcı meseleleri kaynağında çözmeye yönelik faaliyetlere etkin bir şekilde başlayamamıştır. VI.B.Y.K.Planı ilkeleri doğrultusunda hazırlanan, muhtaç çocuk, sakat veya yaşlıya, ayni ve nakdi yardım yapılması ile ilgili kıstas ve esasları belirleyen Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinin uygulamaya konulması bu alanlarda atılan önemli adımlardan olmuştur. Eğitilemez durumundaki zihinsel ve bedensel özürlü çocuk ve ailelerin yoğun sosyal hizmet ve yardıma ihtiyacı bulunmaktadır. Özellikle büyük kentlerde ve metropol merkezlerde çocuk ve gençlerin suça yöneltmemeleri için belirli semt ve mahallelerde danışmalık yapacak sosyal hizmet görevlilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Risk grubunu oluşturan çocukların suç işlemekten korunması amacıyla koruyucu bakım ve sosyal hizmete duyulan ihtiyaç devam etmektedir. 'V. plan ilke ve politikalarından olan ve geliştirilmesi gereken aile danışma hizmetleri birimlerinin bu konuda da görev yapması gerektiği vurgulanmıştır. Sosyal hizmetler ve yardımların ulaştırılmasında aile birimi esas alınacaktır, yardıma muhtaç ailelerin ihtiyaçlarının karşılanması, toplum hayatına intibakları, istihdamları, yaşlıların korunması ve korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılmasına yönelik politikaların uygulanmasında ilgili bütün kuruluşların etkin işbirliğinin sağlanacağı ilkesi kabul edilmiştir. Korunmaya muhtaç çocuk, sakat ve yaşlılarla ilgili düzenlemeler yapılarak hizmetlerde bunlara öncelik tanınacağı belirtilmiş, muhtaç, yaşlı ve sakat kişilere ödenen aylıklarda ayarlamalar yapılacağı kabul edilmiştir. Müessese bakımı yerine mümkün olduğu kadar aile içinde bakım hedef alınarak hizmetler bu yaklaşımla organize edildiği, müessese bakımı yapılan hallerde toplumla bütünleşmeye önem verileceği ilkesi benimsenmiştir. Kreş, gündüz bakımevi, çocuk yuvaları ve yerleştirme yurtları, özürlüler için rehabilitasyon merkezleri, huzurevleri ve benzeri sosyal tesislerin yapımında vakıflar ve özel kesim girişimlerinin teşvik edildiği politik bir tercih olmuştur.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Genel politika ve Hedefler: Bebek ölüm hızının bu plan dönemi sonunda binde 35,3'e düşmesi ve doğuştan hayatta kalma ümidinin 69,1 yıla yükselmesi beklenmektedir. Doğum öncesi ve sonrası bakım hizmetleri ile doğum ve düşük sonrası aile planlaması hizmetlerinin güçlendirilmesi ve güvenlik annelik projesinin ülke çapında yaygınlaştırılması ilkesi ve politikası benimsenmiştir. Ayrıca anne ve çocuk sağlığı hizmetlerinin götürülmesinde hizmetlerden yeterince yararlanamayan kesimlere öncelik verilmesi ve hizmetin niteliğinin yükseltilmesinin önem kazandığı belirtilmiştir. VII.B.Y.K.Planında çocukların kötü muamele ve kötü alışkanlıklardan koruyucu, suça itilmelerini engelleyici önlemlerin bir bütün olarak ele alınacağı, suça eğilimli, sorunlu, evden kaçan ve sokakta risk altında yaşayan çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirileceği, suça yönelen ve suç işleyen çocukların yeniden topluma kazandırılmasının temel politikalarından olduğu yer almıştır. Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde ideal ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle aileyi destekleyici önlemlere, koruyucu aile ve evlat edinme uygulamalarına ağırlık verileceği, kurumsal bakımın iyileştirilmesinin sağlanacağı öngörülmüştür. Eğitim süreci dışında kalmış çocukların eğitim sistemine yeniden katılmaları ve bir mesleki eğitim görmelerinin sağlanacağı, çalışkan çocukların

çalışma şartları, sağlık, sosyal güvenlik ve mesleki eğitim konularındaki sorunlarının çözümünü üzerinde önemle durulacağı, uzun dönemde çalışma hayatından çıkarılmalarını sağlayacak ortamın oluşturulmasına çalışılacağı ifade edilmiştir. Küçükleri Koruma Şube Müdürlüklerinin yeterli uzman kadroya ve altyapıya kavuşturulması, çocukların korunması ve suça yönelmesinin engellenmesi açısından önemli bir imkan sağlanacağı ifade edilmiştir. 2253 Sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yargılama Koşulları Hakkında Kanun'da değişiklik öngören yasa teklifine yaş tespiti ile ilgili hususları içeren bir hüküm eklenecek, mahkemelerin ülke düzeyinde yaygınlaştırılması için yeterli uzman kadro ve altyapıyı oluşturmak için denilmektedir. Söz konusu Kanunu ile öngörülen çocuk kabul ve gözlem merkezlerinin kurulması sağlanacak, tutuklu çocuklar için çocuk alı koyma merkezleri ve çocuk gözetimevleri kurularak çocuklar yetişkin suçlulardan tamamen ayrılacaktır. Çocuk mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelenmesi için Yargıtay'da ayrı bir ihtisas dairesi kurulacaktır. Çocukların çalışması ile ilgili yasada birlik sağlanması ve eksikliklerin giderilmesi suretiyle çalışma yaşı, çalışma iş koşulu ve çalışma şartlarının denetlenmesi imkanlarının artırılması, çocukların iş kazası, meslek hastalıklarına karşı korunması ve sosyal güvenliklerinin sağlanması temin edilecektir politikası detayları ile getirilmiştir. İşyeri-okul bütünlüğüne dayalı ve ehliyet kazandırıcı bir eğitim eğitimin her kademesinde uygulanacaktır. VII:B.Y.K.Planı dönemi sonunda okullaşma oranlarının okulöncesi eğitimde yüzde 16, sekiz yıllık zorunlu temel eğitimde yüzde 100, olacağı öngörülmektedir. Üstün zekalı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla gerekli eğitim kurumlarının geliştirilmesine önem verilecek ve özel sektörün bu alandaki girişimleri desteklenecektir denmektedir. VII.B.Y.K.Planının sosyal güvenlik reformu başlığı altında sosyal güvenlik sisteminin nüfusun tümüne yaygınlaştırılması sağlanabileceği ifade edilmiştir. Herkesin kapsama alınması ile çalışan çocukların, yetim çocukların haklarının korunacağı ayrıca aile yardımı uygulamalarının bir sigorta programı olarak düzenlenmesi ve işsizlik sigortasının oluşturulması ile ailenin dolayısı ile çocukların refahının dolaylı bir katkının sağlanabileceği ifade edilmiştir.

EK 3.

SHÇEK Mevzuatı Kapsamında Çocuklara İlişkin Yönetmelikler ve SHÇEK Kanunu

SHÇEK Kanununun amacı 1. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir; “korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, **çocuk**, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.” (SHÇEK m.1)

Adı geçen kanunun 3. maddesinde ise kanunda geçen **tanımlar** yer almaktadır. Buna göre;

a) ‘**Sosyal Hizmetler**’; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü;

b) ‘**Korunmaya Muhtaç Çocuk**’; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,

2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,

4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik,alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, çocuğu,.

e) **Sosyal hizmet kuruluşları**;

1. ‘**Çocuk Yuvaları**’; 0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

2. ‘**Yetiştirme Yurtları**’; 13 - 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

3. ‘**Kreş ve Gündüz Bakımevleri**’; 0 - 6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan (Mülga: 21/1/2000-594 KHK/1md. (1) ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarını,

5. ‘**Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri**’; bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarını,

6. ‘**Çocuk ve Gençlik Merkezleri**’, eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını,

7. ‘**Toplum veya Aile Danışma Merkezleri**’, toplumun ve ailenin gelişmesi için; bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, gerekirse diğer kuruluşlar ve gönüllülerle işbirliği içerisinde sunmakla görevli bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını,

8. ‘**Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezleri**’, özürlü çocukları kendi kendine yeterli düzeye getirmek, okul eğitimine hazırlamak ve aile içi uyumu sağlamak amacıyla özürlü çocuklara ve ailelerine hizmet sunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.”(SHÇEK m.3).

Ayrıca aynı kanunun 4. maddesinde sosyal hizmetlere ilişkin genel esaslar düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

“a) Bu Kanun kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, Devletin denetim ve gözetiminde, halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütür,
g) Sosyal hizmet kuruluşlarının coğrafik ve fonksiyonel görev alanlarının ve yurt sathında dengeli dağılımının görev boşluğu bırakılmayacak şekilde düzenlenmesi esastır.

h) (Değişik: 30/5/1997-KHK-572/6 md.) Çocuk yuvaları ile yetiştirme yurtlarının korunmaya muhtaç çocukların yaş, cinsiyet, sosyal ve psikolojik özellikleri ile özür dereceleri dikkate alınarak, kaynaştırma anlayışına göre gruplandırılması ve özellikle çocuk yuvalarının, huzurevleri ile aynı mahallerde tesis edilerek dede-torun, nine-torun ilişkilerinin sağlanması esas alınır.

k) Korunmaya muhtaç çocukların Türk örf,adet, inanç ve milli ahlâkına sahip kendisine güvenen, insan sevgi ve saygısıyla dolu, Atatürkçü düşünce ve Atatürk ilke ve inkılâplarına uygun olarak yetiştirilmeleri, bir iş veya meslek sahibi yapılmaları, koruma kararı kalktıktan sonra da toplum içinde izlenmeleri ve imkanlar ölçüsünde desteklenmeleri esastır.”(SHÇEK m.4).

SHÇEK Kanununun 6. maddesinde Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu'nun kimlerden oluşacağı belirtilmiştir. Buna göre;

“Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu, Başbakanın veya görevlendireceği Bakanın başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur.

b) Adalet, İçişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskan, Sağlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Kültür bakanlıklarının müsteşarları veya yardımcıları ile Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarı veya yardımcısı,

c) Yüksek Öğretim Kurulu Başkanı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı, Aile Araştırma Kurumu Başkanı ve Özürlüler İdaresi Başkanı,

d) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, İş ve İşçi Bulma Kurumu genel müdürleri ile Vakıflar Genel Müdürü, Gençlik ve Spor Genel Müdürü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Sekreteri,

e) Kızılay, Türk Hava Kurumu ve Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Genel Başkanı,....” (SHÇEK m.6). Bu durum, sosyal hizmet uygulamalarıyla ilgili olan bakanlık, kurum ve kuruluşlarını temsil edenlerin danışma kurulunda yer alması ve yine bu bakanlık, kurum ve kuruluşlar arasında hizmetlere ilişkin ortaya çıkan sorunların çözümünde koordinasyonun sağlanıyor olması açısından önemlidir.

Kanununun 22. maddesinde korunmaya muhtaç çocukların reşit oluncaya kadar yani 18 yaşını dolduruncaya kadar Kurumun sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilecekleri belirtilmektedir. Ancak reşit olduktan sonra korunma kararının devamı 24. maddede bazı şartlara bağlanmıştır.buna göre;

“a) 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya muhtaç çocuklardan;

1. Ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar,

2. Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

b) Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

Bunlardan korunma kararı kalkmış; ancak tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocukları, Kurumca himaye olunur. Bu çocukların emek karşılığı iâşe, ibate ve harçlıkları Kurumca karşılanmak kaydıyla Kurum hizmetlerinde çalışmaları da sağlanabilir.

c) Bedensel, zihinsel ve ruhsal sakatlıkları nedeniyle sürekli bakıma muhtaç durumda bulunan ve çalışmaktan aciz olan çocukların korunma kararı uzatılır.” (SHÇEK m.24) denilmektedir.

Korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve öğretimlerinin sağlanmasına ilişkin olarak da “okul çağındaki korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve öğretimleri Milli Eğitim Bakanlığı ile diğer kamu kurumlarına ait okullarda gerçekleştirilir. (...)

(Değişik: 30/5/1997-KHK-572/10 md.) Özel eğitim gerektiren korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve öğretimleri Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel eğitim-

öğretim kurumlarında sürdürülür. Korunmaya muhtaç özürlü çocukların eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte plânlanır.” (SHÇEK m.25) maddesi yer almaktadır.

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması Ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik’in amacı 1. maddesinde belirtilmiştir. “Bu Yönetmeliğin amacı, korunmaya muhtaç çocukların tespiti, incelenmesi, korunma kararlarının ve gerekli tedbirlerin alınması ve kaldırılmasına ilişkin esasları belirlemektir.” (m.1).

Yönetmelikte korunmaya muhtaç çocuğun yerleştirilmesiyle ilgili olarak “İl Müdürlüğü, yetkili ve görevli mahkemeden alınan korunma kararından sonra çocuğun, tercihen aynı mahalde bulunan uygun görülecek yuva, yurt ve koruyucu aileye yerleştirilmesi işlemlerini yerine getirir” (m.15) denilmektedir.

Korunmaya Muhtaç Çocukların İş Ve Meslek Sahibi Olabilmeleri İçin İşyerlerinde Çalıştırılma Esaslarına İlişkin Yönetmelik’in amacı “Yetiştirme Yurdunda korunup da herhangi bir nedenle öğrenime devam etme imkanı bulamayan korunmaya muhtaç çocukların bir iş ve meslek sahibi olabilmelerini sağlamak üzere Kamu ve Özel İşyerlerinde ücret karşılığı çalıştırılması esaslarını belirlemektir.” (m.1).

Yönetmelikte çocuğun işe nasıl yerleştirileceği 7. maddede açıklanmıştır. “Çocuğun Yetiştirme Yurtları dışında hangi iş yerinde ve mesleklerde çalışabilecekleri çocukların yaş, yetenek ve ilgileri ile çalışacakları iş ve mesleğin durumu göz önünde bulundurularak ‘Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu’na değerlendirildikten sonra Müdür karar verir. Çocuğun işyerinde istihdamı için gerekli başvuru Müdür’ce yapılır. İş ve İşçi Bulma Kurumu, İşçi ve İşveren Kuruluşları, Sanayi Müdürlükleri çocukların işe yerleştirilmesi konusunda diğer ilgili birimler ile işbirliği yapar.” (m.7). Ayrıca çalışma süresince müdür çocuğun işyerindeki çalışmasını izlemekle, ücretinin düzenli alınmasını, harçlığının düzenli verilmesini sağlamakla yükümlüdür.(m.14).

Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliğinin amacı, “Kreş ve Gündüz Bakımevlerindeki hizmetin tür ve niteliğini, işleyişine ilişkin esasları, Kuruluş personelinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.” (m.1). Sosyal ve Eğitsel Servislerde Sosyal Hizmet Uzmanı, psikolog, çocuk eğiticisi bulunmaktadır. Bunların görev ve yetkileri 12., 13., 14. maddelerde belirtilmiştir. Sağlık hizmetindeki görevliler ise; doktor, diyetisyen, hemşire ve hemşire yardımcısından oluşmaktadır.(m.15.,16.,17.).

Kreş ve Gündüz Bakımevlerine kabul edilecek çocuklarda aranılan şartlar 25. maddede belirtilmiştir.Buna göre;

“Sırasız Kabul Edilecek Çocuklar;

- 1) Anne ve babası ölü olup, bir yakını tarafından bakılan çocuklar,
- 2) Anne ve babasından biri ölü olup, diğer ebeveyni çalışan çocuklar,
- 3) Anne ve babasından biri ağır zihinsel, ruhsal ve fiziksel bir hastalığa maruz kalmış kişilerin çocukları,
- 4) Boşanmış çalışan eşlerin çocukları,
- 5) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Merkez ve Taşra Teşkilatı’nda çalışan personelin çocukları, sıraya bakılmaksızın kabul edilir.”(m.25) denilmektedir. Ayrıca aynı maddede, ailenin konut ve oto sahipliliği ile aylık geliri dikkate alınarak maddi durumları diğerlerine göre daha düşük olan aileden başlanmak suretiyle çocukların sıralı olarak kuruluşlara kabulünün sağlanacağı belirtilmiştir. Kuruluş bakımının ücretli olduğu 29. maddede yer almaktadır.

Spastik Çocuklar Özel Rehabilitasyon Merkezleri Kuruluş Ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik’in amacı, “gerçek kişilerce ve özel hukuk tüzel kişilerince açılacak olan Spastik Çocuklar Rehabilitasyon Merkezlerinin kuruluş ve işleyişine dair esasları, izin, açılış, çalışma, personel şartları, ücret tariflerini, denetim, devir ve kapatılma işlem ve usullerini belirlemektir.”(m.1). Ayrıca bu Yönetmeliğin, “Kamu Kurum ve Kuruluşları dışında gerçek

kişilerce ve özel hukuk tüzel kişilerince açılan Spastik Çocuklar Rehabilitasyon Merkezini”(m.2) kapsadığı belirtilmiştir. **Spastik Çocuklar Rehabilitasyon Merkezinin;** “Doğum incesi, doğum anı ya da sonradan herhangi bir nedenle beyin hareket merkezinde meydana gelen arıza sonucu ortaya çıkan kasıntılı hareket felci olan 0-14 yaş spastik çocuklara tedavi ve rehabilitasyon hizmeti veren gündüzlü kuruluş” (m.4/b) olduğu belirtilmiştir.

Yönetmeliğin 10. maddesinde “Kuruluştaki sorumlu müdür, tabip, fizyoterapist, psikolog, sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), eğitmen, hemşire, hizmetli olmak üzere çeşitli personel çalıştırılır.”(m.10) denilmektedir.

Kuruluştaki aranacak nitelikler iskan durumu, emniyet ve trafik güvenliği, yangından korunma ve ısıtma ile diğer özellikler başlığı altında yönetmeliğin 12., 13., 14. ve 15. maddelerinde detaylı olarak anlatılmıştır. Buna göre;

“İskan Durumu:

Madde 12- Kuruluş iskan yönünden taşınması gereken özellikler aşağıda gösterilmiştir.

a) Bina iskan yönünden çocuklar için tehlike yaratmayacak ve ulaşımına uygun bir mahalde bulunmalıdır.

b) Kuruluş bir bahçe içinde müstakil tek veya çift katlı bir binada kurulabileceği gibi bir apartmanda da işletmeye açılabilir. Kuruluş amacına uygun olarak çocukların yararlanabileceği oyun, araç ve gereçlerinin konulabileceği genişlikte bir bahçeye sahip olmalıdır.

Emniyet ve Trafik Güvenliği:

Madde 13- Binanın bulunduğu yer genel ahlak kurallarına uygun özellikler taşınmalı, tercihen şehir merkezine yakın ve çocukların gidiş gelişlerine trafik yönünden uygun ve emniyetli olmalıdır.

Yangından Korunma ve Isıtma

Madde 14- Kuruluş, yangından korunma ve ısıtma sistemi açısından aşağıdaki şartlara uygun bir düzenlemeye sahip olacaktır.

a) Kuruluştaki yeterli sayıda yangın söndürme cihazı ve malzemesi bulunacak, yangın için gereken tedbirler alınacaktır.

b) Ahşap ve yangına karşı güvenlik tedbirleri bulunmayan binalarda bu tip kuruluşlar açılmaz.

c) Kuruluşun ısınması, kalorifer sistemi olmadığı hallerde kömür sobası veya borulu akaryakıt sobası ile yapılabilir. Saç odun sobası, borusuz akaryakıtlı ve gazlı ısıtıcılar, açık elektrik sobaları vb. ısıtma araçları kullanılamaz. Özellikle sobalı kuruluşlarda, ısıtma araçları çocuklar yönünden tehlike yaratmayacak biçimde kurulacak ya da yerleştirilecek çocukların ısıtma araçlarına ulaşmalarını engelleyecek tedbirler alınacaktır.

d) Kuruluş binasının çocuklar ve personel tarafından kullanılan bütün bölümlerinin uygun sıcaklıktan ve aynı ısıda tutulması gereklidir.

Kuruluştaki Aranacak Diğer Özellikler:

Madde 15- Kuruluştaki aranacak diğer özellikler şunlardır;

a) Kuruluş binasının faaliyet bölümlerinin tercihen doğrudan ve yeterli güneş ışığı ile aydınlanmalıdır.

Binanın çocuklar için kullanılacak bölümlerinin taban, tavan yüksekliği en az 270 cm. olmalıdır.

b) Çocukların bulunduğu oda ve salonlarda taban, çocukların sağlığına zarar vermeyecek, kolaylıkla silinip temizlenen bir maddeyle döşenmeli, duvarlar düzgün ve kolay temizlenecek nitelikte, odaların yapısı ve eşyalar toz tutmayacak şekilde düz ve basit olmalıdır.

c) Merdivenlerin genişliği ve yüksekliği çocukların iniş ve çıkışlarına kolaylık sağlayacak şekilde olmalıdır. Çocukların güvenliğini sağlayabilecek nitelikte emniyet korkulukları bulunmalıdır.

d) Kuruluştaki ihtiyaca göre yeterli sayıda tuvalet (alafranga, alaturka) ve lavabo bulunmalı, bunlar özürliülerin kullanabilecekleri büyüklük ve yükseklikte olmalıdır. Tuvaletlerin

tabanları ile duvarlarının belli bir yüksekliğe kadar olan bölümleri yıkanmaya elverişli olmalıdır.

e) Binanın faaliyet bölümleri ve çocuklar tarafından kullanılan diğer bölümleri ile koridor ve giriş yerleri yeterli biçimde aydınlatılmaya ve havalandırmaya uygun olmalıdır.

f) Her çocuğun özel eşyalarını koyacağı gerekli malzeme dolapları olmalıdır.

g) Kuruluşta gerekli ilaç ve sağlık malzemesinin konulacağı bir sağlık bölümü olmalıdır.

h) Kuruluşun her türlü tesisatı genel hijyenik şartları bozmayacak şekilde temiz ve düzenli olmalıdır.”(m.12,13,14,15) denilmektedir. Ayrıca kuruluşun bölümlerinin egzersiz salonu, konuşma tedavi odası, kavram eğitimi odası ve uğraşı tedavi odasından oluşması gerektiği madde 16’da yer almaktadır.

Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliğinin amacı, “gerçek kişilerce ve özel hukuk tüzel kişilerine ait Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezlerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin esasları, izin, açılış, çalışma, personel standardını, ücret tarifelerini, denetim ve faaliyetlerini durdurma işlem ve usullerini belirlemektir.”(m.1) denilmektedir. Bu yönetmeliğin, “3-21 yaş arası zihinsel özürlülerin rehabilitasyonunu sağlamak için gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılan gündüzlü, yatılı, gündüzlü ve yatılı veya seanslı Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezlerini”(m.2) kapsadığı belirtilmiştir.

“Zihinsel Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezi’nin; zihinsel özürlülerin kendi kendilerine yeterli hale gelebilmeleri, topluma uyum sağlayabilmeleri için hizmet veren gündüzlü, yatılı, gündüzlü ve yatılı veya seanslı kuruluş”(m.4/d) olduğu belirtilmiştir. Kuruluşta “sorumlu müdür, sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, eğitimci, çocuk eğitimcisi, fizyoterapist, tabip, hemşire ve hizmetli olmak üzere çeşitli personel”(m.10)in çalıştırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca yönetmeliğin 13., 14., 15., 16. maddelerinde kuruluşun niteliklerine ilişkin olarak sırayla; iskan durumu, trafik güvenliği, yangından korunma ve ısıtma ile diğer özellikler başlıkları altında anlatılanlar, yukarıda yer alan Spastik Çocuklar Özel Rehabilitasyon Merkezleri Kuruluş Ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik’in yine aynı başlıklar altında sıralanan özellikleri ile aynı olduğundan tekrar edilmemiştir.

Kuruluşta bulunması gereken bölümler ise; eğitim sınıfları, uğraşı terapi odası, konuşma terapi odası, egzersiz salonu, dinlenme odası, personel odaları ve yatak odaları olarak yönetmeliğin 17. maddesinde belirtilmiştir.

Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım Ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelik’in “amacı; bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle yaşamın gereklerine uyamama durumunda olanların tespitini, incelenmesini, kuruluş bakımı, evde hizmet, rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmalarını, hizmetin tür ve niteliği ile işleyişine ilişkin esasları, personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektedir.”(m.1). Yönetmeliğin “Bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeni ile yaşamın gereklerine uyamama durumunda olanların tespiti ile fonksiyon kayıplarını kapasiteleri ölçüsünde en üst seviyeye çıkarmak ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmamalarını sağlayan yetiştirme ve iyileştirme programları hazırlamak, uygulamak, beceriler kazandırmak üzere kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Rehabilitasyon Merkezlerini veya bu becerileri kazanamayanların sürekli bakıldığı Bakım Merkezleri ile Evde Hizmeti” (m.2) kapsadığı 2. maddede belirtilmiştir.

Yönetmelikte geçen;

“ ‘Özürlü’ Bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinde belirli oranda fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup, korunması, yardım edilmesi, bakılması ve yetiştirilmesi gerekli kişiyi, ‘Rehabilitasyon’ Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık ya da kaza sonucu bedensel, zihinsel ve ruhsal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybeden kişinin fonksiyon kayıplarını gidermek veya geriye kalan güç ve yeteneklerini geliştirerek fizik, psikolojik, sosyo-ekonomik ve mesleki yönden mevcut kapasitelerini en üst seviyeye çıkarmak için yapılan çalışmaların ve yardımların tümünü,

'Bakım' Durumları gereği rehabilitasyondan yararlanamayan veya rehabilitasyondan yararlandığı halde özel ilgi, destek ve korunmayı gerektirenlere verilen yatılı ve/veya gündüzlü hizmeti,

'Merkez' Bakım Merkezleri Rehabilitasyon Merkezleri ve Özürlüler Danışma Merkezlerini, **'Bakım Merkezi'** Her yaştaki bedensel ve zihinsel, ruhsal özürlülere süreli veya sürekli bakım hizmetlerinin verildiği yatılı ve/veya gündüzlü Sosyal Hizmet Kuruluşlarını,

'Rehabilitasyon Merkezi' Rehabilitasyon amaçlı çalışmaların yapıldığı yatılı ve/veya gündüzlü Sosyal Hizmet Kuruluşlarını,

'Ortopedik Özürlü' Bütün düzeltmelere rağmen yaşamlarında ve çalışmalarında; iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerinden yeteri kadar yararlanamayan veya sosyal yaşama uyamayan kişiyi,

'Cerebral Palsy' Beynin doğum öncesi, doğum, doğum sonrası, bebeklik ve çocukluk devresinde herhangi bir nedenle hasara uğramasından ileri gelen nörolojik + adalelerin özel ve genel duyu organlarını mental ve emosyonel sistemleri içine alan bir haslatlı kombinasyonunu,

'Görme Özürlü' Görme gücünden tümüyle veya ileri derecede kaybı olan kişiyi;

- Bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10'dan aşağı olan ve yaşamlarında görme gücünden yararlanmasına imkan olmayan körleri,
- Bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 3/10'dan aşağı olan, özel bir takım araç ve yöntemleri kullanmadan yaşamlarında görme gücünden yararlanamayan az görenleri,

'Zihinsel Özürlü' Zihinsel gelişiminde meydana gelen yavaşlama, duraklama ve gerileme nedeniyle davranış ve uyum yönünden yaşıtlarına göre sürekli gerilik ve yetersizlik gösteren;

- Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 0-24 arasında olan (İdiot) düzeyindeki ağır zihinsel özürlüleri,
- Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 25-44 arasında olan (Embecile) düzeyindeki öğretilbilir zihinsel özürlüleri,
- Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 45-75 arasında olan (Debil) düzeyindeki eğitilebilir zihinsel özürlüleri,

'Ruhsal Özürlü' Çeşitli nedenlerle ruhsal özelliklerinde yaşamın gereklerine uyamayacak düzeyde sürekli olanlar yetenek ve fonksiyon kaybına uğrayan kişiyi;

'Konuşma Özürlü' Konuşmasının akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında, eklemlenişinde bozukluk olan kişiyi,

'İşitme Özürlü' İşitme gücünden tümüyle veya ileri derecede kaybı olan kişiyi;

- Bütün düzeltmeler rağmen işitme kaybı 70 desibel'den daha fazla olan, işitme gücünden yararlanamayan sağır kişi,
- Bütün düzeltmelere rağmen işitme kaybı 25-70 desibel arasında olan ve işitme gücünden ancak yardımcı araçlarla yararlanabilen ağır işiten kişiyi,

'Görme Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi' Her yaştaki özürlülerin rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü ve/veya yatılı merkezi,

'Spastik Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi' 0-14 yaş arasındaki Cerebral Paralizili çocukların eğitim ve rehabilitasyonu ile yetişkin özürlülere rehberlik hizmeti veren gündüzlü ve/veya yatılı merkezi,

'Ortopedik Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi' Ortopedik özürlülerin rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü ve/veya yatılı merkezi,

'İşitme Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi' İşitme özürlülere işitme yoluyla sözel iletişime ilişkin beceriler kazandırarak rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü merkezi,

'Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi' Zihinsel özürlülerin rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü ve/veya yatılı merkezi;

- 0-6 yaş arası Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi,
- 7-12 yaş arası Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi,
- 13-18 yaş arası Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi,

d) 19 ve daha yukarı yaş arası Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi,
'İş Atölyesi' Özürlülere belli iş dallarında temel bilgi ve beceri kazandırıp, bir iş edinebilmelerine ve bağımsız yaşayabilmelerine yardımcı olan atölyeyi,
'Rekreasyon Merkezi' Ruhsal özürlülerin sosyal uyumlarına yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü ve/veya yatılı merkezi,
'Özürlüler Danışma Merkezi' Özürlülere ve ailelerine hukuki, sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan her türlü yardımların ve rehberliğin yapıldığı ve aile eğitiminin örgütlendiği merkezi,
'Evde Hizmet' Özürlülerin aile ortamında veya bulunduğu mahalde ailesi veya sosyal çevresi ile birlikte bakım ve rehabilitasyonuna yönelik hizmeti, ifade eder." (m.4) denilmektedir.

Bakım ve Rehabilitasyon Programlarının neler olduğu yönetmeliğin 12. maddesinde belirtilmiştir. Bunlar; özbakım, kişisel idare, uğraşı terapisi, fizyoterapi, iş becerisi kazandırma, konuşma terapisi, işitme terapisi, bağımsız hareket, abacus(matematik), braille(okuma-yazma), temel eğitim başlıklarından oluşmaktadır. Personelin ise "müdür, müdür yardımcısı, doktor, sosyal çalışmacı, fizyoterapist, çocuk gelişimcisi, psikolog, diyetisyen, özel eğitim öğretmeni, odyolog, çocuk eğiticisi, hemşire"(m.16) den oluşacağı belirtilmiştir.

"Merkezlerde özür türüne göre; özürlülerin rehabilitasyonu için uygun bir şekilde düzenlenmiş egzersiz salonu, uğraşı terapisi odası, konuşma terapisi odası, spor salonu, işitme terapisi odası, odyoloji odası, eğitim odaları, oyun salonu, dinlenme salonu, günlük yaşam salonu, uygulama atölyeleri, uygulama mutfağı, mutfak, yemek salonu, çamaşırhane, banyo, revir, ambar, depo ve yatakhaneler ile gerekli diğer bölümler bulunur."(m.30) denilmektedir. Ayrıca

"Spastik Çocuklar Rehabilitasyon Merkezine alınacak spastikler için;

0-14 yaşında olmak,

İşitme Özürlüler Rehabilitasyon Merkezine alınacak işitme özürlüler için;

0-6 yaşında olmak,

Öğretilebilir Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi için;

· 0-21 yaşında olmak,

İş Atölyeli Eğitilebilir Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi için;

· 14-21 yaşında olmak,

Bakım Merkezlerine alınacak özürlüler için;

Bedensel, zihinsel veya zihinsel ve bedensel özürlü olmak,

18 ve daha yukarı yaşta olmak." (m.31) yaş kriterleri aranmaktadır.

Evde hizmet, "özür türü ve özürün niteliğine göre merkezlerde bakım ve rehabilitasyonu gerektirmeyenlere buldukları ortamda verilecek hizmet"(m.38)tir şeklinde tanımlanmıştır.

Evde hizmet "ailenin veya özürünün, sosyal ve ekonomik durumuna göre ücretli veya ücretsiz olur."(m.42) denilmektedir. Merkezlerde ücretsiz kalan özürlülere ise "merkez

müdürünün önerisi, il müdürünün onayı ile aşağıda yer alan gösterge rakamlarının her yıl Bütçe Kanunu ile belirlenen memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarlar, hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık harçlık olarak verilir.

6-12 yaşlar arası özürlülerde 25

13-18 yaşlardaki özürlülerde 50

18 ve yukarı yaşlardaki özürlülerde 75 "(m.45) denilmektedir.

Ayrıca, merkezlerde ücretsiz bakılan özürlülerin giyim ve tedavi yardımı yapılmaktadır.

Buna göre;

"**Tedavi Yardımı:** Merkezde ücretsiz bakılan özürlülerin Devlet Hastanelerinde ücretsiz bakılmaları esastır."(m.50). Bunun yanında aynı maddede "merkezlerde bakılmakta olan özürlülerin yıllık giyim-kuşam istihkakları" başlığı altında 0-2, 2-5, 6-12, kız çocuklar 13-21, erkek çocuklar 13-21, sürekli bakım 18-+ yaş grupları için detaylı olarak hazırlanmış yıllık giyim-kuşam listesi yer almaktadır.

İşitme Ve Konuşma Özürlüler Özel Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği nin amacı; “gerçek kişilerce ve özel hukuk tüzel kişilerince açılacak olan İşitme ve Konuşma Özürlüler Rehabilitasyon Merkezlerinin kuruluş ve işleyişini, izin, açılış, çalışma, personel standardını, ücret tariflerini, denetim, devir ve kapatma işlem ve esaslarını belirlemektir.”(m.1) denilmektedir. İşitme ve Konuşma Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi ise, “Doğuştan veya sonradan işitme ve konuşma özürü olanların işitme ve sözel iletişimine ilişkin beceriler kazandırarak topluma uyumlarını sağlamak üzere hizmet veren gündüzlü kuruluşu” (m.4/d) ifade etmektedir. “Kuruluştta sorumlu müdür, odyolog, fizyoterapist, psikolog, sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) özel eğitici, çocuk gelişimcisi, çocuk eğiticisi, hemşire ve hizmetli olmak üzere çeşitli personel çalıştırılır.”(m.10) denilmektedir. İşitme ve konuşma özürülere yönelik rehabilitasyon merkezinin yer alacağı binanın özellikleri ve iskan durumuna dair nitelikler, yukarıda özürü çocuklara ilişkin yönetmeliklerde olduğu gibidir. (m.12, 13, 14, 15’de yer almaktadır.) Kuruluşun bölümleri ise; odyoloji odası, işitme ve konuşma terapisi odası, grup terapisi odası, meşguliyet terapisi odasından oluştuğu yönetmeliğin 16. maddesinde belirtilmiştir.

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş Ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik’in amacı, “yetiştirme yurtlarındaki hizmetin türü, niteliği ve işleyişine ilişkin esaslar ile kuruluş ve personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.”(m.1) denilmektedir.

Yönetmeliğin “13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı yetiştirme yurtlarını”(m.2) kapsadığı belirtilmektedir. “ ‘Yetiştirme Yurdu’ 13-18 yaş ve üzerindeki korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak, bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını” (m.4) ifade eder denilmektedir.

Sosyal servis görevlileri sosyal hizmet uzmanı, psikolog, grup sorumlusundan oluşmaktadır. Sağlık hizmeti görevlileri ise doktor, diyetisyen, hemşire ve hemşire yardımcısından oluşmaktadır. Ayrıca “Çocukların öğrenimlerine, meslek edenlerine yönelik olarak, müzik, tiyatro, resim, plastik sanatlar ve her türlü sportif etkinliklere, kamu veya özel kurumu ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek kurslara katılmaları sağlanır. Kurslar ve kurslara katılacak çocuklar, koordinasyon ve değerlendirme kurulunca belirlenir.”(m.43).denilmektedir. Yönetmeliğin kuruluş bahçeleri başlıklı bölümünde ise, “çocukların oyun, açık havadan yararlanmaları ve spor gereksinimleri gözönünde alınarak düzenlenir. Bahçenin düzeninde çocukların katkıları da sağlanır.”(m.55).denilmektedir.

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ve Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik’in amacı, “gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerine ait Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin; kuruluş ve işleyişlerine ilişkin esasları, izin, açılış, çalışma, personel şartları, ücret tarifeleri, denetim ve faaliyetlerini durdurma işlem ve usullerini belirlemek, çağdaş anlayışa uygun düzeyde hizmet vermelerini sağlamaktır.”(m.1) Çocuk Kulüpleri, “7-12 yaş grubu çocukların boş zamanlarını uygun program düzenleyerek değerlendirilen ve bu suretle bakım ve korunmalarını ”(m.4) sağlamaktadır. Çocukların yaşları esas alınmak üzere genel gelişimlerine göre gruplandırmanın yapıldığı belirtilmektedir. Buna göre; “

- a) 0-24 aylık bebekler ve yeni yürüme çağındaki çocuklar
- b) 25-48 aylık çocuklar,
- c) 49-72 aylık çocuklar,
- d) 7-12 yaşındaki çocuklar.”(m.13). şeklinde gruplandırma yapılmaktadır.

Kuruluşun İskan Durumuna ilişkin taşınması gerekli görülen özellikler şöyle sıralanmaktadır:

“a) Kuruluş çocuklar için tehlike yaratmayacak, sakin ve ulaşım elverişli bir yerde kurulmalıdır.

b) Kuruluşun, çocukların rahatça oynayabilecekleri, içinde çeşitli bahçe oyuncaklarının bulunduğu bir bahçesi olmalıdır. Binaların teras katları bahçe olarak kabul edilemez.

c) -Kuruluş, bahçe içinde müstakil tek veya çok katlı bir binada kurulabileceği gibi apartmanda veya toplu konut alanlarındaki yapılarda da hizmete açılabilir. Çok katlı bir binada hizmet verilmek istenmesi durumunda, binanın zemin katının üst katları ile bağlantılı olarak kullanıma hazır hale getirilmiş olması gerekir.

d) Kuruluşun çok katlı bir binada hizmete açılması halinde, söz konusu binada çocuklar için tehlike yaratabilecek fırın, tüpgaz deposu, boya atölyesi ve benzeri bir işletmenin bulunmaması gerekir.

e) Aynı kurucu ve sorumlu müdür yönetiminde, Özel Kreş ve Gündüz Bakımevi ile Özel Çocuk Kulübünün aynı binada veya aynı bahçe içerisinde bir arada işletilmek istenmesi halinde, Kreş ve Gündüz Bakımevi ile Çocuk Kulübünün giriş ve çıkış kapılarının ayrı olması bağımsız bölüm ve dairelerden oluşması şartı aranır.

f) 0-2 yaş grubuna hizmet verecek bir kuruluş, bahçesi olma şartı aranmaksızın çok katlı bir binanın herhangi bir bölümünde uygunluğu saptandığı takdirde, hizmete açılabilir.”(m.15).

Emniyet ve Trafik Güvenliğine ilişkin kuruluştaki bulunması gereken özellikler şunlardır;

“a) Kuruluşun bulunduğu yer, genel ahlak kurallarına uygun özellikler taşımaktadır.

b) Binanın bulunduğu yer, çocukların geliş-gidişlerinde trafik yönünden uygun ve emniyetli olmalıdır.”(m.16)

Yangından Korunma ve Isıtma açısından kuruluşun sahip olması gerektiği özellikler;

“a) Kuruluştaki, yeterli sayıda yangın söndürme cihazı ve malzemesi bulunmalı, yangın için gerekli önlemler alınmalıdır.

b) Kuruluştaki ısıtma kaloriferle yapılmalıdır. Ancak bölgesel farklılıklar göz önüne alınarak kalorifer sisteminin kurulamayacağı yörelerde diğer ısıtma araçları kullanılabilir.”(m.17).

Kuruluşlarda Aranacak Diğer Özellikler başlığı altında yer alan özellikler ise;

“a)Kuruluştaki, bir idare odası veya bölümü oluşturulmalıdır.

b)Oyun, yatak ve çalışma odaları bol ışık almalıdır.

c)Çocukların bulunduğu oda ve salonlarda, taban çocukların sağlığına zarar vermeyecek, kolaylıkla silinip temizlenebilen bir madde ile döşenmelidir.

d)Çocukların bulunduğu oda ve salonların duvarları kolaylıkla silinip temizlenebilen bir madde ile boyanmalı veya kaplanmalıdır.

e)Çocuk Kulübünde, çalışma bölümlerinin bütünü, bir dersane izlenimi yaratmayacak biçimde tefriş edilmelidir.

f)Grup odaları çocukların yaş gruplarına uygun eşyalar ve psiko-sosyal gelişimlerine yardımcı eğitim araç ve gereçleri ile donatılmalıdır.

g)Gruplarda çeşitli etkinliklerin yapılabileceği, evcilik, blok, masa oyunları, fen ve tabiat, müzik köşeleri oluşturulmalıdır.

h)Günlük faaliyetlerin sergilenebileceği bir faaliyet panosu ve malzeme dolapları bulunmalıdır.

ı)Merdivenlerde çocukların güvenliğini sağlayabilecek nitelikte emniyet korkulukları bulunmalıdır.

i)Kalorifer ve diğer ısınma araçları çocuklar için tehlike yaratmayacak şekilde korunmalıdır.

j)Çocuk karyoları en az bir kişinin rahatlıkla geçebileceği aralıkla düzenlenmeli ve emniyet altına alınmalıdır. Ranza kullanılmamalıdır. Zeminin ahşap olması ve yalıtımın iyi yapılması halinde 25-30 cm yüksekliğinde yaylı yer yatağı, 0-2 yaş grubunda ise sabit karyola kullanılmalıdır.

k)Kuruluştaki, her 10 çocuğa bir tuvalet ve lavabo bulunmalı ve bunlar çocukların rahatlıkla kullanabilecekleri büyüklük ve yükseklikte olmalıdır. 2 yaşına kadar olan çocuklar için adaptör kullanılmalı, portatif tuvalet kullanılmamalıdır. Çocuk Kulüpleri için, yaş grubuna uygun olarak, tuvaletler bölmelere ayrılmalı veya kız ve erkek çocuklar için ayrı tuvaletler kullanılmalıdır.

l)Kuruluşun yeterli büyüklükte bir mutfağı olmalı, çocukların yiyeceklerinin saklanması, hazırlanması, dağıtımı, malzemelerin temizlenmesi için uygun yerler ile gerekli araç ve gereçler bulunmalıdır. Mutfakta kullanılacak olan tencere, tabak, bardak gibi gereçlerin çelik, porselen veya cam türü malzemelerden oluşması şarttır.

m)Binanın tümünün havalandırılması için gerekli önlemler alınmalı ve mutfakta aspiratör bulunmalıdır.

n)0-2 yaş grubu çocuklar için ayrı bir emekleme bölümü bulunmalıdır. Bölüm temiz, düzenli ve çocukların güvenliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır.

o)0-2 yaş grubu için ayrı bir bez değiştirme bölümü olmalı, bu bölümde kirli, temiz bez ve çamaşırlar için ayrı dolaplar bulunmalıdır.

ö) Her çocuğun özel eşyalarının konulacağı dolaplar olmalıdır.

p)Kuruluştta, yeterli sayıda ayakkabılık ve portmanto olmalıdır.

r)Kuruluştta, bir sağlık bölümü olmalı, gerekli ilaç ve ilk yardım malzemelerini içeren bir ecza dolabı bulunmalıdır.

s)Kuruluşun bahçesinde çocukların dinlenme ve oyunları için gerekli araç ve gereçler bulunmalıdır.

ş) Kuruluşun her türlü tesisatı genel hijyen kurallarını bozmayacak şekilde temiz ve düzenli olmalıdır.”(m.18).

Ayrıca, a)Ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocukları,

b)Anne ve babası ölü olup, bir yakını tarafından bakılan çocuklar,

c)Anne veya babası ölü olup, diğer ebeveyni çalışan çocuklar,

d)Çalışmak zorunda olan ve boşanmış kişilerin çocukları,

e)Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kadın Misafirhanelerinde bulunan kadınların çocukları,

f)Cezaevlerinde bulunan kadın mahkumların çocukları.

İl Müdürlüklerince uygun görülmesi halinde kuruluştta ücretsiz olarak yerleştirilir.”(m.27). denilmektedir.

Çocuk Yuvaları Yönetmeliğinin amacı; “çocuk yuvalarındaki hizmetin türünü ve niteliğini, işleyişine ilişkin esasları, kuruluş ve personelin görev yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.”(m.1). Ayrıca, “bu Yönetmelik, 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının, bedensel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı çocuk yuvalarını kapsar.”(m.2) denilmektedir. Yönetmelikte geçen; “e) Çocuk: Korunmaya muhtaç çocuğu,

f) Süt Çocuğu: Doğumundan iki (2) yaşını bitirene kadar olan çocuğu,

g) Oyun Çocuğu: 3-6 Yaş grubunda (3 yaşın başından ilköğretime başlayana kadar) olan çocuğu,”(m.4) ifade etmektedir. Yönetmelikte adı geçen Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu; “müdür, müdür yardımcısı, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, çocuk eğiticisi, doktor, diyetisyen ve hemşireden oluşur.”(m.6). denilmektedir. Bu kurulun görevleri ise yine aynı maddede sıralanmaktadır. Buna göre kurulun görevleri; “a) Kuruluştta korunma altında bulunan çocukların Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmesi amacıyla kuruluşun yıllık çalışma programını hazırlayarak kuruluş müdürlüğüne vermek ve altı ayda bir uygulamadan alınan sonuçları değerlendirerek il müdürlüğüne bildirmek,

b) Her ay yapılan toplantılarda dönem içerisindeki etkinlikleri gözden geçirmek, çocukların kuruluş ve okul hayatındaki gereksinim ve sorunlarını tartışmak, konuya ilişkin önerileri incelemek ve karara bağlamak,

c) Çocukların öğrenim başarıları, yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda devam edecekleri üst öğrenim kurumları ve kursların belirlenmesi hususunda değerlendirmeler yapmak,

d) Kuruluştta verilen hizmetlerin veriminin artırılması amacı ile personele yönelik hizmet içi eğitim programlarını belirlemek

e) Kuruluş hizmetleri ile ilgili olarak, kamu ve gönüllü kurum ve kuruluşlar ile üniversitelerle yapılacak işbirliği esaslarını belirlemek.”(m.6). şeklinde açıklanmıştır.

Kuruluşun bölümleri ise; mülakat odası (m.29), yatak odaları (m.30-Yatak odaları, olanaklar ölçüsünde az sayıda çocuk gruplarının yararlanabileceği şekilde düzenlenir, geceleri hafif şekilde aydınlatılması sağlanır ve kuruluşun bulunduğu yörenin iklim, fiziki ve sağlık koşulları dikkate alınarak ev ortamına uygun şekilde tercihen ahşap malzeme ile döşenir. 0-2 yaş grubu çocukların bulunduğu bölümlerde yatak odasına bitişik olarak *emekleme odası* düzenlenir. Emekle odası temiz, düzenli ve çocukların güvenliğini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.), dinlenme odaları(m.31), çalışma odaları (m.32), yemek salonu (m.33), mutfak (m.34), mama mutfağı (m.35), revir (m.36), banyo (m.37), alt değiştirme odası (m.38), çamaşırhane (m.39), ambar ve depo (m.40), sosyal amaçlı salonlar (m.41), kuruluş binasının ve bahçesinin fiziki koşulları elverdiği ölçüde, çocukların sportif etkinlikleri yürütebilecekleri yerler (m.42) olarak belirtilmiştir. Yönetmelikte bahsedilen her bir bölüm için detaylı olarak bulunması gereken özellikler sıralanmıştır. Özelliklerde ise genelde sağlık koşulları ve çocuk standartlarına uygun düzenlemeler üzerinde durulmuştur.

Ayrıca sosyal faaliyetler açısından “çocukların öğrenimlerine, meslek edinmelerine yönelik olarak, müzik, tiyatro, resim, plastik sanatlar ve her türlü sportif etkinliklere, kamu veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek kurslara katılmaları sağlanır. Kurslar ve kurslara katılacak çocuklar, koordinasyon ve değerlendirme kurulunca belirlenir. Çocukların her türlü kurs ve malzeme giderleri Genel Müdürlükçe gönderilen ödenekten karşılanır.”(m.43) denilmektedir. Bunun yanında

“çocukların doğadan yararlanmaları amacıyla, kamplara katılmalarının sağlanmasında, toplum kaynaklarının kullanımı yönünde gerekli çalışmalar yapılır ve kuruluş müdürlüğünün önerisi, il müdürlüğünün onayı ile kamplara katılmaları sağlanır. Kampla ilgili ulaşım giderleri, Genel Müdürlükçe gönderilen ödenekten karşılanır.”(m.44) denilmektedir.

Yönetmelikte çocukların giyimi (m.47), ulaşım giderleri (m.48), tedavi, ilaç ve sağlık giderleri (m.49), eğitim ve öğretim giderleri (m.50)ne ilişkin ayrıntılar da belirtilmiştir.

Kuruluş bahçeleri, “çocukların oyun, açık havadan yararlanma ve spor gereksinimleri göz önüne alınarak düzenlenir. Bahçenin düzeninde çocukların katkıları da sağlanır.”(m.63).denilmektedir.

Yönetmelikte çocuk yuvalarında bakılmakta olan çocukların yıllık giyim kuşam istihkaklarına ilişkin ayrıntılı bir liste yer almaktadır.

Toplum Merkezleri Yönetmeliğinin amacı, “toplum merkezlerindeki hizmetin tür ve niteliğine, açılış ve işleyişine ilişkin esasları, kuruluş personelinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.”(m.1). Yönetmelikte geçen; “

c) Merkez : Hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar doğrultusunda, bireylerin, grupların, ailelerin ve toplumun sorunlarla baş edebilmeleri ve bireylerin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla; koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve gönüllüler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde sunmakla görevli ve yükümlü bulunan toplum merkezlerini”(m.4) ifade eder denilmektedir.

Merkezin hizmet verdiği bölgeler yönetmeliğin 5. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre, “

a) Yoğun göç alan bölgelerde,

b) Gecekondu bölgelerinde,

c) Kalkınmada öncelikli bölgelerde,

d) Gereksinim duyulan diğer bölgelerde.”(m.5) hizmet verilmektedir.

Personel, “sosyal hizmet alanında yüksek öğrenim yapmış bir müdür ile sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen, avukat, çocuk eğitici ile genel idare, yardımcı ve teknik hizmetler sınıfından”(m.9) oluşmaktadır.

Merkez binasının fiziki açıdan taşınması gereken nitelikleri “bölge halkının en kolay ulaşabileceği bir yerde, tercihen müstakil bahçe içinde olmalı ve mahalle dokusuna uygun olarak tefriş edilmelidir.”(m.11) denilmektedir.

Binanın bölümleri; “fiziksel koşullar ve olanaklar çerçevesinde müdür odası, personel odası, görüşme odası, çocuklar için oyun odası, çok amaçlı toplantı salonu, kütüphane-okuma salonu, etkinlik salonu, uygulama mutfağı, iş atölyesi ve benzeri bölümler”(m.12)den oluşmaktadır.

“Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü çağdaş sosyal hizmet politikaları bağlamında Kurum odaklı hizmetlerinin yanı sıra, aileye ve kadına yönelik koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetleri yerine getirmek üzere 1992 yılında Toplum Merkezi Projesi’ni hazırlayarak 1993 yılında toplum merkezi hizmetlerini başlatmıştır.” (32).

“Toplum merkezlerinin genel amacı; hizmet verdiği bölgede toplum kesimlerinin daha iyi yaşam koşullarına ulaşmalarını sağlamak ve kentsel alanda yaşam biçimlerinde izlenen farklılaşmayı azaltmaktır. Bu bağlamda;

- Var olan sorunları yerinde saptayarak çözüm önerilerini halk ile birlikte üretmek.
- Sorunların çözümü için mevcut kaynakların etkinliğini ve verimliliğini artırmak, işbirliği ve eşgüdümü sağlamak.
- Öncelikle çocuk, kadın, genç olmak üzere tüm bölge halkına gelişkin beceriler kazandırmak.
- Bölgede istihdam ve gelir kaynakları yaratmak.
- Bireylerde özgüven duygusunu kendini ifade gücünü artırarak birlikte iş yapmak (örgütlü davranış) ve katılım kapasitelerini geliştirmek.
- Kendi durumlarını düzeltme kapasitelerini geliştirmek.
- Bölgede çevre duyarlılığını artırarak, çevrenin iyileştirilmesi yönünde kendilerine olanak sağlamak.
- Toplumda farklı cins, yaş, kültür ve etnik gruptan olan insanların birbirlerini anlamaya çalışarak bir arada yaşamak, üretme, paylaşma, dayanışma alışkanlıklarını ve mahalleli olma bilinci geliştirmek.

Toplumdaki doğal liderleri ortaya çıkarmak ve gönüllü liderler yetiştirmek, toplum merkezlerinin alt amaçlarıdır.” (33).

“Toplum merkezlerinin hedef kitlesi, kentlerin kaynaklara ulaşmada güçlük çeken ve dezavantajlı konumdaki yörelerde yaşayan öncelikle kadın, çocuk, genç, özürli olmak üzere tüm toplum kesimleridir. Toplum merkezlerinde yoksulluktan ve hızlı kentleşmeden en çok etkilenen gruplar olan çocuk, genç ve kadınlar, öncelikli hizmet grubu olarak düşünülmektedir. Çünkü bu gruplar toplumun bugününü ve yarınını etkileme gücüne sahip bir kitledir. Bu grupların bilgi, beceri, eğitim, inisiyatif gücü gibi niteliklerinin artırılması, ortaya çıkma olasılığı olan pek çok sorunun önlenmesi anlamına gelmektedir. Gecekondu bölgeleri hızlı nüfus artışının olduğu bölgeler olarak genç bir nüfusa sahiptir. Bu nedenle çocuk ve gençlerin öncelikli ele alınması önemlidir. Yoksulluk içinde ve dezavantajlı koşullarda yaşayan çocukların her yönde gelişimi risk altındadır. Çocuklara ve en yakın ilişkide olan ve onları yönlendiren annelere götürülen hizmetlerin; içinde buldukları sorunların çözümünde, güçlendirilmelerinde, toplum hayatına katılımında ve haklarını öğrenmelerinde etkili olacak biçimde ve onlarla birlikte planlanması gerekmektedir.” (33).

Merkezde, “çeşitli belediyeler, GAP İdaresi, Milli Eğitim Bakanlığı kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Kadının İnsan Hakları Projesi, Türk Kadınlar Birliği, İnsan Sağlığı ve Eğitim Vakfı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Vakfı, Rotory Kulübü,

Soroptimistler Derneği ve uluslararası kuruluşlar gibi çeşitli sektörlerle yapılan protokoller çerçevesinde işbirliği ve eşgüdüm sağlanarak hizmetler sürdürülmektedir.” (33).

“Toplum merkezlerinde verilen hizmetler aracılığıyla; Yöre halkının bilgi ve bilinç düzeyi arttırılarak özellikle kadının aile ve toplum içindeki statüsünün yükseltilmesi, üretken hale getirilmesi, sağlık, beslenme, çocuk gelişimi ve eğitimi, aile planlaması ve ev ekonomisi konularında bilgilendirilmesi, kadın, çocuk, gençlere vatandaşlık haklarından başlayarak insan haklarının ve çocuk hakları sözleşmesi kapsamında çocuk haklarının ve bu hakların nasıl kullanılacağına öğretilmesi, çeşitli konularla rehberlik yapılması, sosyal kültürel açıdan çok boyutlu ilgi alanlarının geliştirilerek halk katılımının sağlanması gerçekleştirilmektedir.”(33).

“Toplum Merkezlerinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Bireylerin Bilgi, Bilinç Ve Beceri Düzeylerini Arttırmaya Yönelik Eğitim Programları

- Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP)
- Kadının İnsan Hakları Programı (KİHEP)
- Ana Baba Okulu
- Baba Eğitimi
- Aile İçi Etkileşimi Güçlendirme Projesi
- Ortak sorunları olan bireyler arasında dayanışma ve destek oluşturma çalışmaları
- Çeşitli seminer, konferans, panel, söyleşi
- Yurttaşlık ve Çocuk Hakları Eğitim Programı

Her Yaş İçin Eğitimi Destekleme Programları

- Erken Çocukluk Gelişimi Destekleme Projesi
- Okul öncesi eğitim programları
- İşlevsel Yetişkin Okur Yazarlık Programı
- Okul başarısını yükseltmeye yönelik kurslar
- Kütüphane ve Etüt çalışmaları

İş Ve Meslek Edindirmeye Yönelik Çalışmalar

Gelir Getirici Etkinlikler

- Ev Kadınını Destekleme Projesi
- Evde Çocuk Bakıcılığı Projesi
- Çeşitli mesleki kurslar (halıcılık, dikiş, nakış, ebru, bilgisayar, yaşlı bakımı, hasta bakımı v.b.)
- Kermes ve Sergiler.

Çevre Geliştirme Çalışmaları

- Ev ortamının iyileştirilmesine yönelik programlar
- Çevre duyarlılığının geliştirilmesi çalışmaları
- Çevrenin iyileştirilmesi yönünde çalışmalar

Sosyal-Kültürel Ve Sportif Etkinlikler

- Her yaş için eğlence programları
- Tiyatro, sinema, drama, resim, müzik, şenlik, gezi programlar
- Bölgesel kültürü yaşatmaya yönelik programlar (yöresel yemek yapımı, yöresel müzik, yöresel defileler, halk oyunları v.b.)
- Her yaş için sportif etkinlikler
- Koro, enstrüman kursları vb. müzik etkinlikleri
- Gösteri, özel gün kutlamaları vb. etkinlikler
- Satranç, dama, tavla, vb. kurslar ve turnuvalar

Diğer Etkinlikler

- Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri
- Resmi Nikah ” (32).

Cocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliğinin amacı; “sosyal tehlikelerle karşı karşıya olan sokakta yaşayan çocuklar ile sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonları ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamakla görevli, Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin kuruluş ve çalışma esaslarını, hizmet standartlarını belirlemek, ilgili kişiler ve kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak ile hizmetin en etkili ve verimli şekilde yürütülmesine ilişkin kuralları saptamaktır.”(m.1) denilmektedir. Yönetmeliğin “sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocukları ve gençleri bedensel, ruhsal ve duygusal gelişimleri açısından tehlike yaratabilecek risklerden korumak, temel gereksinimlerini gidermelerine yardımcı olmak, gerektiğinde geçici olarak barınmaları için gerekli hizmetleri sunmak veya sunulmasını sağlamak, belirli bir süreç sonunda kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlayıcı her türlü sosyal hizmet müdahaleleri ile rehabilite edici mesleki çalışmaları gerçekleştirmek, aile ve topluma yönelik çalışmaları yapmakla yükümlü Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk ve Gençlik Merkezlerini ve bu Merkezlerle bağlantılı birimleri”(m.2) kapsadığı belirtilmektedir.

Ayrıca yönetmelikte geçen;

“e) Çocuk ve Gençlik Merkezi: Eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve bu gibi nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacı ile kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını,

g) Gözlem Evi: Gezici sosyal hizmet ekipleri veya kamu, özel kurumlar veya kişiler tarafından belirlenen veya bildirilen çocukların ön incelemelerinin yapıldığı ve giyim, beslenme, sağlık, temizlik gereksinimlerinin karşılandığı, gerektiğinde kısa süreli barınma hizmetinin verildiği, aileler ile bağlantıların kurulduğu, çocukların durum ve özelliklerine uygun kuruluşlarla işbirliği veya havale işlemlerinin yapıldığı ilk müdahale birimini,

h) Gece Barınağı: Sokakta yaşayan çocuk ve gençlerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, çocukları geceleri karşılaşılabilecekleri çeşitli tehlikelerden korumayı hedefleyen, temizlik ve beslenme gibi temel gereksinimlerinin kısmen karşılanmasına yardımcı olunan yatılı barınma birimini,

i) Sokakta Çalıştırılan Çocuk: Ailesiyle ilişkisi az veya çok devam etmekle birlikte günün önemli bir bölümünde, aile denetimi ve desteği olmaksızın, yaşadığı mekandan uzakta kendi isteği veya ailesinin isteği ile çalıştırılan, eğitim olanaklarından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmış 7-18 yaş grubu çocuğu,

j) Sokakta Yaşayan Çocuk: Ailesi ile ilişkisi az olan, ailesi olmayan, evden atılan, evden kaçan ve günün tamamını sokakta geçirip, gereksinimlerinin tamamını veya önemli bir kısmını sokakta karşılayan 7-18 yaş grubu çocuğu,” (m.4) ifade etmektedir denilmektedir. Bu merkezlerde çalışan personel “müdür, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, hemşire, branş öğretmeni ile genel idare, yardımcı ve teknik hizmetler sınıfından gerekli görülen diğer personel”(m.6) den oluşmaktadır.

Binanın fiziki özelliklerinin belirtildiği yönetmeliğin 26. Maddesine göre; “merkez binası, sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocukların kolay ulaşabileceği bir yerde, tercihen müstakil, bahçe içinde olup ve hizmete uygun şekilde tefriş edilir.” (m.26)

Binanın Bölümleri ise “idari bölüm, sosyal servis, görüşme odası, gözlem odası, revir, oyun odası, dinlenme odaları, çok amaçlı salon, spor alanı, yemekhane, banyo, yatılı hizmet veren merkezler için yatak odaları, çamaşırhane, mutfak, ambar, depo ve benzeri birimlerden oluşur.”(m.27) denilmektedir.

EK 4:

TRT Çocuk Programlarının Dayandığı Nitelik Kriterleri

'TRT başlangıcından itibaren çocuklara yönelik olarak belirli kriterler taşımaktadır. Bunların dayandığı ilkeler kamu hizmeti yaklaşımının bir sonucudur. Bu ilkeler:

- 1) *Çoğulculuk: Farklı programların farklı yaş ve ihtiyaçlardaki çocuklar için hazırlanıyor oluşu,*
- 2) *İlgi çekici programların hazırlanmasında yerel üretim için kaynakların yeterliliği,*
- 3) *Çocuk izleyiciye karşı sorumluluk ve saygı,*
- 4) *Çocuk programlarının hazırlanmasında çocuğun kendi başına bir değer olarak ele alınması ve reklam verenlerin baskısından çocuğu uzak tutmak.*
- 5) *Program hazırlanmasında yeni bakış açıları ve yaklaşımlara açıklık.'*

TRT kamu hizmeti yapan bir kurumdur. Ancak aynı zamanda yasal ve örgütsel yapısı nedeniyle devlet ve hükümet politikalarından ve müdahalelerinden yakından etkilenen bir kurumdur. Çocuk programcılığı bu etkiden muaf tutulamaz. Yukarıda belirlenen kriterler farklı dönemlerin kamu hizmeti anlayışındaki değişimlere koşut olarak değişebilmektedir. (Timisi, 1999, s.215-216).

Türkiye Radyoları 2002 yılı söz ve müzik programları yapım ve uygulama talimatının özel dinleyici kitlelerine yönelik programlar başlığı altında yer alan çocuklara yönelik programlar 4 adettir. Bu programların isimleri; çocuklarla başbaşa, çocuğun dünyası, çocuk saati ve masal kutusudur. Bunlardan Çocuklarla Başbaşa programının hedef kitesi 7-14 yaş arası çocuklardır. 2002 yılı itibariyle 60 milyar bütçesi olan ve türü eğitim olan bu program, bütün yıl boyunca, hafta içi her gün 10.50'de ve 17.30'da (tekrar) olmak üzere 10 dakika süre ile RADYO-1'de yayınlanmıştır. Bu programın amacı; "eğitim politikamızın temel amaç ve ilkeleri doğrultusunda, günümüz çocuklarını, onların da katılımlarıyla kendilerine tanıtmak, soru ve sorunlarına birlikte çözümler bularak ihtiyaçlarını karşılamak, çocukları öğrenme ve denemeye özendirme, bilimsel düşünme ve çözümlene yeteneği kazandırmak, öz değerlerinin bilincine vardırırmak, yaratıcılıklarını geliştirmek, yaşamı sevdirmek, özgüven duygusu yaratmak, topluma yararlı bireyler olmalarına katkıda bulunmak, çevrelerini tanıtmak, toplumsal ilişkileri anlamalarına yardımcı olmak, yaşadığımız ülkenin tarihi, turistik, coğrafi konum ve ekonomik özellikleri hakkında bilgilendirmek, insanlığın ortak değerlerinin farkına varmalarını ve insan olmayı sevmelerini sağlamak, sanat ve edebiyatla iç içe olmalarını sağlamak ve bütün bunları oyunlar kurarak, eğlenceli bir biçimde yapmak." (Türkiye Radyoları, 2002, s.136) olarak sıralanmıştır. Programın konusu ise "temel sorusu "ben kimim" olan çocuğun, fiziksel ve duygusal gelişimini sürdürürken, toplumsal ilişkileri anlama; ailesini, yakın çevresini, okulunu, ülkesini ve dünyayı tanıma sürecinde, çocuğun bakış açısı; çocuğun gözüyle değerlendirmeler ve onun gelişimine ve eğitimine yardımcı olabilecek çeşitli konular" (Türkiye Radyoları, 2002,s.136) olarak ele alınmaktadır.

Çocuğun dünyası adlı programda ise hedef kitle 4-14 yaş grubu çocuğu oluşturmaktadır. 2002 yılı itibariyle 15 milyar bütçesi olan ve türü eğitim olan bu program, bütün yıl boyunca, hafta sonu Cumartesi günü 09.05'te olmak üzere 35 dakika süre ile RADYO-1'de yayınlanmıştır. Bu programın amacı; "okul çağında bulunan ve okul öncesi dönemi yaşayan çocukları beden, duyu ve yapıcı-yaratıcı yetenekler yönünden geliştirmek, çocukların başarılı olmasını, ailesine, çevresine ve topluma yararlı ve uyumlu insanlar olarak yetişmelerini sağlayacak, onlara çeşitli konularda beceri, doğru davranış ve alışkanlıklar kazandırıcı bilgiler vermek. Yeni kuşağın kendine güven duyan, yaşama sevincine sahip, toplum ve insanlığa yararlı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmak. Bu arada çocukların eğlenmelerini ve hoşça vakit geçirmelerini sağlamak." (Türkiye Radyoları, 2002,s.140) olarak açıklanmıştır. Programın konusu ise, "çocuk eğitimine ve çocuk gelişimini sağlamaya yönelik çeşitli konular, çeşitli bilgi, açıklama ve röportajlar. Çocuklara yönelik radyo oyunları, müzik" (Türkiye Radyoları, 2002,s.140) den oluşmaktadır.

Çocuğun saati adlı programda hedef kitle 7-14 yaş grubu çocuğu oluşturmaktadır. 2002 yılı itibariyle 12 milyar bütçesi olan ve türü eğitim olan bu program, bütün yıl boyunca, hafta sonu Pazar günü 09.05'te olmak üzere 25 dakika süre ile RADYO-1'de yayınlanmıştır. Bu programın amacı; "gerek örgün eğitimden yararlanan, gerekse okul öncesi çağda bulunan çocukların, kendilerini anlatmalarına, sorgulayan, eleştiren, düşüncesini özgürce açıklayan, soru sorabilen bireyler olarak yetişmelerine ve sorunlara çözüm üretme yeterliği, bilimsel düşünme, çözümlene yeteneği kazanmalarına, eğitimine, gelişimine katkıda bulunacak çeşitli konularda, beceri, doğru davranış ve alışkanlıklar edinmelerine yardımcı olmak. Kendine güven duyan, yaratıcı, üretici bireyler olarak yetişmelerine, çeşitli konularda seçenekler sunarak kendi kararlarını kendilerinin vermesine, sağlam, objektif bir düşünce yapısının oluşmasına katkıda bulunmak. Hoşgörü, sevgi, saygı, özgüven, paylaşım, yardımlaşma gibi kavramların onlarda yerleşmesine yardımcı olmak, güzel konuşma, dili doğru kullanma, kültür, sanat gibi konularda yol gösterici olmak. Kısaca, çocuğun sosyalleşme sürecine katkıda bulunmak, aynı zamanda eğlenmesini, hoşça vakit geçirmesini sağlamak" (Türkiye Radyoları, 2002,s.145) olarak belirtilmiştir. Programın konusu; "çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimine katkıda bulunabilecek, onun düşünce yapısını geliştirecek, duygu dünyasını zenginleştirecek her tür konu" (Türkiye Radyoları, 2002,s.145) şeklinde ifade edilmiştir.

Masal kutusu adlı programda hedef kitle 3-8 yaş grubu çocuklarıdır. 2002 yılı itibariyle 10 milyar bütçesi olan ve türü eğitim olan bu program, bütün yıl boyunca, hafta içi 4 gün boyunca saat 20.50'de 10 dakika süre ile RADYO-1'de yayınlanmıştır. Bu programın amacı; "çocuğun beden-duygu ve yapıcı-yaratıcı yetenekleri yönünden gelişmesine yardımcı olmak, çocuğa çeşitli kavramları tanıtmak, çocukların ailesine, çevresine yararlı ve uyumlu insanlar olarak gelişmelerini sağlamak, onlara çeşitli konularda beceri, doğru davranış ve alışkanlıklar kazandırmak, bilgiler vermek, yeni kuşağın kendine güven duyan, yaşama sevincine sahip, toplum ve insanlığa yararlı, çağdaş bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmak" (Türkiye Radyoları, 2002, s.149) olarak belirtilmiştir. Programın konusu, "okul öncesi ve ilk sınıflardaki çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimini sağlamaya yönelik bilgi, açıklamalar, pedagojik mesajlar, masallar, şiirler, milli destanlar; hikayeler, gelenek ve göreneklerimiz. Atasözlerimiz, deyimlerimiz, bilmece, tekerlemeler, ninniler, maniler, çocuk şarkıları, çocuk müziğinden örnekler" (Türkiye Radyoları, 2002,s.149)den meydana gelmektedir.

Bütün bunların yanında radyodaki çocuk programlarının ne kadar çocuk tarafından dinlendiği bilinmemektedir.

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu (TRT)'nin 2003 genel yayın planında **özel dinleyici-seyirci kitlelerine yönelik programlar** başlığı altında **çocuklara yönelik programlar** alt başlığı ve bu programların hedefleri ile ilkeleri yer almaktadır. Buna göre **hedefler**;

- 1) Çocuğun, Atatürk ilke ve inkılâplarının temel unsurlarını kavramasına,
- 2) Çocuğun, dil yeteneğinin gelişmesine, Türkçe'yi doğru ve güzel kullanmasına,
- 3) Çocuğun, yurdunu, milletini ve tarihini tanımaya, yurt, millet ve bayrak sevgisi ile vatandaşlık şuurunu kazanmasına; millî birlik ve beraberlik duygularının güçlenmesine, irtica, terör ve bölücülüğe karşı bilinçlendirilmesine, millî kültür değerlerimizi benimsemesine,
- 4) Toplum içinde farklı cins, yaş ve kültürlerin olabileceği düşüncesinden hareketle, insanların birbirini anlayarak bir arada yaşam, üretme, paylaşma alışkanlıklarının geliştirilmesi ve medenî, katılımcı yeteneklerini sergileyen, özgüvenini kazanmış, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma fikrini benimsemiş, sorumluluklarının ve haklarının bilincinde olan bireyler olarak yetişmelerine,
- 5) Çocuğa aile ve toplum içindeki yeri ve değeri olduğu şuurunun verilmesine, kendisine ve çevresine olan güvenin pekiştirilmesine, ana, baba, kardeş, yakın akraba ve yaşlılara sevgi ve saygının bir vazife olduğunun benimsenmesine, çocuğun kişilik ve ahlâk gelişimi konusunda eğitilmesine,

- 6) Çocuğun, yanlış beslenme alışkanlıklarından kurtulması, sağlığını koruması, temizliğe dikkat etmesi, kaza ve tehlikelerden korunabilmesi yolunda bilgi kazanmasına,
- 7) Çocuğun zihinsel, duygusal, bedensel yönden yeni kavramlar ve davranışlar kazanmasına, bilgi edinme kaynakları ve yolları konusunda aydınlatılmasına ve çağdaş dünyaya uyum sağlanmasına,
- 8) Çocuğun, serbest zamanlarını faydalı ve verimli bir biçimde değerlendirmesine, yeteneklerinin ortaya çıkmasına, sporun çocuk gelişimindeki yerinin ve öneminin belirtilmesine,
- 9) Çocuğa okul, kütüphane ve kitap sevgisi aşılmasına, güzel sanatlara yönlendirilmesine ve müzik zevkinin geliştirilmesine, yardımcı olunacaktır.

İlkeler:

- 1) Tacize karşı çocuğu koruyan, tacizi engelleyen yapımlar üretilecektir.
- 2) Çocuğu karamsarlığa, pasifliğe, bencillığe ve çıkarıcılığa yöneltecek türden imajlardan kaçınılacak, bireysel sorumluluk duygularını ve katılımlarını arttıracak, düşündürecek, yeteneklerinin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayacak programların yapımına ve yayımına öncelik verilecektir.
- 3) Programlarda örnek aile yaşantıları canlandırılacak, çocukların aileleri dışında bir hayat yaşamaya özendirilmemesine özellikle titizlik gösterilecek, olumsuzluklarla başa çıkma ve doğru kaynaklardan bilgi alma yolları teşvik edilecektir.
- 4) Çocukları okumaya teşvik eden, Türk çocuk edebiyatını tanıtan ve evresel barış mesajları veren programlara ağırlık verilecektir.
- 5) Okul öncesi çağı çocuklarına yönelik programlara özel önem gösterilecek, oyunun ve oyuncağın, çocuğun kişilik ve beceri yeteneklerinin gelişmesinde önemli rolü olduğu göz önünde tutulacak, eğlenerek öğrenme ve eğitime biçimindeki uygulamalara ağırlık verilecek.
- 6) Çocuklara yönelik programlarda uzman kişiler ile anne ve babalardan faydalanılacak, hak ve sorumluluklarını bildiren spot ve dia'lara yer verilecektir.
- 7) Okul öncesi ve okul çağındaki çocuklara millî motiflerimizi kazandırmak ve eğitimlerine katkıda bulunmak için, Türk masal ve hikâyeleri (Keloğlan, Dede Korkut, Köroğlu, Nasrettin Hoca vb.) ile başta Atatürk olmak üzere Türk büyüklerini tanıtıcı programlarının yayınlanmasına ve bu programların çocukların ilgisini çekecek biçimde hazırlanmasına özen gösterilecektir.

EK 5:

Çocuklara İlişkin Alo RTÜK Hattına Gelen Şikayetler

178 Alo RTÜK şikayet hattına, çocukların fiziksel ve ruhsal gelişmelerini tehlikeye atabilecek görüntü ve sözler için TV programlarına ilişkin olarak gelen şikayetlerden bazılarını şöyle özetleyebiliriz:

- Haber bültenlerinde ve bazı dizilerde, satanistlerin konu edilmesi, bunlarla ilgili özendirici giyim, müzik ve sorumsuz-özgür hareketlerini içeren görüntü ve efektlerin çok fazla tekrarlanarak yayınlanması, ebeveynleri çocuklarının etkileneceği endişesi nedeniyle huzursuz etmiştir.

- Çocukların zihinsel ve ruhsal yönden gelişmelerine katkılar bulunacak, yararlı çizgi filmler ve programların yayınlanması gerekli.

- Çocukların reklam filmlerinde kullanılması, çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

- Ekranlardaki dizi filmlerdeki müstehcen ve erotik görüntüler çocuklarımız için çok sakıncalı görüntülerdir.

- Homoseksüellik gibi çarpık ilişkilerin sergilendiği roller veya haberler çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır.

-Eroin, esrar, içki ve sigara gibi kötü alışkanlıkları özendirici görüntüler çocuklarda özendirici etkiler yaratıyor.

- Tecavüze veya cinsel tacize uğramış çocukların görüntüleri çocukların psikolojik yapılarını derinden sarsmaktadır.

- Özürlü çocukların anne, baba veya akrabaları tarafından bir yere bağlanması veya hapsedilmesi gibi görüntüler, çocukların duygusal dünyalarını adeta tahrip etmektedir.

- Film, dizi, eğlence ve yarışma programlarında müstehcen ve argo sözlerin sıkça yer alması bu programları izleyen çocukların da bu kelimeleri kullanmaları gibi bir eğilim içine girdikleri gözlenmektedir.

- Bazı dizi ve filmlerde doğa üstü varlıkların yer alması (ruh, cin, peri v.b) çocukların ruhsal yapılarında bozuklukların ortaya çıkmasına neden olabilir.

- Çizgi filmlerde (özellikle uzay kahramanlarının yer aldığı çizgi filmlerde) şiddet unsurunun kullanılması çocukların hırçın davranışlar içine girmelerine ve bu kahramanlara özenmelerine neden olmaktadır.

- 10 Yaşında olduğunu bildiren bir erkek çocuk, televizyonda izlediği "erkek dansöz" ün kendisini çok rahatsız ettiğini bildirmiştir.

- Yine bir anne şiddet, cinsellik, kötü alışkanlıklar, gayri meşru ilişkiler ve lüks tüketim alışkanlıkları içeren programlar izleyen ve yetişme çağında olan çocuklarının geleceklerinden endişe duyduğunu bildirmiştir.

- Yerli ve yabancı filmlerdeki intihar sahnelerinin çocuklar/gençler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını, bunun bir çözüm yolu olduğu yönünde çocuklarda/gençlerde yanlış düşüncelerin oluştuğu şeklindeki şikayetlerini, izleyiciler 178 Alo RTÜK hattına ulaştırmışlardır. (34).

EK 6

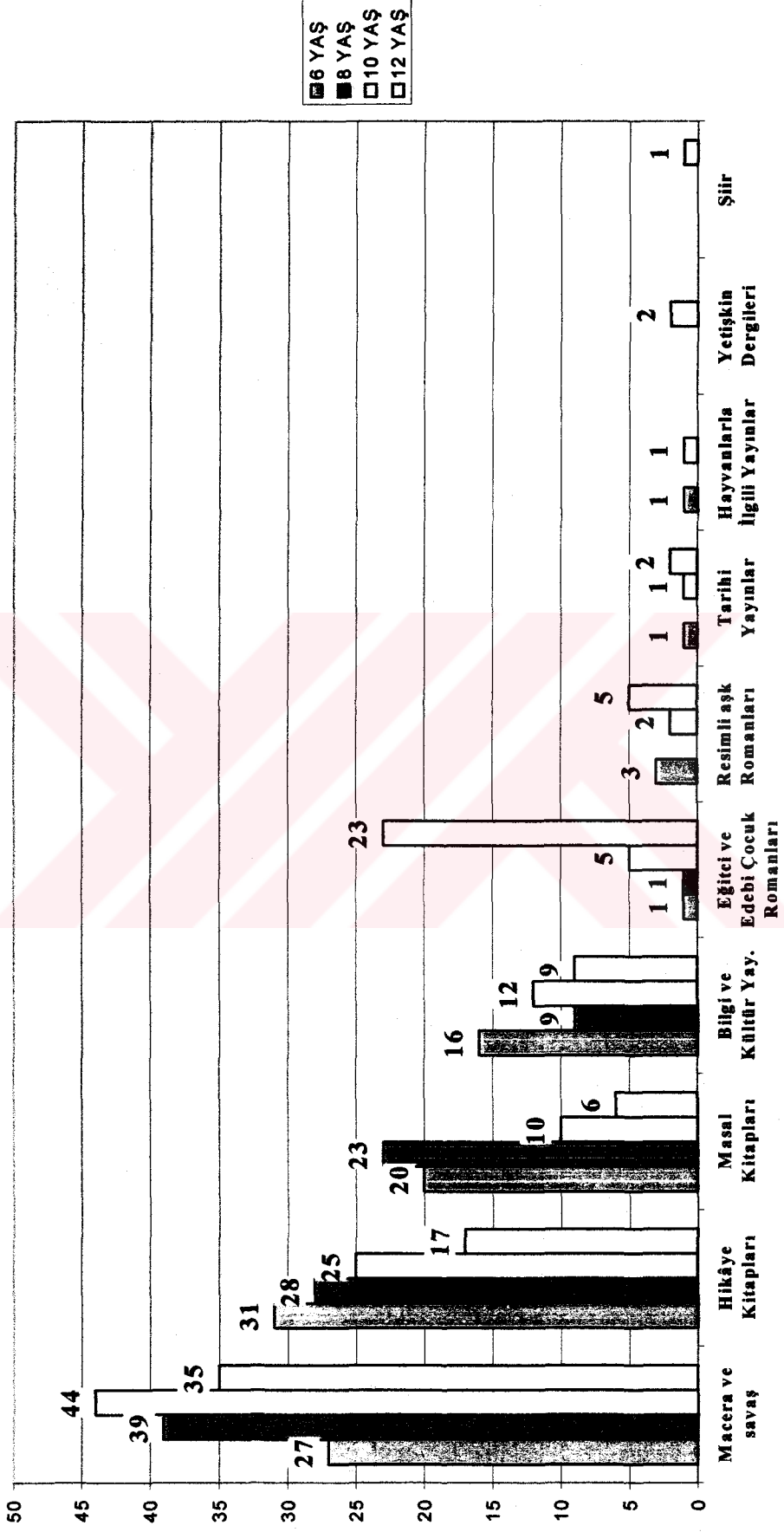
Yaşlara Göre Okuma İlgisi

Başlangıçta çocuk, kolayca elinde tutabileceği, kısa öykülerle, ilginç resimleri içeren küçük kitapları sever. Bu kitaplar çoğunlukla gerçekdışı olaylardan oluşmaktadır. 3-4 yaş çocukları, kendilerine resimli öykü kitaplarının okunmasını isterler. Çocukların büyük bir bölümü birtakım hayali serüvenlerden oluşan öyküleri dinlerken büyük zevk duyarlar ve bu öykü kahramanlarıyla kendilerini özdeşleştirirler. [İleriki yaşlarda edinilen deneyimlerle birlikte çocuk, daha gerçekçi olarak hayali konuları saçma bulmaya başlar.] 6-7 yaşlarında çocuklar, doğa, hayvan ve diğer çocukları da içine alan, kısa ve bol resimli öykülerden özel zevk duyarlar. [Uzun süren araştırmaların sonucunda çocuk kitaplarının seçiminde cinsiyet faktörünün önemli bir rol oynadığı saptanmıştır.] Genellikle, erkekler spor, gezi, serüven, makine, bilim ve ünlü kişilerin yaşamlarını içeren yayımları okumayı severlerken; kızları, romantik romanlarla, kendilerini ilgilendiren öykü ve şiir kitaplarını okumaktan zevk duymaktadırlar. [8 yaşında, seyahat, serüven, coğrafya, çocuk ve hayvanlara ilişkin kitaplar, peri masalları, resimli serüven ve kahramanlık dergilerine ilgi duyarlar.] 9-10 yaş çocuğu, izcilik, serüven ve dehşet veren öykülerle güldürülere, araç ve icatlara, ünlü kişilerin yaşamlarına ilgi duymaya başlar. [11 yaşındaki çocuk, serüven ve heyecan verici öykülere, erkekler bilim ve buluşlar, kızlar okul ve aile yaşamını konu alan kitaplara ilgi duyar. 12 yaş çocuğu, tarih ve efsane konularına, kızlar ise daha çok aşk öykülerine ilgi duyarlar.]

Çocuk, kişiliğinin gelişiminde bir modelle kendini özdeşleştirir. Bu model başlangıçta, anne baba ve yakın akrabayken, zamanla yerini arkadaşına, film ve kitap kahramanlarına bırakır. Bu bakımdan, kitap kahramanlarının ahlaki ve sosyal açıdan sağlıklı olması, çocuğun kendisini kötü bir modelle özdeşleştirmesine neden olur. Bu da, çocuk yazarlarının yükledikleri görevin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. (Yavuzer,1998,ss.203,204).

Ayrıca aşağıdaki tabloda Yaş gruplarına göre çocuk kitaplarının okunma yüzdeleri yer almaktadır.

Tablo. Yaş gruplarına göre çocuk kitaplarının okunma yüzdesi (%). (Yavuzer, 1998, s.207)



EK 7

Kitap ve Okul Kütüphaneleri

Geleneksel bakış açısına göre okulun temel amacı; çocukları toplumsallaştırmak, toplumda üretici bireyler olarak işlevde bulunmaları için gerekli bilgi ve becerilerle donatmak ve toplumun kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarmaktır. 'Yetişkinler tarafından üretilen ve okullarda okutulmak üzere seçilen ders kitapları değişen düzeylerde, yazarının ve kitabı çocuklara okutmak için seçen toplumun dünya görüşünü ve düşünme biçimini yansıtır. Bunun yanında, kültürel/ toplumsal değerleri, normları ve davranış kalıplarını aktaran önemli bir toplumsallaştırıcı olan ders kitapları, kültürün seçilmiş bir parçasını, öğrenciye aktarmayı amaçlar.' Bierstedt (1955), ders kitaplarının, açık ve gizli işlevlerini birbirinden ayırır: Ders kitabının açık işlevini, kültürün aktarımı olarak tanımlar. Kitapların gizli işlevi ise; kültürün tamamlayıcı unsurları olan törelerin, mitlerin, geleneklerin, masalların, davranış biçimlerinin, tutumların vb. aktarılmasıdır. Bu işlevleriyle ders kitapları, toplumsal düzenin korunmasını ve sürdürülmesini sağlayan değerlerin aktarılmasında ve yeniden üretilmesinde önemli rol oynar. 'Ders kitapları, yetişkinler tarafından tanımlanan ve kurgulanan, belirli bir 'çocuk' anlayışını temel alır. Bu anlayışlar, tarihsel süreçte çeşitli dönüşümler geçirmiştir, ancak bugünün çocuk anlayışı, üç temel öncüle dayanmaktadır.

- çocuklar, özel bir biyolojik kategori olarak yetişkinlerden farklıdır.
- çocukların yetişkinliğe hazırlanmaları gerekir, yani yetişkinlik bir kazanımdır.
- Çocukların yetiştirilmesi sorumluluğu yetişkinlere aittir. (Sevrge, 1999,ss.345,346).

Okulların kütüphanelerine konulacak kitaplarda bulunması gereken hususlar Milli Eğitim Bakanlığı'nca çıkartılan ve 26.8.1976 (Değişik: 8.5.1977) tarihinde resmi gazetede yayınlanan **Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği** içinde anlatılmıştır. Bu yönetmeliğin 2. maddesinde; "Amaç Öğrencilerin, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları çerçevesinde yetişmelerine, fikir ve ruh bakımından olgunlaşmalarına; ilgi, istidat ve kabiliyetlerine uygun doğrultularda gelişmelerine ve programların ihtiva ettiği konularda şahsi araştırma ve inceleme yapmalarına geniş ölçüde imkânlar hazırlamak ve öğretim ve eğitimin başlıca dayanağı olmak üzere temel eğitim, Ortaöğretim ve Bakanlığa bağlı Yüksek Öğretim Okullarında kütüphane çalışmalarını düzenlemektir." denilmektedir. Ayrıca aynı yönetmeliğin 13. maddesinde ise; "Okul kütüphanesine, 2. maddede belirtilen amaçlara varılmasına yardım edecek, programların ve ders konularının işlenişinde yardımcı araç olarak kullanılabilir; öğrencilerin yaş ve seviyelerine uygun, onların, fikri, edebi ve ilmi gelişmelerini, zihni ve ahlaki bir formasyon kazanmalarını sağlayıcı nitelikte kitaplar satın alınır. (Öğrencilerin satın alma güçlerinin üstünde olup devamlı başvurulması lüzumlu ansiklopedi, sözlük, biyografi ve diğer müracaat eserlerinin alınmasına öncelik tanınır.)

Bu nitelikleri taşıyan eserler dışında;

- a) Anayasamızda ifadesini bulan "Ülkesi ve Milleti ile bölünmez bir bütün olan Türkiye Devletini" bölmeyi, milli birlik ve beraberliği sarsmayı hedef alan,
- b) Öğrencilerimizin 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde belirtilen Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarına uygun olarak yetişmelerini engelleyecek,
- c) Okullarımızda, aynı Kanunun Türk Milli Eğitiminin Temel ilkeleri arasında zikredilen, Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmasından kendisine has şekliyle, evrensel kültür içinde, korunup geliştirilmesi çalışmalarına zarar verecek,
- ç) Geleneklerimize, milli; dini, ahlaki değer ve inançlarımıza aykırı telkinler yapan; ideolojik çatışmalardan ve günlük politikadan bahseden,
- d) Cinsiyet heyecanlarını tahrik edici sahneleri ve resimleri ihtiva eden, kolay yaşama, hayalperestlik ve cinayet eğilimlerini besleyen; belli şahısları küçük düşürme, teşhir ve tezyif etme amacıyla yazılmış bulunan; gelişme çağındaki çocukları zararlı tecesüslere ve doğrultulara yöneltecek mahiyette olan;

e) Dil ve ifade bakımından kötü örnek teşkil eden; muhtevaca okul seviyesinin çok altında kalan,

f) Konusu bakımından programların dışında kalıp herhangi bir bakımdan eğitim aracı olarak kullanılması imkânsız görülen, kitaplar okul kütüphanesi için satın alınmaz ve kütüphanede bulundurulmaz.” denilmektedir. Ancak, var olan yönetmelikten ziyade fiili durumun saptanması çalışmanın özünü oluşturduğundan; Önal tarafından 1996-98 yılları arasında yapılan ve 17 ilden 50 okuldaki 1500 öğrenci ve 750 öğretmeni kapsayan okul kütüphanelerine ilişkin araştırmanın değerlendirilmesiyle ortaya çıkan sonuçlar incelenmiştir. Bu araştırmaya göre; Türkiye’deki okul kütüphanelerinin kendisinden beklenenleri yerine getiremediği, okul kütüphanelerinin kurulma ve devamlılığını sağlama aşamasını henüz tamamlayamadığı, okul kütüphanelerinin öğretim programlarıyla bütünleştirilemediği, “Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği”nin kullanıcıların bilgi gereksinimlerini karşılayacak yapıya kavuşturulmamış olduğu gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Kitaplar özellikle okul çağındaki çocuklar üzerinde büyük etkiler bırakmakta ve çocuğun geleceğine yön verici nitelikte olmaktadır.



EK 8

Kültür Bakanlığı'na Göre Çocuk Kitaplarının Hazırlanmasında Uyulması Gereken İlkeler

“Çocuk, *eksik bir yetişkin* değil, fakat zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini tamamlamak isteyen, kelimenin tam anlamıyla bir *kişidir*. Bu nedenle çocuk kitaplarının hazırlanmasında, çocuğun kişiliğinin, içinde bulunduğu büyüme olgusunun ve gelişiminin çeşitli evrelerinin sürekli olarak göz önünde bulundurulması gereklidir.” (Yavuzer,1998,s.202).

Bir kitabın çocuğun ilgisini çekmesi gerekir. Çünkü ilgi zihinsel gelişimle yakından ilişkilidir. Bu anlamda bir kitap çocuğun bazı gereksinimlerine yanıt verdiği ölçüde onun ilgisini çekmektedir. Bu gereksinimler;

- ✓ Sevgi ve güven ileten kitaplar,
- ✓ Eğlence içeren kitaplar,
- ✓ Yaşamda olup biten tüm olumlu ve olumsuz yönleri içeren kitaplar (bu konular üzerinde düşünmeleri için).

Sonuç olarak, çocuk yayınlarındaki konuların çocuğun yaşına ve seviyesine uygun, onun zihinsel ve ruhsal gelişmesine katkıda bulunacak, hayal gücünü, zekasını, düşünme ve karar vermeye yeteneğini geliştirecek nitelikte ve eğlendirici özellikte olmalıdır denilebilir.

Bunların yanında Kültür Bakanlığı da çocuk kitaplarının hazırlanmasında uyulması gereken bazı temel ilkeler saptamıştır. Öngördüğü ilkelerin gerekçesi olarak da çocuk edebiyatının çocuğun sağlıklı gelişiminin temel belirleyicisi olmasını; çocuğun dilini sevmesi, kavraması ve doğru kullanıp geliştirmesini; çocuğun yaratıcılığını ortaya çıkararak, kendi öykülerini anlatmasında model olmasını; sözcük bilgisini arttırmasını göstermiştir. Bu kapsamda kitapların hazırlanmasında yaş dönemlerinin göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilerek sınıflandırmaya gidilmiştir. İki kısma ayrılan sınıflandırmanın ilki, okul öncesi dönemdir ki bu dönem de 1-3 yaş arasındaki çocuklara ve 4-6 yaş arasındaki çocuklara yönelik olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İkinci dönem ise ilköğretim dönemidir ve 7 yaş üzerindeki çocuklara yönelik kitapların hazırlanmasını içermektedir. Bu sınıflandırmanın dışında genel ilkeler başlığı altında bazı ilkeler yer almaktadır. Bunlar;

1. İçeriğe İlişkin İlkeler

- Çocuğun gereksinimlerine (farklı yaşlardaki ilgilere uygun gereksinimler ile güven, sevmeye, sevilme, başarı, bir topluluğun içinde yer alma, oyun, değişiklik, estetik gibi gereksinimlere ve güncel gereksinimlere) uygun kitaplar olmalı
- Çocuğun ruh sağlığı için şiddet içeren öge ve anlayışlardan uzak olmalı
- Siyasi yaklaşımlardan uzak olmalı
- İnsani değerleri (erdem, insan- doğa sevgisi, dürüstlük, doğruluk, iyilik, acıma, barış, yardımlaşma anlayışı, yaşama sevinci vb. değerleri), ulusal ve yerel kültürün özelliklerini öğreten, yurt sevgisini geliştiren insan haklarına ve hukuk kurallarına saygı göstermesini öğreten kitaplar olmalı
- Çocuğun yeteneklerini ortaya çıkartan ve geliştiren bir niteliğe sahip olmalı
- Çocuğa okuma zevkini aşıl原因an, akıcılığı ve sürekliliği sağlayan kitaplar olmalı
- Arı Türkçe'nin kullanıldığı, yazım kurallarına uygun bir anlatımın yer aldığı kitaplar olmalı şeklinde öneri ilkelerden oluşmaktadır.

2. Ülkemiz Gerçeklerine İlişkin İlkeler

- Çocuğun Cumhuriyete, devrimlere bağlılığını geliştirici, ulusa ve devlete karşı görev ve sorumluluklarını açıklayıcı ve bunları davranış biçiminde sergileyici nitelikte olmalı,
- Çocuğu Atatürk devrimleri ve ilkeleri ile Türk ulusunun ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerine sahip çıkıp geliştirmeye yöneltici nitelikte olmalı,

- Çocuğun özgürlük duygusunu geliştirici, bilimsel düşünceye inancını pekiştirici, bağınazlığın zararlarını ve sakıncalarını ortaya koyucu, geniş bir dünya görüşü ile hoşgörü sahibi olmasını sağlayıcı nitelikte olmalı şeklinde öneri ilkelerden oluşmaktadır.

3. Kitapların Resim ve Fiziksel Özelliklerine İlişkin İlkeler

Yaş dönemleriyle ilişkili olarak, çocuk kitaplarında fiziksel özellikleri bakımından aranacak nitelikler ise; resim ile yazının oranıyla, kitapların boyutuyla, cildinin ve kağıdının niteliğiyle, sayfa düzeni ve yazı büyüklüğü ile ilgilidir.

Kültür Bakanlığı'nın Okulöncesi dönem ve ilköğretim döneminde hazırlanacak olan kitaplarda uyulmasını öngördüğü ilkeler ise şunlardır;

- ✓ Bir-üç yaş dönemindeki çocuklara yönelik kitapların resimlerin yer aldığı basit öykülerden ve özenli bir dil ve anlatımdan oluşması gerekmektedir,
- ✓ Dört-altı yaş dönemindeki kitapların basit olaylı, eğlenceli ve gerçekçi öykülerden oluşması, çocukta arkadaşlık gibi olumlu etkileri oluşturması gerekmektedir,
- ✓ Yedi yaş sonrası dönemdeki çocuklara yönelik kitapların eğlendirici ve eğitici olması gerekmektedir. Özellikle sevgi, saygı, arkadaşlık, barış, paylaşma, hoşgörü gibi kavramlara ilişkin vurgulamalara yer verilmeli, buna karşılık çocuğu karamsarlığa, bencilliğe, bağınazcılığa ve çıkarıcılığa yöneltecek duygu ve düşüncelere yer verilmemelidir denilmektedir.



EK 9

Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği (Resmî Gazete: 26.02.2002 Sayı: 24679)

Tanımlar

Madde 4

- d) Anaokulu: 36-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla açılan okulu,
- e) Ana sınıfı: 60-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla örgün eğitim kurumları bünyesinde açılan sınıfı,
- f) Uygulama Sınıfı: 36-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla açılan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı diğer öğretim kurumları bünyesindeki okul öncesi eğitim sınıfını,

Okul Öncesi Eğitimin Amaçları

Madde 5 - Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

- a) Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak.
- b) Çocukların hayal güçlerinin gelişimi, yaratıcı yollarla düşünce ve duygularını anlatabilme ve iletişim kurabilme becerilerini kazandırmak.
- c) Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak.
- d) Koşulları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak.
- e) Çocukları temel eğitime hazırlamak.

Okul Öncesi Eğitimin İlkeleri

Madde 6 - Okul öncesi eğitimde:

- a) Çocukların bedensel, bilişsel, duygusal, sosyal, kültürel, dil ve hareket gibi çok yönlü gelişimlerini destekleyecek eğitim ortamı hazırlanır.
- b) Eğitim etkinlikleri düzenlenirken; çocukların yaşları, gelişim özellikleri, öğrenme hızları, ilgileri, gereksinimleri ile okulun ve çevrenin olanakları dikkate alınır
- c) Çocukların; beslenme, uyku, öz bakım becerileri, doğru ve sağlıklı temel alışkanlıklar kazanmalarının yanında doğa sevgisiyle çevreye duyarlı olmaları da sağlanır.
- ç) Eğitim etkinlikleri; çocukların, sevgi, saygı, iş birliği, katılımcılık, sorumluluk, yardımlaşma ve paylaşma duygularını geliştirici nitelikte olur.
- d) Çocukların; Atatürk, yurt, ulus, bayrak, aile ve insan sevgisini benimsemiş, kendine güvenen, çevresiyle iyi iletişim kurabilen, dürüst, ilkeli, çağdaş düşünceli, hak ve sorumluluklarını bilen, saygılı ve kültürel çeşitlilik içinde hoşgörülü bireyler olarak yetişmelerine temel hazırlamak amacıyla çaba gösterilir.
- e) Eğitim, sevgi ve şefkat anlayışı içinde yürütülür. Çocuklara eşit davranılır ve bireysel özellikler göz önünde bulundurulur. Çocukların öz güvenlerini kazanmaları için ceza, baskı uygulanmaz ve kısıtlamalara yer verilmez.
- f) Eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesinde belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı tespit edilir. Plânlama yapılırken bu sonuçlar dikkate alınır.

Madde 10. f) Kurumlara, kapasitenin 1/10' u oranında şehit, malûl, gazi ve yoksul aile çocukları ücretsiz kabul edilir.

Bahçe Düzenlemesi

Madde 43 - Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim etkinliklerinin sağlıklı ve iyi bir ortamda gerçekleştirilebilmesi için oyun alanı ile bahçenin bulunması ve amacına uygun olarak düzenlenmesi esastır. Düzenlemeler eğitim öğretimin olmadığı zamanlarda yapılır.

Bu düzenleme yapılırken; trafik eğitim pisti, kum havuzu, bahçe oyun araçları, ayrıca çocukların fen ve doğa çalışmaları yapabilmeleri için yeterli toprak alan bulundurulmasına özen gösterilir.

Binanın Kullanılması

Madde 45 - Anaokulu binaları amacı dışında kullanılamaz. Hangi nedenle olursa olsun, projede belirtilen kullanım alanlarında izinsiz değişiklik yapılamaz.



EK 10

İlköğretimin Amaçları

Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda hazırlanan ve 1997 yılında yürürlüğe giren "İlköğretim Kurumları Yönetmeliği"ne göre İlköğretim kurumlarının amaçları;

" Öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerini geliştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak,

" Öğrenciye, Atatürk ilkelerine ve inkılâplarına, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ile uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, görevlerini yapma ve sorumluluk yüklenebilme bilinci kazandırmak,

" Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini ve geliştirmelerini sağlamak,

" Öğrencileri toplum içindeki rollerini yapan, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışan, hoşgörü sahibi ve paylaşmayı bilen, çevresine uyum sağlayan, iyi ve mutlu bir vatandaş olarak yetiştirmek,

" Öğrencilerin, gerçekleştirecekleri sosyal, kültürel ve eğitsel etkinliklerle millî kültürün benimsenmesine ve yayılmasına yardımcı olmak,

" Öğrencilere, bireysel ve toplumsal sorunları tanıma ve bu sorunlara çözüm arama alışkanlığı kazandırmak,

" Öğrencilere, kendisi, ailesi ve toplumun sağlığı ile çevreyi koruma bilinci ve alışkanlıkları kazandırmak,

" Öğrencilerin becerilerini ve zihinsel çalışmalarını birleştirerek çok yönlü gelişmelerini sağlamak,

" Öğrencilerin araç - gereç kullanımlarını, sistemli düşünebilmelerini, özgüvenlerini geliştirmelerini, çalışma alışkanlığı kazanmalarını, estetik duygular ve yaratıcılık güçlerinin geliştirilmesini sağlamak,

" Öğrencinin ilgi alanlarını ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamak, meslekleri tanıtmak ve seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yönlendirmek ,

" Öğrencileri ailesine ve topluma karşı sorumluluk duyan, üretken, verimli, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirmek,

" Öğrencilerin zamanlarını faydalı etkinliklerde, kişisel ve toplumsal araç - gereçler ile kaynakları verimli kullanmalarını, okuma zevk ve alışkanlığı kazanmalarını sağlamak. (25).

EK 11

Sanatın Yararı

Türkiye'deki eğitim sistemi hazır bilgiye ve ezbere dayalı olduğu için çocuklar özgür düşünebilmeyi öğrenememektedirler. Tam tersi bir eğitim için önce duyuvarın eğitimi gereklidir. Duyuları eğitilmemiş olan, çevresinde olup-bitene karşı duyarsız kalır. Bakar görmez, işitir duymaz. (...) Duyu organlarının eğitilmemiş ya da çeşitli nedenlerle dumura uğramış olması toplumumuzun yaşamsal sorunları göz ardı etmesine, bunlar üzerinde düşünüp çözüm aramamasına ya da çözüm düşünülüyorsa bunların soyut düzeyde kâğıt üzerinde kalmasına yol açmaktadır. Öyleyse sanat eğitime her şeyden önce duyuvarın eğitimi gözüyle bakabiliriz. (...) [O halde günümüz erişkin bireylerinin çocuklara karşı tutumu, onların sanat alanındaki eğitim eksikliklerinden kaynaklanmaktadır denilebilir.] Görsel düşünme duyu algılarından kopmayan, gözle bağlantısı kesilmeyen bir düşünme biçimidir. Başka bir deyişle, düşünmenin daha algılama sürecinde başlamasıdır. Bu nedenle somut gerçekten uzaklaşmaz. (...) bu sanat anlayışı daha okul öncesinden başlayarak eğitim sistemine sindirilmelidir. Her derste çocuğun görme yetisinden yararlanılmalıdır. Ancak o zaman görsel düşünmenin kolay öğrenilmesine olanak sağlanmış olur. (...) Görsel eğitiminin yanı sıra kulak eğitiminin de okul öncesinde başlayarak önemle üzerinde durulması gerekir. Kulak eğitimi demek, her şeyden önce dinlemeyi öğrenmek demektir. Bu da kişilik gelişmesinde en az görme kadar-belki de daha ağırlıklıdır. Böyle bir eğitim yalnızca çoksesli müzik eğitimiyle verilebilir. (İpşişoğlu N.,1996,ss.15,16,17).

Öğretmenin aktif öğrencinin pasif konumda olduğu bir eğitim sisteminin ezberciliğe dayalı olması kaçınılmazdır. Bu durumda öğrenci kendinden çok karşısındakine güvenmeye, söylenenlere sorgulamadan itaat etmeye başlar. (...) Sanat dendiğinde, yalnız müzelerle, konserlere, tiyatrolara, sergilere gitmek anlaşılmalıdır. Tabii ki özendirici olması bakımından sanatla pasif olarak ilgilenmekte büyük yarar var. Ama asıl önemli olan her insanda var olan yaratıcılığı ortaya çıkartıp geliştirmektir. Eğitime yardımcı olacak sanat aktif olmalıdır. (...) Sanat yapma sürecinin doğasında sürekli sorgulama, varsayımlar yürütme (hipotezler), deneme ve yanılma olgusu bulunur. Bunlar fen ve sosyal bilimlerde aktif olarak uygulanmak üzere daha da geliştirilebilir, yoğunlaştırabilirler. (Dağdelen,1996,ss.22,23,24,25).

Gel(1996)'in de belirttiği gibi, sanat eğitiminin bireye katkılarından bazıları şunlardır:

- Kişiliğini geliştirme fırsatı bulur. Duyan, düşünen, yaratan, kendisi ve çevresi ile diyaloga giren bir yapı oluşturur.
- Soyut kavramları anlaması kolaylaşır.
- Karşılaştığı problemleri daha rahat çözümler.
- Zihinsel yetileriyle birlikte duygu yanını da geliştirir. (...)
- İçinde bulunduğu çevreyi algılayarak bu çevreyi daha iyi ve daha güzele doğru geliştirme isteği duyar.
- Grupla çalışma ve birlikte iş bitirme alışkanlığı edinir. Grubun başarısı için sorumluluk üstlenir.
- "Ben" için çalışma isteğini 'biz'e dönüştürür.
- Araştırma, bulma, sinama ve yeniden kurma gibi yaratıcı süreçte yer alan yetilerini geliştirir.
- Özgüven duygusunun gelişmesine olanak bulur.

Yukarıda sıralanan özellikler ülkesine yararlı olabilecek bir bireyde bulunması istenen nitelikleri oluşturmaktadır. Bu nedenle sanat eğitiminin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sanat eğitimi, birey için içinde yaşadığı dünyayı kavramada, karşılaştığı problemleri çözmeye, gördüğü, hissettiği şeylere karşı reaksiyon göstermede son derece önemli bir

rol üstlenir ve sanat eğitimi bir bütünlük içerisinde düşünüldüğünde birey ve toplum için can damarı durumundadır. Çünkü genel eğitimin hem bilişsel, hem duyuşsal hem de psiko-motor alandaki hedeflerine hizmet verir. Böylece bireyin estetik, fiziksel, zeka, toplumsal girişimlerine katkıda bulunur ve yaşamın bütünselliği içerisinde sanat yoluyla eğitimi sağlar. Bu yolla, eğitimde, iletişimde, estetik beğenide bütünlük sağlanmış olur. Sanat eğitiminin amaçları;

1. Kişiliğin geliştirilmesine dönük amaçlar:

- Yeniliklere açık bir kişilik kazanmasına yardımcı olma,
- Gözlemlerine ve algılarına dayalı olarak kendisini dışı vurmasına olanak tanıma,
- Bağımsız düşünebilme ve bunu davranışa dönüştürebilme,
- Yaratıcı bir kişilik geliştirmesine katkı sağlama,
- Güven duygusuna sahip bir kişilik geliştirme,
- Çevresindeki çirkinliklerden rahatsız olabilecek buna karşın güzellikleri hissederek bundan zevk alabilecek duyarlı bir kişilik geliştirme,
- İşe ve emeğe saygılı bir kişilik geliştirmesine katkı sağlama,
- Zamanını, araç ve gereçlerini ekonomik olarak kullanan, düzenli çalışma alışkanlığına sahip bir birey olmasını sağlama.

2. Toplumsal çevre ile ilişkiye girerek grupta iş yapma alışkanlığını geliştirmeye dönük amaçlar

3. Doğa ve kültür değerlerine sahip çıkma anlayışının geliştirilmesine dönük amaçlar
(Gel,1996,ss.40,43,44).



EK 12

Sporun Önemi

Spor tesisleri dışında çocuğun bedensel gelişimi için önemli olan spordan söz etmek gerekmektedir. "Beden eğitimi ve sporun dört geleneksel amacı, fiziksel gelişme, kas-sinir veya organik gelişme, kognitif (zihinsel) gelişme ve sosyal-duygusal gelişmedir." (Sunay&Tuncel,1999,s.598).

Beden eğitimi ve spor programları ile gerçekleştirilen eğitim amaçları;

- *Aktif yaşam tarzı alışkanlıkları*
- *Öğrenme hevesi*
- *Genel sağlık*
- *Kendine güven*
- *Kişiler arası ilişkiler*
- *Serbest zamanın yapıcı kullanımı*
- *Öğrenmeye hazır olma*
- *Zihinsel uyanıklık*
- *Akademik performans* (Sunay&Tuncel,1999,s.602).

Okul öncesi eğitim kurumlarında beden eğitiminden amaç, çocukların fiziksel çalışmalar yolu ile eğitimini sağlamaktır. (...) 'Ancak, haftada iki ya da üç gün program içinde bulunması gereken beden eğitimi ve ders etkinliklerinin kısa zaman dilimi içinde genellikle haftada bir güne konulması ve bunun bile uygulanmaması, konuya ne derece ciddiyetle ağırlık verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, öncelikle çocukların spor ve hareket etkinliklerinin ciddi olarak verilebileceği oyun ve spor alanlarının bu yaş grubuna yönelik eğitim kurumlarında bulunması beden eğitimi ve spor etkinliklerinin uygulanması zorunluluğunu onların sadece sağlıklı fiziksel gelişimleri için değil, aynı zamanda kişilik gelişimleri ve mental gelişimleri açısından da büyük önem taşımaktadır.' (Sunay&Tuncel,1999,s.607).

EK 13

Çağdaş Oyun Alanları ve Serüven Parkları

“Çağdaş çocuk parklarının amacı yarattıkları ortamlarla çocukların etkin oyunlarından başka, edilgen, düşsel, yaratıcı ve hatta bilişsel oyun türlerine de olanak tanımaktır. Bilişsel oyun türlerinin hedeflendiği örnekler genellikle çocuğun da yapımına katılmasıyla sağlanan örneklerdir.” (Gür,1997,s.256). Çağdaş çocuk parklarında mekanlar çocuk mantığına göre örgütlenmekte, bunun yanında çocuğun malzeme niteliğini öğrenmesi ve yaratıcılığını geliştirmesi de sağlamaktadır.

Uygulandığı yerlerde savaştan arda kalan alanların değerlendirilmesi şeklinde ele alınan serüven parkları ise, “çocukların bilgi, görgü ve deneyimlerini uygulamalar yoluyla artırmayı öngören, çocuğun bilişini zenginleştirmeyi” (Gür&Zorlu, 2002,s.252) hedeflemektedir.

Batı ülkelerindeki serüven parklarının kurulmasında genellikle animatörler federasyonu tarafından belirlenen standartlar uygulanmaktadır. Buna göre; “serüven

Alanı en az 3000 m² olmak üzere, ortalama 7000 m²'lik bir alanı gerektiren etrafı çevrili bir mekandır. İçinde, olanaklar elverdiği ölçüde geniş olan bir atölye, toplantı salonu gibi kullanılabilir bölümlerden ve yeterli sayıda tuvaletten oluşan kapalı bir mekanı bulunduran bu alanda, ayrıca, yeterli sayıda ve çeşitli etkinlik olanakları sağlayan öge yer almalıdır; Bir su kaynağı ya da daha iyisi bir dere, ağaçlar, tahta parçaları, taşlar ve kayalar, çeşitli yerlerden toplanmış aletler ve gereçler. Bu alanlar yıl boyunca açık olmalı ve açılış-kapanış saatleri çocuklar ve animatörler tarafından belirlenmeli. Bir alan ortalama olarak 50 kadar çocuğu barındırabilmekte ve 6-14 yaş arasındaki çocuklara yönelmektedir.” (Bilgin,1984,s.30).

“Serüven parkları da iki şekilde ele alınmakta; a) mekanik, b) doğal olanlar. (...) Tıpkı kapalı mekanlarda olanlar gibi arkalarında büyük ölçüde ileri teknoloji gizli, ama ailelerle bir ölçüde katılımlı etkinliklermiş gibi yansıyor. Doğal olarak çocuğun çevresel tepkileri içinde saydığımız çevresel yetkinlik ve uyum, mekanik yönelim gibi güdü ve gereksinimleri karşılarken çocuğun çok eğlenceli zaman geçirmesine de neden oluyorlar. Yaşamı ne denli simüle ettikleri çok kuşku götürürken toplumsallaşmaya ne denli yardımcı oldukları da çok tartışılır.” (Gür, 1997, s.257).

“Mahalle birimindeki çocuk oyun alanları kapsülleşmeyi (aynı birim içinde derin ve sürekli arkadaşlıklar kurma) sağlarken, serüven parkları ve kentsel çocuk oyun alanları yakınlardan uzaklaşma, özerk davranma gibi istemleri.” karşılamaktadır. (Gür, 1997, s.258).

“Kentsel yeşil alan ve boş alanların az olması ve çok değerli olması nedeniyle serüven parkları kavramı ülkemizde ilgi çekmemiştir. Ayrıca bir tür başkaldırı alanı olarak görülmeleri de yine ülkemizde devlet desteği almamalarının başka nedenleridir.” (Gür&Zorlu, 2002,s.252).

EK 14

Çocuk Kütüphanelerinin Tarihsel Gelişimi

- 1925 yılında Manisa-Akhisar Türk Ocağı'nda ilk çocuk kütüphanesi açılmıştır.
 - 1937 yılında Manisa Halkevi'nde çocuk kütüphanesi kurulmuştur.
 - 1941 yılında Bursa Halkevi'nde çocuk kütüphanesi kurulmuştur.
 - 1950 yılında ise Halkevleri kapatılmıştır.
 - 1950 yılından sonra bağımsız çocuk kütüphaneleri kurulmuştur ve ilk Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu yönetmelikte 16 yaşına kadar olanlar çocuk sayılmıştır.
 - "1952-1956 yılları arasında 41 ilde 61 çocuk kütüphanesi" (Sağlamtuğ, 1998, s.73) açılmıştır.
 - 'Önemli bir gelişme de 26 Ekim 1955'de açılan Eskişehir Merkez Çocuk Kütüphanesi'nin belirli gün ve saatlerde diğer çocukların yanında Eskişehir Çocuk Cezaevindeki çocuklara da açılması olmuştur. Böylece çocuk kütüphanelerinin içinde kitap bulunan yerler olarak algılanmaktan çıkarak hizmet politikalarını da geliştirdikleri görülmektedir.' (Sağlamtuğ, 1998, s.76).
 - '1951 (çok partili dönem) – 1971 (12 Mart Dönemi) 68, 1972 – 1980 (12 Eylül Dönemi) arasında ise 8 çocuk kütüphanesi' (Sağlamtuğ, 1998, s.77) kurulmuştur.
 - 'Çocuk kütüphanelerinin sayısının artırılması amacıyla Belediye'ye ait çocuk bahçelerinde 250 m² lik bir yerin ayrılarak buralarda prefabrik çocuk kütüphanelerinin açılması 1975 yılında gündeme gelmişse de gerçekleştirilememiştir.' (Sağlamtuğ, 1998, s.77).
 - "1978'den sonra çocuk kütüphaneleri bazı bağımsız çocuk kütüphanelerinin dışında artık halk kütüphanesi bünyesine alınmaya başlamıştır." (Sağlamtuğ, 1998, s.78).
 - "Kültür Bakanlığı'nın 1981'de Kültür ve Turizm Bakanlığı'na dönüşmesinden sonra halk ve çocuk kütüphanelerindeki çalışmaları düzenleyen yeni yönetmelikler" (Sağlamtuğ, 1998, s.78) çıkarılmıştır. Bunlar 'Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği' (1981), 'Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler' (1981) yönetmeliği, 'Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği' (1982) dir ve bu yönetmeliklerde halk kütüphanelerinin yanı sıra çocuk kütüphanelerinin işlevi, görev kapsamı, görevliler, yapılacak etkinlikler ele alınmış ve kurallara bağlanmıştır. Günümüzde de geçerli olan Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin 9. maddesine göre 16 yaşına kadar olanlar çocuk kabul edilmektedir.
- "1992-1994 yıllarında yaşama geçirilen Örnek Halk Kütüphaneleri Projesi kapsamında özellikle okulöncesi çocuk bölümleri ve çocuk kütüphaneleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar sürdürülmektedir." (Sağlamtuğ, 1998, s.79).

EK 15

Tiyatronun Çocuk Açısından Önemi

Çocuğun sosyo-kültürel eğitiminde;

1. 'Sanatsal eğitimin ve kültürel birikimin sağlanması;
2. Yaratıcılığın geliştirilmesi;
3. Sosyalleşmesinin ve sosyal öğrenme sürecinin desteklenmesi;
4. Kişiliğinin güçlendirilmesi, topluma açık bir kişilik kazandırılması'

(San, 1997,s.199) gerekmektedir.

"Tiyatro sahnesi duygularımızın, düşüncelerimizin ve davranışlarımızın sınındığı bir dünyadır. (...)Tiyatroda aklımızla olduğu kadar yüreğimizle de yaşayarak hayatı öğreniriz. Çocuk tiyatrosu, okullardaki eğitimi oyun ve sanat ortamıyla duyguları da eğiterek tamamlayan bir özelliğe sahiptir."(31).

Tiyatronun çocuklara kazandıracakları;

Görsel düşünme: Tiyatro gerçek ile kurmaca arasındaki gelgitleri bilinçli olarak yönlendirmeyi, duyularla düşünmeyi bütünleştirmeyi, yani görsel düşünmeyi öğretecektir. Görsel düşünme, yoluyla kavrama, özümseme, çözümleme yetileri, düşgücü ve yaratıcılık geliştirilecektir. (...)

Eleştirel ve çok yönlü düşünme: (...) Gerçeklere düşünsel bağlantıları kurarak, temele inerek eleştirel bakma yetisini kazanacaktır.

Sosyalleşme: (...) Çocuk izleyici tiyatroya gittiğinde diğer izleyicilerle birlikte algılama, düşünme ve paylaşma duygularını yaşar. (...)

Kişilik gelişmesi: Tiyatronun görsel ve eleştirel düşünme ve sosyalleşme yoluyla kişilik (ben duygusunun) gelişmesine büyük katkısı olacaktır. Böyle bir eğitimden geçen biri bağımsız düşünebilen hoşgörülü ve rahat bir insan olacak, her tür otoriter ve dogmatik düşünceye karşı bağımsızlık kazanacaktır. (İprişoğlu,Z.1996,ss.74,75,76).

Cumhuriyet döneminde çocuk tiyatrolarına yönelik ilk girişim olan *İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Çocuk Tiyatrosu birimini, İzmir Belediye Tiyatrosu'nun Çocuk Tiyatrosu birimi izlemiş, 1948'den başlayarak da Devlet Tiyatrosu kapsamı içinde Çocuk Tiyatrosu çalışmaları başlatılmıştır. Devlet ve belediye ödenekli tiyatroların yanı sıra, kırklı yıllardan bu yana bazı resmi kuruluşların, daha sonra bankaların desteklediği çocuk tiyatroları açılmış, altmışlı yıllardan buyana ise yetişkinler için tiyatro yapan özel tiyatrolarda da çocuk oyunları sahnelenmeye başlamıştır. Son çeyrek yüzyılı aşan sürede yalnız çocuklar için oyun sergileyen amatör ve profesyonel özel çocuk tiyatroları kurulmuştur. (...) [Günümüzde] ülkemizde düzenli, düzeyli ve sürekli çocuk tiyatrosu etkinliklerinden söz edemiyoruz. Çocuk tiyatro oyunlarının yazımında ve sahnelenmesinde çocuk gerçeğinin dikkate alındığını, çocuk eğitimi konusundaki bilimsel kaynaklardan yeterince yararlanıldığını, sanatsal kaygının özenle gözetildiğini söyleyemiyoruz. (...) Ülkemizde resmi ya da özel ödenekli çocuk tiyatrolarının tiyatro yaparken hangi ilkeleri gözettikleri belli değildir. Sergilenen oyunların kapsamı, amacı, yöntemi konularında belli bir politika geliştirilmemiştir. Öne çıkan en belirgin eğilim, yerli ve yabancı her türlü kaynaktan yararlanarak çocukları eğlendirmek ve bu arada o günün en gözde değerini yücelterek eğitici işlevini sözüm ona yerine getirmiş olmaktır. (...) Oyundaki çocuğa ve dolayısı ile seyirci çocuğa öğütler verilir. Çocuğun bu değerleri özümsemesinden çok tanınması yeterli görülmüş gibidir. Ya da çocuğun bu öğütleri algıladığı, öğrendiği varsayılır. (...) Çocuk oyunu yazarlığımızda genel tavrımızın hâla, çocuğun kişiliğini tanımak, kişiliğinin gelişmesine yardımcı olmak, onu içten güçlendirmekten çok, onu kendi ölçülerimiz doğrultusunda eğitmek, kendi doğrularımız bağlamında koşullandırmak biçimindedir. (...) İçinde çocuğa ya da çocuğun özdeşleşebileceği fantastik figürlere yer veren okul piyeslerini ve çocuk tiyatrolarında sahnelenen oyunları inceleyerek toplumumuzda çocuk gerçeğinin nasıl algılanmak istendiği ve nasıl bir çocuk eğitimi anlayışı içinde olduğumuzu görebiliyoruz. Özellikle bu oyunlarda çocuklara örnek olarak sunulan çocuk tiplerini, erişkinlerin çocuğu değerlendirme ölçüleri hakkında genel bir fikir veriyor. (...) Son elli yıl içine yazılmış olan oyunlarda yinelenen kimi çocuk tipleri çocuğa yaklaşımımızda kemikleşmiş bir geleneğe sahip olduğumuzu gösterir. Bununla beraber, zaman içinde çocuk tiyatro oyunlarında yaratılan çocuk imajında bir değişim de gözlemlenir. Bu değişim özellikle yetmişli yılların sonlarında belirmeğe başlar. Ellili yıllarda çoğunlukla yinelenen, altmışlı ve yetmişli yılların kimi çocuk oyunlarında yer verilen, günümüz oyunlarında da ara sıra rastlanan çocuk tiplerini ortak özelliklerinden yola çıkarak *Mutsuz Çocuk, Uslu Çocuk, Haylaz Çocuk, Kahraman çocuk, Saf Çocuk (Keloğlan)* gibi başlıklar altında kümeleyebiliriz. Yetmişli yılların sonlarında ise, *Barışsever, Özgürlükçü Çocuk, seksenli yıllardan bu yana da, Akıllı ve Neşeli Çocuk, Akıllı ve Becerikli Çocuk, büyüklerine Yol Gösteren Çocuk* tiplerinin ağırlık kazandığı görülür. (...) [Yani] eskinin edilgin, mutsuz, acınası çocuğunun yerini etkin, mutlu özenilesi çocuk almaktadır. Okul piyeslerinin uslu, terbiyeli çocuğuna karşılık, yeni oyunlarda soru soran, meraklı çocuklara rastlıyoruz. (...) Günümüzde çoğunlukla, özgürlük isteyen ve özgür olmayı başaran akılcı yaklaşımı ile büyüklerin göremedikleri gerçekleri gören, çözemedikleri sorunları çözen, içinde taşıdığı ışıltıcı güçle kötülükleri çevresinden uzaklaştırmayı başaran, barışı seven ve yeni dostluklar kurabilen çocuk tiplerine yer veren oyunlar yazılıyor ya da oyunlarda çocukların özdeşleşebileceği bu tür figürler canlandırılıyor. (...) Çocuk oyunlarında genel tavrımız çocuklara örnekleme yolu ile öğüt vermek olmuştur. Örnek olarak sunulan çocuk, kalın çizgilerle belirtilmiş ve genellikle idealize edilmiştir. (...) Çocuk oyunlarında yansıtılan çocuk imgelerinden anlaşılıyor ki, çocukları olduğu gibi görmekten çok, olmaları gerektiği gibi görmek ve göstermek istiyoruz. Çocuğu nasıl görmek istediğimiz ise, kimi değerlerimizin kalıplaşmış*

olduğunu, kimilerinin ise güncel sorunlara bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini kanıtıyor. Örneğin, başlangıçtan beri, okullarda oynanmak üzere çocuk oyunu yazan eğitimcilerin tavrı, çocuğu otoritenin tercihi doğrultusunda, uslu, terbiyeli, çalışkan, söz dinler, sabırlı, özverili olmaya yönlendirirken, yetmişli yıllardan bu yana tiyatrolarda oynanmak üzere çocuk oyunu yazan aydın yazarların tavrı çocuğu çağdaş demokratik değerler doğrultusunda eğitmek olmuştur. Değişmeyen, başlangıçtan beri çocuk oyunlarında çocuğa karşı koşullayıcı bir tutum içinde olmamız, çocuğun kişiliğini geliştirmek, onu içten güçlendirmek için sanatın ve bilimin verilerinden yeterince yararlanamadığımızdır. (Şener, 1997, ss. 272,273,274,275,281,282,284,285).

Düşünen, tartışan, sorgulayan kuşakların yetiştirilmesi isteği eğitimde drama ve tiyatronun kullanılmasını gündeme getirmiş ve tiyatro ile eğitim arasında sağlıklı bağlar kurulmaya başlanmıştır. Buna paralel olarak üniversitelerde çocuk tiyatrosu derslerine de yer verilmektedir. Üniversite mezunu yazarlar çocuk tiyatroları için oyun yazmakta ve giderek artan sayıda eleştiri ve değerlendirme yazıları yayımlanmaktadır. Çocuk eğitiminde tiyatronun öneminin dile getirilmesi çocuk tiyatrolarında bir pedagoğa işbirliği yapma uygulamasını başlatmıştır. (Şener&Sağlam,1999,s.199).

Yaratıcı drama; “önceden yazılmış hazır bir metin olmaksızın, katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, öznel anıları ve bilgilerine dayanarak oluşturdukları eylem durumlarıdır, doğaçlama canlandırmalarıdır.” (San,1999,s.267).

Yaratıcı drama açısından önemli olan gelişme okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerine yaratıcı drama ile ilgili hizmetiçi kursların bazı kentlerde verilmeye başlanmasıdır. Ayrıca “1997-1998 öğretim yılında başlayarak ilköğretim 4., 5., 6., 7. ve 8. yıllarda seçmeli dört ders arasında drama” (San,1999,s.269) yer almaya başlamıştır. Yaratıcı drama seçmeli değil zorunlu bir ders haline getirildiği zaman çocuklara daha çok yararlı olacaktır.

“Yaşayarak öğrenme, disiplinler arası etkileşim, bireyler arası iletişim, etkin (aktif) rol oynama ve doğaçlama teknikleri böylece yaygın biçimde eğitim dizgemize (sistemimize) girmiş olacaktır. Bu da ezberci olmaya, tartışan, sorgulayan, eleştirel düşünebilen öğrenci olgusunu yaratacaktır.” (San,1999,s.269).

‘Ezberci eğitimin yol açtığı tıkanmalara karşılık, imgeleme ve tasarlama, sorun çözme, üretken olma aşamalarına götürebilecek bir eğitim, yaratıcı drama eğitimiyle kesinlikle sağlanabilir.’ (San,1999,s.272).

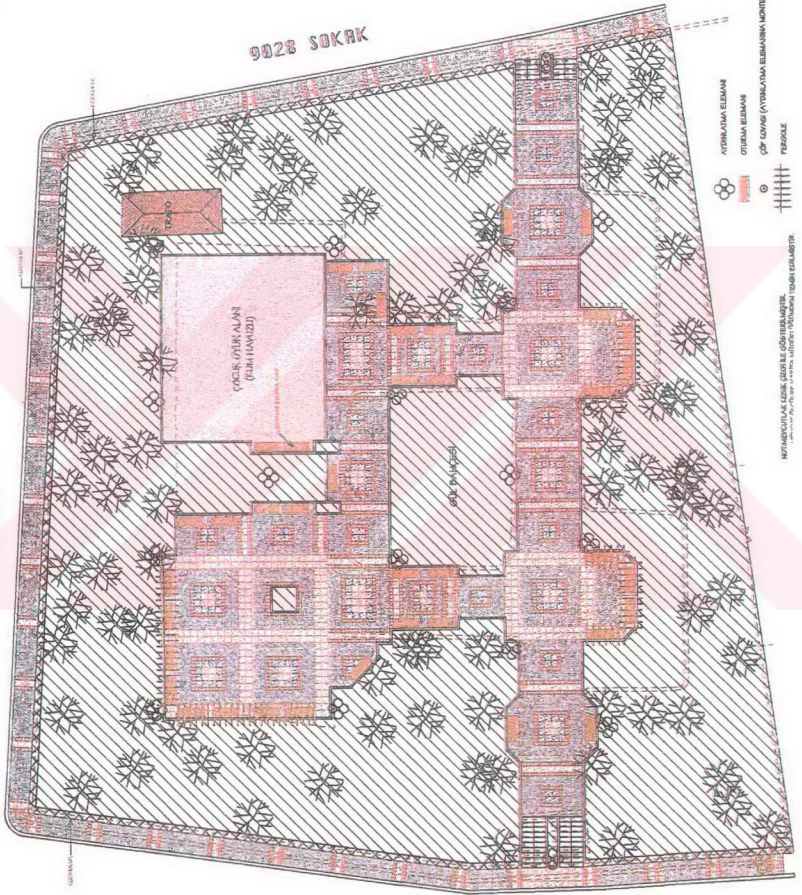
“Yaratıcı etkinlikte bulunan çocuklar;

1. Çevrelerini daha tam gözlemleyebilmekte,
2. Ayrıştırma yetileri artmakta,
3. Ayrıntılarla ilgili olarak bellekleri güçlenmekte,
4. Nesnelere birbirleriyle ilişkili olarak düzenlemelerinde daha buluşçu ve özgün olmaktadır.” (Yavuzer,1999,s.275).

9113 SOKAK

902B SOKAK

9148 SOKAK



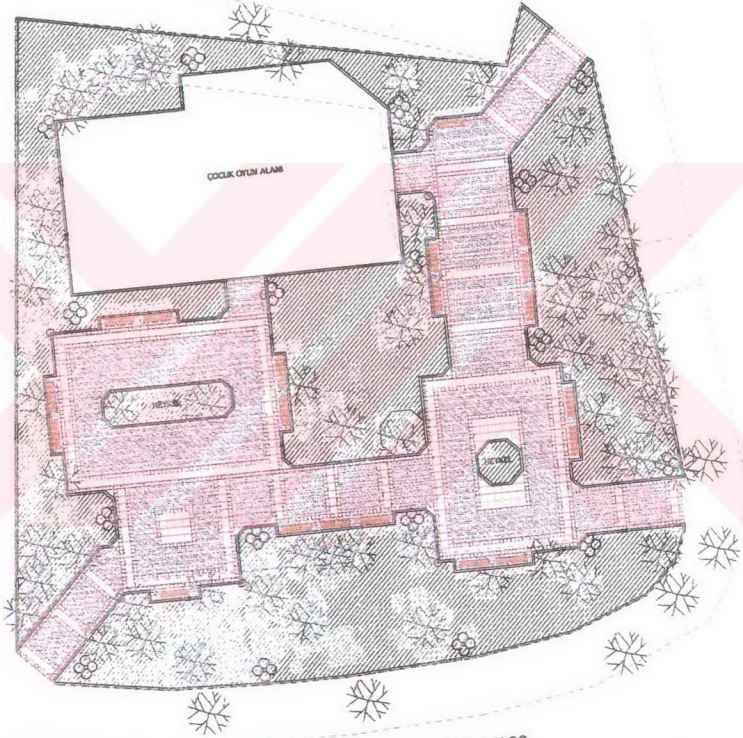
- ATYRILTIKLA ELDAMA
- DÜZLÜK ELDAMA
- ÇİZİLMİŞ ATYRILTIKLA ELDAMA (MONTAJ)
- FİREKLE

MİMARLIK VE İNŞAAT İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

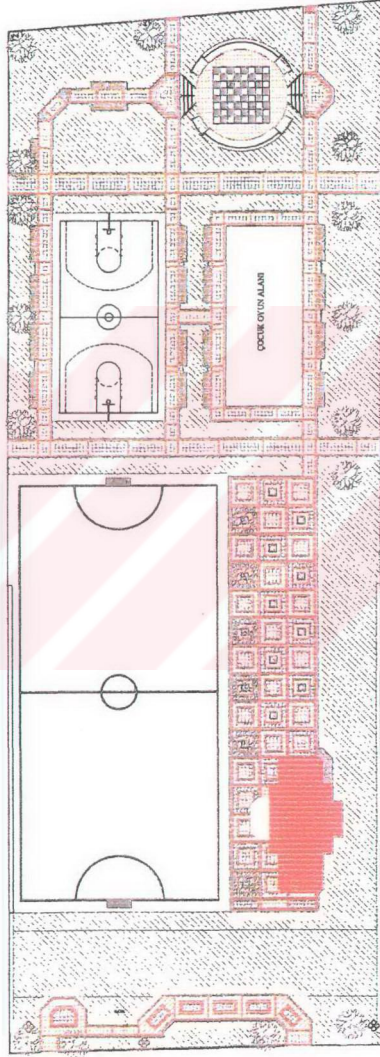
AYDINLATMA ELEMANI
PARK BANI
ÇİP KUTLUSU



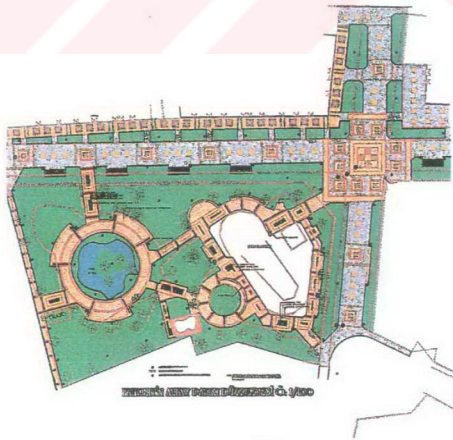
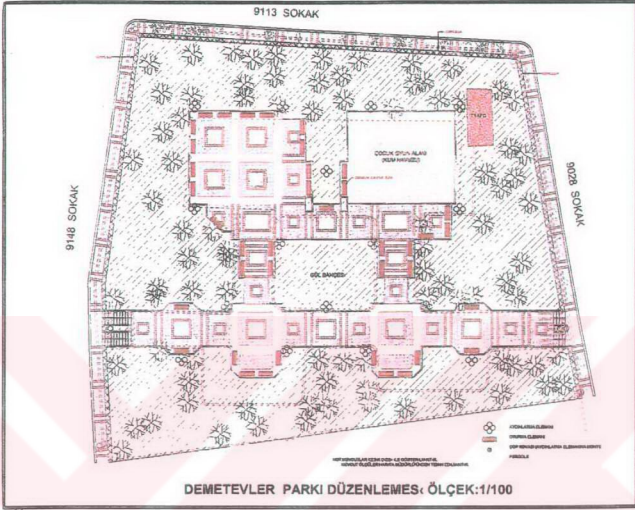
VOLEYBOL SAHAZI

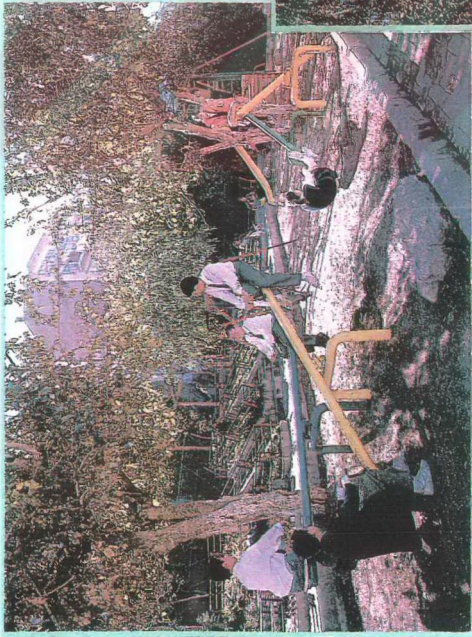
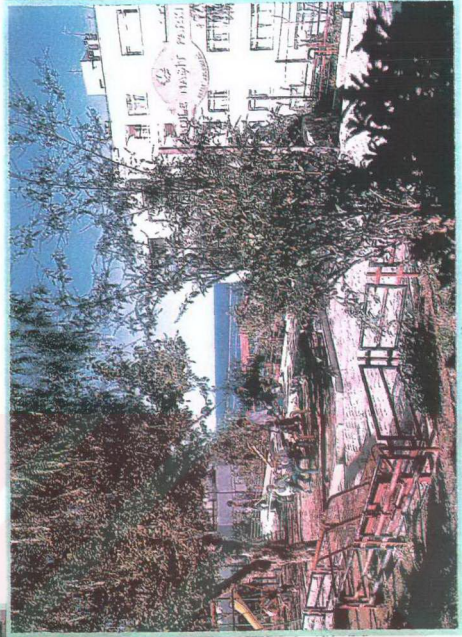


KADINLAR BİRLİĞİ PARKI ÖLÇEK:1/100



527 VE 515 SOKAK ARASI PARK VE SPOR ALANI DÜZENLEMESİ

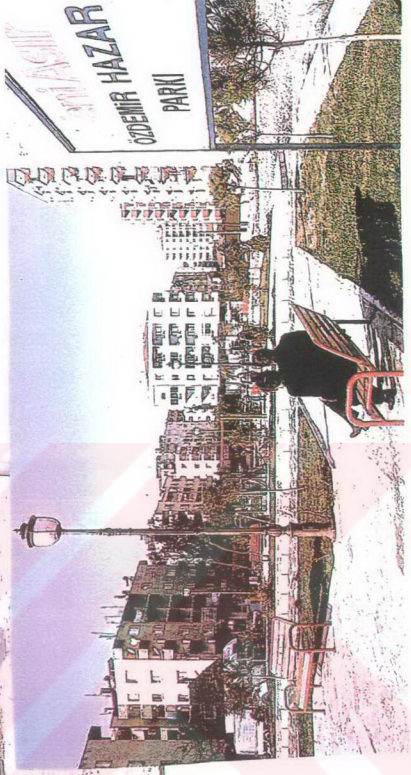




ADILE NAŞIT PAZARI



ÖZDEMİR HAZAR PARKI



EK 18

Gelişim Dönemi: Süt çocukluğu dönemi (0-12 aylar)

Mekansal açıdan oyunun önemi yoktur.

Gelişim Dönemi: Özerklik dönemi (12-36 aylar)

Doğal Aksiyon Çapı: 50 – 100 m.

Oyun konut yakın çevresindedir.(...)

Oyun Davranışı: 3 yaşında yürümekten çok koşma ve sık sık tökezleyip düşme, durumu, iki yaşın bitimine kadar tek başına oyun, sonra 1-2 kişilik gruplar oluşturma, duyguların olduğu gibi, süzülmeden belirtilmesi, bencil davranış, oyuncakları kırıp içine bakma, duvarları boyama,

su

ile oynama, kâğıt yırtma, bu dönemin etkin aktivite biçimi: yürüme, koşma, tırmanma, zıplama, atlama.

Uygun Araç ve Gereçler: saldırganlığı dışa atmasına yarayan, gürültü çıkaran oyuncaklar, tahta tokmaklar, çekilen ve itilen tekerli oyuncaklar, üstüste konabilen plâstik ve tahta küpler, bulaştırma ve kirletme eğilimlerini karşılamak amacıyla, su, kum, çamur ve kil ile kürek, kova vb. oyuncaklar, çeşitli büyüklükte toplar, renkli tebeşir, üç tekerlekli bisiklet,

Gelişim Dönemi: Oyun dönemi (3-6 yaşlar)

Doğal Aksiyon Çapı: 100 – 200 m. (...)

Oyun Davranışı: çok yaygın oynama, tüm hareketleri büyük bir hızla yapma, sürekli, konum değiştirme, 3 – 4 kişilik gruplar oluşturma, kız – erkek ayrı gruplaşmaların başlaması, bu dönemin etkin aktivite biçimi: diğerlerine ek olarak, kayma, sallanma, kıvraklık isteyen; kavrama, atma, ipe dizme, yazma, iç içe yerleştirme, yapıştırma, kesme,

Uygun araç ve Gereçler: bir evvelkine ek olarak, ip, halat, rol oyunları için beraberinde getirilen çeşitli oyuncaklar,

Gelişim Dönemi: İlkokul dönemi (6-11 yaşlar)

Doğal Aksiyon Çapı: 200 – 400 m.

Oyun sokağa ve çevreye kaymıştır.(...)

Oyun Davranışı: top ardından koşma, kurallı oyunların başlaması, sokak oyunlarının

başlaması (sek sek, kaydırak, saklambaç vb.), kız-erkek gruplaşmaları ve cinsiyete göre farklı oyun eğilimlerinin belirmesi,

Uygun Araç ve Gereçler: diğerlerine ek olarak; iki tekerlekli bisiklet, ip fileler, basket potası, küçük el aletleri. (Ergin,1982, ss.48-50)



D.E.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ
İZMİR İLİ KONAK İLÇESİNDE ÇOCUKLARIN KULLANIMINA
YÖNELİK KAMUSAL ALANLAR

ÖLÇEK 1/20.000

